Boris Nicolaievski

ASEV
DEVRİMİN KAMASI

ADAPA yayınevi

ASEV
DEVRİMİN KAMASI

Boris Nicolaievski

ADAPA yayınevi

ASEV: DEVRİMİN KAMASI

ADAPA
yayınevi

Adapa Yayınevi: 03
Tarih Dizisi: 03

Kitabın Adı: Asev: Devrimin Kaması
Özgün Adı: Aseff: The Russian Judas
Yazar: Boris Nicolaievski
Özgün Baskı: Londra 1934

Çeviri: Okan Özyazıcı
Kitap Tasarımı ve Teknik Hazırlık: Adapa Yayınevi
Kapak ve Grafik Uygulama: Onur M. Küçükkeçe

1. basım, Eylül 2005
ISBN: 975-9063-02-6

Matbaa: Emre Ofset : 0312. 341 70 93

"Kitabın yayın hakkı Adapa Yayınevi'ne aittir."

Adapa Kültür Sanat Yayın Dağıtım Organizasyon San. ve Tic. Ltd. Şti.
Adakale Sokak, No: 32/29
06620 Kızılay-Ankara
Tel: 0312. 432 25 18 ve 19
Faks: 0312. 432 30 10
e-posta: kitap@adapa. com. tr

ASEV: DEVRİMİN KAMASI

Boris Nicolaievski
Çeviri: Okan Özyazıcı

ADAPA YAYINEVİ
Ankara 2005

Boris Nicolaievski, 1887'de Rusya'da doğdu. Menşevik bir tarihçi olarak Paris'te çalışmalarını sürdürdü. Amsterdam'da Sosyal Tarih Enstitüsü müdürlüğü yaptı. 1983'te ortaya çıkan bilgilere göre, eserlerini Troçki'nin Sedov'a emanet ettiği belgelerden yararlanarak yazdı. 1966 yılında öldü.

İÇİNDEKİLER

Önsöz VII
BÖLÜM I / Trende Bir Konuşma 1
BÖLÜM II / Sisli Bir Gençliğin Şafağı 17
BÖLÜM III / Bir Kariyerin Unsurları 24
BÖLÜM IV / Sosyal Devrimci Parti'nin Kuruluşu 33
BÖLÜM V / Gershuni Döneminde Asev ve Savaş Örgütü 40
BÖLÜM VI / Plehve'nin Avlanması 51
BÖLÜM VII / Savaş Örgütü Büyük Bir Kampanya Başlatıyor 68
BÖLÜM VIII / İki Hain 83
BÖLÜM IX / Devrimci Mücadele Günleri 97
BÖLÜM X / Gapon'un İhaneti 104
BÖLÜM XI / Asev'in Polis Teşkilatı'yla Uzlaşması 113
BÖLÜM XII / Asev'in Yeni Şefleri: Gerassimov ve Stolypin 126
BÖLÜM XIII / Asev, Gerassimov ve Stolypin'in Savaş Örgütü Karşıtı Kampanyası 137
BÖLÜM XIV / Asev'in Yokluğunda Terör 154
BÖLÜM XV / Çar'a Karşı Komplo 161
BÖLÜM XVI / Savaş Örgütünün Dirilişi 170
BÖLÜM XVII / "Karl'ın Seyyar Müfrezesi"nin Sonu 178
BÖLÜM XVIII / Asev'in Son Oyunu 187
BÖLÜM XIX / Asev'in Deşifre Olması 204
BÖLÜM XX / Hainin Emeklilik Yılları 219
Dizin 230

KİTAPTAKİ RESİMLER

Ievno Asev X
Vladimir L. Burtsev 16
Grigori A. Gershuni 32
V. K. Plehve 96
Nikolay G. Çernişevski 177
Piotr A. Stolypin 186
Victor M. Çernov 218

Önsöz

Siyasal özgürlüklerin çok kısıtlı olduğu veya hiç olmadığı ülkelerde, devrimci hareketlere karşı bir araç olarak provokasyonun kullanılması Rusya ile sınırlı bir olgu değildir. Avusturya yönetimi altındaki İtalya, Louis Philippe ve III. Napolyon zamanındaki Fransa ve hatta IV. Frederick William'ın hükümdarlığındaki Prusya, provokasyonu, zamanın Rusya'sından çok daha kapsamlı biliyorlardı. Ayrıca farklı zamanlarda birçok başka ülkede de provokasyonlara sıklıkla başvurulmuştu. Ancak, bütün diğer ülkelerde sadece belli dönemlerde kullanılan provokasyon, Rusya'da ise 19. yüzyıl boyunca hükümet ile devrimci hareketler arasında sürekli ve giderek şiddetlenen mücadele sürecinde, bir yöntem olarak geliştirilmesinde polis teşkilatının en iyi beyinlerinin kullanıldığı bir sistem biçiminde ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, Rusya'nın dünya'ya provokasyonun "klasik" bir örneğini sergilemiş olmasında şaşılacak bir durum yoktur.

Kuşkusuz bunun açık bir örneği, Aseff (Asev)'in hikâyesidir. Asev, polise 15 yıldan fazla gizli ajan olarak hizmet ederken bu sürenin beş senesinde, tarihte bilinen en büyük ve en önemli terörist örgütün liderliğini de yürüttü. Sadece yüzlerce devrimciyi polise teslim etmekle kalmayıp aynı zamanda bütün dünyanın bakışlarını üzerine çeken başarılı terörist eylemler örgütledi. Bu eylemler arasında İçişleri Bakanı Plehve, Grandük Sergei ve başka pek çok önemli şahsa yönelik suikastları sayabiliriz. Çara karşı, başarısızlığı Asev'e mal edilemeyecek, bir suikast girişimi de yine onun tarafından organize edilmiştir. Asev, bu yüzden sistemli bir şekilde uygulanan provokasyonun mantıksal sonucunun mükemmel bir örneğidir.

Bir tarafta gizli polisin dünyası, diğer tarafta da devrimcilerin dünyası olmak üzere iki dünyada yaşayan Asev kendisini hiçbir zaman, bütünüyle, taraflardan birine ait hissetmedi ve

kendi amaçlarının peşinden gitti; bazen polise ihanet etti, bazen devrimcilere. Onun yaptıkları bu iki dünyada da kalıcı izler bıraktı. Ne uzun zaman liderliğini sürdürdüğü Sosyal Devrimci Parti'ye bağlı Savaş Örgütü'nün, ne de devrimcilere karşı mücadelede en büyük umudu Asev olan Siyasi Polis'in tüm eylemlerinin arkasında yer aldı. Savaş Örgütü'nün gerçek karakteri, sorunları ve diğer üyeleri ile, örgütün lideri olan Asev'in kişiliği arasındaki farkı görmek gerekir. Yine de Asev'in her iki dünyadaki rolü öyle önemlidir ki; bu rolü anlamadan, okuyucu 1905 Rus Devrim tarihindeki yerini ve onu izleyen yıllardaki pek çok noktayı kavrayamayacaktır.

Tarihçi için, her ne kadar kişiliğini onaylamasa da, Asev'in yaşam öyküsünü ilginç kılan budur. Yazarın kendine biçtiği görev, kanıtlanmış olgular temelinde bu biyografiyi sunmak ve hem polisin hem de devrimcilerin dünyasında Asev'in yaptıklarının tarihsel olarak gerçek bir resmini çizebilmektir.

Bu kitabın yazılışı sırasında yazar, sadece devrimden bugüne kadar yayımlanmış yazına değil, aynı zamanda şimdiye kadar yayınlanmamış belgeler ve yaşam öykülerine de başvurma şansını elde etmiştir. Bu belgeler içinde öncelikle Asev olayına dair arşiv kayıtları şunlardır:

1893–1902 yılları arasında Asev'e ilişkin Polis Teşkilatınca tutulan kayıtlar.

1909–1910 yıllarında Duma'da Asev'le ilgili sorulara hükümetin verdiği yanıtlara temel olan Polis Teşkilatı belgeleri.

Lopuhin hadisesinde soruşturmayı yürüten yargıcının belgeleri.

Asev davasını soruşturmak üzere 1917'de Geçici Hükümet tarafından oluşturulan Olağanüstü Soruşturma Komisyonu'nun belgeleri.

Tüm bu belgeler Asev'in hikâyesinde son derece önemli olmasına karşın, şimdiye kadar bu konu ilgili yazında, tamamen ihmal edilmiştir (bu kaynaklara tek referans M. A. Aldanov'un makalesinde vardır). Yazar, bu kaynaklara, Rus polisinin yurtdışındaki faaliyetleri konusunda bir otorite olan Prof. V. K. Agafonov'un hazırladığı kopyalar sayesinde ulaşabilmiştir. Bu kopyaları incelememe izin verdikleri için V. K. Agafonov ve S. G.

Svatikov'a en derin minnetlerimi sunuyorum, bu kopyalar olmadan bir dizi olayı aydınlatmak imkansız olacaktı.

Çeşitli vesilelerle Asev'le temas kurmuş aşağıdaki kişilerin bana verdikleri, şimdiye kadar yayınlanmamış, sözlü ve yazılı bilgilerden de yararlandım: A. A. Argunov, V. L. Burtsev, R. D. ve V. A. Buchgoltz, mühendis Zauer, V. M. Zevzinov, F. Curski Blumin, E. E. Lazarev, V. I. Lenedev, eski Moskova Hahamı Maze, I. I. Maisner, P. N. Milliukov, O. C. Minor, C. P. Postnikov, V. V. Sukhomlin, V. M. Çernov ve daha pek çoğu.

Ancak, hiç şüphe yok ki, bu tür bilgiler arasında en önemlisi, 1905–09 arası Petersburg (Petrograd) *Ochrana*'sının şefi ve 1906'dan Asev deşifre olana kadar, Asev'in polis şefi olan A. V. Gerasimov'un verdikleriydi. Bana, sadece anılarının hiç yayınlanmamış bazı bölümlerine ulaşmak imkanı sağlamakla kalmadı, belgelerler üzerinde çalıştıkça ortaya çıkan soruların cevaplandırılmasında da hep yardımcı oldu. 1906'dan 1908'e kadar Asev'in polisle kurduğu ilişkilere dair, kitabın bölümlerinin dayandığı temel kaynak budur.

Asev'in yaşamının geri kalan kısmı –ortaya çıkışından sonrası– için Bayan N... tarafından saklanan belgelere başvurma olanağım oldu. Bu belgeler, yazışmalarından, annesine yazdığı mektuplardan ve Asev'in hapishane defterlerinden oluşuyordu. (Bu belgeyi daha çok *End of Aseff,* "Asev'in Sonu" isimli broşürümde kullandım). Bunun yanında, Asev'in 1909'da Paris'ten kaçarken yanında götürdüğü bir takım kağıtları da inceleme fırsatım oldu.

Bireysel tanıklıklar öznellik içermeye her zaman müsait olduğundan, delillerin doğruluğu mümkün olduğunca titizlikle incelendi. Ancak bazı olaylarda, destekleyici kanıtlar sunacak kişiler olmadığı için, bu tarz bir doğrulama yapmak mümkün olmadı. Her durumda, bu tip kanıtların kaynakları mutlaka belirtilmiştir. Bu çeşit bilgilerin yalnızca *olgusal belge* olarak kullanıldığını ve tüm yargıların ve kararların tamamen yazarın sorumluluğunda olduğunu söylemeye gerek yok.

Çalışmamda bana yardımcı olan herkese en derin minnettarlık duygularımı ifade etmek isterim.

Bu kitabı yazarken, yazar Rus olmayan okuyucuları daha fazla dikkate almıştır ve bunu kitabın sunuşuna yansıtmıştır. Ayrıca, okuyucunun tüm tarihlerin *yeni takvime göre* verildiğini de aklında tutması gerekiyor.

BERLİN, 15 Ekim 1931

Ievno Asev (1869-1918)

BÖLÜM 1

Trende Bir Konuşma

Beklenmeyen misafir, V. L. Burtsev, eski Polis şefi A. A. Lopuhin'in bulunduğu kompartımana girdiğinde, Doğu Ekspresi'nin Köln istasyonundan ayrılmasına pek az bir süre kalmıştı.

Tanışıyorlardı: Burtsev 1906-07'de Petersburg'da çıkan *Byloye* (Geçmiş) adlı bir tarih dergisinin yönetmeni olarak, defalarca Lopuhin'e yaşadıklarını anlatması önerisinde bulunmuştu. Lopuhin ise bu önerileri, önceki görevi vesilesiyle uhdesindeki sırların açığa çıkmasını istemediği için reddetmişti.

Ancak Burtsev'in şu anda özellikle ilgilendiği şey bu sırları açığa çıkarmaktı. Henüz çok daha az ilgi duyulan bir zamanda bu alanda çalışmalara başlayarak, Rus devrimci hareketinin tarihi üzerine yapılan araştırmalara öncülük etmişti. Her ne kadar sadece yalın tarihi bilgi edinmek ya da tarih aşkı için olmasa da, geçmişte de tarihle ilgileniyordu. İçindeki devrimci yazar kişiliği her zaman tarihçi ve araştırmacı kişiliğe üstün gelmişti ve daima çalışmalarına, her şeyden öte güncel siyasal mücadele için faydalı dersler çıkartabilmek arzusuyla başlıyordu. Kendini, 1905 devrimini izleyen dönemde, sırlarını deşifre etmek ve planlarını bozmak amacıyla devrimci örgüt saflarına sızan Rus siyasi polis ajanlarını ortaya çıkarmaya adadı. Gerekli belgeyi elde edebilmek için polis memurlarıyla bir dizi yakın ilişki kurdu ve böylece çok değerli ve önemli pek çok bilgi edindi. Bunlardan en önemlisi Sosyal Devrimci Parti'nin tam kalbinde bulunan bir hainin varlığına ilişkin bilgiydi. Bu hainin ismi kendisine açıklanmadı –zaten bilgi kaynakları da bu

bilmiyorlardı- ancak hainin bir dizi terörist eylemi ihbar edebilecek kadar partinin silahlı kanadına yakın olduğu ve polis çevrelerinde "Raskin" takma adıyla tanındığı biliniyordu. Birkaç önemsiz ayrıntı Burtsev'in araştırmalarına kılavuzluk etti. Elde ettiği ipuçları sonunda ulaştığı sonuç kendisini de çok şaşırttı. Hain, Sosyal Devrimci Partinin Merkez Komitesi'nin eski bir üyesi ve Savaş Örgütü'nün şefi E. F. Asev'den başkası değildi.

O andan itibaren Asev'i teşhir etmek için mücadeleye başladı.

Kuşkusuz, zor bir mücadeleydi. Partinin iç kurullarının hiçbir üyesi ve özellikle Savaş Örgütü'nün Asev'le yıllarca yan yana çalışmış yöneticileri, Burtsev'in ulaştığı bulguları dinlemeye niyetli değillerdi. Asev'in, bu örgütün yaşamında nasıl bir rolü olduğunu herkesten daha iyi biliyorlardı ve aynı zamanda polise ne kadar fazla itirafta bulunabileceğini ve bunu yapmadığını da biliyorlardı. Burtsev ise kanıtlarının büyük bölümünü polis kaynaklarına dayandırıyordu ve onlar için polis tarafından partinin önde gelen ve en zorlu teröristini gözden düşürmeye çalışarak, devrimci hareketi parçalamak amacıyla kullanılan tuhaf ve zararlı bir çılgındı. Onu bu işten vazgeçirmeye uğraştılar ve başlattığı kampanyayı durdurmasını önerdiler; uyarıldı ve neredeyse tehdit edildi. Bunların hiçbir faydası olmadı. Haklılığına inanmış bir bağnaz inadıyla, herkese karşı tek başına kalsa bile sonuna kadar gitmeye karar verdi.

Mahkemeye çıkarıldı. Konu onun için çok önemliydi; eğer suçlu çıkarsa hayatının geri kalanında ahlaki itibarını yitirecekti. Bu ölümden daha da beter olurdu. Fiziksel ölüm onun için ahlaki ölümün ardından hiç de gecikmeyecekti: Çünkü Burtsev çoktan bunun kararını vermişti. Üstelik mahkemeden bu yönde bir karar çıkma ihtimali hiç de uzak değildi. Böyle davalarda belgelere dayanan kanıtlar elde edilebilmek neredeyse imkansızdır. Her şey dolaylı delillere bağlıdır. Ancak, partideki yoldaşlarının gözünde Asev'e duyulan güven nedeniyle hiç kimse dolaylı delilleri önemsemeye hazır değildi. Burtsev, Asev'in ihanetiyle ilgili yeni, daha ağır ve daha ikna edici kanıtlar için gayretli bir araştırma yaptı.

Geçmişteki önemli resmi konumu dolayısıyla Asev'in oynadığı rol konusunda kesinlikle bilgi sahibi olan Lopuhin'den elde edeceği kanıtlar önemli bir yer tutacaktı. Tüm sorun, onu bu konuda hangi yöntemle nasıl bir konuşma ortamına çekebileceği ve gerçekleri açıklamasını nasıl sağlayabileceğiydi.

Trendeki buluşma Burtsev tarafından dikkatlice ayarlanmış, sadece tesadüfen karşılaşma görüntüsü verilmişti. Daha önce Petersburg'da yaptıkları gibi tarih ve edebiyata ilişkin olağan konulardan konuşmaya başladılar. Tam o dönemde Burtsev derginin yayımını Paris'e aktarmıştı ve artık Petersburg'da sansürle engellenen konuları özgürce yazabilecek olmasına güveniyordu ve umutlarla doluydu, Lopuhin'e bunlardan coşkuyla söz etti. Bu genel başlıklar, sadece, Burtsev'in tüm dikkatinin yoğunlaştığı Asev meselesine bir giriş yapabilmesi içindi. Yayımlamaya hazırladığı belgeden bahsederken, gelecek sayıda, Sosyal Devrimci Parti'nin Savaş Örgütü'nün şefi olan çok önemli bir polis ajanın faaliyetlerini teşhir edeceğini açıkladı. "Lopuhin" der Burtsev, "ilk başta sözlerime pek aldırış etmiyor gibi göründü. . Ama aniden benim teklifsiz sorularımı bekliyormuşçasına ihtiyatlı ve ağzı sıkı bir tavır takındığını hissettim."

Haklıydı; teklifsiz sorular pek de uzak değildi. Burtsev hemen konuya girdi:

"İzin verirseniz, Aleksei Aleksandrovitch," dedi ona dönerek, "size bu *ajan provokatör* ve onun hem devrimci cephede hem de polis cephesindeki faaliyetleri hakkında bildiğim her şeyi anlatayım. Size bu adamın ikili oynadığının kanıtlarını sunabilirim. *Ochrana*'nın[1] devrimciler arasına soktuğu, ajanı olarak bilinen o isimden ve gerçek adından bahsedebilirim. Onun hakkında her şeyi biliyorum. Onu açığa çıkarmak için uzun ve zahmetli bir çalışma yaptım ve güvenle çalışmamı sonuçlandırdığımı söyleyebilirim. Her şey gün ışığına çıktı. Şimdi sadece yoldaşlarının inadını kırmam gerekiyor ki, bu da fazla zaman almayacak."

Lopuhin, büyük bir tereddütle ama merakını gizlemeden yanıt verdi:

---

[1] Gizli Polis Örgütü

"Lütfen devam edin, Vladimir Lvovitch, dinliyorum.

Ve Burtsev açıklamasına devam etti:

Asev'in gerçek adını vermeden, sadece, polis dünyasında bilinen takma adı ile "Raskin"den söz etti. Ancak, Lopuhin daha ilk sözcüklerden kimden bahsedildiğini anlamıştı. Burtsev'in açıklamaları kısmen Lopuhin'in eski görevinde edindiği bilgilerle uyuşuyordu ve Burtsev'in topladığı bilgilerin kusursuzluğu onu hayrete düşürmüştü. Daha sonra sorgu hâkimine, "Hepsinden öte" diyordu, "resmi polisin Asev'e verdiği muhtelif gizli ajan isimlerine ve Petersburg'da siyasi polis yetkilileriyle buluştuğu yerlere ilişkin Burtsev'in ortaya koyduğu bilgiler beni şaşkına çevirdi. Tüm bunlar tamamen doğruydu. " Lopuhin'in rahatlıkla sağlamasını yapabileceği Burtsev'in bu açıklamalarının kusursuzluğu, Raskin"in devrimci kampta, Merkez Komite'de ve Savaş Örgütü'nde, nasıl göründüğüne ilişkin kaçınılmaz olarak güven uyandırıyordu.

Lopuhin artık genç değildi, neredeyse kırk beşine gelmişti. Kendi döneminde pek çok şey görmüş; çok daha fazlasını duymuştu ve artık bundan sonra hiçbir şeyin onu şaşırtmayacağını düşünüyordu. Ama Burtsev'in hikâyesi onu hayrete düşürmekle kalmamış, eski bir yaranın açılmasına da neden olmuştu. Burtsev, bu hikâyenin, dinleyicisinin anılarında nasıl bir öneme sahip olduğunu tahmin etmemişti. Lopuhin, bütün hayatının gözleri önünde belirdiğini gördü; geçmişin tüm boş umutları ve bugünün tüm acı veren hayal kırıklıkları...

Köklü ve seçkin bir ailenin en büyük oğlu idi. Lopuhinler'in soyunun, yarı efsanevi Kassog Prensi Rededy'e ve Büyük Petro'nun gerçek bir Rus ailesinden gelen karısı, son Çariçe, Lopuhin soyadı taşıyan Çariçe Yevdokiya'ya dayandığı iddia ediliyordu. Bu tür ailelerin çoğu gibi Lopuhinler'in de övünebilecekleri dikkate değer bir servetleri yoktu. Ancak A. A. Lopuhin'den kalan Orlovski ve Smolensk eyaletlerindeki binlerce dönüm arazi nedeniyle kesinlikle yoksul olarak nitelendirilemezlerdi. Ayrıca, zekaları ve başarılı olmak için gösterdikleri kararlılık gibi, kabiliyetlerinin erdemi sayesinde yoksullaşan aristokrasi içerisinde üstün bir konumdaydılar. Tümü, başarı elde etmek hırsına sahipti, özellikle Alexei Alexandrovitch. 22

yaşında Moskova Üniversitesi'nden diplomasını aldıktan sonra 1889 yılında Adalet Bakanlığı'nda göreve başladı ve görevinde hızla yükseldi.

Üniversite ve kişisel bağlantıları sayesinde kendisini iyi aile gençlerinin oluşturduğu ılımlı liberal çevreye yakın buldu, siyasi programlarını onaylıyordu ve pek çoğuyla samimi ilişkiler kurmuştu, özelikle, Profesör Prens S. N. Troubetzkoy ile. Lopuhin'in bu liberal anlayışı, savcı vekili olarak sürdüreceği mesleğini siyasi olaylar üzerine inşa etmesine hiçbir şekilde engel olmadı. İlk olarak, 1890 yılı ortalarında Moskova'ya atandı ve burada *Ochrana*'nın Moskova şubesi faaliyetlerini denetlemekle görevlendirildi. Genellikle savcılık ile *Ochrana* birimleri arasında bir iç sürtüşme söz konusuydu: Savcılık öyle veya böyle farklı *Ochrana* bölümlerinin girişimlerine, yetki sınırlarını aştıkları gerekçesiyle muhalefet ediyordu. Bu sefer Moskova *Ochrana* şefi, daha sonra adından fazlaca bahsedilecek ünlü Zubatov, farklı bir politika izledi. Zubatov, Lopuhin'i örtülü bir muhalefetle ve siyasi polisin çalışma yöntemlerini gizleyerek karşılamak yerine, Teşkilatın gizli faaliyetlerinin tümünü, devrimci örgütlere karşı kullanılan araçları vb. kendi isteğiyle onun bilgisine sundu. O dönemde Zubatov, polisin kontrolü altında yasal işçi örgütleri oluşturulması için planlar hazırlamıştı ve planlarını kimi profesörlere ve devlet yetkililerine kabul ettirmeyi başardı. Genç savcıyı ikna etmek Zubatov için kolay oldu. Lopuhin, gizli ajanların yöntemleri hakkında çok şey öğrendi; – Zubatov ve işbirlikçilerinin buluşmak için kullandığı gizli odaları bile ziyaret ettiğine dair kanıtlar var– ve Zubatov'un ateşli bir taraftarı oldu.

Genç liberal savcının polis işlerine duyduğu bu ilgi, bundan sonrasında mesleki yaşamını biçimlendirdi. Mayıs 1902 dönüm noktasıydı. Bu tarihte Lopuhin, Kharkov'da savcıydı. Yeni atanan İçişleri Bakanı V. K. Plehve, yakın zamanda Rusya'nın güneyini sarmış olan köylü huzursuzluğunun kapsamı ve niteliği konusunda bilgi almak üzere Kharkov'a geldi. Bu huzursuzluk o dönem için henüz yeni bir durumdu ve yaklaşan tarım reformu fırtınasının ilk işaretleriydi. Lopuhin, Plehve ile daha önce Petersburg'da ortak bir arkadaşının evinde karşılaşmıştı.

Kharkov'da, Plehve, Lopuhin'den köylüler arasındaki huzursuzluğun nedenleriyle ilgili bir rapor hazırlamasını istedi ve kendi görüşlerini son derece açık sözlü bir biçimde ifade etmesi konusunda ısrar etti. "Benim görüşüm şudur ki," diyor Lopuhin, daha sonra bu konuşmayı anlatırken, "Poltova ve Kharkov eyaletlerindeki malikane yağmaları tesadüfi olgular olarak değerlendirilemez. Bunlar daha ziyade Rusya'da yaşamın genel koşullarının, köylü nüfusun cahilliğinin ve korkunç derecede yoksullaşmasının, hükümetin, köylünün maddi ve manevi çıkarlarına ilgisizliğinin ve son olarak da halkın çıkarlarını korumak amacıyla hiçbir yasal girişimde bulunmayan inatçı bir idari sistemin doğal sonuçlarıdır. " Lopuhin'in söylediğine göre, Plehve onun yargılarına katıldığını, reforma ihtiyaç olduğunu ve hatta kamu kuruluşlarının temsilcilerinin de katılacağı bir Devlet Konseyi oluşturularak, Rusya'da geçici anayasanın devreye sokulması gerektiğini kabul etmişti. Plehve'ye göre, Rusya'yı çok yakın görünen bir devrim tehlikesinden ancak bu reformlar koruyabilirdi. Lopuhin, Plehve ile yaptığı konuşmanın geri kalanını anlatmıyordu. Geri kalan kısımda, devrime karşı mücadelede alınacak baskıcı önlemleri görüşmüşlerdi. Her ikisi de bu mücadeleye büyük bir anlam yüklüyorlardı. Burada Lopuhin, Zubatov'un politikalarının ruhunu taşıyan bir kampanya planını ayrıntılarıyla anlattı ve karşısında bu programın ateşli bir destekçisini buldu. İşte bu nedenle, bu konuşma, Lopuhin'e Polis Teşkilatının yöneticiliği teklifinin yapılmasıyla son buldu. Böylece Lopuhin, şimdiye kadar Zubatov'un sadece Moskova'da denediği yöntemleri tüm Rusya'da uygulayabilecekti.

Bu, Lopuhin için çok cazip bir teklifti: 38 yaşında, İmparatorluğun en önemli teşkilatlarından birinin başına geçecek ve böylece ülkedeki üst düzey yönetici güçlerle yakın kişisel temas kurabilecekti. Mesleki açıdan bakıldığında, önünde, olabilecek en çekici imkanın durduğunu görüyordu: Polis Teşkilatı'nın başına geçmek, içişleri bakanı olmak yolunda atılmış önemli bir adımdı. Davranışları tutkuları tarafından yönetilen, genç liberal savcı Adalet Bakanlığı'ndan Polis Teşkilatı'na transfer önerisini kabul etti.

Ne var ki, gerçekte her şey, beklediğinden çok daha farklı biçimde gelişti. Uzun vadeli reform sorunu üzerinde hiçbir zaman ciddi olarak düşünülmedi. Lopuhin'in ifadesine göre, Plehve gerçekten de Devlet Konseyi reformu ile ilgili, II. Aleksander devrinde hazırlanan bir dizi projenin tümünü arşivlerden istemiş, ancak elle tutulur bir sonuç çıkmamıştı. Plehve, Lopuhin'e, Çar'ın huzurunda reform ihtiyacı konusunu açtığını ama kesin bir muhalefetle karşılaştığını söylemişti. Gerçekten böyle bir girişimde bulunduğu şüpheli; bugüne kadar, arşivlerde bunu kanıtlayacak hiçbir şey bulunamadı. Kaldı ki söz konusu reformun içeriği, Plehve'nin o dönemde izlediği politikalar ve yaptığı açıklamalarla çelişkili olduğu için böyle bir olasılık çok uzak görünüyor.

Ortaya atılan diğer reform önerilerinden de, hatta polis örgütünde yapılacak olandan bile, bir sonuç çıkmadı. Bu sonuncusunu Lopuhin, kendisi hazırlamıştı, ama üzülerek belirttiği gibi "Plehve'nin o zamanki tüm projeleri gibi, bu da, bürosundaki masadan öteye gidemedi."

Reform sorunu giderek daha fazla geri plana atıldıkça, salt polis sorunu daha fazla önem kazandı. Plehve bu konuya yabancılık duymuyordu ve Lopuhin'in programı kağıda döküldü. Polis Teşkilatı'nın tüm üst düzey yetkilileri bir temizlik operasyonuyla yenilendi ve Teşkilat, "Tüm Rusya *Ochrana*sı"na dönüştürüldü. Zubatov, bütün istihbarat teşkilatının bağımsız başkanı olarak atandı. Uygulanacak yeni politikanın en temel özelliklerinden biri, devrimci örgütlerin içine gizli ajanlar sokmaktı. Ne pahasına olursa olsun bu amaç gerçekleştirilecekti. Yaklaşık iki buçuk yıllık bir süreçte, Teşkilata ayrılan bütçenin tamamı, ülkede son on yıllık göreli sükûnet döneminde biriken beş milyon ruble tutarında bir miktar, harcandı.

Lopuhin, bu işe baş kontrolör olarak başladı ve işe yeni başlayan birinin merakıyla ayrıntılara daldı. İyi bir dedektif değildi, böyle bir iş için fazla aristokrat ve titiz biriydi. Ancak, etrafını çeviren pisliğin kendisini kirletmesinden çekinmeden bir kariyer peşinde koşacak kadar da arzuluydu. Bir anayasa rüyasına

kendini adamış bir liberal olarak, liberal *zemstvo*'ların* dağıtılmasını yönlendirdi ve bir grup ılımlı liberalin, sırf anayasa hakkındaki benzer fikirleri nedeniyle Sibirya'ya sürgün edilmesini öngören, yetki belgelerini imzaladı. Batılı fikirler ışığında eğitim almış, kültürlü birisi olarak, o dönemde Polis Teşkilatı tarafından yürütülen anti-semitist kampanyaya damgasını vurdu. Her ne kadar bu anti-semitist kıyımları "faydalı katliamlar"[2] olarak değerlendirdiğine yönelik yorumları önemsememek gerekiyorsa da, Yazarlar Sendikası'nın bir temsilcisi olan N. F. Annenski, Kishenev katliamı hakkında verdiği özel bir röportajda, Lopuhin'in, katliamın esin kaynağı gerici yazar Krushevan'ı savunarak, onu "Yahudilerin satın alamadığı" birkaç Rus yazardan biri olarak nitelendirdiğini belirtmektedir. Lopuhin, liberal fikirlerini, sadece arkadaşı C. N. Troubetzkoy'a yazdığı özel mektuplarda ortaya koyuyordu. Tüm imparatorluğun Polis Teşkilatı'nın lideri, polisin, en titiz incelemeleri kendi yazışmaları üzerinden yaptığını ve hazırlanan raporların doğrudan bakana gönderildiğini, Plehve'nin ölümünden sonra öğrendiğinde hiç şaşırmadı... Dışardan göründüğü kadarıyla Lopuhin, Plehve'nin yaptığı her şeyi onaylıyor, onun en gerici talimatlarını dikkatli ve itaatkâr bir şekilde uyguluyordu. Plehve, bu genç liberal fırsatçıyı en yakın asistanı olarak atadığında ne yaptığını iyi biliyordu: Böyle insanlar her zaman kariyerist çıkarlarını tüm diğer fikirlerin üstünde bir yere koyarlar.

Lopuhin, ajan provokatörlerin faaliyetlerini kontrol eden bölümün çalışmalarına –bu tür çalışmalar bu yıllarda önem kazanmıştı– damgasını vurdu. Her ne kadar, yaptığı işlerin son derece esnek polis ilkelerinin bile sınırlarını zorladığının farkında olsa da, Asev'e kısmen yardımcı olan da Lopuhin'di. Doğ-

* Yerel meclis. –ç. n.

[2] Bir zamanlar basında, Lopuhin'in Jandarma Generali Novitzki ile bir konuşmasında, 1903'teki Kishenev soykırımı için bu sözcükleri kullandığını öne süren yazılar yayımlanmıştı ve insanlar bunu Novitzky'nin sözlü ifadeleriyle desteklemişti. Ancak Novitzky'nin yayımlanan anıları böyle bir ifadeyi içermiyor, fakat Lopuhin'in Kishenev soykırımı hakkında önceden bilgi sahibi olduğuna ve önlemek için hiçbir önlem almadığına ilişkin kesin bir yargı barındırıyordu.

rudan Plehve'nin onayıyla 1902 sonbaharında Asev'in Savaş Örgütü'nün bir üyesi olmasına o izin verdi.

Lopuhin de Plehve de, Asev'i ve onun üzerinden tüm Savaş Örgütü'nü kontrol edebileceklerine inanmışlardı. Ancak altı yıl sonra, şimdi Köln-Berlin yolculuğunda, Lopuhin bu kararın gerçek sonuçlarını Burtsev'in anlattıklarından öğrenmişti; kendi ajanları –Burtsev'in hikâyesinde "Raskin"– Gershuni'nin tutuklanmasından sonra bu örgütün yalnızca basit bir üyesi değil lideri olmuş ve dillere destan eylemleri planlamıştı; Plehve suikastını organize eden de bizzat oydu. . .

Plehve'nin ölümü, Lopuhin'in resmi kariyerine vurulan ilk acımasız darbeydi; Plehve, onun baş destekçisi ve koruyucusuydu; ölümü, onun tüm hırslı planlarının da ölümü demekti. Eğer Plehve yaşamış olsaydı, olayların gidişatı çok daha farklı olurdu. Bu ölüme sebep olan kişinin, Lopuhin'in –teröristlerin safına sızmasına Plehve ve kendisi tarafından göz yumulmuş– ajanı olduğu anlaşılıyordu. Tüm bunlar gerçekten doğru muydu?

O ana kadar Lopuhin, yol arkadaşının anlattıklarını, ilgisinin giderek daha da arttığı açıkça ortada olsa da, sessizce dinledi. Zayıf, heyecanlı, giyimi ve tavırlarıyla eski okulun tipik bir Rus "nihilisti" olan Burtsev, hatırı sayılır bir söylemde bulundu. El kol hareketleri yapıyor, yerinde oturamıyordu; kendi sözünü yarıda bırakıyor, tekrar ediyor, en kayda değer olduğunu düşündüğü bölümlerin üzerinden tekrar tekrar geçiyor ve göstereceği en ufak bir tepkiyi yakalamak için sürekli Lopuhin'in gözlerinin içine, meraklı, sorgulayan bakışlarıyla, dikkatlice bakıyordu. Ama onun yüzünden, anlatılanlara karşı artan ilgisi dışında, hiçbir şey anlaşılamıyordu. Kendini nasıl kontrol edeceğini bilen ve bununla beraber mensup olduğu sınıfın ilgisizliğini taşıyan Lopuhin, yalnızca damarlarındaki Moğol kanının göstergesi olan hafif çekik gözlerindeki inceleyen bakışlarla refakatçisine baktı. Ancak Burtsev sözü Plehve suikastına getirince, Lopuhin soğukkanlılığını yitirdi.

"Büyük bir hayret içinde," diyordu Burtsev, "bana şu olasılığın tamamen kabul edilemez olup olmadığını sordu: 'Bu ajanın Plehve suikastı planlarını bildiğine emin misiniz?' "

Burtsev, "Raskin"in bunları bilmekle kalmayıp, suikastın bizzat planlayıcısı olduğunu söyledi ve bu iş için yapılan hazırlıkların ayrıntılarını anlatarak devam etti.

Anlatımı açık ve netti, güven uyandıran ayrıntılarla doluydu ve fakat olaylar o kadar akıl almazdı ki, inanmak çok zordu.

Plehve'nin ölümünün ardından, Lopuhin için çok zor bir dönem başladı. Yeni İçişleri Bakanı Prens Sviatopolk-Mirski'nin, ona karşı olumlu bir tutumu vardı, fakat gerici parti içinde dönen dolapların hedefi olması nedeniyle koltuğu tehlikedeydi. Ona yönelik saldırıların en önemlilerinden biri, Polis Teşkilatı'nın hareketsiz kaldığı suçlamasıydı. Perde arkasında süren bu düzenbazlıklar, Çar'ın sarayında güçlü dostlara sahip, ünlü gizli polis memuru Ratchkovski'nin başının altından çıkıyordu. İki sene önce, Plehve o güne kadarki hizmetlerini göz ardı ederek onu derhal görevden almıştı ve o zaman bu yaranın daha da derinleşmesinde Lopuhin'in katkısı olmuştu. Plehve hayattayken, Ratchkovski pek çok oyun tezgahlamış olsa da, güçsüz kalmıştı. Şimdi ise geçmişin hesabını kesme sırası ona gelmişti. Ratchkovski, polis yöntemlerini Lopuhin'den daha iyi biliyordu, darbeleri daha isabetli ve güçlüydü. Bu mücadelede sonucu belirleyen olay, Çar'ın amcası ve nüfuzlu bir danışmanı olan Grandük Sergei'e düzenlenen suikast oldu. Dük'ün öldürüldüğünü bildiren telgrafın Polis Teşkilatı'na ulaşmasının hemen ardından, o zamanlar Çar'ın gözdesi olan ve Ratchkovski'in etkisi altındaki Petersburg Genel Valisi Trepov, paldır küldür içeriye girdi. Geldiğinin haber verilmesine bile izin vermeden, Şef'in ofisine daldı ve şaşkın şaşkın bakan Lopuhin'in suratına "Katil" diye bağırdıktan sonra başka hiçbir şey söylemeden oradan ayrıldı. Aynı gün, Trepov'un tavsiyesiyle Ratchkovski, Petersburg'a Siyasi Polis Baş Komiser'i olarak atandı. İçişleri Bakanı'nın kısa bir süre içinde hazırladığı rapordan hareketle Çar, polis Teşkilatının faaliyetlerinden açıkça hoşnutsuzluk duyduğunu açıkladı. Lopuhin'in istifa etmekten başka yapabileceği bir şey kalmamıştı. Mesleki geleceğine dair tüm umutları sönmüştü..

Şimdi ise, Burtsev'in anlattıklarının devamından, kendisine vurulan bu son darbenin "Raskin"den geldiğini öğrendi. Gran-

dük Sergei'e yönelik eylemin planlarını o hazırlamış, terörist grubunu o silahlandırmış, suikastçıya bombayı o vermişti... Bu senaryoya itibar etmek zor olmakla birlikte inanmamak da imkansızdı. Bilginin kesinliği ve sözü geçen kişiler güven uyandırıyordu.

Burtsev anlatımına, esrarengiz "Raskin"in takip eden dönemdeki faaliyetleriyle devam etti. Bu dönemde faaliyetlerinin gidişatı tamamıyla değişmişti ve sanki Savaş Örgütü'nün tüm girişimleri üzerine bir lanet çökmüştü. Tüm eylemler başarısızlığa mahkum olmuştu. En dikkatli şekilde hazırlanmış planlar, en ustaca gizlenen gruplar bile açığa çıkarıldı. Eylemciler ya tutuklanıyor ya da işlerini sonuçlandıramadan kaçmak zorunda kalıyorlardı.

Lopuhin tüm bunlarla çok az ilgiliydi. Devrimcilere anlayışla yaklaşmak, onun için söz konusu değildi. Kendi döneminde, gönül rahatlığıyla pek çoğunu hapsetmiş ve idama göndermişti. Eğer devrimcileri ele vermesi için ödeme yaptığı "Raskin", Lopuhin'e dürüstçe hizmet etmiş olsaydı, Burtsev'in anlattıkları öfkelenmesine neden olmayacaktı. Ama şimdi, "Raskin"in sadece devrimcilere değil, kendisine bu ihbarlar için para ödeyenlere de ihanet ettiğini öğrenmişti. Kendisini aldatılmış hisseden Lopuhin, "Raskin"in ele verdiği devrimcilere duygusal yakınlık hissetmeye başladı. "Hainler itibar görmeseler de ücretlerini alırlar" sözünün geçerli olduğu zamanlardan kalan kuşkularının üstesinden hiçbir zaman gelemediği için, "Raskin"den asla hoşlanmamıştı. Bu şüphelere, bir de kendisine dayatılmış birine duyulan öfke eklendi; bu kadar kolay aldatılmasına nasıl izin verebilmişti? Ve kim tarafından aldatılmıştı? Üstten baktığı, hiçbir zaman gerçekten güvenmediği ve her zaman para için ihanet edeceğini bildiği biri tarafından. Zamanında kendisini şüphelendiren ve "Raskin"in bildiği her şeyi anlatmadığını düşünmesine neden olan bir dizi olay aklına geldi. Bu olayları, 1904-05 kışında hazırladığı raporlarda açıkça belirtiyordu. Bu raporlar, "Raskin"in Parti içinde kabul ettiğinden çok daha önemli bir rol oynadığını göstermekteydi. Raporların sonrasında bile Lopuhin'in aklına "Raskin"den bir açıklama talep etmek neden gelmemişti? Plehve'nin ısrarıyla girişilen bu politikaya

son vermek daha iyi olmaz mıydı? Bu olaya daha başındayken nokta koyabilirdi ama, tüm hatalarına rağmen "Raskin" halen çok faydalıydı ve polis açısından düşünüldüğünde, kendisine ödenen paranın hakkını fazlasıyla vermişti... Tüm kuşkularına ve politikasının tehlikelerini fark etmesine rağmen, Lopuhin, ajanının davranışlarını görmezden geliyordu.

Şimdi, tüm bunlara ek olarak, Lopuhin'in kafasında yeni bir soru belirdi: "Raskin" bu küstah oyunu oynarken, sadece kendi hesabına mı çalışıyordu? Lopuhin, "Raskin"i çok iyi tanıyan Zubatov'un fikirlerini hatırladı; neredeyse korkaklığa varacak ölçüde tedbirli biri olduğundan bahsederdi. Bu korkak, böylesine küstah bir oyunu, yardım almadan oynayabilir miydi? Kendi büyük amaçlarını gerçekleştirmeye çalışan, çok daha güçlü ve etkili birinin elinde yalnızca bir piyon olan "Raskin", bu kişi için paravan rolü oynuyor olabilir miydi? Lophin'de soru üzerine düşündükçe cevabın olumlu olacağı kanısı güçleniyordu.

Polis Teşkilatı Müdürlüğü yaptığı yıllar boyunca sarayda, yönetici güçlerin etrafında dönen entrikalar ve rekabete yakından tanık olmuştu ve sürdürülen bu vahşi mücadele içinde, insanların her şeyi yapabileceklerini görmüştü. Sadece bir tahmin veya keyfi bir varsayım değildi; Lopuhin, bu görüşünü doğrulayacak bazı gerçekleri biliyordu. Eğer başka birinden duysa, olabileceğine asla inanmayacağı bir öneriyi Lopuhin'e getiren kişi, daha sonra kont yapılacak olan Çarlık Kabinesi'nin Başkanı C. U. Witte'den başkası değildi. Witte, Plehve'ye karşı mücadelesinde ezici bir yenilgiyi henüz almıştı ve her zaman olduğu gibi, daha önce verdiği sözleri tutmayan ve kendisini aldatan Çar'a karşı öfkeliydi. Yaşanan bir dizi gelişme, Witte'nin, Lopuhin'in desteğine güvenebileceğini düşünmesine neden oldu ve Witte, gizli bir görüşmede tüm kartlarını masaya yatırdı. Açıkladığı plan, devrimci örgütleri kullanmak yoluyla polisin Çar'a karşı bir suikast düzenlemesinden başka bir şey değildi. Witte, tüm imparatorluğun gizli polis teşkilatının başında bulunan Lopuhin'e, emri altındaki, terörist örgütlere üye polis ajanlarını kullanarak, devrimcilere Çar'ın öldürülmesi gerektiğini salık vermesini önerdi. Polis kontrolü altında gerçekleşecek böyle bir girişim başarıyla sonuçlanabilirdi. Sadece akıllı ve

dikkatli davranmak ve tüm delilleri ustaca gizlemek gerekiyordu. II. Nicholas'ın boşalttığı tahta, tamamen Witte'nin etkisi altında olan kardeşi Michael geçtiğinde, Witte'nin gücü inanılmaz artacak ve elbette Lopuhin'in hizmetleri de cömertçe ödüllendirilecekti. [3]

Lopuhin, Witte'nin kendisine önerdiği yolda ilerlemek riskini göze almadı. Ama, polis ajanları tarafından gerçekleştirilen terörist eylemlerle ilgili anlatılanları duyduğunda, aklına Witte'yle yaptığı bu görüşme geldi. Bu, iktidar kavgasının araçlarının, Witte'nin geçmişte kendisine önerdiği şekilde kullanılmasının bir örneği değil miydi? Başka insanlar, Lopuhin çok çekingen ve dürüst kaldığından, kendi çıkarları için "Raskin"i, kullanmış olamazlar mıydı?

Lopuhin bu soru üzerinde düşündükçe kuşkuları daha da gerçekçi görünüyordu. "Raskin"in ardında gizlenen gücün kim olduğunun tahminine bile başlamıştı; bu, ancak Ratchkovski olabilirdi.

Lopuhin, Ratchkovski'nin her şeyi yapabilecek biri olduğunu biliyordu. Liege Katedrali'ndeki "anarşist" patlamayı o organize etmemiş miydi? Lopuhin'in elinde bu olayın kanıtları olarak, patlamadan sorumlu tutulan Yagolovski'nin ifade tutanakları vardı. Ratchkovski'nin ajanı olan bu kişi, Belçika'da tutuklanıp Rus yetkililere teslim edildikten sonra Petersburg savcısına verdiği ifadede, olayın tüm ayrıntılarını anlatmıştı. Lopuhin ayrıca, Ratchkovski ile Witte arasında bazı gizli bağlantılar olduğunu da biliyordu. Witte'nin mali tedbirlerine muhalif olan Profesör Tizion'un evinden bir takım evrakların, Witte'nin yönlendirmesiyle Ratchkovski tarafından çalındığını kanıtlayabilirdi. Ratchkovski; Lopuhin ve Plehve'ye karşı kişisel kin besliyordu ve şüphesiz "Raskin" tarafından yönetilen sayısız terörist eylem, onun işine yarıyordu. Bu eylemler onun Polis Teşkilatı

---

[3] Lopuhin, Witte'yle yaptığı bu görüşmeden anılarında bahsediyor (Moskova, Gonizdst, 1923). Witte, Plehve'ye karşı yürüttüğü mücadeleyi Lopuhin'in yakın ortağı ve teşkilatın tüm ajanlarının bağımsız şefi olan Zubatov'un desteği ile sürdürdüğüne göre şu soruyu sorma hakkına sahibiz: Witte ve Lopuhin arasında yapılan görüşme, Witte ve Zubatov arasında aynı içerikle yapılmış olan görüşmenin bir devamı değil miydi?

içinde yeniden güç kazanmasını kolaylaştırdı. Olaylara bu açıdan bakınca, Lopuhin, "Raskin"in davranışlarındaki değişime bir açıklama getirebildi. "Raskin"in kontrolündeki terörist eylemler Lopuhin'in Teşkilattan ayrılmasının ve Gizli Polis'in kontrolünü, Ratchkovski'nin ele geçirmesinin hemen ardından, başarısızlıkla sonuçlanmaya başlamıştı. Doğal olarak, Ratchkovski kendi aleyhine olacak, başarılı terör saldırıları düzenlenmesini arzu etmezdi.

Sonuçta, bu tahmin, Witte'nin Ratchkovski'le yaptığı işbirliğini açıklıyordu. 1905-06 kışında apaçık ortaya çıkan işbirliğinin nedenleri, Lopuhin için henüz anlaşılır değildi. Anılan dönem içinde, Witte halen iktidardayken, Lopuhin, Ratchkovski'le kozlarını paylaşmak üzere bir girişimde bulundu. Teşkilat'taki eski dostları aracılığıyla, Ratchkovski ve kurmaylarının Polis Teşkilatı'nın bodrumunda baskı makinesi kurduklarını ve burada halkı, Yahudi kıyımına kışkırtan posterler bastıklarını öğrendi. Toplanan belgeler lanet okunacak cinstendi. 1905 sonlarında gerçekleşen bütün tepkisel katliamlar, doğrudan Teşkilat tarafından organize edilmişti. Lopuhin bu belgeleri Witte'ye sundu. Witte, önüne gelen gerçeklerin doğruluğunu sorgulayamazdı, bir grup bakan, Ratchkovski'nin bir an önce görevden alınmasını talep etti ve siyasi olarak Ratchkovski, Witte için sadece ufak bir engeldi ama Ratchkovski görevine devam etti.

Tüm bu olaylar bir araya gelince anlamlı bir bütün oluşturmuş ve Lopuhin, neredeyse hayatının son yıllarında "Raskin"in, Ratchkovski'nin emirleriyle hareket ettiğinden emin olmuştu. Böylece, artık Lopuhin için "Raskin"in sırlarının açığa çıkarılmasıyla, Ratchkovski ile o müphem ve ucuz kliğin tümünün teşhir edilmesi arasındaki bağ son derece netti. Lopuhin aynı zamanda, şu andan itibaren tüm bunların ortaya çıkmasının kendi işine yaramayacağını kavrayacak kadar zeki biriydi. Artık bürokratik bir görevin tüm kapıları onun için kapanmıştı. Ne var ki, tüm bunların ortaya dökülmesi ona ahlaki bir tatmin sağlayacak, Ratchkovski'ye karşı yürüttüğü uzun mücadelenin skorunu dengeleyecekti.

Bu arada, Burtsev anlatımını bitiriyordu. "Raskin"in davranışlarının gerçek nedenlerine ilişkin henüz kesin bir görüşü

yoktu. Hangi açıdan değerlendirilirse değerlendirilsin, onun bir suçlu olduğunun farkındaydı ve Lopuhin'in tereddüdünü kırmak ve yapacağı açıklamalara ne kadar ihtiyacı olduğunu anlatabilmek için her yolu denedi. "Raskin"in hâlâ ikili oynamaya devam ettiğini söyledi; bir yandan terör saldırıları düzenliyor, diğer yandan kendi emirlerini uygulayan teröristleri ele veriyordu. Burtsev, güvenilir bir kaynaktan "Raskin"in kısa bir zaman önce "bizzat Çar'a yönelik bir eylem planladığına" ilişkin kesin kanıtlar elde etmişti. Bu eylem gerçekleşmediyse, nedeni "Raskin"in iyi niyeti değildi. Tüm bunlara kitapta yer verilmezse, "Raskin"in gelecekte de aynı ikili oyunu oynamaya devam edeceğinden hiç kuşku yoktu ve Burtsev, eğer eski ajanını korumayı sürdürür ve onun hakkındaki gerçekleri anlatmakta tereddüt ederse, bundan sonra teröre kurban olacakların ve "Raskin" tarafından ihbar edilip idam edilen tüm teröristlerin sorumluluğunun, Lopuhin'in üzerinde olacağını söyledi.

Burtsev, "Sizin, Teşkilat'ın müdürü olarak" diye devam etti " bu *ajan provokatörün* varlığından haberiniz vardır. Gördüğünüz gibi onu tamamıyla teşhir etmiş durumdayım ve size yalvarıyorum, Alexsei Alexandrovitch, "Raskin" takma isminin altında kimin gizlendiğini size söylememe izin verin. Benim haklı ya da haksız olduğumu yalnız siz söyleyebilirsiniz!"

Ancak o andan sonra Lopuhin karar verdi:

"Ben, 'Raskin' adında birini tanımıyorum" dedi "ama mühendis Ievno Asev'i görmüşlüğüm vardır. "

Böylece, bu uzun görüşme boyunca ilk defa bu isim telaffuz edildi...

Burtsev daha sonra "Kuşkusuz" diyor "bu isim benim için sürpriz olmadı. Bir yıldan uzun bir süredir kafamın içinde her dakika dönüp duruyordu. Ama, Lopuhin'in ağzından duyunca beni bir yıldırım gibi çarptı..." Lopuhin'in sözleri, Asev'in nihai olarak teşhirini hızlandıran belirleyici faktörü ortaya koydu.

Bu konuşma, tren Berlin'e varana kadar, uzun bir süre daha devam etti. Artık konuşmanın büyük bölümünü Lopuhin yapıyordu. İlk adımı attıktan sonra, Asev'in davranışlarının altında yatan gerçek nedenlere ilişkin teorilerini sıralamaya başladı. Konuşma içinde Ratchkovski'nin, Plehve ve Grandük Sergei

suikastlarında Asev'in arkasında duran kişi olduğundan ve bu desteğin altında yatan nedenlerden ilk defa o söz etti. Bu açıklama Asev hakkında bundan sonra oluşan yazınsal yapıtlar üzerine kalıcı izler bıraktı, ancak hiçbir şekilde gerçeklerle uyuşmuyordu. Asev'in davranışlarının temel nedeni tamamıyla farklıydı ve Lopuhin'in anlattıkları, o nedenleri aydınlatmakta yetersiz kalıyordu. Köln'den Berlin'e uzanan tren yolculuğu boyunca yapılan görüşmeden çeyrek yüzyıl sonra, gizli servis arşivlerinde bulunan hemen hemen tüm belgelere ve diğer malzemelere ulaşılmasının ardından, ancak bugün, Asev davasıyla ilgili bütün sorulara doğru cevaplar verebilmemiz mümkün olmuştur.

Vladimir L. Burtsev (1862-1942)

BÖLÜM II

Sisli Bir Gençliğin Şafağı

Ievno Asev, Grodnenski kentinin, Lyskovo mahallesinde, çok fakir bir terzi olan Fischel Asev'in oğlu olarak 1869 yılında dünyaya geldi. Büyük bir aileydi, üç erkek ve dört kız kardeştiler. Ievno ikinci çocuktu. Yaşamları güçlüklerle doluydu, pek çok aç ağız için sadece tek bir lokma yemek bulunuyordu. Zamanın hükümetinin Yahudilere ayırdığı "bölgeler"den uzaklaşabilmek için çabalıyorlardı. Genç Asev beş yaşındayken babası yazgısını değiştirmeyi denemek üzere bu bölgeden ayrıldı. Aile, Don kıyısındaki Rostov kentine yerleşti. Burası, o yıllarda Güneydoğu Rusya'da, sanayi ve ticaret merkezi olarak hızla gelişen bir kentti. Bütün ülkeden müteşebbis kişiler, buğday ve kömür açısından zengin olan bu bölgeye akın ediyorlardı. Burada süratle ve kolayca sermaye bulmak mümkündü, onu elde etmek için kişinin yalnızca becerikli ve ahlaksız olması yeterliydi.

Görünüşe bakılırsa, Asev'in babası yanlış topraktan yaratılmıştı. Ticarete atıldı ve basit bir manifatura dükkanı açtı ancak kendisine bir servet yapamadı. "Fakir bir aile", Rostov'a yerleştikten 20 yıl sonra, yerel polis raporunda Asev ailesinden böyle bahsediliyordu. Ne var ki, Rostov'un hızlı ve kolay kazanç peşinde koşan atmosferi, en azından çocuklardan birinin, Ievno Asev'in, üzerinde silinmeyecek bir iz bırakmıştı. Paraya düşkünlüğü ve para kazanmak uğruna gösterilen ikiyüzlülük daha küçük yaşlardan itibaren Asev'in doğasına sinmişti.

Asev'in babası varını yoğunu harcayarak ve çok büyük güçlükler içinde çocuklarına eğitim imkanı sağladı. Oğullarını, Asev'in 1890'da bitirdiği liseye gönderdi. Ancak, oğulları için daha fazlasını yapacak hâli yoktu. Ievno Asev yıllarca çeşitli

işlerde çalıştı, ders verdi, *Donskaya Ptchela* (Don Arısı) isimli yerel bir gazetede muhabirlik ve bir büroda sekreterlik yaptıktan sonra, en sonunda gezici satış temsilcisi olarak iş buldu. Elbette, bu işler daha rarlak başka bir yaşamın farkında olan genç Asev'i tatmin etmiyordu. Farkında olduğu sadece büyük şehrin gösterişli telaşı değildi, bununla beraber lisede içinde yer aldığı ve halen sık sık ziyaret ettiği devrimci düşüncelere sahip genç insanları tanıyordu.

1892'nin başlarında, devrimci bir bildiri dağıtma eyleminde yer aldığından dolayı dikkatleri üzerine çekmişti. Tutuklanması söz konusuydu. Bir grup arkadaşı daha önce tutuklandığından böyle bir olasılığı tahmin ediyordu. Tutuklanma tehdidi, bilgiye olan açlığı nedeniyle zaten aklında olan yurtdışına çıkma kararında belirleyici olmuş gibi gözüküyor. Onun açısından, yurtdışına gitmeden "daha iyi bir yaşam" imkansız görünüyordu. Bu konuda Asev'in en büyük sorunu parasızlıktı ama bunu halletti; diğer insanların parası söz konusu olduğunda hiçbir zaman dürüst davranmamıştı. Bu özelliği, daha lisedeyken yavaş yavaş kendisini göstermeye başlamıştı bile. Gezici satış temsilcisi olarak, bir esnafın tereyağı sevkıyatı işini almıştı. Yağları 800 rubleye sattı ve 1892 baharında paralarla beraber Almanya'ya, Karlsruhe'ye kaçtı ve burada üniversiteye girdi.

Karlsruhe'de küçük bir Rus öğrenci topluluğu zaten vardı. Aralarından bir kısmını Asev, Rostov'dan tanıyordu; bu gruba katıldı ve Wertherstasse 30 numaranın dördüncü katında bir daireyi Kozin adlı bir öğrenciyle paylaşmaya başladı. Artık Rus Sosyal Demokratları grubundandı ve bir yandan da elektrostatik çalışmalarına yöneldi. Ancak kısa bir zaman sonra dikkate değer bir güçlükle karşı karşıya kaldı. 800 ruble o zamana göre büyük bir paraydı ama, tamamının Asev'e kalmadığı anlaşılıyor, onu sonsuza kadar idare edemezdi.

İş olanakları çok azdı. Ailesinden yardım almak umudu da yoktu. Yoksulluk içindeydi ve onunla karşılaşanlara "tam anlamıyla açlıktan ve soğuktan kırılan" bir adam olarak görünüyordu. Daha fazla bu şekilde yaşayamazdı ve böylece bir kez daha ahlaki engellerin üzerinden atladı ve yoldaşlarının yürüttüğü devrimci faaliyetlerin sırları hakkında bildiklerinin ticaretini

yapmaya başladı. Bu sırların çok da önemi bulunmuyordu, fakat heyecan verici devrimci olayların olmadığı, sakin bir dönem olması nedeniyle Asev, haklı olarak, bu önemsiz şeylerle polisin ilgisini çekebileceğini düşünüyordu.

4 Nisan 1893'te Polis Teşkilatına ilk mektubunu yazdı. Bu, muhatabını yoklayan birinin yaklaşımıyla yazılmış bir mektuptu. "Ekselansları, sizi bilgilendirmenin onurunu taşıyorum" diye başlıyor ve "iki ay önce burada devrimci bir grup oluşturuldu, amaçları. " diye devam ediyordu. Bunu, bir isim listesi takip ediyor ve mektupta yazarın yalnızca yurtdışındaki Rus öğrencilerinin devrimci eylemleri hakkında değil, bunun yanında Rostov'da yürütülen propaganda faaliyetleri hakkında da bilgi verebilecek bir konumda olduğunu gösteren bilgiler yer alıyordu. Mektupta bundan sonrasına yönelik net bir öneri yer alınıyordu. Muhbir sadece, aktardığı bilgilerin işe yarayacağı düşünülüyorsa, polisten verilen adrese taahhütlü bir mektup göndermesini istiyordu. Mektupta gerçek adını belirtmedi. Polis Teşkilatı'na yeni bir ajanın kabulü için uygulanan süreç son derece karmaşıktı. Asev'in mektubu, önce incelenmek üzere teşkilatın müdür yardımcısına, oradan da ilgili bölüm şefine yollandı. Bu mektup üzerinde tutulan kenar notları halen görülebilir. Değerlendirilmesi yapıldı ve yazar hakkında bilgi toplandı.

Mayısın 16'sına kadar herhangi bir cevap gönderilmedi. Gönderilen cevap, anlaşmayı yapmak konusunda istekli olan ancak karşı tarafın kararlılığını hayal kırıklığına uğratmaktan çekinen bir işadamının üslubunda yazılmıştı. Teşkilat, "Karlsruhe grubunu biliyoruz" diye yazıyordu (aslında yok denecek kadar az şey biliyorlardı), "ve çok da ilgilenmiyoruz. Bu nedenle bizim için pek bir öneminiz yok. Yine de size ödeme yapmaya hazırız, ancak bir şartla, katı prensiplerimiz var ve bazı insanlarla iş yapmayız, bu nedenle bize isminizi açıklayın. "

Asev hiç zaman kaybetmeden cevap yazdı. Talep ettiği ücret "çok azdı", –yalnızca ayda 50 ruble– fakat ismini açıklamaktan hâlâ çekiniyordu. Devrimcilerin mektubunu yakalamasından ve henüz kazanç sağlamadan sırrının ortaya çıkmasından korkuyordu.

Ne var ki, Teşkilatla "saklambaç oynamak" denemesi çok erken başarısızlığa mahkum oldu ve bunun tek suçlusu kendisiydi. Gençliği ve deneyim eksikliği nedeniyle, Teşkilat'ın eline kimliğiyle ilgili önemli bir ipucu verdi. Teşkilat'a yazdığı mektupla beraber, Rostov Jandarması'na da, neredeyse aynı içerikte bir mektup göndermişti ve bu, muhbirin tespiti için gerekli kolaylığı sağladı. Karlsruhe'de yaşayan Rostov'luların sayısı belliydi ve isimleri biliniyordu. Mektubu yazanı el yazısından belirlemek hiç de zor olmadı. Bu şekilde, Asev'in ikinci mektubu teşkilata ulaştığında, Rostov'dan gelen bilgi çoktan kimliğini açığa çıkartmıştı. Ancak, Asev'in kişiliğine dair Rostov polisi tarafından gönderilen rapor, Teşkilat'ın ajanlarında aradığı özellikleri karşılıyordu. "Ievno Asev" yazdılar "zeki ve akıllı bir entrikacıdır, yurtdışında yaşayan genç Yahudi öğrencilerle yakın temasta ve bu nedenlerle bir ajan olarak faydalı olacaktır. Ayrıca, aç gözlülüğü ve şu an içinde olduğu kötü durumun onu, görevinde daha da gayretli yapacağı düşünülebilir. "

Böyle bir tavsiye, Teşkilat'ın vereceği kararı hızlandırdı. İkinci mektubu aldıktan hemen sonra, aceleyle Asev'in çok yararlı olabileceğini ve talep ettiği ücretin gayet makul olduğunu belirten bir tezkere yazıldı. 10 Haziran 1893'te İçişleri Bakan Yardımcısı, bu tezkereyi onaylayarak mühürledi. Bu andan itibaren Asev'in geleceği belli olmuştu.

Asev, Teşkilattan ilk maaşını Haziran 1893'te aldı. Sonuçta maddi durumu iyileşti, ancak parasını harcarken tutumlu olması gerekiyordu yoksa yoldaşlarının şüphesini uyandırabilirdi. Hepsi yerel olarak para kazanmanın zorluğunun farkındaydılar ve Asev ailesinin maddi sıkıntılarını da biliyorlardı.

Bu nedenle, bir süre daha yoksulluk içinde olan bir öğrenci olarak görünmeye devam etti ve bildiği tüm hayır kurumlarına, özellikle Yahudi olanlara, başvuru üstüne başvuru yaptı. Bu başvuru mektuplarını, kötü Almanca'sını düzeltmelerini istemek bahanesiyle yoldaşlarına okutuyordu ve onlarda gelirini bu yoldan edindiği yönünde bir kanaatin yayılmasını sağlamış oluyordu. Ancak uzun bir süre sonra, Asev maddi durumunun fazlasıyla iyileştiğini gizlemekten vazgeçti.

Asev'in maddi durumunda yaşanan değişim, siyasi ideolojisinde çok daha hızlı bir değişime neden oldu. Karlsruhe'deki ilk aylarında daha ılımlı bir tavrı vardı, aşırı devrimci yöntemlerin aleyhinde konuşuyor, Marksistlerle beraber davranıyordu. Ancak Teşkilat için çalışan bir muhbir olduktan sonra hızla "sola" kaydı ve 1894'le beraber terör eylemlerinin mantıksal savunusunu yaparak itibar kazandı. Bir "teoriysen" değil "eylem adamı" olduğunu iddia ediyordu ve toplantılarda konuşmayı sevmiyor, çeşitli teknik işlerin yapılmasını gönüllü olarak üstleniyordu. Akıllıca tanıdık çevresini genişletti ve Almanya ile İsviçre'de komşu şehirlere bir dizi yolculuk yaptı, buralarda devrimci toplantılara ve konferanslara katıldı.

1893 Ağustosu gibi erken bir tarihte, Zürich'e gitti. Orada hem Uluslararası Sosyalistler Kongresi'nin toplantılarına, hem de Rus temsilcileri ve göçmenleri toplantılarına katıldı. 1894'te Bern'e gitti ve burada, "Yurtdışı Rus Sosyal Devrimcileri Birliği"nin kurucuları olan Zhitlovski çiftiyle tanıştı. Bu "Birlik" küçük ve etkisizdi. Bu nedenle, kurucuları yeni yandaşlar bulmakta çok hevesliydiler. Asev yerinde bir değerlendirme ile buradan yararlanabileceğini düşündü ve daha sonra Sosyal Devrimci Parti'nin kurucuları arasında yer almasını sağlayacak olan "Birlik"e katıldı.

Hemen hemen aynı dönemde, Bern Üniversitesi'nde öğrenci olan ve bundan sonraki yaşamında önemli bir yer tutacak olan başka birisiyle daha; gelecekteki karısı ile tanıştı. Açık yürekli ve kararlı bir devrimciydi, yaşamı boyunca kendi yolunu büyük bir gayret ve fedakarlıklarla inşa etmişti. Asev de kendisiyle aynı amaçlara ve ideallere sahip birisi olarak görünmüştü gözüne. Kuşkusuz, polisle olan bağlantısı konusunda en ufak bir şüpheye kapılmamıştı.

Asev'in izlediği yolun sadece güllerle döşeli olduğu söylenemez. Çok dikkatli ve ihtiyatlı davranıyordu, ama şimdiden onun hakkında tatsız söylentiler etrafa yayılmaya başlamıştı. Rostov'da herkesin tam güvenini kazanmayı başaramamıştı, tabiatı itibariyle iyi ve sadık arkadaş kategorisine dahil değildi, insanların hatalarıyla alay etmeyi seviyordu. Yapılan haksızlığı asla unutmayan, kin tutan birisiydi. Daha o zamanlarda bile pek

çok insan tarafından, para için her şeyi yapabilecek biri olarak değerlendiriliyordu. Görünüşü güven vermiyordu. Çekici denemeyecek, iri yapılı birisiydi. Şişman sarı bir suratı, geniş ve yamuk kulakları, yukarı doğru daralan geniş bir alnı, kalın dudakları ve düz burnuyla pek çok insana fiziksel olarak itici geliyordu ve bu da onun hakkında duyulan kuşkulara zemin hazırlıyordu.

Teşkilat'a gönderdiği ilk mektuplardan hemen sonra, Karlsruhe'de bazı kişiler onun hakkında kötü konuşmaya başlamıştı bile. Rastov'dan gelen haberler, son yapılan tutuklamaların, Jandarma'nın yurtdışından edindiği bilgilerin sağlamlığına dayandırıldığını söylüyordu. Şüpheler Asev'in üzerindeydi. Kendisiyle aynı dönemde öğrenci olan, Odessalı öğrenci Peters'in (ismi Asev'in raporlarında sıkça geçer) daha sonra bir yazıda açıkladığı gibi, bu olaydan sonra, çevresindeki insanlar açık bir şekilde Asev'e güven duyınamaya başladılar. Ne var ki, her zaman olduğu gibi, kimse bu söylentilerin peşine düşmedi, ayrıntılı irdelemedi; hakkındaki suçlamanın altı doldurulmadı ve bu mesele yerel bir dedikodunun ötesine geçemedi. Grubun, bu olayın bütün ayrıntılarını bilen asıl üyeleri, bir müddet sonra derslerini tamamlamak üzere dağıldılar. Yeni gelenler konu hakkında hiçbir şey bilmiyorlardı, nitekim birkaç yıl sonra Korobolchkin isimli bir öğrenci, eski suçlamaları bir yerlerden duyup, herkesin içinde Asev'i casus olmakla suçladı. Genel olarak "haksızca suçlanan" Asev destek buldu ve suçlamalarını temellendiremeyen Korobolchkin iftiracılıkla nitelendirilerek gruptan atıldı.

Üniversite eğitiminin sonuna doğru, Asev, Rus öğrenci grupları arasında sağlam bir yer edinmişti ve genel bir saygı görüyordu. Bu dönemde, yasadışı yayınlardan özenle oluşturulmuş bir kütüphanenin de sahibiydi ve bu kütüphaneyi küçük bir abonelik bedeli karşılığı öğrencilerin kullanımına açmıştı. Öğrenci toplantılarında genellikle başkan seçilirdi. Kendi görüşüne göre, "kararlı" bir Sosyal Devrimci ve terör taraftarıydı. Burtsev'in söylediğine göre, Çar'ın öldürülmesi çağrısını yaptığı *Narodovoletz*'in (Özgür İnsan) ilk bölümü yayınlandığında, okurlarından aldığı tepkiler arasında tek olumlu olanı Asev'den gelmişti. Asev toplantılarda konuşma yapmayı sürekli olarak

reddediyordu; "sükût altındır" prensibi bütün yaşamı boyunca ona kılavuzluk etti. Bu tarz, zaman zaman söylemek ihtiyacı duyduğu birkaç kelimenin de ağırlığını arttırıyordu.

O günlere ait birkaç mektup, Asev'in dönemin gençliği üzerinde nasıl bir etki yarattığı hakkında bilgi veriyor; bu mektuplarda ondan, devrime ve ideallerine bağlılığıyla diğerleri arasında göze çarpan "önder kişilik" olarak söz ediliyor. Aynı ruhu, karısına yazdığı mektuplarda da bulmak mümkündür. Okuyan bir kişinin tanıklığına göre, bu mektuplar, "'meşhur bir halk ozanının' derin hüznü ve aynı zamanda idealizm ateşiyle yanan bir savaşçının şevkiyle doluydu."

Polis yetkilileri de Asev'den memnundular. Yurtdışındaki devrimci grupların faaliyetlerine ve Rusya'daki bağlantılarına ilişkin değerli bilgilerle dolu raporları düzenli olarak yolluyordu. Bu iş için ayda 50 ruble ve ek olarak yılbaşında ikramiye alıyordu. 1899'da, temin ettiği önemli bilgilere karşılık olarak maaşı ayda 100 rubleye yükseltildi ve yılbaşıyla birlikte Paskalya için de ek bir ikramiye verilmeye başlandı.

1899 yılında, Karlsruhe'den sonra, alanında uzmanlaşmak için gittiği Darmstadt'dan elektrik mühendisi diplomasını aldı. Bir dönem, yurtdışında yerleşme fikri kafasında yer etti ve Nuremburg'da, Schukert şirketinde mühendis olarak iş bile buldu. Fakat, *Ochrana*'nın onun için farklı planları vardı; devrimci hareket taban kazanıyordu ve becerikli ve "hırslı" ajanlara ihtiyaç vardı. Asev'e Moskova'ya gitmesi önerildi ve bir mühendis olarak iş bulunacağı ve maaş artışı sözü verildi. Asev doğal olarak böyle çekici bir göreve başlamakta hiç tereddüt etmedi. 1899 sonbaharında, Rusya'ya gitmek üzere, mümkün olabilecek en iyi referanslarla, yola çıktı. Bir yandan, Zhitlovski çifti onu Moskova'daki arkadaşlarına ve yandaşlarına içtenlikle tavsiye ederken, Polis Teşkilatı da aynı içtenlikle, Moskova *Ochranası*'nın şefi Zubatov'a tavsiyede bulunuyordu.

Bir Kariyerin Unsurları

Zamanın en önemli örgütlerinden biri olan "Sosyal Devrimciler Birliği"nin yerel liderleriyle Moskova'da temas kurdu.

Asev'in bu çevreye girişi, kadın yazar E. A. Niemtchinova'nın verdiği bir *suare* sayesinde gerçekleşti. Belli aralıklarla gerçekleşen bu *suare*lerde farklı kesimlerden devrimci aydınlar bir araya gelir ve görüş alışverişinde bulunurlardı. Bu toplantıda da her zamanki gibi odanın içi gürültü ve yoğun sigara dumanıyla doluydu. Tartışma esnasında konu, Mikhailovski'nin o dönemde halkçılar arasında epeyce destek bulan teorilerine geldi. Orada bulunanların hepsi bu *suare*lere düzenli olarak katıldıkları için birbirlerini iyi tanıyorlardı ve birbirleri hakkında belirli yargıları vardı. Bu nedenle, hepsi yeni gelenle ilgilendiler. Çıkık elmacık kemikleriyle, şişman ve pek de entelektüel olmayan bir surata sahip bu adam Marksist eleştirilere karşı Mikhailovski'yi kuvvetle savunuyordu. Mikhailovski'nin "bireyselleşme için mücadele" teorisinin özellikle değerli olduğunu söylüyordu. Orada bulunan bir yazar "yeterince uzun konuştu" diyor, "ve orada bulunanları içtenliği ve konu hakkındaki bilgisiyle etkiledi. " diye ekliyor. Belirtilen konuşmacı Asev'di.

Bu *suare*den birkaç gün sonra bizzat Moskova Birliği'nin liderleri, Asev'le buluştular. Birliğin kurucusu ve başkanı A. A. Argunov'un evine davet edildi ve burada Zhitlovskiler'in kabul etmesi için Argunov'a tavsiye ettikleri kişinin o olduğu anlaşıldı. Bunun yanında bir yıl önce yurtdışında tanıştığı başka bir Birlik üyesi olan Tchepik'le olan kişisel dostluğu da daha ilk seferde güvenlerini kazanmasında yeterli olmuştu.

Ama Birlik liderleriyle görüşmeden önce Asev, doğal olarak yeni polis şefi Zubatov'la temasa geçti. Zubatov devrimci hareketle mücadele konusunda Çar hükümetinin son yıllarda güvendiği insanlar arasında, şüphesiz en fazla göze çarpan isimdi. Kaderinde Asev'in yaşamında büyük bir rol oynamak yazıyordu.

Geriye doğru taradığı kestane rengi saçları, küçük sakalı ve sürekli taktığı renkli gözlüğüyle, orta yapılı, bayağı görünüşlü; tavırları ve huylarıyla "tipik bir Rus entelektüeli" olan Zubatov, Polis Teşkilatı'nda bulunan parlak üniformalı generallerin ve devlet danışmanlarının dünyasında bir yabancıydı. Gençliğinde, 80'lerin ortasında, Moskova'da bir liseye devam ederken devrimci gruplarla ilişkisi oldu ancak hemen sonra kendisini "reformcu" etti ve *Ochrana*yla temas kurdu. Kendi ifadesiyle, devrimci komploları karşı komplolarla baltalamaya başladı ya da dosdoğru ifade etmek gerekirse, Gizli Polis ajanı oldu. Onun ihbarları sayesinde çok sayıda tutuklama gerçekleşti. Ne var ki, bir süre sonra ikiyüzlülüğü ortaya çıkınca açıktan *Ochrana*'nın hizmetine girdi.

O dönemler polis soruşturmaları tamamen alışılmış yöntemlerle yapılıyordu. Eğitimsiz görevliler işlerini pek de ilgi duymadan yapıyorlar ve genellikle kendilerinden öncekilerden nasıl gördülerse, aynı tarzı devam ettiriyorlardı. Zubatov, bir problemin en kritik noktasını hemen kavrayabilen, karmaşık durumlarda kendisini çabucak toparlayabilen yetenekli bir adamdı. Bunun yanında inandırıcı bir yazar ve iyi bir konuşmacıydı, iyi bir örgütçüydü ve hepsinden öte polis soruşturmasını seviyor ve buna ilgi duyuyordu. Böylece kısa zamanda kalın kafalı çalışma arkadaşlarının arasından sıyrıldı ve hızla yükseldi. 10 yıl içinde, neredeyse imparatorluğun yarısını içine alan siyasi soruşturma işinin merkezi olan Moskova *Ochrana*'sının şefi oldu. Cesaret ve enerjiyle bir dizi teknik reform başlattı; tutuklanan tüm şahısların fotoğraflanması ve parmak izinin alınması ve şüphelilerin gözlem altında tutulması gibi. Böylece Rusya'da ilk defa uzman dedektiflik kurumu oluşmuş oldu. Rusya'da polis soruşturmasının, Batı Avrupa'nın çoktan ulaşmış olduğu seviyeye çıkmasını sağladı. Bu dönem Rus siyasi polisi için gerçek bir reform dönemiydi.

Üstelik Zubatov'un planları devrimcilere yalnızca tuzak hazırlamaktan epeyce öteye geçiyordu. Kitlesel işçi hareketlerinin başlangıcına tanık olunduğu yıllarda, devrimcilere karşı yürütülecek mücadelenin siyasi bir mesele olduğunu kavradı. Otokrasiye inanan biri olarak en temel tehlikenin, devrimcilerin emekçi kitleleri kendi yanlarına çekmesi olduğunu görüyordu. Bir hareketin kitleselleşmesi durumunda, sadece baskı yöntemiyle bu hareketi yenilgiye uğratmanın imkansız olacağını düşünüyordu. Ona göre, devrimci hareketle giriştiği mücadelede, siyasi erekleri cumhuriyetçi karakterde olan devrimci aydınlar ile, maddi koşullarının iyileşmesi amacıyla verdikleri mücadeleye yardım ettikleri için devrimcileri destekleyen emekçi kitleler arasına anlaşmazlık tohumları ekerek rakibini nasıl böleceğini bilmek, hükümetin en stratejik meselesi olmalıydı.

Bundan dolayı Zubatov ikili bir politika izledi. Bir yandan işçi haklarının yasallaşmasını aktif olarak destekledi. İşverenler ile işçiler arasındaki uyuşmazlıklarda, bu uyuşmazlıkların tamamen ekonomik karakterli olması şartıyla, işçilerin tarafında yer alması ve çalışma mevzuatının oluşmasını hararetle desteklemesi pek de az rastlanır bir durum değildi. Hatta, işçilerin ekonomik çıkarlarını koruyacak polis denetimi altında yasal dernekler kurabilmeleri için gerekli izni almayı başardı. Diğer yandan ise, aydınlar arasında aşırı devrimci tutumların gelişmesini olumluyor ve hatta bunu besliyordu. Açık sözlü bir anında, övünerek; "Sizi terör eylemleri için kışkırtacak ve sonra ezeceğiz. " demişti. Öngörülen plan, toplumsal süreçleri hiç anlamadan hazırlanmış olmasıyla ayrı bir öneme sahipti, ancak son derece cesurca olduğu inkar edilemezdi. Kafası sonuçsuz, baskıcı ve uzun erimli planlarla dolu olan Zubatov kendine çok fazla güveniyor, ateşle oynamayı seviyordu. Ne var ki, kısa bir süre sonra kendi parmaklarını yaktı.

Zubatov, planlarının gerçekleşmesi konusunda devrimci örgütler içinde bir "gizli ajan sistemi" oluşturulmasına ciddi özen gösterdi. Polis çalışmasının onu en fazla cezbeden yönü buydu. Emekli olduktan sonra şu açıklamayı yaptığı söylenir; "Benim en değerli hatıram gizli ajanlarla olan bağlarımdır. " Bu ajanları nasıl bulacağını, nasıl kontrol edeceğini, izlerini nasıl gizleyece-

ğini ve devrimci hiyerarşi içinde yukarılara tırmanma sanatını onlara nasıl öğreteceğini iyi biliyordu.

Zubatov emrindeki gizli ajanlarla doğrudan temas kurmasına izin verilen genç jandarma subaylarına ve *Ochrana* yetkililerine de benzer bir bakış açısı aşılamıştı.

"Baylar, işbirlikçilerinize, beraber düzen kurduğunuz insanlara, sanki âşık olduğunuz bir kadına bakar gibi bakmalısınız. Onu göz bebeğiniz gibi izlemelisiniz. Yanlış bir adımla, bu hanımı tüm dünyanın gözü önünde rezil edersiniz. " Zubatov'un genç jandarmaları eğitme tarzı böyleydi.

Bu ilginç "aşığın" "sevdiği tüm kadınların" en fazla "sevdiği" ise Asev oldu. Ne yazık! Yine onun sayesinde, Zubatov "bir güzelin kalbine", *Ochrana*'da görev almasına rağmen, güvenerek risk almaya mahkum olmuştu. Daha sonra Asev'in ortaya çıkarılmasının ardından, Zubatov kişisel bir mektubunda, onun kişiliğinin net bir özetini veriyor. "Asev'in doğasında" diye yazıyordu, "tamamen para hırsı vardı. Her şeye kazanç açısından bakmak, devrim için çalışırken kendi kazancını düşünmek ve hiçbir inancı olmadan, sadece kişisel çıkarı için hükümete hizmet etmek. " Ancak, Zubatov bunu, bir sefahat gecesi sarhoşluğunun baş ağrılı sabahı gibi çok geç fark etti. Zubatov "hazır ve nazır" ajanının aç gözlülüğünü bile bile, dikkatle onun aklını *Ochrana* bilgeliğinin gizemleriyle doldurdu ve onu devrimci örgütlerin kalbine yavaşça ve kurnazca soktu. Çok yetenekli bir öğrenci olan Asev, uzman bir yönlendirme altında, yoluna ustalıkla ve kazalardan sakınarak devam etti.

Asev'in Moskova'da General Electric şirketinde mühendis olarak iyi bir iş bulması şüphesiz Zubatov'un yardımlarıyla olmuştu. Ayrıca üyeleri arasında Moskova aydın kesiminin seçkinlerinin de bulunduğu "Entellektüel Yardım Derneği"nin de üyesi olmuştu. Aynı zamanda dernek tarafından yayınlanan gazeteye de yazı veriyordu. Geniş bir tanıdık çevre edinmişti ve sıkça düzenlenen toplantılara ve resmi yemeklere katılıyordu.

Zubatov'a yazdığı mektuplarda devrimci dünyada öğrendiği ve ilgi çekebilecek her şeyi inceden inceye rapor ediyordu. Raporları belli bir partiyle sınırlı değildi, onun sayesinde Zubatov, Sosyal Demokrat Parti'nin o zamanki Moskova Komitesi'nin,

Villenski basımevinin ve "Sosyal Demokrat Kitaplık" yayınevinin ve daha başkalarının liderleri hakkında bilgi alıyordu. Ama dikkati öncelikle Moskova "Sosyal Devrimciler Birliği" üzerine yoğunlaşmıştı. Bu Birlik faaliyet alanını giderek genişletiyordu ve daha sonra tüm Sosyal Devrimci Parti'nin merkezi yayın organı olacak olan kendi gazetesini, *Revolutzionaya Rossiya* (Devrimci Rusya)'yı çıkarmaya başlamıştı. Finlandiya'da, Taly istasyonu yakınlarında parti sempatizanı bir kadın toprak sahibinin mülkünde matbaa kurulmuştu. İki önemli halkçı yazar Nyakotin ve Peshehonov, yayın kuruluna katılmaları için ikna edilmişlerdi. İlk sayı Ocak 1901'de yayımlandı. Yayım bir süre ertelendiği için baskı Aralık 1900 tarihini taşıyordu. Hemen ardından ikinci sayı geldi. Her iki sayı da Rusya'da yaygın olarak dağıtıldı. Halkçı aydınların ilgisi giderek büyüyordu ve Zubatov'un bu gruba olan ilgisi de aynı şekilde artıyordu. Artık kimlerin "Birlik" üyesi olduğunu biliyordu ve başlıca üyelerini tutuklamasının önünde hiçbir engel yoktu. Ama daha sonrasını da düşünüyordu. İlkesel olarak devrimcileri tek tek tutuklamayı tercih etmiyordu. Genellikle, örgütlere "olgunlaşmaları" için süre veriyor, tüm örgüt hakkında detaylı bilgi ediniyor ve sonra geniş ölçekte tutuklamalar yapıyordu. "Ajanının" gerçek yüzünün meydana çıkmaması ve tam tersine devrimci hiyerarşi içinde daha da yukarılara tırmanması için her önlemi almak zorundaydı. Belli başlı birkaç devrimcinin serbest dolaşmasına izin vermek, yararlı ajanlarından birini kaybetmekten daha iyi bir tercihti. Bu Zubatov'un en temel prensibiydi.

Zubatov'un kılavuzluğunda, Asev "Birlik" liderleriyle ilişkilerinde ölçülü ve ihtiyatlı davranıyordu. Kendisini, "sempatizan" olarak tarif ediyordu ama onlarla kurduğu ilişkiyi zorlamıyordu. Onları asla bir şey hakkında sorgulamıyor, şüphe uyandıracak gereksiz merak sergilemiyordu. Genel sohbetlerde, Rusya içinde sağlam temeller üzerine geniş örgütler kurulması ve devrimci yayınlar çıkarılması konusunda kuşkularını gizlemiyordu. Polis baskısı ona göre fazlasıyla sert olduğundan, bu tip basımların yurtdışında yapılması çok daha akıllıcaydı ve daha en başından itibaren "Birlik" yayınına ilişkin olarak bu politikayı savunuyordu. Kabul ettiği yalnızca bir tek mücadele yöntemi vardı: Terör.

Teorik olarak terörist olan Moskovalılar, terörü istikbaldeki bir konu olarak değerlendirdikleri için bu konuda hiçbir somut adım atmıyorken, Asev kendisini sürekli terörist yöntemlerin bir an önce uygulanmasını savunan biri olarak ortaya koyuyordu. Tüm diğer devrimci çalışma yöntemleri ona "önemsiz" görünüyordu. "Tek yol terör!" derdi. 1901 baharında Karpovitch'in vurulduğu duyulduğunda Asev sevinçle şöyle dedi: "Evet, terör başlamış görünüyor!" Asev bu tarz açıklamalar yaparken, yurtdışında yaşadığı sırada benimsediği bir yolu izliyordu. Şimdiyse, bu, onun kişisel çizgisi değildi; arkasında hiç şüphesiz Zubatov bulunuyordu.

Asev, devrimcilerin terör eylemleri dışındaki faaliyetlerine fazla değer vermiyor olsa da, yardımına ihtiyaç duyulduğunda asla reddetmedi. Sözgelimi Argunov, baskı makinesi için "dayanıklı fakat hantal olmayan bir merdane" ihtiyacını dile getirdiğinde Asev bunu temin etmek için gönüllü oldu. Fabrikada çalışan ve bu parçayı yapabilecek güvenilir bir mühendis arkadaşı olduğunu söyledi. Yavaş yavaş, pratik meselelerde tavsiyeleri yararlı olan ve düşünceleri zamanla daha fazla dikkate alınan, ihtiyatlı ve sağduyulu ama korkusuz bir adam olarak itibar kazandı. "Dayanıklı fakat hantal olmayan bir merdanenin" *Ochrana*'nın yardımıyla yapıldığı ve böylece bu parçanın, Birliğin baskı makinesinin tespit edilmesinde önemli bir ipucu olduğu ise çok sonra öğrenildi...

Zubatov bir dizi nedenle, Finlandiya'daki baskı makinesinin kapatılmasından yana değildi. Bu nedenle, devrimcileri "korkutup" matbaayı başka yere kaydırmaya zorlamayı uygun gördü. Finlandiya'ya giden tüm devrimciler özellikle izleniyordu. Dedektiflerin "nefesini tam anlamıyla enselerinde" hissediyorlardı. Her an baskın yapılabileceği ihtimali büyüyünce, matbaanın yerinin değiştirilmesine karar verildi. Sibirya'da uygun bir yer bulundu. Argunov'un karısının kardeşi Doktor Pavlov, Tomsk'da göç merkezinin yöneticisiydi. Bu merkez, şehrin dışında, ormanın içinde ıssız bir yerde bulunuyordu. Resmi personel tamamıyla devrimcilerden oluşuyordu. Bundan daha iyi bir yer bulmak zordu. Her türlü önlem alınarak baskı makinesi parça parça buraya taşındı. Fark edilmemek için işçiler Rusya

içinde farklı yollar kullandılar. Mesela C. N. Barikov Moskova'dan Tomsk'a, Tiflis üzerinden gitti. Ne var ki bu, onu dedektifler tarafından Tomsk'a kadar izlenmekten kurtaramadı. Zubatov ise makinenin naklini daha doğrudan bir yolla öğrendi: Asev'den nereye götürüldüğünü öğrenmesini istedi.

1901 Eylülünde baskı makinesi kurulmuştu ve *Revolutzionaya Rossiya*'nın üçüncü sayısı için çalışmaya başlamıştı. Zubatov, bu meseleyi en ince ayrıntısına kadar Asev'le değerlendirdikten sonra bu makineyi ele geçirmenin, ajanını tehlikeye atmayacağına karar verdi. Sipiridovitch adlı bir jandarma subayı soruşturmayı başlatması ve tutuklamaları yapması için özel olarak görevlendirildi. Ancak daha o varmadan operasyon başlamıştı. Tomsk'daki dedektifler, tüm belirtilerin yeni sayının baskıya girdiğini gösterdiğini bildirdiler ve Zubatov, Tomsk polisine hemen harekete geçme talimatı verdi. Soruşturma, daha sonra Sipiridovitch tarafından sürdürüldü ve başarılı bir şekilde yetkililerin sahip olduğu bilgiyi tutuklananlardan gizlemeyi başardı. Asev'den kimse şüphelenmedi. Tam tersine aynı dönemde devrimci çevre içindeki yeri pekişti.

Tomsk'daki baskından sonra Birliğin Moskova liderleri, yakında sıranın kendilerine de geleceğinden kuşkulanmadılar. Kendileri için korkmuyorlardı, uzun zamandır kendilerini psikolojik olarak tutuklanmaya hazırlamışlardı. Kafalarını meşgul eden tek şey, örgütü olabildiğince kurtarabilmekti. Bunun için, işlerin başına, henüz polis tarafından bilinmeyen ve bu nedenle de tutuklanma tehlikesi olmayan birini koymaları gerekiyordu. Aranan kurtarıcıyı, Argunov'la yakın zamanda samimi olmuş olan Asev'de buldular. "Asev" diyordu Argunov, "sıkıntımızı tüm kalbiyle paylaşıyordu. Bu, onun da acısı olmuş olmalı. Tavırları değişti, bizimle pasif bir işbirliği içindeyken, birliğimizin aktif bir üyesi oldu. Birliğe resmi girişi olmadı, her şey gayet doğal gelişti."

Öncelikle, buluşma için azami güvenlik önlemleri alınmalıydı. Argunov, Sundunovski Hamamı'ndaki bir buluşmadan bahseder. Burada, olayları yıkanırken değerlendirdiler. Ardından buluşmaları kolaylaştı, çünkü Argunov'un Asev'i halefi yapma niyeti kesin hâle gelince, Zubatov göz hapsinin gevşetil-

mesini emretmişti. Asev, Argunov'a kişisel işleri için yurtdışına gideceğini anlattı. Ancak bu karar, Asev'in dışarıda daha yararlı olabileceğine karar vermiş olan Polis Teşkilatı'nın bir planıydı. Bu yolculuk, hiç olmadığı kadar uygun bir zamanda gündeme geldi. Asev, Argunov'a yurtdışında halledilmesi gereken işleri halletmek için yardımını önerdi. Kendisine katılması konusunda Argunov'u ikna edemedi ama Birliğin diğer bir üyesi olan Maria Seliuk, ona eşlik etmeye karar verdi.

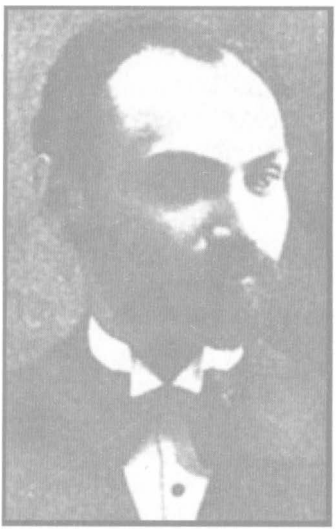
Argunov konuşmasında, "Ölmek üzere olan bir adam gibi her şeyi, Asev'e havale ettik" der, "tüm parolaları, bütün bağlantılarımızı (kayıtlı ve fiili), üyelerimizin isim ve adreslerini verdik ve onu tüm dostlarımıza tereddütsüz tavsiye ettik. Dışarıya Seliuk'la beraber Birliğin bir temsilcisi olarak, tam güvenimize sahip bir şekilde gidecekti. Ona bir yoldaş hatta bir arkadaş gözüyle bakıyorduk. O talihsiz günlerdeki aktif katılımı, onu bize daha da yakınlaştırdı."

Zubatov'un politikası tam anlamıyla başarılı oldu. Birliğin tüm örgütleri artık bilgisi dahilindeydi. Rusya genelinde tüm Sosyal Devrimci grupları bastırabilecek konumdaydı. Ne var ki, onun planlarında bu yoktu. Oyunu devam ettirmek ve ajanını tüm Rusya örgütünün tam kalbine yerleştirmek istiyordu. Bunu gerçekleştirebilmek için Asev, Rusya'da bulunan tüm halkçı grupların birleştirilmesi için yurtdışında yürütülen görüşmelere katıldı.

Asev'in para kaynakları hızla arttı ve maaşı da yükseltildi. Ocak 1900'de ayda 150 ruble alıyordu, ama Tomsk baskınından sonra yurtdışına yaptığı yolculuk da göz önüne alınarak maaşı ayda 500 rubleye yükseltildi. Bu, o ana kadar hayal edemeyeceği bir tutardı.

Kasım 1901'in sonunda Asev ailesiyle birlikte Rusya'dan ayrıldı. Kısa bir süre önce Seliuk da yola çıkmıştı. Faaliyetleri *Ochrana* tarafından çok iyi bilinmesine rağmen, Asev'e yardımı dokunabileceği varsayıldığından Zubatov, Seliuk'u rahat bırakmaya karar verdi. Böyle de oldu. Daha en başta Asev kendisini Moskova Birliği'nin temsilcisi olarak tanıtırken Seliuk'un büyük yardımları olmuştu.

Polis Argunov'u tutuklamak için Asev ayrılana kadar bekledi ve iki hafta sonra tutuklama yapıldı. Hapiste geçen iki buçuk yılın ardından ancak 1905'de kaçmayı başardığı Sibirya'ya sürgüne gönderildi.

Grigori A. Gershuni (1870-1908)

BÖLÜM IV

Sosyal Devrimci Parti'nin Kuruluşu

Argunov tarafından Asev'e verilen temel görev, dağınık durumdaki halkçı grupların "Sosyalist Devrimci Parti" adlı büyük bir yapı altında kaynaşması müzakerelerini sonlandırmaktı. Bu kaynaşma için temel zaten hazırdı ve müzakereler de Tomsk baskınından önce başlamıştı. Argunov tarafından yayımlanan *Revolutzionaya Rossiya*'nın ilk iki sayısı tüm halkçılar tarafından beğeniyle karşılanmış ve müzakerelerin girişimcileri hakkında güven duyulmasına neden olmuştu. Halkçı gruplar içinde daha ağırlıklı olanlar bu birleşme konusunda ilke olarak anlaşmıştı. Dolayısıyla, görüşmelerin en zor bölümü zaten aşılmıştı. Asev'in payına düşen ise, daha kolay ve prim getirici kısmı olan birliği resmen oluşturmaktı: Göçmen taraftarlarla anlaşmak ve yeni partinin yayın organı olacak olan *Revolutzionaya Rossiya*'nın müstakbel basımlarının yurtdışında yapılmasını sağlamak. Moskovalı temsilciler, Asev ve Seliuk, bu konuda, güney ve kuzeybatıyı temsil eden G. A. Gershuni'nin yardımını gördüler. Hızla bir anlaşma sağlayarak Berlin, Bern ve Paris'te süren görüşmelerin devamı boyunca birbirlerine destek oldular. İki ay gibi bir süre içinde görüşmeler başarıyla sonuçlandırıldı ve program ve taktikler konusunda anlaşmaya varıldı. Kongrenin toplanmasına kadar parti çalışmalarının yönetimi geçici olarak E. K. Breshkovskaya, Rakitnikov'lar ve başkalarının liderliğindeki Saratov grubuna bırakıldı.

Revolutzionaya Rossiya'nın İsviçre'de basılması kararlaştırıldı ve M. R. Gotz ile V. M. Çernov da yazı işleri müdürleri olarak atandılar.

Ayrıca, Gotz, Gershuni ve Çernov yürütme komitesi olarak çalışacaklardı farklı yapıda olmalarına karşın birbirlerinin eksikliklerini başarıyla kapatıyorlardı.

Çernov, başından itibaren genç partinin önde gelen edebi ve teorik önderi oldu. O sırada henüz 30 yaşının altında olmasına karşın, *Revolutzionaya Rossiya*'nın yazı işleri müdürlerinden biri olmadan önce, yasal ve gizli yayınlarda yayımlanan bir dizi yazısıyla zaten dikkatleri üzerine çekmişti. Bu yazılarında, eski halkçı anlayış için yeni bir ideolojik temel oluşturmaya çalışıyordu ve bu amaçla, çoğunlukla, revizyonist kamp olarak adlandırılan, Batı Avrupa Sosyalizmi'nin teorilerine başvuruyordu. Zayıf ve güçlü noktalarıyla, *Revolutzionaya Rossiya*'da dile getirdiği biçimiyle kişisel bakış açısı, kaçınılmaz olarak Sosyal Devrimci Parti'nin tüm programına damgasını vuruyordu.

Pratik örgütlenmenin yönetimi Gershuni'nin görevivdi. 1903 Mayısındaki tutuklanmasına kadar sürekli olarak Rusya'da dolaştı ve Breshkovskaya ile birlikte çalıştı. Aralarında bir tür işbölümü vardı: Breshkovskaya, "Devrimin Kutsal Ruhu" gibi ülkenin her bir yanında beliriyor ve gençliğin devrimci ruhunu kışkırtıyor ve onları devşiriyordu; peşinden Gershuni ortaya çıkıyor ve onun uyandırdığı duyguları cisimleştiriyor ve Sosyal Devrimci Parti'nin bir birimine dönüştürüyordu.

Gershuni'nin eski düzene karşı tavrında kişisel bir yön vardı: Genç ve henüz kararsızken, hapse düşmüş, Zubatov'un eline geçmiş ve mutlakıyet karşıtlarının azimlerinin kırılması için kullanılan yöntemlerle bizzat tanışmıştı. Gershuni, o sefer teslim olmuş ve "hataları" konusunda bir "pişmanlık" yazısı kaleme almıştı. Ancak, hiçbir isim vermemiş ve kimseyi polise ihbar etmemişti; bunun böyle olduğunu, tümü yayımlanmış olan dava belgelerinde de görüyoruz. Gershuni tarafından, bu olay sırasında izlenen yol, mantıklı bir devrimci tarafından kabul edilmeyebilir. Gershuni, bunun tamamıyla farkındaydı ve düzene karşı tavrında kişisel bir nefret vardı. Gershuni'yi, terörist yöntemlerin yeniden canlandırılması konusunda özellikle tutkulu bir havari ve ajitatör yapan, kişiliğinin işte bu yönüydü.

Tüm kalbiyle tek bir fikre tutkulu biçimde bağlanabilen Gershuni, karşılaştığı kimseleri etkilemek konusunda olağanüs-

tü bir güce sahipti. Bazı davranışlarının, bir yabancı ya da kuşkucu bir izleyicinin gözünde, tiyatro oyunu izlenimi bırakması olağandı. Kiev'deki tutuklanması sonrasında zincire vurulduğunda yaptığını anımsamak yeter: Eğilip demir zinciri sessizce öptü. Bundan daha yapmacık ya da artistik bir hareket hayal etmek zor olabilir. Ancak, bunun, hapishanede görevli jandarmalar ve gardiyanlar gibi yaptıkları işin doğası gereği pek de kolay etkilenebilecek kişiler olmadıkları hâlde, bu salıneyi görenlerin aklından çıkmayacağı da kesindir. Başkaları yaptığında açık bir sahtekarlık olarak algılanabilecek bu davranışı, onun durumunda, tutkusunun bir yansıması olarak algılayıp hoş görmemek olanaksızdı.

Gershuni'nin etkisinin zamanın gençliği üzerinde daha belirgin olması doğaldır; geleceğin pek çok teröristine ilham kaynağı olan odur. Genç partinin geleceği üzerinde daha az belirgin olmakla birlikte daha derin etkisi olan ise Gotz'du. Yukarıda anılan üçlü içinde yaş ve deneyim bakımından en büyüğü oydu. Moskovalı bir milyonerin oğlu olan Gotz, devrimci harekete 80'li yılların ortasında girdi, tutuklandı, Sibirya'ya sürgün edildi ve oradayken 1889'da Yakutsk'taki siyasi mahkumların, karşı karşıya kaldıkları çok sert idari uygulamalar için yaptıkları protestoya katıldı. Göstericileri bastırmak üzere sert önlemler alınmıştı.

Birçoğu ölmüş ve diğerleri de ağır biçimde dövülüp yargıya verilmişti. Mahkeme sonunda üçü daha idam edildi ve 20'si de angaryaya mahkum edildi. Gotz, bu sonuncular arasındaydı. Özgürlüğüne ancak 1899'da kavuştu ve derhal, temelde sağlık nedenleriyle, yurtdışına gitti; Yakutsk dayağı sırasında omurgasına bir tüfek dipçiği darbesi almış ve o zamandan beri garip ağrılardan kurtulamamıştı; nedeni 1904'ten önce anlaşılamadı: Beynini etkileyen bir tümör oluşmuştu; bu ona dayanılmaz ağrılar veriyor ve felç tehlikesi taşıyordu. Tümör, kolaylıkla ölüme yol açabilecek bir ameliyat ile alınabilirdi. Gotz bu riski aldı ve 1906'da cerrahın neşteri altında can verdi.

Bu, daha sonraydı; 1902'deyse Gotz, sağlıksız olmakla birlikte hâlâ enerji doluydu. Büyük bir edebiyat yeteneği yoktu ama yazarken açık ve temiz bir dili vardı ve temel görüşünü açık bir

biçimde ifade ediyordu. Yazılarını okuyanlar, nereye varmak istediğini hemen anlardı. Gotz, bu, temel görüşlerini tanımlayabilme gücünü yeni partinin siyasi örgütlenmesine de yansıttı. Tükenmez fikri enerjisinin tümünü bu işe koştu ve Parti'nin "siyasi" gelişimindeki payı çok büyüktür.

Soğukkanlı, pratik değerlendirme gücü ve tasarlanan işlerin ayrıntılarıyla uğraşabilme becerisi kısa zamanda tebarüz eden Asev, bu "üçlü" ile çok yakın ilişkiler içindeydi. Yetenekleri, özellikle Gershuni'yi etkiliyordu. Çernov'un ifadesine göre, Gershuni ve Asev, daha o zaman bile o kadar yakın bir ilişki içindeydiler ki, Rusya'dan gelen gizli yazışmaların şifresini birlikte çözerlerdi. Sözü edilen yakınlık, Gershuni'nin terörist yöntemlerin benimsenmesini öneren ilk kişi olması nedeniyle, Asev'in çok işine geliyordu. Bu konunun tartışılması sadece en iç çevrede yapılıyordu ve bu da, çoğu kez, sadece buraya kadar sayılan dört kişiden oluşuyordu.

İlke olarak, teröre bir itiraz yoktu ama bunun açıkça teşvikinin ancak ilk birinci dereceden önemli bir terörist eylemin gerçekleştirilmesinden sonra yapılması kararlaştırılmıştı. Bu durumda, Parti, sorumluluğu üstlenecek ve eylemi gerçekleştiren gruba Parti'nin Savaş Örgütü olma hakkını verecekti. Gershuni, gönüllülerinin hazır olduğunu ve İçişleri Bakanı Sipyagin'e karşı düzenlenecek eylemin örgütlenmesi işini üstleneceğini açıkladı. Asev'in tasarlanan eylem hakkında eksiksiz bilgilendirilmiş olduğundan kuşku yoktur. Ancak, ayrıntılar, büyük çapta Gershuni tarafından anında oluşturulacağı için, hiç kimse tarafından bilinmiyordu.

Bu zaman zarfında Asev Polis Teşkilatı'na ayrıntılı raporlar gönderdi. Mektupları, düşman kampın merkezine nüfuz edebilmiş bir casusun tatminini yansıtmaktadır. "Berlin ve Paris'te olayların tam kalbine girebildim" diye yazıyordu. Gershuni hakkındaki raporları özellikle ayrıntılıdır ve onun dışarıdaki tüm toplantılarda yönetici bir rol üstlendiğini ve yeni oluşturulan partinin tüm faaliyetlerinde genellikle yer aldığını vurgulamaya özen gösteriyor.

1902 sonunda, Gershuni yerel grupları ziyaret edip onlara gerçekleşen birleşmeyi haber vermek üzere bir seyahate çıkar-

ken Asev, Teşkilat'a Gershuni'nin Berlin'den ayrılacağı tarihi ve tasarladığı güzergahı bildirdi. Ancak, Asev bu bilgiyi verirken Gershuni'nin tutuklanmamasını da ısrarla istedi. "Bununla birlikte, hiçbir şekilde tutuklanmamalıdır; bunu aklınızdan çıkarmayın. " Böylece, Teşkilat'ın Gershuni'yi tutuklamak için her türlü imkanı varken Asev'in önerisine uydular. Teşkilat, Zubatov'a güvenle "Gershuni bu sefer kaçamayacak" diye yazdı. "Ajanımızla bu kadar yakın temas içinde olduğu için, derhal tutuklanması bizi planları konusunda bilgisiz bırakacak ve ayrıca ajanımızın durumunu da zorlaştıracaktır. " Dolayısıyla, Gershuni'nin Rusya'daki, Teşkilat'ın deyimiyle, bu "çok ilginç seyahati" tamamlamasına göz yumulmasına ve buluştuğu herkesin not edilip ilerdeki bir toplu tutuklama için hazırlık yapılmasına karar verildi.

Plan çok da kötü bir plan değildi ama Gershuni'yi çok az ciddiye alıyordu; deneyimli bir komplocu olduğu için kısa zamanda izlendiğini fark etti ve peşindekilerden kurtuldu. Polis, bildiği randevuların hiçbirinde onun izini bulamadı ve İçişleri Bakanı Sipyagin de, polisin bu aşırı güvenini hayatıyla ödedi.

Gershuni, Rusya'ya ulaşır ulaşmaz bütün enerjisini Sipyagin suikastına yoğunlaştırdı. Genç bir Kievli öğrenci olan Balmashev bu iş için gönüllü oldu. Doğrudan hazırlıklar Sosyal Devrimci Parti'nin Saratov yönetimi üyesi olan P. P. Kraft ve M. M. Melnikov ile birlikte Gershuni tarafından yapıldı. Plana göre Balmashev, Sipyagin'i öldüremezse, aşırı baskının kışkırtıcılarından olan Kiliseler Meclisi Başkanı Pobiedonostzev'i öldürecekti.

Hazırlıkların tümü, Balmashev'in 15 Nisan 1902'de bir emir subayı üniformasıyla yola çıktığı Finlandiya'da yapılmıştı. Eylem, "subayımızın", üniformasının vazgeçilmez bir parçası olan kılıcını otelde bıraktığını ancak trende hatırlamış olması nedeniyle, neredeyse son dakikada terk edilecekti. Neyse ki, yol üstünde yeni bir tanesini almak mümkün olmuştu. Balmashev, kabul saatinden kısa bir süre önce, onunla bekleme odasında karşılaşacağını umarak, Bakanı ziyaret etti. Hesap doğruydu: Balmashev'in kendisini tanıttığı biçimiyle "Grandük Sergei'in emir subayı" bekleme odasına alındı ve Grandük'ten özel bir

ulak gelmesine biraz da şaşırmış olan Bakan odaya girince Balmashev ona, Savaş Örgütü'nün hükmünü içeren mühürlü bir paket verdi ve aynı anda iki kurşunla onu hemen oracıkta öldürdü.

Bu, Savaş Örgütü'nün ilk ortaya çıkışıydı. Balmashev, bunu hayatıyla ödedi; Divan-ı Harp tarafından idama mahkum edildi ve 16 Mayıs'ta Schlüsselburg'ta asıldı.

Gershuni, suikasttan sonraki bir iki gün Petersburg'ta kaldı. Bu ilk darbeyi ikinci ve üçüncüsüyle sürdürmek istiyordu. Sipyagin'in cenaze töreninde bir subay ve terörist olan Grigoriev, Pobiedonostzev'i öldürecek ve bunun yarattığı karışıklık sırasında da nişanlısı Iurkovskaya, öğrenci göstericilere karşı uyguladığı zalim önlemlerle meşhur olan Petersburg Genel Valisi Kleygels'i öldürecekti. Bu eylemlerden, Pobiendonostzev'in cenazeye katılmayacak kadar ihtiyatlı davranması sonucu, bir şey çıkmadı. Gershuni, ancak bundan sonra Petersburg'tan güven içinde ayrıldı. Polis, başkentte bulunduğunu bildiği ve suikastla ilgisini tahmin ettiği hâlde izini yakalayamadı.

Sipyagin suikastı ülkede büyük bir etki yarattı. Devrim cephaneliğine terörizmi yeni bir silah olarak sokan Gershuni ve Sosyal Devrimciler doğal olarak coşku içindeydi. Gershuni'yle tanışıklığı olan ve onunla bir istasyonda şans eseri karşılaşan Sletov, o sıradaki ruh halini şöyle anlatıyor: "Umutlu ve neşeliydi; ilk önemli başarısı ile sarhoştu. 'Bu daha başlangıç, Gordiyon düğümü kesildi; terörün haklılığı kanıtlandı. Artık başladı ve bundan sonraki tartışmalar gereksizdir.' dedi" Mücadelenin yeni ve belirleyici bir dönemine giriliyordu; her tür riski almak ve en zalim baskılara aldırmamak zamanı gelmişti. "Gençliğin öne çıkma zamanıdır. Zaman beklemez; derhal hareket etmeliyiz."

Haklıydı. Sipyagin'in öldürülmesi Rus mutlakıyetçiliğine karşı mücadelede yeni bir sayfa açmıştı: Terör sayfası. Savaş Örgütü'nün fiili varlığı bu tarihte başlar. Kullanabileceği kaynaklar henüz çok cılızdı. Gershuni, Balmashev'in idamına Kiev'den bir bildiriyle yanıt vermek istedi ama Kiev Sosyal Devrimcilerinin bir matbaası yoktu; bu isteğini gerçekleştiremedi.

Bir almaşıkla yetinmek zorunda kaldı. Devrimci şair Lentzevitch'in bir şiiri teksir makinesiyle çoğaltıldı; Savaş Örgütü'nün başı metni yazmakla kalmamış, mürekkebi de kendisi hazırlamak zorunda kalmıştı.

Fakat bu malzeme kıtlığı artık her yere yayılmış olan iyimser hava ile, fazlasıyla, dengeleniyordu. Bozuk basılmış ve zorlukla okunan şiirin mısraları ise olaylara olumlu bakmaya başlayan bir kitleye hitap ediyordu:

Bir yoldaş ölüme yürüdü,
Yaşamını gece bitirdi.
Cesedini toprak bürüdü
Karanlıkta yere serildi

Hatırla ve gerçek bir dost bul,
Sonra da keskin bıçağını bile.
Ağlama, intikam için doğrul,
Geceden hınç alınır böyle.

"İntikam" almak isteyenler kıtlığı çekilmiyordu. Düzineler, belki de yüzler artık düşen her kişinin yerini almaya gönüllüydü.

BÖLÜM V

Gershuni Döneminde Asev ve Savaş Örgütü

Asev, bu sırada Berlin'de yaşıyordu. Teknik bilgisini geliştirmesi için General Electric Şirketi'nin kendisini buraya gönderdiğini söylüyordu. Aslında, Polis Teşkilatı'nın talimatları doğrultusunda oradaydı. Belgelere göre, orada olmasının gerçek nedenini gizleyebilmek için, Berlin'deki fabrikada ücret almadan çalışmıştı.

Görünüşe göre, o dönemde Asev polis için büyük bir gayretle çalışmıştı. Teşkilata yazdığı mektuplar, isimler ve olaylarla doluydu. Mektupları, kendisini bütünüyle polis çıkarlarıyla özdeşleştirmiş birinin üslubunu taşıyordu. Sık sık polisten ve kendisinden "biz" olarak bahsediyordu; "Paris'e ve İsviçre'ye yaptığım yolculuklar bizim için çok faydalı oldu." Bazen mektuplarında devrimcilere duyduğu kıskançlık kendini gösteriyordu. Öyle ki, Gershuni'nin Rusya'ya propaganda malzemesi kaçırmak için yaptığı planları ve bu planların en iyi şekilde nasıl engellenebileceğini Teşkilata anlatırken, şunu ekliyor; "Gershuni sahip olduğu pek çok müthiş tertiple gurur duyuyordu. "

Ancak, bu işin yalnızca görünen kısmıydı. Aslında, oynadığı ikili oyun bu dönemlere dek dayanıyor ve bu dönemde Teşkilattan pek çok önemli bilgiyi gizlemeye başlıyor. Asev'in Teşkilata yazdığı mektuplarla, onun hakkında devrimcilerin anlattıklarından edindiğimiz bilgileri karşılaştırınca, o dönemde Gershuni'nin terör faaliyetleri üzerindeki tüm etkisini polisten sistematik olarak gizlediği, kuşkuya yer bırakmayacak kadar kesindir. Her şeyden önce, Asev'in raporlarında, devrimci grupların birleşmesi için sürdürülen görüşmeler sırasında, terör kullanımı meselesinin tartışıldığına dair tek bir kelime

yor. Dahası, şu anda hayatta olan yegane delege, Çernov, Asev'in hiçbir şey bilmiyorsa bile, Gershuni'nin planının ayrıntılarını ve ilk bombayı, Sipyagin'i öldürerek patlatmaya niyetli olduğunu bildiğini düşünüyor. Oysa, Asev'in raporlarında bundan tek kelime bile söz edilmiyor.

Bu sessizlik politikası, Sipyagin suikastının ardından daha da belirgin hâle geliyor. Asev'in itirafına göre, Gershuni'nin bu olaydaki rolünü, Balmashev'in eyleminden "birkaç gün" sonra Gotz'dan öğrenmişti. Gotz'un 17-18 Nisan 1902'de Berlin'de Asev'le birlikte olduğu bilindiğine göre, kabulünün bu tarihlerde olduğundan kuşku duyamayız. Takip eden beş hafta boyunca, yani Gershuni halen Rusya'dayken, Asev'in raporları, Teşkilatı, bu olayda Gershuni'nin parmağı olmadığına inandırmaya çalışıyordu. Gershuni'nin, Parti'yi örgütleme çalışmalarına, başını, terörist eylemlerle riske atamayacak kadar fazla gömdüğü ve suikastın göçmenlerle hiçbir bağlantısı olmayan bağımsız terörist gruplar tarafından planlandığı konusunda ısrar etti. Ancak mayıs sonunda, Gershuni Rusya'yı terk ettikten sonra, Asev Teşkilatı özenle, Gershuni'nin Savaş Örgütü'nde çalıştığı yolundaki haberlere hazırlamaya başladı. Uydurduğu senaryoya göre, Gotz'a, Savaş Örgütü'nün gereksinimleri için 500 ruble önermişti ve yanıt olarak Gotz, bu paranın gelmesi her gün beklenmekte olan Gershuni'ye verilmesini tavsiye etmişti. Bunu Gershuni ile yaptığı görüşme takip etmiş ve Asev, Gershuni'nin Savaş Örgütü içindeki görevini ancak o zaman öğrenmişti.

Birkaç yıl boyunca Asev'in çalışmalarını denetleyen Ratayev, hatıralarında, deneyimli ve güvenilir bir ajan olan Asev'in ihanetinin nedeninin, Gershuni ile kurduğu arkadaşlık olduğunu belirtiyor. Ratayev'in görüşüne göre, Gershuni'nin, insanları etkileme gücü neredeyse hipnotizma noktasına ulaşmıştı ve Asev bu büyüye kurban gitmiş olmalıydı. Asev'in daha sonraki itiraflarından, Gershuni'yi teslim etmeye hazırlandığını fakat polisle fiyat konusunda anlaşamadıklarını biliyoruz. Hipnotizma teorisiyle bağdaştırılması güç bir gerçek. Ne var ki, asıl açıklama çok daha basit; o dönemde Asev'in Parti içindeki pozisyonu, Gershuni ile olan arkadaşlığına dayanıyordu. Gershuni'nin ona duyduğu güven, genel bir güven yaratmıştı. Onun tutuk-

lanması, şüpheleri kolayca Asev'in üzerine çekerdi ve böyle bir kuşku, onu, hayatını kazandığı çok kolay bir yoldan alıkoyabilir ve ayrıca hayatı tehlikeye girebilirdi. Asev'i, Gershuni'yi korumaya sevk edenin bu düşünceler olduğundan neredeyse kuşku duyulamaz.

Asev haziran ayını ilk yarısında defalarca Gershuni'yle İsviçre'de bir araya geldi. Gershuni başarısıyla neşelenmişti ve en cüretkar planlarla doluydu: Şimdi, yeni İçişleri Bakanı Plehve, bir köylü ayaklanmasını toplu kırbaç cezalarıyla daha yeni bastırmış olan Kharkov Valisi Obolenski ve de Zubatov'a karşı eylemler planlıyordu. Bu projeler üzerine değerlendirmelerini paylaşmak için Gotz ve Asev'i davet etti. Israrla Asev'i Savaş Örgütü'nün işlerine ve İsviçre'de bir dinamit atölyesi inşa edilmesi planının içine çekiyordu. Asev tüm bu planlara dahil oldu ve tartışmalara aktif olarak katıldı... Henüz ikili oynamaya alışmamış olduğundan, içinde bulunduğu durum, onu utandırdı. Teşkilata şöyle yazdı; "Bundan sonraki çalışmalarım hakkında özel bir görüşme yapmalıyız. Pozisyonum oldukça tehlikeli bir hâle geldi. Şu anda devrimciler arasında çok aktif bir rol oynuyorum. Geri adım atmak yarar getirmeyecektir, fakat her adım büyük bir dikkat gerektiriyor. "

Teşkilatı, Gershuni'den öğrendiği Plehve ve Zubatov'a yönelik eylem planları ve dinamit atölyesi kurma önerisi de dahil olmak üzere birçok konuda bilgilendirdi. Ama verdiği bilgiler tam değildi. Gershuni'nin ilk olarak bu eylemi gerçekleştirmeye kesin karar verdiğini ve ardından Kharkov ve Kiev'e gitmek üzere acele İsviçre'den ayrıldığını çok iyi bilmesine rağmen, Asev'in raporunda Obolenski'ye yönelik suikast planından hiç bahsedilmiyordu. Dahası, dinamit atölyesinin kurulması için Meysner ile yaptığı görüşmenin ayrıntılı raporunu sunarken, Meysner'in en sonunda bu öneriyi reddettiğini gizliyor ve şu anda kendi denetimi altında bu işi yapanların isimleri anılmıyordu.

Gershuni hakkındaki raporları da aynı nitelikteydi. Artık çok fazla kişi bundan haberdar olduğu için, Gershuni'nin Savaş Örgütü'yle bağlarını gizlemek imkansız hâle gelmişti. Bu gerçeği daha fazla gizlemeye çalışmadı, ama Teşkilatı Gershuni'nin

ikinci planda olduğuna, para toplamak ve genç teröristler bulmakla uğraştığına ikna etmeye çabaladı. Bu tutumunun nedenleri çok açık. Gershuni'yi Parti içindeki başat desteği olarak kollarken, Savaş Örgütü'nün daha önemsiz üyelerini ele vererek, Teşkilatın gözünde onları örgütün liderleri gibi gösterıneyi umuyordu.

Teşkilat, Asev'in özel bir görüşme ihtiyacı için öne sürdüğü nedenlere ikna oldu ve 1902 Temmuzunda Asev, Petersburg'a vardı. Bu arada, Polis Teşkilatı içinde önemli değişiklikler yapılmıştı. Phelve'nin onayıyla Teşkilatın yeni atanan müdürü Lopuhin işin siyasi kısmını Zubatov ve en yakın yardımcılarına emanet etmişti. Kendisi, gizli servisin geliştirilmesine yoğunlaşacaktı. Savaş Örgütü'nün tam kalbine girmek için çok elverişli bir durumda olan Asev, bu nedenle memnuniyetle karşılandı. Dosyası bizzat Plehve tarafından incelendi ve Teşkilatın gizli ajanlarla ilgili bütün düzenlemelerine aykırı bir şekilde Asev'in Parti merkezine ve Savaş Örgütü'ne sızmayı denemesi emrini verdi.

Bu sırada Savaş Örgütü, örgütsel olarak tamamen özerk bir yapı durumuna gelmişti. Gereksinim duydukça Gershuni en yetkili yönetici olarak belli konularda birlikte çalışacağı kişiler buldu. Yöntemleri çok basitti. Genel parti işleri için Rusya içinde yaptığı geziler boyunca, terör eylemlerinde yer almak isteyen ve bu işi yapabileceğini düşündüğü devrimcileri topladı. Onları "avucunun içine almıştı", bazen onları eylem sahnesine çıkarıyor, bazen genel parti işlerini bırakmalarını ve zaman zaman kendi güvenlikleri için yurtdışına çıkmalarını istiyordu. P. P. Kraft ve Melnikov, o ara Savaş Örgütü'nün çalışmalarına en yakın kişilerdi ve Gotz da yurtdışındaki güvenilir temsilcisiydi.

Örgütsel zayıflığının sonucu olarak, Savaş Örgütü'nün bütün eylemleri yalıtılmış darbeler niteliğindeydi. Öncesinde ayrıntılı hazırlıklar yapılmıyordu. Teröristler eylemleri tabancayla gerçekleştiriyorlardı. Eylemlerin büyük kısmı, anında alınan kararlara bağlıydı, Gershuni bu konuda oldukça zekiydi. Zubatov çok isabetle yaptığı saptamasıyla, Gershuni'nin "bir terör sanatçısı" olduğunu ve onun çoğu kez önceden hazırlan-

mış bir plan olmadan, "sezgilerine göre" hareket ettiğini söylüyor.

İşte, Gershuni'nin Savaş Örgütü içindeki gerçek konumu buydu ve Asev de bunun tamamen farkındaydı. Ancak, Teşkilat'a yazdığı raporlarda, en tehlikeli teröristler olarak Kraft ve Melnikov'un isimleri geçiyor, Gershuni ise bu ikilinin yardımcısı olarak değerlendiriliyordu. Dolayısıyla Teşkilatın temel ilgisi Kraft ve Melnikov'u tutuklayabilmek amacıyla kimliklerini ve yerlerini tespit etmeye yönelmişti.

Teşkilattan Savaş Örgütü'ne girmek üzere izin aldıktan sonra, Asev örgütün işleriyle yakından ilişkili olanların katılacağı bir toplantı için Gershuni'yi ikna etti; Gershuni'nin tutuklanmasından önce yapılan, bu türde ilk ve tek danışma toplantısıydı. Ekim 1902'de Kiev'de gerçekleştirildi. Katılımcılar Kraft, Melnikov, Asev ve biraz geç kalan Gershuni'ydi. Hiçbirinin anılarında toplantıya ilişkin bir kayıt kalmamış ve bu nedenle toplantının ayrıntılarını bilmiyoruz. Yalnızca, Plehve'ye karşı düzenlenecek bir eylemin tartışıldığını biliyoruz; iki süvari subayı, Grigoriev (Sipyagin'in cenaze töreninde Pobiedonostzev'i öldürecek olan kişi) ve arkadaşı Nadarov, bakanın arabasına saldıracak, biri atları öldürürken, diğeri de bakanı öldürecekti. Asev'in uyarısıyla Teşkilatın bu iki subayı gözetim altında tutması sonucu anılanbu planın gerçekleştirilemediğini belirtmekle yetinelim.

Asev, Kiev buluşmasına elbette yalnız gitmedi. Kendisine birkaç tane uzman dedektif eşlik ediyordu. Buluşmada yer alan herkesi dedektiflere gösterdi. Kiev'de tutuklama olmadı, ama Melnikov ve Kraft özenle izlenmeye başlandı ve nihayet birkaç ay sonra tutuklandılar. Gershuni de aynı özenle izleniyordu, ama tutuklanmasına daha az önem verildiği için, dedektiflerden kurtulmayı başardı. Asev 1902-03 kışında, dedektiflerin eşliğinde Kiev yolculuğu dışında, Moskova, Kharkov, Saratov ve başka yerlere bir dizi seyahat daha yaptı. Tüm ziyaretlerinin ardından tutuklamalar geldi.

Petersburg Asev'in temel eylem üssüydü. Burada Parti Genel Yürütmesi'nin temsilcisi olarak, Finlandiya üzerinden yurda propaganda malzemesi getirilmesi işini denetliyor,

Revolutzionaya Rossiya'ya malzeme sağlayan halkçı yazarlar Peshehonov, Myakortin, Klemens, Ivantchin-Passarev ve diğerleriyle teması kuruyor ve Plehve'nin yaşam tarzı hakkında bilgi topluyordu. Yerel işlerin tüm yükü onun omuzlarındaydı. Peshehonov, Petersburg Sosyal Devrimci Komite'sinin o dönem tamamen Asev tarafından kontrol edildiğini söylüyor. Sonuç olarak, Asev, çalışan sınıflar içinde propaganda çalışması yapmak için sabırsızlanan genç öğrencilerle ilgilenmek gibi önemsiz işlerle de uğraşmak zorunda kalıyordu. Ve bu sıradan iş az kalsın çöküşüne neden oluyordu.

Asev'in böyle tanıştıkları arasında, Kristianinov isimli çok genç bir öğrenci vardı. Devrim ve devrimciler hakkındaki düşünceleri safça ve duygusaldı. Kafasında devrimcileri "soylu, solgun suratlı, zarif genç adamlar" olarak resmediyordu. Bu duygusal genç adamın ilişkiye geçtiği ilk devrimcinin Asev olmasını kader istemişti. Zıtların birliği yasası gereği edindiği izlenim çok çarpıcıydı. Kristianinov'un söylediğine göre, Asev'in görünüşü, hafızasında silinmeyecek bir iz bırakmıştı; kemikli, şekilsiz kafası; dışarıya fırlamış, etrafı süzen, içine bakılması imkansız gözleri ve dar alnına düşen kısa kesilmiş saçlarıyla tuhaf ve tatsız bir görünüm oluşturuyordu. Ancak, sandalyesinde ağırlığıyla oturan, karanlık ve ifadesiz suratıyla bu hantal görüntü, etrafına güç ve irade yayıyordu..." Asev Kristianinov'a o dönem genç devrimcilerin ilk işleri olan, işçiler arasında yürütülen propaganda çalışmasına katılmasının söyledi. Ancak, Kristianinov'u gönderdiği işçi grubu *Ochrana* ajanlarından oluşuyordu.

Ochrana kendini hassas bir noktada bulmuştu. Bir yandan işçilerin devrimci fikirlerle tanışmasını sağlayan grupların varlığını engellemeye çalışırken, diğer yandan bu gruplardan en az birkaç tane kurmazsa parti içindeki konumu zayıflayacak olan Asev'e yardımı reddedemezdi. Nitekim bir çözüm buldular. Polis tarafından tutulmuş ve parti militanlarının dağıttığı yasadışı bildirileri okumadan polise teslim eden işçilerden oluşan gruplar oluşturdular. Bu şekilde polis, hem kurdu doyuruyor hem de koyunları koruyordu. Propagandacı gerektiği gibi gelecek, konuşmasını yapacak ve muhtelif bildirileri dağıtacaktı.

Toplantıdan sonra ise ajanlar yetkililere bildirim yapacaklar ve aldıkları dökümanları teslim edeceklerdi. Böylece, propagandacılar arasında çalışmalarının ilerleme gösterdiği kanaati oluştu ve Asev yurtdışına yazdığı mektuplarda elde ettiği başarının altını özellikle çizdi. Aynı zamanda, polisin bakış açısından hiçbir esas "sarsılmıyordu" Propagandacıların çalışmaları, bu sınırlar içinde tutulduğu sürece, tamamen zararsızdı.

Tüm ustalığına rağmen Kristianinov meselesinde plan çöktü. Pavlov adında bir ajan işçi, genç propagandacıya yakınlık duydu. *Ajan provokatör*lerin kirli işleri midesini bulandırıyordu, ve dahası "sorumlu dedektif" ona hakaret etmişti. Sonuçta, Kristianinov'un gruba yaptığı ilk ziyaretten sonra, Pavlov ona, polis tarafından tutulduğunu, bu grupların gerçek yüzünü ve dürüst bir yaşam sürme isteğini anlattı. Takip eden görüşmeler boyunca, Pavlov, parti içinde üst düzeylerde bir hainin varlığına ve bunun Asev'den başkası olamayacağına inanmasını sağlayan bir dizi ayrıntıyı Kristianinov'a anlattı.

"Yoldaş, *Ochrana* partiniz hakkında her şeyi biliyor" dedi. "tüm bu bilgileri veren liderlerinizden biri olmalı. Hepiniz her şeyin dürüst bir şekilde işlediğini düşünüyorsunuz ama bıyık altından gülen birisi var... Mesela bugünlerde, elektrik malzemeleri satan bir dükkanda, partinizin "Enerji" isimli gizli bir cephaneliği olduğunu ve bütün silahlarınızın ve yazınızın orada olduğunu öğrendim. Orada zaten bir ajanı olduğundan *Ochrana* orayı basmıyormuş, yani ne silahlarınızı ne de yazınızı kaçıramazsınız. "

Bu cephanelik, "Enerji", Darmstadt'dan iki eski yoldaşı olan sadık devrimcilerle beraber Asev tarafından kurulmuştu ve Sosyal Devrimci Parti'nin Petersburg'daki ana cephaneliklerinden birisiydi. Bu bulgu, daha deneyimli bir devrimciyi bile şaşkına çevirirdi ve doğal olarak genç Kristianinov mahvolmuştu. *Ajan provokatörlerin* ördüğü ağlara dolanmanın kendisini umutsuz bir noktaya sürükleyeceğini ve her an tutuklanabileceğini hissetti. Bu planlı provokasyonu anlatacağı herkes hemen bir çılgın deli saçması muamelesi yapacağı için, o anda provokasyonu ortaya çıkararacak hiçbir şey yapamazdı. Hakikaten hasta düştü ve azap veren kâbuslar görmeye başladı. Ne var ki, bu bilginin

doğruluğunu araştırmak üzere küçük bir komite kurmayı başardı. Partinin iki önemli yazarı, Peshehonov ve Gukovski bu komitedeydiler.

Kristianinov'un ifadesini aldılar. Anlattıklarının karmaşıklığını kendisi de kabul ediyordu ve sonradan bazı önemli olguları anlatmayı unuttuğunun farkına vardı. Bu karman çorman açıklama Asev'in kısa fakat son derece açık ifadesiyle karşılaştı. Bugün, bu "açık ifade"nin ayrıntılı bir incelemenin sınavından geçemeyeceği çok açık, ne var ki, hakimler bu tür konularda deneyimsizdiler ve karşılarındakilere fazla güvendiler. Onların tavsiyesiyle, parti yönetimi Asev'in kuşku altında olmadığını açıkladı. Sonuç olarak, hakimler haksız olarak suçlanan Asev'in önünde neredeyse suçlu duruma düştüler ve yargılamanın sonuna doğru Asev'in konuşmalarında beliren sitemleri hakkettiklerini düşündüler. Asev sitem dolu bir şekilde, "Bu genç adam, bir hata yaptığı için affedilebilir, ama siz, tecrübeli insanlar. " dedi, ama gerisini getirmedi. Asev, yargılama sonunda temize çıkmasına rağmen, kaderinin bir pamuk ipliğine bağlı olduğunu biliyordu.

Hemen hemen aynı zamanda bir tehlike de başka bir yerden geldi. Bilindiği gibi, Asev iki subayın Plehve'ye düzenleyeceği eylemin planlarını ifşa etmişti. Geçen altı ay boyunca bu subaylar sıkı bir gözlem altında tutulmuş fakat çok az ilerleme kaydedebilmişti. Çar'ın, bu iki subayın da yer alacağı bir denetleme sırasında, teftiş yapacağı gün olan 21 Şubat 1903'te tutuklandılar. Çar'a karşı bir eylem yapmalarından korkulmuştu. Sorgu sırasında polis, bildiklerinin kapsamını dikkatli bir şekilde belli etti. Polis açıkça, sadece birkaç kişinin planladığı şeyleri ayrıntısıyla biliyordu ve Grigoriev'le nişanlısı, şaşkın hâldeydiler. İki üç gün içinde her şeyi itiraf ettiler ve birlikte çalışmış oldukları tüm isimleri verdiler. Teşkilat, bu itirafı gizli tutamazdı; savcının gözetiminde bir soruşturma başladı ve elde edilen deliller Savaş Örgütü'nün kovuşturulması için gerekli zemini oluşturdu. Doğal olarak, adı geçen kişiler tutuklandı. Bunlar arasında pratisyen doktor olan Remyanikova gibi Asev'e çok yakın isimler de vardı. Bütün arkadaşları tutuklanırken Asev'e kimsenin do-

kunmaması, kaçınılmaz olarak, onu şüpheli duruma getiriyordu. Bu dikkatsizliği nedeniyle polise kızdı.

Fakat polis de memnun değildi. Şefler, Zubatov ve Lopuhin, bu saatten sonra Asev'in bildiği her şeyi anlatmadığından ve Zubatov'un sonradan "çok ciddi şeyler" dediği bazı bilgileri gizlediğinden emin olmuşlardı. Ne var ki, bu değerlendirme bile hafif kaçıyordu. Asev o dönemde *en önemi şeyi*, Gershuni'nin Savaş Örgütü'ndeki rolünü ve kendisinin onunla ilişkisini, saklıyordu.

Bu, Teşkilatın en çok önem verdiği mesele hâline geldi. Grigoriev ve Iurkovskaya'nın ifadelerinde Gershuni'nin rolü açığa çıkmıştı. Grigoriev olayının raporlarını duyunca Çar, Gershuni'yi yakalayana "cömert bir ödül" vaat etti. Plehve köpürmüştü. Zubatov'u çağırttı ve tutuklanana kadar Gershuni'nin fişini masasının üzerinde tutacağını söyledi. Böylece meselenin önemini hatırlayacaktı. Gershuni'nin resimleri ve eşkâli tüm dedektif birimlerine dağıtıldı ve başına 15 bin ruble ödül konduğu söylentisi yayıldı. Tüm Rusya'da aramalar yapıldı, Gershuni'ye benzeme talihsizliği olan pek çok insan tutuklandı. Ama gerçek Gershuni her zaman kaçmayı başardı.

Zubatov, doğal olarak, Asev'in işini düzgün yapması için baskı yapmaya başladı. Asev, ona yardım edebilecek her şeye sahipti. Daha sonra, Gershuni'ye ihanete hazır olduğunu ama bunu 50 bin rubleden aza yapmayacağını Burtsev'e söyledi. Çar'ın çekici ödülünden haberi vardı, ama bu ödülün üstleri yerine ona gitmesini tercih ederdi.

Şefiyle, Zubatov'la, arasındaki çelişkinin asıl nedeninin bu mesele olduğu neredeyse kesindir. Zubatov, Lopuhin'e açıkça Asev'in yaptığını saklıyor olmasının kabul edilebilirliği konusunda görüşlerini anlattı. Asev'i sıkıştırmak amacıyla, Lopuhin'le bir görüşme ayarlandı, ancak bir faydası olmadı. Teşkilatın suçlamalarına Asev karşı suçlamalarla yanıt verdi ve Teşkilatı sağladığı bilgilere gerekli önemi vermemekle suçladı. Sonunda, sadece Asev'in tekrar yurtdışına gönderilmesine karar verildi.

Gershuni'nin teslim edilmesi konusunda Zubatov'la anlaşamaması üzerine Asev, Gershuni ile buluşmak üzere Mosko-

va'ya gitti. Bu görüşme mart sonunda, Asev'in Darmstadt'dan arkadaşı, Moskova Elektrik İstasyonu'nda müdür yardımcısı olarak çalışan Zauer'in evinde gerçekleşti. Asev bu evi özellikle önemli buluşmalar için kullanırdı. Görüşme son derece gizli tutuldu; polisin konudan hiçbir bilgisi yoktu. Asev ve Gershuni evden çıkmadan üç gün boyunca Zauer'le birlikte kaldılar. İşte burada, Gershuni, Asev'i parti ile ilgili tüm işlerde ve özelikle Savaş Örgütü'nün işlerinde halefi olarak atadı. Kısa bir zaman önce, bir grup silahsız işçinin vurulması emrini veren Ufa Valisi Bogdanovitch'e yönelik bir eylem yapılmasının da burada kararlaştırıldığına şüphe yok. Sözü edilen hemen sonra Gershuni Ufa'ya gitmek üzere alelacele ayrıldı. Bu eylemde Asev en yakın çalışma arkadaşı olmuştu. Onu, suikast için seçilen teröristlerle temasa geçip, yaşadıkları batıdan Ufa'ya göndermekle görevlendirmişti. Asev görevini sadakatle yerine getirdi, ama yeni gelenlerin yardımına ihtiyaç kalmamıştı. Gershuni, Ufa'da V. V. Leonovitch tarafından yönetilen Sosyal Devrimciler'in yerel örgütünün hem Bogdanovitch'i çoktan gözlem altına almış olduğunu, hem de eylem için iki gönüllü bulduğunu öğrendi. Demiryolu işçisi Dulebov ve gerçek ismi hâlâ bilinmeyen entelektüel, "Havari" Yapmış oldukları plan Gershuni tarafından onaylandı ve başarıyla gerçekleştirildi.

19 Mayıs 1903'te, gece yarısına doğru, iki genç adam Bodganovitch'e gittiler. Onu, âdeti olduğu üzere, katedral bahçesinin tenha bir köşesinde gezinirken buldular ve Savaş Örgütü'nün pusulasını eline tutuşturup, Brovninglerle adamı kalbura çevirdikten sonra, alçak bahçe çitlerinin üzerinden atlayıp, yamaçtan nehre kadar uzanan derin ve dar vadi içinde kayboldular. Bütün aramalar sonuçsuz kaldı. Pek çok tutuklama yapıldı, ama asıl suçlulara ilişkin hiçbir iz bulunamadı.

O zamana kadar, kurulan bütün tuzaklardan şanslı bir biçimde kurtulmayı başaran Gershuni, en sonunda neredeyse bir kaza eseri yakalandı. Hiçbir zorlukla karşılaşmadan Ufa'dan kaçınayı başardı. Yurtdışına, Ufa'daki olaylarla ilgili ayrıntılı bir mektubu yazıp yollayacak ve Savaş Örgütü imzalı, resmi bir bildiri yayınlayacak kadar zamanı bile bulmuştu. Partiden birkaç dostunu görmek üzere Saratov'da durdu ve sonra, geleceğe

ilişkin pek çok planla yurtdışına çıkmak amacıyla yola koyuldu. Maalesef, özellikle kendisi için çok tehlikeli bir şehir olduğunu bildiği Kiev'de durmaya karar verdi. Varış tarihini bildiren, önceden hazırlanmış bir telgraf gönderdi. Telgraf, henüz daha kimle ilgili olduğunu bilmeyen, önemsiz bir *ajan provokatör* olan öğrenci Rosenberg'in eline geçti. Ancak bu yerel polis için yeterliydi. İstasyonda bir pusu kuruldu. 26 Mayıs akşamı, istasyona giren trenden kolunun altında bir evrak çantasıyla, mühendis şapkası giyen, iyi giyimli bir adam indi. İlk önce tren boyunca yürüdü, trenin tekerleklerine bakıyormuş gibi görünmeye çalışıyordu ama aslında çevresine bakınıyordu. Dedektifler yerlerinden kıpırdamadılar. Tren düdüğünü çaldı ve istasyondan ayrıldı. Gershuni sokağa çıktı, durdu, eğilip ayakkabısını bağlıyormuş gibi yaparak, şüpheli bir şeyler var mı diye etrafa göz gezdirdi. Eyvah, onlardan bir sürü vardı; burası dedektiflerle doluydu. Gershuni'nin bakışlarını yakaladılar ve aradıkları adamın o olduğunu böylece anladılar. "Adamımız bu," dedi kısık ve hızlı bir biçimde baş dedektif. "Çekik gözleri var. "

İzlendiğini fark eden Gershuni, bir meyve tezgahına gitti ve bir bardak limonata istedi. Dedektifler sinirlerinin gerilmiş olduğunu ve ellerinin bardağı bile zar zor tutacak şekilde titrediğini gördüler. Gershuni boğazındaki ilmiğin sıkıldığını hissetti. Birkaç dakika içinde tutuklanmış, kelepçelenmiş ve Petersburg'a yollanmıştı. Orada onu bir hapishane, askeri mahkemede yargılanma ve daha sonra kürek cezasına çevrilecek olan ölüm cezası bekliyordu...

Bu sırada Asev, suikastın suç ortağı olduğu gerekçesiyle polisin tutuklamasından korktuğu için, yurtdışına çıkmıştı. Mayısta çoktan şefi Ratayev'e ihtiyaç olduğunda bir mazeret olarak kullanılabilecek, önemsiz bir telgraf çekmişti.

BÖLÜM V

Plehve'nin Avlanması

1903 başlarında yaptığı son yurtdışı ziyareti sırasında Gershuni, önce Savaş Örgütü'nü ilgilendiren işler olmak üzere her konuda sırdaşı Gotz'a son vasiyetini ve örgüte ait tüm belgeleri bırakmıştı. Bunlar; dikkatle gözden geçirilmiş örgütsel tüm bağlantıları, adresleri, gizli yazışmaları ve şifreleri içeren kayıtlar ile örgüt için çalışmak isteyen kişilerin listesiydi. Vasiyeti uyarınca, tutuklanması hâlinde, Savaş Örgütü'nün başına Asev geçecekti. Gotz, Gershuni'nin bu seçimine tamamıyla sadık kaldı ve Savaş Örgütü'ne daha da büyük bir ün sağlayacak olan Asev Haziran 1903'te Cenevre'ye geldiğinde, Gotz ve yakın çalışma arkadaşlarınca muteber yeni şef olarak karşılandı. Sonrasında Asev yavaş yavaş kendini işine vermeye başladı.

O günlerde başlıca mesele, Plehve'ye bir suikast düzenlenmesiydi. Kısa bir süre önce Kishenev'de meşhur Yahudi katliamı gerçekleşmişti. 19-20 Nisan 1903'te, iki gün boyunca örgütlü bir kalabalık tek bir engelle karşılaşmadan Yahudilerin evlerini, dükkanlarını yağmalamış; kadınlara saldırmış, yaşına ve cinsiyetine bakmadan önüne çıkan herkesi öldürmüştü. Ne polis ne de asker bu katliamı durdurmak için bir şey yaptı. Üstelik isyancılar onlardan sık sık cesaret veren ve övgü dolu sözler duydular. Ama Yahudiler herhangi bir direnişe kalkıştı mı polis ortaya çıkıp, onları dağıtıyor, tutukluyor ve hatta ateşli silah kullanmaktan da çekinmiyordu. Düzinelerce insan öldürülmüştü ve sayıları yüzlerle ifade edilebilecek kadar yaralı ve mağdur insan vardı. Genel kanıya göre, bu katliamın baş sorumlusu, Yahudi katliamlarını, devrimci hareketle savaşın iyi bir yolu olarak gö-

ren ve bu fikrini de yönetimden yetkililerle yaptığı gizli görüşmelerde açıkça dile getiren Plehve idi.

Kishenev katliamı, hem Rusya'da hem de dışarıda muazzam bir etki yarattı. Bu olay, Yahudi milliyetçisi değilse de aslında bir Yahudi olan Asev üzerinde de derin bir iz bıraktı. Yahudilerin arasında geçen çocukluğuna ait anılar hâlâ canlıydı ve Kishenev katliamının en acı verici yanı da, çocuklarla bebeklerin kafaları duvarlara çarpıla çarpıla vahşice öldürülmesiydi.

Asev de, Plehve'yi sorumlu tutuyordu ve öfkesini hiç gizlemedi. Yalnız devrimci çevrelerde değil polis şefleriyle yaptığı konuşmalarda da bu hissini dışa vuruyordu. Zubatov, yurtdışına çıkmadan önce kendisiyle yaptığı görüşmede Asev' in, "katliamdan sorumlu tuttuğu Plehve hakkında konuşurken öfkeden ve nefretten titrediğini" aktarıyor. Daha sonra, yurtdışındayken, polis şefi Ratayev'le yaptığı konuşmalarda da aynı ruh hlini yansıtıyordu. Bu durumun, Plehve'nin kaderinde belirleyici unsur olduğuna hiç şüphe yok. Başka vakalarda Asev hırsından ötürü, terörist eylemlerde verilen sorumluluğu az çok pasif bir biçimde kabullenip yerine getirmişse de, Plehve davasında başarılı bir sonuç elde edilmesine faal olarak katkıda bulundu.

Asev'in, Plehve davasında sergilediği tutumda çıkar hesabının da önemli bir payı vardı. Önceden Polis Teşkilatı başlıca gelir kaynağıydı. Devrimci örgütler hiçbir maddi kazanç getirmiyor ya da pek az getiriyordu. Bugüne dek sadece polis istediği için devrimci olmuştu ve devrimcilerin sırlarını "vicdanı hiç sızlamadan" satıyordu. Ancak şimdi durum çok farklıydı. Savaş Örgütü'nün lideri artık binlerce rubleye varan fonların kontrolünü tekelinde tutuyordu. Bu fonlar, Polis Teşkilatı'nın kendisine ödediği 500 ruble aylıktan çok daha fazlasını sağlayabilirdi. Artık devrimci çevrelerdeki konumunu sağlamlaştırmakla veya daha basit bir ifadeyle, devrimci fonların mutlak kontrolünü ele geçirmekle daha fazla ilgileniyordu. Bunu yapabilmesi için de, Savaş Örgütü'nün üstlendiği işlerde başarılı olması gerekiyordu; sürekli başarısızlık kaçınılmaz olarak liderlikteki yerini kaybetmesine neden olurdu. Üstelik ekonomik koşulların, kendi inisiyatifiyle hareket etmesine imkan tanıyacağı olağanüstü elverişli

bir durum da söz konusuydu. Böylece suikast onun için her açıdan cazip bir hâl almıştı.

Asev liderliğini üstlendiğinde Savaş Örgütü'nün elindeki güç yeterince büyüktü; para da vardı, gönüllüler de. Hemen sağ kolu olan Gotz'la beraber Plehve'ye karşı bir eylem planı hazırladı. Bakanın rapor vermek üzere düzenli olarak Çar'a gittiği biliniyordu; tek gerekense, Çar'a giderken kullandığı yolları tespit etmek, günleri ve saatleri öğrenmek ve arabasına bir bombalı saldırı düzenlemekti; tıpkı 1881'de II. Aleksander'a düzenlenen suikastta olduğu gibi.

Bu planla birlikte eylem, bireysel ve yalıtılmış bir girişim olmaktan çıktı: Başarısı tamamen çok yönlü bir örgütlenmeye ve bir grup insanın ortaklaşa hareketine bağlıydı. Araba sürücüsü, gazete satıcısı ve işportacı kılığına giren devrimciler izleme görevini üstlenecekler; uzmanlar bombaları hazırlayacaklar ve liderler farklı grupların çalışmaları arasında eşgüdümü sağlayacaklardı. Dolayısıyla suikast, özenle oluşturulmuş bir zincirin son halkası; suikastçi de, sadece geniş bir örgütlü yapıyı temsil eden sıradan bir aktördü.

Plan her bir ayrıntısı dikkatle düşünülerek hazırlandıktan sonra uygulamaya konuldu. Plehve'ye karşı eylemi düzenlemek için seçilen ilk grupta, Sazonov, Savinkov, Schweitzer, Pokotilov ve Matzevski kardeşler vardı. Hepsi de çok gençtiler ve çoğu, 1899-1902 öğrenci hareketine katıldıkları için üniversiteden atılmış eski öğrencilerdi. Hükümet, esasında tamamen akademik bir örgütlenme olan hareketi sert bir şekilde bastırmanın bedelini çok ağır ödedi: Zira 1905 devriminde etkin olan devrimci örgütlerin, hem Sosyal Demokratlar, hem de Sosyal Devrimcilerin neredeyse tüm liderleri, bu öğrenci hareketinden geliyorlardı.

ce onun sayesinde birbirine tutunan bir örgütün ayrı ayrı parçaları arasında bağlantı işlevini görüyordu.

Asev suikast müfrezesinin her bir üyesiyle bizzat tanıştı ve eylem hazırlıklarına koyulmak üzere görev yerlerine göndermeden önce hepsini sıkı bir sınavdan geçirdi. Asev onları uğurlarken de Asev usulünce görevlerinin hassasiyetini anlattı ve aynı ciddiyet içinde kesin bir dille ekledi: "Eğer aramızda bir hain yoksa, Plehve öldürülür!"

Asev'in gizil özgüveni diğer teröristlere de geçti. Ve bu duyguyla donanmış hâlde 1903 sonbaharının sonlarına doğru yola koyuldular. Plehve'ye karşı sefer başlamıştı...

İlk başta her şey yolunda gitti. Ama Petersburg'daki gözcülerin faaliyetlerini yöneten Savinkov, sinirli tavırlar göstermeye başladı. Bir süre sonra da teröristler, Plehve'nin arabasını ve sürekli kullandığı güzergahtaki bazı caddeleri belirlediler. Ancak aralık ayı başlarında Petersburg'da olacağına söz veren Asev'den hiç ses çıkmıyordu; ne geldi, ne de kendisiyle ilgili bir haber gönderdi; mektuplara bile cevap vermiyordu. Savinkov telaşlanmıştı ve şefinin bu davranışını açıklayamıyordu. Dahası, polisin tetikte beklediğine dair belirtiler vardı; ama bu noktada tek yetkili Savinkov olduğundan, belki de bu sadece onun kaygı yüklü düş gücünün ürünüydü. Esasen Savinkov'un sabrını taşıran son damla da bu oldu; izleme görevini noktaladı, grubu dağıttı ve alelacele Petersburg'u terk etti.

Kafası karışmış ve huzursuz, Savaş Örgütü'nün disiplinini bozmuş olduğunun da bilincinde, başka da ne yapabileceğini bilemediğinden, durumu önce Çernov'a ardından Gotz'a bildirdi. İkisi de onu, âdeta savaşta görev yerini terk etmiş bir firari gibi karşıladı. Asev'in, önemli parti meseleleriyle meşgul olduğu için gelmediğini ve Savinkov'un mektuplarının da tamamen kendi hatası yüzünden, yanlış adres verdiği için yerine ulaşmadığını söylediler. Derhal, kritik eylemin yakın bir tarihte gerçekleşeceği Rusya'ya dönmeliydi. Bu görüşmeler Savinkov'un moralini yerine getirdi. Kendine olan güvenini çoktan kaybetmeye başlamış ve kendisine daha az sorumluluk yükleyecek bir görev verilmesini talep etmişti; ama sonra Asev'den gelen talimat üzerine, Gotz'un izniyle, çalışmalarında kendisine yardım etme-

si için eski dostu Kalyaev'i de yanına alarak gelecek planlarını görüşmek üzere Moskova'ya doğru yeniden yola koyuldu.

Asev'in Petersburg'a gitmeme nedenleri, Çernov ve Gotz'un anlattığı kadar basit değildi. Asev o ayları, *Ochrana* dünyasındaki genel durumu incelemekle geçirdi. Plehve'yi öldürmeyi istiyordu, ama henüz ne hayatını ne de maaşını tehlikeye atmaya hazırdı.

1903 yazında yurtdışına çıktığında, kısa bir süre önce yurtdışındaki Rus Siyasi Polis'inin başına getirilmiş olan Ratayev'in emri altına girdi. Rafayev aptal bir adam değildi, ama böylesine sorumluluk gerektiren bir konum için de pek uygun değildi. Bir cemiyet adamı, bir Don Juan, düzenli bir tiyatro seyircisi olarak, polislik görevini de tamamen rutin bir iş gibi yapıyordu. Teşkilat'ta sorumluluk gerektiren görevlerde bulunduğu 20 yılı aşkın hizmet süresince, polisin çalışma yöntemleri hakkında deneyim kazanmıştı ve istediği zaman zor koşullarda dahi görevini başarıyla yerine getirebiliyordu; ama, nadiren böyle bir zahmete giriyordu. İşin dedektiflik kısmına olan ilgisi tamamıyla biçimseldi. Bu, o dönem Polis Teşkilatı'nın başında olanlarca da açıkça görülüyordu. Plehve de, Ratayev'in, Teşkilat'ın üzerinde bir "leke" olduğunu söylemekten çekinmezdi. Yurtdışına atanması, Özel Birim'in, yani Siyasi Polis'in başında bulunduğu teşkilattan nazik bir şekilde uzaklaştırılması anlamına geliyordu. Ratayev, bu yeni atamanın gerçek anlamını kavramıştı ve kendisini haksızlığa uğramış hissediyordu.

Asev'i kontrol altında tutmanın en gerekli olduğu bir dönemde, bu tür bir adam doğal olarak yetersiz kalacaktı. Kesinlikle söylenebilir ki, Ratayev'in emri altında çalıştığı süre boyunca (ki bu, 1905 yazından Ratayev'in emekliliğine dek sürdü) Asev, Ratayev'in kontrolünde değildi; tam tersi, çıkarları için Ratayev'i kullandı: Büyük bir ustalıkla onu kendi faaliyetlerine paravan yaptı; ondan, Teşkilat'ın elindeki bilginin kapsamını öğrendi ve yine onun sayesinde parti içindeki düşmanlarından kurtuldu.

Dışarıdaki ilk aylarında Ratayev'e herhangi bir bilgi vermedi; "çevresini kolaçan etmek veya konumunu sağlamlaştırmak için hiç zamanı olmadığını" söylüyordu. Ancak eylül sonuna

doğru, büyük ölçüde, Sosyal Devrimci ve Sosyal Demokratlardan oluşan göçmen grupların durumlarına ilişkin raporlar göndermeye başladı. Sonbaharın sonlarına doğru, yani, teröristlerin Rusya'ya doğru yola koyulmalarından sonra Asev, Ratayev'in ifadesiyle, "biraz daha canlı" görünmeye başlamıştı. Paris'e geldi ve Ratayev'le özel bir görüşme yaptı. Asev, "canlı, enerjik ve konuşkan"dı, ama hazırlıklarını yürütmekte olduğu Plehve eyleminden başka her şeyden söz etti. Doğrusu, eylem üzerinde konuşulurken de, düpedüz polisin bu konudaki bilgisini ölçüp biçmeye çalışıyordu.

Asev'in bu çabası sonuçsuz kalmadı. Ratayev, Teşkilat'ın, Sazonov'un yurtdışına çıkışından ve arkadaşlarıyla yaptığı konuşmalarda Plehve'yi öldürme kararından bahsettiğinden de haberdar olduğunu söyledi. Yine Ratayev'in aktardığına göre Asev hiç gözünü kırpmadan, kardeşi Izot'la bir kez karşılaşmış olmasına rağmen, Igor Sazonov'u tanımadığını, ama eğer gerekirse araştırabileceğini ifade etti. Asev bu konuşmadan rahatlıkla şu sonucu çıkarmıştı: Her halükarda polisin veya çenesi düşük Ratayev'in kesin bir bilgisi yoktu. Anlaşılan o ki, Sazonov'u daha birkaç gün önce Rusya'ya gönderdiğinden, bunu öğrenmek Asev için fevkalade önemliydi.

Kısa bir süre sonra Asev, Petersburg'a gitmek için hazırlıklara başladı. Bu yolculuk iki nedenle gerekliydi; Plehve suikastını örgütlemek ve planlanan başka bir eylemi engellemek. Asev'in, Savaş Örgütünün kontrolünü tamamen elinde tutmasından hoşnut olmayan parti liderleri vardı. Gershuni döneminde Savaş Örgütüne türlü yollarla yardım etmiş olan kadın terörist S. Klitchoglu, Rusya'da Potapov gibi bazı etkili parti liderlerinin de desteğiyle güneyde küçük bir terörist grup kurmuş ve Plehve'ye karşı kendi eylemini düzenlemek üzere Petersburg'a gelmişti. Bu, Asev'e karşı doğrudan doğruya bir meydan okumaydı. Eğer eylem başarılı olursa Asev büyük olasılıkla, Savaş Örgütü'nün de, fonlarının da kontrolünü kaybedecekti. O hâlde Klitchoglu grubunu dağıtmalıydı: Böyle bir ihanet polisin gözündeki yerini sağlamlaştıracağı gibi kendi eylemini gerçekleştirmesini de kolaylaştırırdı.

Bu düşünceyle Asev, Ratayev'i, Klitchoglu'nun planları konusunda uyardı ve bu terörist yapıyı ortaya çıkarmak için kendisiyle beraber Petersburg'a gitmeye ikna etti. Ratayev, bu sayede Bakan'ın gözünde yeniden itibar kazanmayı umduğundan böyle bir projede yer almaya çoktan hazırdı. Giriştiği karmaşık ikili oyunda Ratayev'i elinde tutması da Asev'in yararınaydı; zira polis şefi iyi bir paravan işlevi görecekti.

Birbiri ardınca kısa aralıklarla Petersburg'a gitmek üzere yola çıktılar. Bazı belgeler de gösteriyor ki, Asev yalnızca Klitchoglu grubu hakkında ihbarda bulunmakla yetinmeyecekti, yanında kendi grubu için bir miktar dinamit de taşıyordu. Böylece, Ratayev'in himayesinde olmanın tüm avantajlarını kullanmış oluyordu!

Petersburg'da Klitchoglu grubu kısa sürede ortaya çıkarıldı, ancak Asev'le Teşkilat arasında ciddi bir görüş ayrılığı doğdu. Tutuklamaların yakında olacağını bildiğinden Asev, Klitchoglu ile görüşmekten kaçınıyordu. Ama Teşkilat, tutuklamaların hemen bu buluşma sonrasında yapılmayacağı taahhüdüyle aksinde ısrar ediyordu. Bu güvenceyi aldıktan sonra Asev, Klitchoglu'yla buluştu ve ondan, tüm ayrıntılarıyla grubun üyeleri, yapısı ve planlarını öğrendi. Öğrendiklerini Teşkilat'a aktardı, fakat Teşkilat sözünde durmadı. O sırada Ratayev'e karşı bir entrika çevirmekle meşgul olan Petersburg *Ochrana*sı'nın talimatı üzerine Asev ile görüşmesinin peşi sıra Klitchoglu tutuklandı. Ratayev'e göre, polisin bu "vefasızlığı", Asev'i çok ters bir biçimde etkiledi. Açık açık, "mevcut koşullar altında polisle çalışmanın giderek zorlaşmakta olduğunu" beyan etti. Kendi şefi Ratayev de, Asev'le tamamen aynı fikirdeydi ve Teşkilat şefleriyle münakaşasında ondan yana oldu. "Yaralı" Asev ile "yaralı" Ratayev arasında resmi sözlerini tutmayan Teşkilat'a ve Petersburg *Ochrana*'sına karşı sıkı bir ittifak oluşmaktaydı. Böylelikle Asev'in karmaşık oyunu için bilhassa uygun bir durum da yaratılıyordu; Ratayev, Asev'in bildiklerinin bir kısmını Teşkilat'tan gizlemesine yardım ediyorken, Asev de kendi payına Ochrana'dan daha fazla bilgi esirgemeye devam ediyordu.

Bu tescilli entrikaların doruk noktaya vardığı günlerde Asev Moskova'ya bir ziyaret fırsatı buldu. Burada yurtdışından yeni

dönmüş olan Savinkov'la ve diğer birkaç Savaş Örgütü üyesiyle buluştu. Asev, terörist disiplini bozduğu için Savinkov'u sert bir şekilde azarladı: "Göreviniz beni beklemek ve Plehve'yi izlemeye devam etmekti." Yapılması gereken işlerin bir planı çıkarıldı. Bütün hazırlıklar Savinkov ve Kalyaev tarafından yapılacaktı. Tahmin edersiniz ki Ratayev, Moskova buluşmasından haberdar edilmemişti.

1904 Şubat ayının ikinci yarısında, Savaş Örgütü üyeleri Petersburg'da toplanmaya başladılar ve Plehve'nin hareketlerini yeniden izlemeye aldılar. Asev onları kontrol etmeyi sürdürdü, topladıkları bilgileri inceledi ve talimatlar verdi. Eğer polis onu yakından izlemeyi akıl etmiş olsaydı, Savaş Örgütü'nün izini bulmakta hiç de zorluk çekmeyecekti. Asev yaklaşmakta olan tehlikeyi fark etti ve herhangi bir zamanda geriye çark edebilecek ve Savaş Örgütünü satmasına olanak verecek şekilde Ratayev'le ilişkilerini güçlendirdi. Ratayev'e her gün, ihtiyaç duyduğunda kendisi için en yararlı şekilde yorumlayabilecek şekilde gerçek ve düzmece karışımı ifadelerle dolu raporlar sunuyor ve polisin kendisini izleyip izlemediğinden her zaman için emin olmaya çalışıyordu.

Bu nedenledir ki Ratayev'e, yurtdışından şifrelerle kendisini görmeye gelen meçhul teröristlerden bahsediyordu. İsimlerini bilmediğini iddia ediyorsa da bu kişilerin eşkâlleriyle, Savaş Örgütü üyelerinin eşkâlleri birbirini tutuyordu. Ne var ki polise, araştırmalarında yardımcı olabilecek kesin bir bilgi vermedi. Bir keresinde, bir hamamda, önde gelen bir teröristle yapacağı bir buluşmadan söz etti ve verdiği eşkâl, Kalyaev'inkine uyuyordu. Bu bilgi, Teşkilat müdürünün bilgisine sunuldu ve Dedektiflik Birimi'nde çalışan ve yetenekli bir dedektif olarak değerlendirilen E. P. Melnikov bu görüşmeyi gizlice dinlemekle görevlendirildi. Lakin polis, bu hamam gözetleme işinden bir şey çıkartamadı: Asev geldi, uzun süre yıkandı; ama başka gelen giden olmadı. Böylece polis Savaş Örgütü'nün izine ulaşamadı ve Asev, Ratayev'le günlük buluşmalarında oynadığı ikili oyunundan polisin hiç şüphelenmediğinden emin oldu.

Bu arada Savaş Örgütü üyeleri, Plehve'nin Çar'ı ziyaret ettiği günleri ve saatleri saptamışlardı. Fakat izlediği yol henüz tam

olarak tespit edilememişti ve Asev gözetleme işinin sürdürülmesi için ısrar ediyordu. Ama genç devrimciler giderek sabırsızlanıyor ve hemen eyleme geçmekte ısrar ediyorlardı. Bakanın arabasına, yaşadığı Polis Teşkilatı binasından ayrılırken veya binaya dönerken saldırmayı öneriyorlardı. Asev böyle bir yerde polis denetiminin çok daha yoğun olacağını söyleyerek, aceleciliklerine karşı çıktı. Bu itirazın, polisin aldığı güvenlik önlemlerini çoktandır izleyen ve eylemin uygun olduğunu düşünen genç adamlar üzerinde fazla etkisi olmadı. Asev'in onay vermekten başka çaresi yoktu. "İyi o zaman," dedi, "eğer bu kadar ısrar ediyorsanız, şansımızı deneriz."

Özel bir toplantıda ayrıntılar tartışıldı ve eylem tarihi olarak, toplantının yalnızca birkaç gün sonrası, 31 Mart belirlendi. Bu iş Asev'i çok tedirgin ediyordu. Eylemin, Petersburg'a gelişinin hemen ardından gerçekleşmesi polisi şüphelendirebilirdi. Ratayev, Paris'teki işleri için aceleyle ayrılmış ve Asev'i, Teşkilat müdürü Lopuhin'in sorumluluğuna bırakmıştı. Asev taktiklerinden şaşmadan, ileride kendisinden şüphe duyulmamasını sağlamak ve nabız yoklamak için Lopuhin'e kısa bir ziyarette bulundu. Bahanesi de, Lopuhin'e karşı muhtemel bir komployu açığa çıkartmaktı.

Asev'in hikâyesinde doğruluk payı vardı; Plehve'ye karşı düzenlenecek eylem için hazırladığı plandan hareketle, Lopuhin eyleminin tüm örgütsel ve teknik ayrıntılarını eksiksiz anlattı. Hatta eylemin -Fontaka'daki teşkilat binasının yakınında- yerini gösterdi ve eylemde kullanılacak bombalardan bile bahsetti. Ama ne eylemcilerin isimlerini ne de eylemin tarihini söyledi. Bu arada maaş artışı talebini de gündeme getirdi. Talebinin olumlu karşılanması için Asev'in anlattıklarına bazı ayrıntıları daha eklemiş olması muhtemel. Ne var ki, işler beklediği gibi gelişmedi. Belki Asev'in para sızdırmaya çalıştığını düşündüğünden, belki de gerçekten polis harcamalarında tasarrufa gitmeyi planladığından Lopuhin, Asev'in talebini soğuk karşıladı ve meseleyi Ratayev'e açacağını söylemekle yetindi. Ziyaret sona ermişti.

Değinilen görüşmenin hemen sonrasında Asev, Petersburg'u terk etti. Eylemin ardından, 4 Nisan'da Savaş Ör-

gütü üyeleriyle Dvinsk'te bir buluşma ayarlamış olmasına rağmen, yurtdışına çıktı. Öncelikle Gotz'a, planlanan eylem hakkında bilgi verdi ve eylemin başarısına dair şüphelerini iletti; ardından da Ratayev'le Paris'te bir araya geldi. Böylece, her iki taraftan da yöneltilebilecek suçlamalara karşı kendisini güvenceye almış oldu. Eğer yaptığı uyarıyı dikkate alıp, Lopuhin'i hedef alacak bir eyleme karşı polisler, teşkilat binası çevresindeki güvenlik önlemlerini artırsalardı, Plehve'ye karşı eyleme hazırlanan teröristlerle karşılaşmaları işten bile değildi.

Bunların tutuklanması, Asev'in yararına olacaktı: Planın tehlikelerine daha önce değinmiş olduğundan teröristler ondan şüphelenemezdi; ayrıca bu olayın soruşturması sırasında polisin Plehve'ye değil Lopuhin'e yönelik bir saldırı beklediği ortaya çıkacaktı. Diğer yandan, eğer polis yeterince dikkatli davranmaz ve eylem başarılı olursa, Asev'in mazereti hazırdı: O uyarısını yapmıştı ve hatta eylemin yerini bile söylemişti. Söz konusu eylemin kimi hedeflediğini bilmemesi de teröristlerin planın tüm ayrıntılarını öğrenmesine fırsat vermemelerindendi. Yine de, son anda Lopuhin'in yerine Plehve'yi öldürebileceklerini fark ettilerse planlarını değiştirmiş olabilirlerdi. Devrimcilerin gözünde Plehve suikastından dolayı tüm itibarı kazanan Asev olacaktı, zira deneyimsiz devrimcilerin, Asev'in liderliği olmadan bu işi başaramayacaklarını biliyorlardı. Oyun ince düşünülmüştü ve sonuç ne olursa olsun kazanan Asev olacaktı.

Asev, Lopuhin'e yaptığı ziyareti Ratayev'e anlattı ve maaş artışı talebinden ona bahsedilmemiş olduğunu öğrendi. 31 Mart çoktan geçmişti. Bazı nedenlerle eylem gerçekleşmedi, ama hiç tutuklama haberi de yoktu. Polis, teşkilat binası civarında gruplar hâlinde gezinen genç devrimcileri belli ki yakalayamamıştı. O sırada Asev'in içinde bulunduğu ruh hâlini tahmin etmek hiç de zor değil: Polislikten anlamayan ve üstelik kendisine maaş zammını çok gören bu aptallarla, usulünce iş yapmanın imkanı yoktu. O da usulünce hareket etmekten vazgeçti.

Paris'e gelmesinin üzerinden birkaç gün geçti geçmedi Asev, Ratayev'e yaşlı annesinin çok ağır hasta olduğunu ve kendisini görmeye Viladikavkaz'a gitmesi gerektiğini söyledi. Ratayev izin vermek niyetinde değildi, ama Asev'in ısrarlarına dayanamadı.

Elbette Asev bir sürü taahhütte bulundu. Petersburg'da faaliyetlerinden Ratayev'e bahsetmiş olduğu o meçhul teröristleri yakalayacağını söyledi. Ayrılmadan önce Gotz'a uğradı ve ona kesin bir dille genç teröristlerin bu işi beceremediklerini; oraya gidip işleri yoluna koyması gerektiğini bildirdi...

Asev, Dvinsk'e çok geç varmıştı ve teröristleri orada bulamadı. Petersburg'a giderken trende şans eseri onlardan birine, Pokotilov'a rastladı. Ve ondan, yokluğunda neler olup bittiğini öğrendi.

31 Mart'ta grup, planladıkları gibi sokaktaki yerlerini almıştı. Üçünün, Sazonov, Pokotilov ve Borishanski'nin de elinde bomba vardı. Kalyaev ve Matzevski gözcüydü, Savinkov da komut veriyordu. Teşkilat binasıyla Neva arasında birbirine oldukça yakın duruyorlardı. Bakan kafesteki kuş gibiydi. Ancak eylem gerçekleşmedi. *Ochrana*'nın, Asev'in yaptığı ziyaretten sonra Lopuhin'in güvenliğini artırmış olmasından ya da deneyimsiz teröristler biraz tedirgin olduğundan içlerinden biri, Borishanski, dedektifler tarafından kuşatıldığını düşünmüş ve görev yerinden ayrılmayı mantıklı bulmuştu.

Bu, saldırganların düzenini alt üst etti. İzlendiklerine dair hiçbir işaret almayan diğer iki bombacıyla rahatlıkla gerçekleştirilebilecek eylem yapılmadı. Bu başarısızlıktan sonra Savinkov ve Pokotilov 4 Nisan'da Asev'le buluşacakları Dvinsk'e gittiler. Ne Asev ne de ondan bir iz vardı. Bunun üzerine genç teröristler, Asev'in tutuklanmış olduğuna ve artık kendi başlarının çaresine bakmaları gerektiğine karar verdiler. Savinkov bir kez daha aklını yitirdi.

Teröristler fark edilmemişti ve hâlâ bombaları vardı; plan hâlâ hayata geçirilebilirdi. Pokotilov bu konuda ısrarcıydı, Savinkov farklı düşünüyordu; Asev'in tutuklanmış olduğunu varsayarak, müfrezenin Asev'siz, Plehve'yi öldürecek gücü bulamayacağı görüşündeydi. Bununla birlikte terör eylemi fikrini de tamamen bir kenara atmış değildi; daha kolay bir eylem önerdi: Kiev Genel Valisi Kleygels'e bir suikast düzenlemek. Kleygels, Kiev sokaklarında rahatça dolaştığından, yeterince kolay bir işti, ama hiç siyasi bir önemi yoktu. Birkaç yıl önce Petersburg öğrencilerine karşı gösterdiği küstah tavırla onların

düşmanlığını kazanmıştı. Lakin o olaydan bu yana çok şey yaşanmıştı ve onu pek az kişi hatırlıyordu.

Savinkov teröristlerin yaptığı bir toplantıda görüşlerini dile getirdi; Kalyaev ve Schweitzer destekledi, diğerleri ise, Plehve'ye suikast planını sürdürmekte ısrar ettiler. Ne mi oldu? Olabilecek en kötü karara varıldı: Teröristler iki gruba ayrıldı; Sazonov, Pokotilov, Borishanski ve Matzevski'den oluşan ilk grup Plehve planını uygulayacak, Savinkov, Kalyaev ve Schweitzer'den oluşan ikinci grup ise Kleygels ile ilgilenecekti. Böylece Savinkov'un, grubun "tamamının" Plehve suikasti için yetersiz kalacağı iddiasıyla başlayan tartışma, görevin, grubun bir bölümüne yüklenmesiyle sonuçlandı. Bu koşullar altında tüm eylemler umutsuz bir hâl almıştı.

Asev'le karşılaştığında Pokotilov, eylemi gerçekleştirmek için Petersburg'a gidiyordu. Borishanski ile, 7 Nisan'da Plehve'yi boşuna beklemişlerdi ve diğer eylem için belirlenen tarih de ayın 14'üydü. Asev ne kadar uğraştıysa da vazgeçiremedi. Pokotilov'un sinirleri herhangi bir gecikmeyi kaldıramayacak denli gerilmişti. Bir terörist olarak tuhaf bir geçmişi vardı; pek alışılmadık bir başarısızlık öyküsüydü onunki. 1901'de Eğitim Bakanı'nı öldürmek üzere Petersburg'a gelmiş, ancak, daha hazırlıklarını tamamlayamadan, bakan, tümüyle bağımsız hareket eden Karpovitch tarafından öldürülmüştü.

Bu olaydan sonra Gershuni ile buluşup Sipyagin suikastında görev almak isteğini bildirmiş, ne var ki Gershuni'nin tercihi, Balmashev olmuştu. Pokotilov da, Savaş Örgütü'nce girişilecek bir sonraki eylemde kendisini görevlendirmesi için Gershuni'den söz aldı. Gershuni, Obolenski'yi öldürme görevini ona verdi. Ama son anda köylülerin kamçılandığı bölgenin yerlisi, işçi Foma Katchura, bu görevi üstlenmek istediğini bildirince, suikastın bir öğrenci yerine Katchura tarafından yapılması daha fazla ses getireceği varsayılarak Gershuni bir kez daha Pokotilov'u beklemeye ikna etti. İki kez de elinde bomba Plehve'ye düzenlenecek suikast için talimat beklemiş, ama iki eylem de başarısız olmuştu. Daha fazla bekleyemezdi. Ne olursa olsun bu kez işi sonuna dek götürecekti. Pokotilov, Petersburg'a gitti ve eylem için kararlaştırılan 14 Nisan'ın arifesinde elindeki

bombalardan birinin kazara patlaması sonucu hayatını kaybetti. Böylece, ölene dek başarısız bir terörist kaldı.

Pokotilov'un ölüm haberi örgütün diğer üyeleri üzerinde cesaret kırıcı bir etki yarattı. Borishanski, Plehve eyleminden vazgeçilip, üzerinde yoğunlaşmaya karar verdikleri Kleygels suikasti için Kiev'e gitmek üzere hemen harekete geçti. Schweitzer de, kalan iki "arabacıyı", Sazonov ve Matzevski'yi, arabacı kıyafetlerini satıp yurtdışına çıkmaya ikna etmek amacıyla Petersburg'a gitti.

Fakat sonra, Schweitzer'in ayrılmasının hemen ardından Asev sahneye çıktı. Görünüşte Odessa'ya gitmişti. Bu arada Asev, önde gelen parti üyelerinin, kontrolü altındaki Savaş Örgütü'ne duydukları güvensizliğin de farkına varmıştı. Petersburg'dan ilk çıkışında Savinkov'la Kiev'de buluşan Sletov, Savinkov'un bu kadar önemli bir görev yaptığı örgüt hakkında olumsuz bir izlenim edinmişti.

Bu izlenimi diğer önde gelen parti üyeleri de paylaşıyordu. 1904'te Odessa'da bir toplantı yapan üyeler, Savaş Örgütü'nün durumuna ilişkin bir araştırma yapılmasını talep ettiler. Eğer kendilerine tatmin edici bir yanıt verilmezse "kendilerini, bundan sonraki terör eylemlerini örgütleme işini üstlenmekte özgür kabul edeceklerini" söylediler. Bu, doğrudan Asev'e karşı Parti içi bir ayaklanma tehdidiydi. Artık Parti içindeki konumu tehlikedeydi; durum, ancak ve ancak Plevhe suikastının başarısıyla düzeltilebilirdi. Dolayısıyla Asev, Savinkov'a daha katı davranmalıydı. Bir keresinde çok sert çıkıştı: "Sen ne yaptığını sanıyorsun? Bu Kleygels eyleminin manası nedir? Neden Petersburg'da değilsin? Merkez Komite'nin kararlarını değiştirmeye ne hakkın var?"

Tüm açıklamalarını dikkatle dinledikten sonra Savinkov'un iddialarını çürüten oldukça etkileyici bir konuşma yaptı:

"Ben tutuklanmış olsam bile, Plehve eylemini yarıda bırakmaya hakkın yoktu. Plehve'yi öldürecek kadar güçlü olmadığını mı söylüyorsun? Pokotilov'un ölümü mü diyorsun? Sen örgütün en son adamına kadar yerle bir olmasına da hazırlıklı olmalıydın. Seni engelleyen neydi? Yeteri kadar adamın yoksa bulmalıydın. Yeterli dinamitin yoksa yapmalıydın. Ama asla eylemi

yarıda bırakmamalıydın. Plehve her ne olursa olsun öldürülecek. Onu öldürecek olan da sensin, başkası değil..."

Bu gözü kara haşin tavır, kendini iki tarafta da güvenceye almış olmanın rahatlığıyla Asev'e elbette daha kolay geliyordu. Takındığı uzlaşmaz terörist tavrı hedefine ulaştı; Savinkov ve yoldaşlarını kesinlikle etkiledi. Hemen Asev'le anlaşmanın yolunu aradılar ve bir kez daha Plehve'ye düzenlenecek eyleme odaklandılar.

Savinkov daha sonra "Asev'in ısrarı, serinkanlılığı ve özgüveni, teröristleri yeniden yüreklendirdi" diye anlatıyor ve "hiç abartısız, Asev'in örgütü yeniden yarattığı söylenebilir. İnançla ve her ne pahasına olursa olsun Plehve'yi öldürme kararlılığıyla görevimizin başına geri döndük" diyordu.

Asev, önde gelen parti üyelerinin pek çoğunca Savaş Örgütü'ne duyulan güvensizliği anlatarak teröristleri daha da gayretlendirdi. Parti yönetimiyle "savaşçılar" arasında ilk anlaşmazlık tohumlarını eken de bu konuşma oldu; ortaya Asev'in hesaplarına da uyan bir durum çıkmıştı. O an için bu, genç adamlara, onurlarını geri kazanmak için *eyleme* yönelme isteğini aşılayan olumlu bir etki yapmıştı.

Mayıs başında teröristlerin öncü kolu Petersburg'daydı. Şehrin merkezinde, Zhukovski Sokağı 31 numarada, gizli toplantılarda kullanılmak üzere bir daire tutuldu. Burayı, Savinkov, McCullough isimli zengin bir İngiliz kılığında kiralamıştı. Evin hanımı, yani karısı rolünü, zengin bir ortodoks Yahudi tüccarın kızı olan Dora V. Brilliant oynuyordu. Genç yaşta devrimci harekete katılmak için ailesini terk etmişti. Daha sonra Peter-i-Paul hapishanesinde aklını yitirdi ve bir tımarhanede öldü. Görkemli bir hayat yaşıyorlardı: Bir "uşak"ları ve bir "aşçı"ları vardı; ilki Sazonov, ikincisiyse eski bir devrimci, "Narodnaya Volya" Partisi Merkez Komite üyesi P. C. Ivanovskaya'ydı; zamanında II. Aleksander'a karşı suikast girişimlerinde yer almış ve ömür boyu kürek cezasına mahkum edilmiş, ama neredeyse çeyrek yüzyıl sonra teröristlerin saflarına katılmak için Sibirya'dan kaçmıştı. Teröristlerin yaptığı gözetleme faaliyeti nihayet sonuç vermeye başladı; artık gözcüler daha deneyimliydi ve

içlerinden bazıları, özellikle de Kalyaev rolünü gerçek sanatçılar gibi oynuyordu.

Haziran ayının ortalarına doğru Asev, Petersburg'a geldi. Son altı haftayı Rusya'da dolaşarak geçirmişti. Annesini Kuzey Kafkaslardaki kaplıcalara götürmüş; Samara ve Ufa'ya da uğramıştı. Tüm bu yerlerde Ratayev'in emirlerini yerine getirmekle meşguldü. Samara'dayken Petersburg'da kendisini havaya uçuran teröristin kimliğini "ortaya çıkarmaya" çalıştı. Bizzat Sazonov'u görmek ve kardeşi Igor'un planlarını öğrenmek için Ufa'ya gitti. Bu iki şahıs -meçhul Petersburg teröristi ve Igor Sazonov– Ratayev'in özellikle ilgisini çekmişti. Ama sırf bunları öğrenmekle görevlendirilmiş olan Asev, pek az yardımcı oluyordu. Zira gayet ciddi bir biçimde Plehve suikastını örgütlemekle meşguldü ve Savaş Örgütünün sırlarını polise vermeye henüz hazır değildi.

Ancak Petersburg'a geri döndüğünde, meçhul terörist Pokotilov'un kimliğini açıklayabileceğini düşündü. Asev, Zhukovski sokağındaki dairede bir haftadan uzun kaldı. Teröristlerin faaliyetlerini gözden geçirdi; gizli planın gereğini yapmadığı için Savinkov'u bir kez daha azarladı; tüm gözcüleri gördü ve "parti işleri" nedeniyle yine oradan ayrıldı. Temmuz başında Moskova'da tüm önde gelen üyelerin buluşacağı bir genel toplantı düzenleyecekti. Bu toplantı planlandığı gibi yapıldı. Sonunda eylemi yapacak teröristler seçildi, görevleri belirlendi ve tarih saptandı. Dördü bombacı olarak görevlendirildi: İki öğrenci Sazonov ve Kalyaev ile iki Bielostok işçisi Borishanski ve Sikorski... Asev ise Vilna'da, haberi onlardan bekleyecekti.

İlk karara göre eylem 21 Temmuz'da yapılacaktı, fakat Sazonov buluşma yerine geç geldiği için gerçekleştirilemedi. Bu kez Asev sözünü tutmuş ve Ivanovskaya ile beraber Vilna'da beklemişti. Kararlaştırılan gün gelip çattı, ama önceden hazırlanan telgraf gelmedi. Asev çok endişeli görünüyordu; kaşlarını çatarak şöyle dedi: "Bunun anlamı ya tam bir başarısızlık ya da ihanettir. " Bütün umudunu bu adımın başarısına bağlamıştı: Ratayev'e gönderdiği son mektuplarda kendisini daha fazla "korumaya" kalkışmak şöyle dursun kuşkuları üzerine çekme

pahasına Sosyal Devrimcilerin Plehve eylemini ertelemeye karar verdiğini yazarak Teşkilat'ı uyutmaya kalkıştı.

Ertesi gün endişeler biraz yatışmıştı. Bombacılar bizzat geldiler ve Sazonov yüzünde acı bir gülümseme olduğu hâlde, eylemin gerçekleşememe nedenlerini açıkladı. Asev gergindi; onları tekrar tekrar sorguladı ve önemsiz görünen her ayrıntının üzerinden defalarca geçerek, planda herhangi bir değişikliğe gerek olup olmadığını inceledi. Teröristler zamanlarının çoğunu Asev ve Ivanovskaya ile geçirdikleri Vilna'da bir hafta kaldılar. Petersburg'a gitmeden önce bütün bir geceyi kasvetli bir meyhanede geçirdiler. "Küçük ve loş bir odada" diyor Ivanovskaya, "kaderleri çizilmiş, düşünceli adamlar oturmuş saçmalıkları paylaşıyorlardı. Yalnızca Asev sakin, dikkatli ve alışılmadık derecede kibar görünüyordu." Hepsini veda edercesine öptü.

Daha sonra, deşifre olmasının ardından Frankfurt'da Burtsev'le bir araya geldiğinde, bu vedalaşma hakkında Asev şöyle dedi: "Sazonov'u öptüğümde, bu bir Yahuda öpücüğü değildi. "

18 Temmuz'da teröristler Plehve'ye karşı yeni bir eylem yaptılar. Bu sefer kimse geç kalmadı. Bombalar zamanında ortaya çıktı. Kararlaştırılan saatte bombacılar Plehve'nin arabasını karşılamak üzere Izmailovski Prospect'e gittiler. İlk önce Borishanski geldi. Arabanın önünden geçip gitmesine izin verdi, sadece diğerleri başarısız olur ve Plehve arabayı geri döndürürse ona iş düşecekti. Onun ardından Sazonov geldi, asıl bombacı oydu. Eğer o hedefini kaçırmazsa diğerlerine yapacak bir şey kalmayacağından, kendisini izleyenlerin hayatını kurtarmış olacaktı. Bunlardan ilki, aylar boyunca Sazonov'la samimi bir arkadaşlık kuran Kalyaev'di. En son Sikorski geliyordu. Bir kere bu tuzağın içine girdi mi, Plehve'nin buradan canlı çıkma şansı çok azdı.

Açık, güneşli bir gündü. Çar'a rapor sunacağı zaman hep dakik olan Plehve'nin arabası sanki randevulaşılmış gibi sokakta beliriverdi. Şans eseri atlar Sazonov'a yaklaştıklarında, önde

ağır ağır ilerleyen bir *droshky*'yi* geçmeleri gerektiğinden yavaşladı. Bu arada kaldırımda olduğu yerden hızla fırlayan Sazonov arabaya doğru koşmaya başladı. Arabanın camından Plehve'nin kendisini görünce geri dönmeye yeltendiğini fark etti ve çok geçmeden altı kiloluk bomba tam da o cama geldi. Patlamayla birlikte şiddetli bir şangırtı duyuldu. Plehve bu dünyayla hesabını kapamıştı.

...Suikastın haberi hemen o akşam İsviçre'ye ulaştı. Cenevre'de, sakin bir gölün kıyısında, dışarıda yaşayan Sosyal Devrimciler için bir kongre toplanıyordu. Önemli bir tartışmanın en hararetli yerinde birden içeriye elinde bir telgrafla bir üye daldı. "Birkaç dakika" diyor daha sonra Sletov, "büyük bir velvele koptu. Kimi kadın ve erkekler telaşa kapıldılar. Pek çoğu da kucaklaştı. Her yanı sevinç çığlıkları sarmıştı. N... hâlâ gözümün önünde: Biraz ötede oturuyordu; bir bardak suyu yere fırlattı ve dişlerini gıcırdatarak şöyle bağırdı: 'Bu Kishenev için!'"

Eskiden Polonya'da ve Rusya'da kullanılan, dört tekerlekli, üstü açık, atlarla çekilen bir araba. –ç. n.

BÖLÜM VII

Savaş Örgütü Büyük Bir Kampanya Başlatıyor

Plehve suikastı Rus toplumu üzerinde muazzam bir etki yarattı. Suikast günü Petersburg sokaklarında konuşmaları dinleye dinleye dolaşan Peshehonov, Savaş Örgütü'nün bu eyleminin, "devrimci mücadelenin en başarılı eylemlerinden biri sayılabileceği" sonucuna vardı. Bir terörist eylem olması bakımından bu çıkarım hiç kuşkusuz doğruydu. Ancak terörün devrimci bir silah olarak kullanımına karşı olanlar elbette görüşlerini değiştirmediler. Ne var ki, Izmailovski Prospect eylemi, terör karşıtlarının gözünde bile, Plehve'de vücut bulan sisteme, mutlakıyete, karşı ağır bir darbeydi.

Eylem doğal olarak, Sosyal Devrimciler tarafından benzersiz bir coşkuyla karşılandı: Bu, *onların* başarısı, *onların* zaferiydi. Asıl zaferin baş "örgütçüsü" olarak artan itibarıyla zirvedeydi. Bir anda Partinin kahramanı olup çıkmış ve Cenevre'de muzafferane bir coşkuyla karşılanmıştı. Eski çekişmeler unutulmuştu ve düşman sesler susmuştu. Sibirya'da iki kez kürek cezasına mahkum edilmiş, Partinin kurucularından yaşlı devrimci Breshkovskaya, Asev'i eski bir Rus geleneğine göre, neredeyse yerlere kadar eğilerek selamladı. İçgüdüsel olarak Asev'den hiç hoşlanmamıştı. Onun gibi soğuk mizaçlı bir adamın neden bir grup genç ve heyecanlı devrimciyle birlikte çalıştığını anlayamamışsa da Plehve meselesini başarıyla hallettiği için ona minnettarlığını gösterme gereği duyuyordu.

Yerlere kadar eğilerek selamlaması da, Partinin Asev'e karşı genel tavrının sembolik bir ifadesiydi sadece. Elbette, hâlâ Asev'den hoşlanmayanlar vardı ve Breshkovskaya, yakın arkadaşlarına, şahsen onu sevmediğini, ama artık bir terörist örgüt-

çü sıfatıyla herkes gibi kendisinin de ona saygı duyduğunu itiraf etmişti. Artık terör "kutsalların kutsalı" olmuş; Asev de, bu kutsalın "Patrik"i olarak, Zhelyabov ve Gershuni gibi gelmiş geçmiş en büyük teröristlerden de yüksek bir konuma yerleştirilmişti. Yavaş yavaş bir Asev söylencesi oluştu: Çelik bir irade, yılmak bilmez militan bir ruh ve dikkate şayan keskin bir "matematik" zeka sahibi bir adam, olağanüstü cesur bir şef ve başarılı bir örgütçü olarak betimleniyordu. "Önceden liderimiz bir romantikti," diyordu Gotz, Asev'le Gershuni'yi karşılaştırırken, "şimdiyse gerçekçi bir liderimiz var. Konuşkan değildir, ama planlarını, engel tanımaz, acımasız bir enerjiyle yürütür."

Bu söylencenin ardındaki asıl sorumlular Savaş Örgütü üyeleriydi. Asev'i idealleştirdiler; ona yürekten bağlanmışlardı ve onun liderliğinde bir eylemde daha yer almak için can atıyorlardı. Asev'in Savaş Örgütü'nün lideri olarak yeri sağlama alınmıştı. Ama "zaferin örgütçüsü", zafer ertesi ilk birkaç gün çok da sevinçli değildi. Evet, Plehve'yi ortadan kaldırmayı gerçekten istemiş ve hatta bunun için hiç alışılmadık bir gözü karalıkla hareket etmişti. Yalnız son zamanlarda polis şeflerini pek ihmal etmişti. Artık Plehve yolundan çekilmiş ve Gotz'a verdiği sözü yerine getirmiş olan Asev'i, Ratayev'in güvenini fazlasıyla kötüye kullandığı düşüncesiyle büyük bir endişe sarmıştı. Arkasında ne kadar ipucu bırakmış olabileceğini herkesten daha iyi fark ederdi. Onların yerinde olsa bu ikili oyunu hemen anlardı. Ve Asev, Teşkilatın kendisinden şüpheleneceği korkusuna kapıldı.

Asev ve Ivanovskaya anlaştıkları gibi eylemin sonucunu öğrenmek için Varşova'da bekliyorlardı. Eylemden önceki gün bir lokantada buluştular ve gece geç saatlere kadar planın ayrıntıları üzerinde çalıştılar. Hazırlıklarda herhangi bir zayıf nokta olup olmadığını anlamak için her şeyi didik didik inceliyorlardı. İkisi de tek bir şeye odaklanmıştı: Kaygılı bir ifadeyle, "Yarın bize ne hazırlıyor acaba?" dedi Asev ayrılırken. Sabah, eylem haberinin gelmesi beklenen saatte tekrar buluştular. Kentin ana caddelerinden biri olan Marshalkovskaya'da yürüyorlardı ki Vienskaya istasyonu yakınlarında, ellerinde, Plehve'ye bombalı saldırı yapıldığını duyuran özel baskılarla koşuşturan gazeteci çocuklar çıkıverdi karşılarına. Ama eylemin sonucu verilmiyordu haber-

de. "Başarısız olabilir mi?" diye sordu Asev endişeyle. Birkaç dakika sonra başka gazeteci çocuklar yeni haberlerle geldiler. "Asev" diyor Ivanovskaya, "gazeteyi elleri titreyerek tuttu. 'Plehve öldürüldü' diye yüksek sesle okudu ve birden kendini bırakıverdi ve kolları gevşeyerek iki yanına düşüverdi. 'Bayılmak üzereyim' diye bağırdı." Böyle hissetmesi için ciddi nedenleri vardı. Zira o anda, polis şeflerine yapmak zorunda kalacağı açıklama dışında her şey aklından uçup gitmişti.

Önceden konuşulduğu gibi Asev ve Ivanovskaya teröristlerin bundan sonraki adımlarına karar vermek için Savinkov'u Varşova'da bekleyeceklerdi. Kararlaştırılan saatte Savinkov'la buluşmaya gelen yalnızca Ivanovskaya oldu. Asev, suikast haberini aldıkları gün ona hiçbir şey söylemeden, ekspres trenle Viyana'ya gitmek üzere oradan ayrılmıştı. Savaş Örgütü üyelerine kendi adına bir mazeret bulmakta zorlanmayacağını biliyordu. O anda asıl endişesi, polise inandırıcı bir mazeret uydurabilmekti. Bunun için, Viyana'ya varır varmaz, Ratayev'e bir telgraf çekti. Ne yazdığı önemsizdi, zira bu telgraf, Plehve suikastını öğrendiğinde Viyana'da bulunduğunu ve haberin Ratayev kadar kendisi için de sürpriz olduğunu kanıtlayan bir belge işlevi görecekti. Nitekim daha sonraki olaylar da, bu ihtiyatlı tutumun hiç de yersiz olmadığını ve o dönemde kaderinin pamuk ipliğine bağlı olduğunu gösterdi.

Plehve suikastı, Teşkilatı hazırlıksız yakalamıştı. Kuşkusuz bir suikast olasılığı uzun zamandır öngörülüyordu. Plehve'ye karşı girişilmiş bir dizi komplonun ortaya çıkarılması, terörün ilk hedeflerinden biri olduğunu gösteriyordu zaten. Ne var ki, Teşkilat yöneticileri ve de Plehve bizzat böyle bir saldırıyı engelleyebileceklerine inanıyorlardı. Suikasttan kısa bir süre sonra, R. F. Kony, arkadaşlarına, Plehve'yle yaptığı bir konuşmayı anlattı. Kısa bir süre önce şans eseri Aptekarski Adası'nda bir sabah yürüyüşü esnasında karşılaşmışlardı. Plehve etrafta korunmasız bir şekilde dolaşıyordu. Kony, devrimcilerin peşinde olduğunu bile bile nasıl böyle bir riski göze alabildiğini sormuş, Plehve de kendinden emin, gülümseyerek "Bu planları çok iyi biliyorum" diye yanıtlamıştı. Plehve, Asev'in Savaş Örgütü'ne girmesine boşuna izin vermediğini düşünüyor olmalıydı ve bu

yönden kendini güvende hissediyordu. En beklenmedik olan da Sazonov'un vurduğu darbeydi. Teşkilat şaşkına dönmüştü ve türlü söylentilerle çalkalanıyordu. "Eğer bu konuda Asev hiçbir şey bilmiyorsa, işler kötü durumda olmalı," diyorlardı. Bir ara, suikastın Polonyalı sosyalistlerin işi olduğunu bile düşündüler.

Nihayet bombayı atanın bir Savaş Örgütü üyesi olduğuna ikna olunca, bir açıklama yapması için Ratayev'i Paris'ten çağırdılar. Ratavev'in Petersburg'a gitmek için yola çıkmadan önce Asev'i gördüğü şüphe götürmez, ama böyle bir görüşmeyle ilgili hiçbir kesin kanıt yok. Ratayev'in *The History of Asev's Treachery* (Asev'in İhanetinin Hikâyesi) adlı kitabı da Plehve'nin öldürülmesiyle bitiyor. Ayrıca elimizde Ratayev'in Lopuhin'e, anlattıkları var. Lopuhin'e göre Rateyev, Polis Teşkilatının bu olaydan haberdar olmayışını Asev, sağladığı bilgilerin polis tarafından yeterince dikkate alınmamasına, bu bilgilerin tedbirsizce kullanılmasına ve böylece Sosyal Devrimciler'i tedirgin ederek öyle hassas bir zamanda tüm bilgi kaynaklarının kesilmesine bağlıyordu. " Açık ki Asev, Ratayev'i kullanmaya devam ediyordu, bunda da başarılı oldu ve Ratayev, Asev'i destekledi. Lopuhin, Asev'in açıklamasını kabul etti veya, en azından, etmiş göründü.

Sonuç olarak Asev fırtınayı atlatmıştı. Faaliyetlerine ilişkin bir soruşturma, onun için ister istemez pek de hoş olmayan sonuçlar doğurabilirdi, neyse ki böyle bir soruşturma yapılmadı. Oysa Teşkilat'ın elinde, Asev'in oyununu açığa çıkarmaya yetecek kadar veri vardı. Sazonov hakkında yapılan soruşturma, suç ortağı komplocu Sikorski'nin suikast öncesi birkaç günü Vilna'da geçirdiğini ortaya koyuyordu. Ratayev'e yazdığı raporlardan biri buradan gönderildiği için, Asev'in de o sırada orada olduğu biliniyordu. Son olarak, patlamada ciddi şekilde yaralanan Sazonov'un teyzem diye sayıklarken ağzından "Valentine" adı da dökülmüştü. Sayıklarken söylediği her şey, Teşkilat'ın ajanları tarafından kaydedildi ve özenle tek tek isimler üzerinde çalışıldı. Bu ajanların bir kısmı, "Valentine"nin, Asev'in parti içindeki takma adı olduğunu biliyordu. Eğer olayın bu yönü gün ışığına çıkarılmak istenseydi, tüm ipuçlarını bir araya getirmek hiç de zor olmazdı.

Ama Teşkilat'ın bunu yapmaya en ufak bir niyeti yoktu. Plehve suikastı soruşturması tamamen üstünkörü bir biçimde yürütüldü. Davayla ilintili belgeleri incelerken, zaman zaman soruşturmacıların, bu işi sırf formalite gereği yaptıklarını ve aslında içten içe bu davayı örtbas etmeye de hazır olduklarını anlamamak çok güç doğrusu. Yaşamı boyunca herkesin nefret ettiği Plehve mezara giderken de yapayalnızdı.

Asev, bulunduğu konumun tehlikesini herkesten iyi biliyordu. Sazonov'un sayıklamalarından da, Sikorski'nin Vilna'da kaldığının öğrenildiğinden de haberdardı. Polisin bir türlü bu ipuçlarını bir araya getirememesi, şefleri hakkındaki izlenimlerinin en sağlam teyidiydi. Nihayet, onları kandırmanın çok kolay olduğuna ikna olmuştu. Korkuları yatışmıştı ve ikili rolünü çok daha cüretkarca sürdürdü. Polisteki belgelere göre, Plehve suikastını izleyen dönem, Asev'in polislik görevindeki en parlak dönemlerinden biri.

Nitekim aynı yaklaşım daha sonra Stolypin'in Duma'da yaptığı Asev'le ilgili ünlü konuşmada da kendini gösterdi: "Bu suikasttan hemen sonra" diyordu Bakan, "Asev bir dizi komplonun ortaya çıkarılmasını sağlayan son derece önemli ve değerli raporlar gönderdi. " Konuşmanın geneli, çok büyük hatalarla doluydu, ama bu en büyüğüydü. İşin doğrusu, bu dönemde Asev, Savaş Örgütü'nün faaliyetlerini gizli tutmak için polis ajanı pozisyonunu her zamankinden daha cesurca, hatta utanmazca kullanmıştı.

Plehve suikastından hemen sonra Örgüt üyeleri Cenevre'de toplandı. Son eylemi değerlendirdiler, başarılarından ötürü kutlamaları kabul ettiler ve gelecek faaliyetler için hazırlıklara giriştiler. Yine burada ilk kez Merkez Komite'de sürtüşmeler olduğunu; kimi üyelerin, Savaş Örgütü'nü doğrudan Merkez Komitesi'ne bağlamak istediğini ve de Savaş Örgütü'nün şefine yönelik olumsuz eleştirilerde bulunulduğunu öğrendiler. Bu eski bir hikâyeyse de, teröristleri çok fazla etkiledi. Aralarında, Merkez Komite'ye karşı kızgınlık belirtileri gösterenler oldu. Asev ortamı akıllıca değerlendirdi Hoşnutsuzluğu, kulağına gelen bazı istem dışı açıklamalardan ve olumsuz görüşlerden aktarmalar yaparak körüklemekle kalmadı, tamamen düzmece şeyler

de söyledi. Her şeye karşın çok dikkatli hareket ediyordu. Havayı yumuşatmaya çalışırmış gibi görünüp aslında imalarıyla ateşi körüklüyordu. Sonunda amacına da ulaştı.

Kontrolü ele almak için Merkez Komite'den gelecek bir hamle ihtimalini bertaraf edebilmek amacıyla Savaş Örgütü, kendisini Parti yönetiminden tamamen bağımsız kılan bir içtüzük yazdı. Yazılana göre, örgütün başında Asev, Savinkov ve Schweitzer'den oluşan üç kişilik bir komite bulunacaktı ama pratikte tüm kararlar, başkana bırakılmıştı ve bu göreve de Asev seçilmişti. Artık bağışların aktığı ve Savinkov'a göre tutarı on binlerce rubleye ulaşan Savaş Örgütü kasası tamamen onun elindeydi. Merkez Komite'nin kasa üzerinde hiçbir denetimi yoktu ve Savaş Örgütü Komitesi de yetkisi olduğu hâlde kullanmayı hiç düşünmedi. Asev ise örgüt kasasını istediği gibi kullandı. Diğer taraftan Teşkilat, hâlâ ayda "komik" bir miktar, 500 ruble ödüyordu ve dahası, masraflarını karşılamakta da gecikiyordu!

Asev'in Savaş Örgütü'ndeki pozisyonunun güçlenmesi, Merkez Komite içindeki yerini de sağlamlaştırdı. 1903'te Gershuni'nin ardından Komite'ye girmiş olan Asev kendini hiç de oraya ait hissetmiyordu. Savaş Örgütü'nü yönetmeye uygun mu değil mi diye şüpheye düşen olduysa bile, Parti yönetimindeki varlığını sorgulayanlar kadar çok değildir. Asev, teori ve program meselelerini küçümsediğini hiçbir zaman gizlemezdi. Her zaman, açıkça bir "kuramcı" olmamakla övünür ve kuramcılığı salt "boşboğazlık" diye nitelendirirdi. Sosyalizme bakışı da daha az şüpheci değildi ve bundan da çekinmezdi. Çernov'a göre "O, sosyalizmi uzak gelecekte görüyordu. "

Peshehonov'la bir sohbetinde açıkça şunu söylemişti, "Sosyalizme gerçekten inanıyor musun? Elbette, gençler ve işçiler için gerekli ama benim ve senin için değil..." Merkez Komite'nin hazırladığı programdan daha pek çok noktada ayrı düşünüyordu. Çernov, Asev hakkında şöyle yazdı: "Bağımsız bir devrimci güç olarak kitleler veya kitle hareketlerine hiç inancı yoktu... Onun için birincil gerçeklik, siyasi haklar için mücadeleydi ve tek devrimci araç da terördü. Yalnızca birer eğitim çalışması olarak gördüğü propaganda faaliyeti, ajitasyon ve kitle örgüt-

lenmesini küçümsüyor; sadece gizli bir örgütün birkaç üyesince yürütülen fiili savaşı "devrim" kabul ediyordu. "

Diğer çağdaşlarının ifadeleri daha da kesindir. Onlar, Asev'in bu tarzda konuştuğunu ima değil iddia ederler. Onu, "liberal terörist" olarak değerlendiriyorlardı, yani, Sosyal Devrimci Parti'nin otokrasiyle mücadele yolu olarak sadece terörü kabul etmesinin, onu Parti'ye çektiğini düşünüyorlardı. Asev de bunu reddetmiyordu; hatta daha sonra, yalnızca bir "yol arkadaşı" olduğunu ve siyasi özgürlükler elde edildiğinde partiden ayrılacağını bile beyan etti. Dolayısıyla insanların, Asev'in Merkez Komite üyeliğine liyakatinden şüphe etmiş olmaları hiç de tuhaf değildi. Tuhaf olan, Komite'ye kabul edilişiydi.

Suikastın siyasi başarısı artık tüm umutlarını teröre bağlamış ve tüm enerjisiyle teröre odaklanmış olan parti içinde terörist ülküye ivme kazandırdı. Bunun, Partinin sonraki sloganlarında da pratiğe yönelik faaliyetlerinin aldığı seyirde de etkisi oldu. Halk kitleleri içindeki çalışmalar büyük ölçüde geri plana atıldı. Ilımlı liberallerin Plehve suikastına gösterdikleri sıcak tepki, onlarla kalıcı bir anlaşma için sağlam bir temel oluşturacağa benziyordu. Ve bu anlaşma, 1904 Ekiminde Paris'te düzenlenen "Rusya Muhalefet ve Devrimci Örgütler Temsilcileri Konferansı"yla kutsanmış oldu. Atılan adım, siyasi teröre dönük yeni tutumun mantıksal bir sonucuydu.

Öte yandan söz konusu gelişme, Asev'in lider konumuna geldiği Parti içinde önemli uyuşmazlıklara da zemin hazırladı. Çok az konuştuysa da, kısa ve öz ifadelerinde açık ve sert bir dille, terörist kanadın düşüncelerini ortaya koydu. Geri kalan tüm konuşmacılar, bir takım çekinceler ileri sürdüler ve yeni politikayı, sosyalist tezlerle temellendirmeye çalıştılar. Halbuki Asev bu tür şeylerle ilgilenmiyordu. Bir "liberal terörist" olarak, cidden, Partisinin terörizm ile liberalizm ittifakına dayalı bir eksene yaslanmasını *diliyordu.* Her zaman olduğu gibi görüşündeki mantıksal berraklık sözlerine ağırlık ve dikkat çekicilik kazandırıyordu. Savaş Örgütü'nün teknik şefliğinden Partinin terörist kanadının pratik önderi olma yolunda ilerliyordu. Savaş Örgütü, elbette Parti içinde Asev'in baş destekçisiydi. Bunu fark etti ve buradaki konumunu sağlama almak için elinden geleni

yaptı. Dikkati, çabası ve enerjisiyle büyük ölçüde Örgüt için çalıştı; Örgüt için oynadığı rol gerçekten muazzamdı. Hiç ilk adımı atan olmadığı veya kendi başına hareket etmediği de doğrudur.

Savaş Örgütü'nün 1904-06 yıllarında başvurduğu yeni terör yöntemlerinin mucidi olarak Asev'i gösteren anlatımlar da bir söylenceden ibarettir. Asıl inisiyatif sahibi, giderek teröre daha fazla kafa yorduğu hâlde hastalığı nedeniyle örgüt içinde pek az doğrudan varlık gösteren Gotz idi. Yeni fikirler genellikle ona aitti ve Asev yalnızca bu düşüncelere şekil veriyor, ayrıntılarını belirliyor ve uyguluyordu. Ancak Asev, kadronun lideri olarak, Savaş Örgütü'nün tüm üyelerini ve örgütsel çalışmalarını kontrol ediyordu.

Asıl etkisi yeni üyelerin seçilmesiyle başladı. Genellikle Asev tarafından bizzat seçilmişlerdi. Asev, bu ayrıcalığı kullanırken çok dikkatli davrandı, özellikle de başlarda. Seçimlerinde çok titizdi ve adaylardan çok fazla şey talep ediyordu. Tipik yöntemleri vardı. Selefi Gershuni, içtenliği sayesinde, yeni gönüllüleri terör tutkusuyla doldururdu. Asev ise, tam tersine, önce adayı niyetinden vazgeçirmeyi deniyor; terörist faaliyetin tüm zorluklarını anlatıyor ve partide başka bir iş üstlenmeye ikna etmeye çalışıyordu. Stelov gibi acımasızca eleştiren biri bile, böyle anlarda Asev'in, "hakiki bir yoldaş gibi davranabileceğini" gösterdiğini söylüyor.

Bazen Asev bir adayı kasıtlı olarak elemek istermiş gibi görünür; aday duygusallaşıp daha hararetli konuşmaya başlayınca onu Savaş Örgütü'ne alma arzusu da bir o kadar azalırdı. Böylesine hevesli üyelere hiç inancı yoktu ve terörist olma kararının sağlam nedenlere dayandığını; gerçekten de konuyu kafasında inceden inceye tartıp karara vardığını ve anlık bir hevesle veya güzel sözlerin verdiği galeyanla karar vermemiş olduğunu kanıtladığında ancak örgütün kapıları o adaya açılıyordu.

Bu davranışının altında, insanlara duyduğu genel güvensizliğin yattığı şüphesiz. Şu da kesindir ki, işlevsel durumunun da bununla çok ilgisi vardı: Genel olarak ihanet korkusundan başka, özelde de kendi ihanetinin ortaya çıkarılmasını önleyebilmek amacıyla kendini korumaya alması gerekiyordu. Nedeni ne

olursa olsun bu tavrının sonuçları, Savaş Örgütü için çok önemliydi. Zira Gershuni'nin Örgüte aldığı teröristler –Grigoriev, Iurkovskaya ve Katchura gibi– hapis cezası ve idam korkusuna karşı dayanıksız iken, Asev döneminde ise Savaş Örgütü, elbette ondan başka bir hain görmedi.

Örgüte yeni bir üye girdiğinde Asev, kural olarak, en ince ayrıntısına dek onun tüm kişisel ihtiyaçlarını öğrenmeye çalışır, tavsiyeler ve talimatlarda bulunarak ona çok büyük bir ilgi gösterirdi. Hiçbir şey gözünden kaçmaz ve her şeyi hatırlardı. Bu noktada herkes hemfikir. "Asev bize karşı fevkalade ilgili, nazik ve hatta şefkatliydi," diyor yeni üyelerden Zenzinov. Bu, elbette yapmacık bir tavırdı. Asev, sözünü sakınmayan ve sert üslubuyla o doğal mizacını sergilediğinde ancak, çok daha kendisi oluyordu. Ne var ki, onunla çalışanlar, onun alışılagelmiş, düşünceli tavrından daha çok etkileniyor ve karşılığını da veriyorlardı. "Tüm terörist arkadaşları ona çok büyük bir saygı duymakla kalmadı, onu çok içten sevdiler!"

Asev'in tutumunun, teröristleri kişisel olarak kendisine bağlamak için dikkatle uygulanan bir taktiğin parçası olduğuna şüphe yok. Bu yolla Örgütü daha sağlam bir şekilde elinde tutabilecekti. Amacına da ulaştı: Teröristler onun bir hain olduğuna inanacak en son kişilerdi.

Savaş Örgütü' nün üyelerini kendine bağlarken Asev, sistemli bir biçimde onları Partinin diğer kollarından da yalıtmıştı. Faaliyetlerinin niteliği gereği, Savaş Örgütü için bu yalıtım zaten doğaldı. Ama Asev, yetinmeyip işin içine bir parça psikolojik yalıtım da katarak bunu bir ilke haline getirdi. Sistematik olarak üyelere, Partinin diğer işlerini küçümsemeyi, kitlelere ve kitle hareketlerine inanmamayı, teori ve programla ilgilenmemeyi telkin ediyordu; tüm bunlara, otoritenin temsilcilerini avlama görevine kıyasla önemsiz şeyler gözüyle bakmaya başladılar.

Ancak şu da belirtilmeli ki, tüm üyeler Asev'in etkisi altında değildi ve Asev'in gözünde de tüm üyeler aynı değerde değildi. Yalnızca şu anda onun için en önemli kişiler, yardımcılığını üstlenen, *siyasi* etkiye sahip "eski subaylar" idi. Dolayısıyla da, Asev'in etkisini en çok hissedenler başta Savinkov olmak üzere bu üyelerdi.

1904 sonbaharının sonlarında üye sayısını hayli arttırmış olan Savaş Örgütü yeni bir kampanya için hazırlıklara başladı.

Paris'te, Savaş Örgütü ile Merkez Komite üyelerinin katıldığı bir toplantı yapıldı. O dönemde reformlara şiddetle karşı çıkan, Çar'ın iki yaşlı amcasıyla en yakın ve en nüfuzlu danışmanları, Grandük Sergei ve Vladimir Aleksandrovitch'in başı çektiği Gerici Saray grubuna bir darbe vurmaya karar verildi. Bu kişiler öldürülerek, Çar'a bir nevi uyarı yapılmış olacaktı. Kiev Genel Valisi Kleygels'e yönelik suikast yeniden gündeme geldi. Petersburg, Moskava ve Kiev'de yapılması planlanan üç ayrı eylemin eş zamanlı olması önerildi. Bu da, eylemlerin etkisini hayli arttıracaktı.

Söz konusu plan uyarınca Savaş Örgütü üç ayrı müfreze yolladı. Petersburg müfrezesinin başında Schweitzer vardı, Moskova'da Savinkov ve Kiev'de de Borishanski. Müfrezelerin büyüklükleri farklıydı. Kiev'e yalnızca üç ve Moskova'ya dört terörist gönderildi. En zor görev, Petersburg müfrezesine düşmüştü. Grandük Vladimir suikastının yanı sıra İçişleri Bakan Yardımcısı Durnov'u, ardından da Petersburg Genel Valisi Trepov'u ortadan kaldırmanın yollarını araştıracaklardı. Görevlendirilen müfreze toplam 15 adamdan oluşuyordu. Ne gönüllü ne de maddi kaynak sıkıntısı vardı.

Asev planların hazırlıklarını yönlendirdi; adamları seçti ve görev dağılımı yaptı. Onun gözetimi altında Paris'te bir laboratuarda dinamitler yapıldı; ayrıca bunların Rusya'ya girişini de ayarladı. Rusya'ya giden teröristlere pasaport temin etti. Kasım ayının ikinci yarısında da teröristler yola çıktılar. Asev, tüm ön hazırlıkların tamamlanmasının ardından her şeyi son bir gözden geçirmek ve eylem planını onaylamak üzere daha sonra gelecekti. Savaş Örgütü, liderinin alacağı riski en aza indirmek için titizlikle uğraştı. Bu arada Asev Ratayev'i de unutmamıştı. 1904'ün ikinci yarısında Polis Şefinin çok değerli bulduğu bir dizi rapor yolladı, ki bunlar gerçekten de önemli raporlardı. Yurtdışındaki Sosyal Devrimci Örgütler Temsilcileri Kongresi, Amsterdam'daki Uluslararası Sosyalist Kongresi, Sosyal Devrimcilerle Finlandiya devrimci "Eylemciler" arasındaki görüş-

meler, "Devrimci ve Muhalif Partiler" Paris Konferansı'nı ve daha pek çoğunu tüm ayrıntılarıyla anlatıyordu.

Ancak bu raporlar, ne denli ayrıntılı yazılmış olursa olsun, Asev'in eksiksiz veya gerçek olaylara dayalı bilgiler sunduğunun bir kanıtı değildi. Ayrıntılı ve besbelli Sosyal Devrimcilerin diğer gruplarla görüşmeleri konusunda doğru bilgiler aktarıyordu; adı geçen diğer grupların sırlarını saklamak için bir nedeni yoktu, ama Sosyal Devrimci Parti içinde yaşanan olayları anlatırken kesinlikle yorum katıyordu.

Teşkilat, kolayca anlaşılabileceği gibi, en çok Partinin terörist faaliyetleriyle ilgileniyordu. Asev de bu konuda bilgi sağlamakla yükümlüydü. Ama verdiği bilgiler kasten polisi yanlış yönlendiriyor ve şüpheleri, Savaş Örgütü'nün asıl çalışmalarından başka yöne çekiyordu.

Raporlarında bildirdiği üzere, teröristler esasen Çar'a karşı bir suikast planlıyorlardı. Bu karar, Haziran 1904'te, yurtdışında Sosyal Devrimci Örgütler Kongresi'nde alınmıştı. Oysa bu, kesinlikle yanlıştı; zira ne Çar'a bir suikast niyeti vardı, ne de böyle bir eylem ciddi olarak gündeme gelmişti. "Savaş Örgütü'nün faaliyet merkezi," diyordu raporunda Asev, "Odessa'dadır" Odessa, Örgütle hiçbir bağlantısı olmayan, ama 70'lerde ve 80'lerde çeşitli defalar yargılanmış pek çok eski devrimci sürgünü barındıran bir şehirdi. Çoğu, Sosyal Devrimci olmuştu ve birçoğu da Asev'e düşmandı. İşte Asev'in, Merkez Komite üyeleri ve Savaş Örgütü liderleri olarak göstermeye çalıştıkları bu "yaşlı adamlar"dı. Raporlarında, V. I. Sukhomlin gibi, hiçbiri asla Merkez Komite üyesi olmamış ve Savaş Örgütü'yle hiçbir şekilde bağlantısı bulunmayan insanların isimlerini veriyordu.

Asev'e göre en tehlikeli teröristler, Sletov ve Seliuk'tu; gerçekten de bu ikili, Asev'in terör politikasının en kararlı muhalifi idiler. Onları, başta Çar'a suikast olmak üzere çeşitli terör eylemlerini örgütlemeleri için Rusya'ya gönderilmiş Merkez Komite Üyeleri olarak gösterdi. Gerçeği böylesine pervasızca çarpıtması, Asev'in siyasi rakiplerinden kurtulma arzusuna bağlanabilir. Başarılı oldu; zira raporları sayesinde Sletov ve Seliuk

tutuklandı ve ancak Ekim 1905'te çıkan genel afla serbest kalabildi.

Asev'in Savaş Örgütü'nün gerçek üyeleri olan yakın çalışma arkadaşlarıyla ilgili raporları daha farklı yapıdaydı. Ratayev'e yazdığı mektuplarda, şüpheleri onların üzerinden uzaklaştırma kaygısı kendini gösteriyordu. Onlardan gönülsüzce bahsediyordu. Ratayev'in diğer kaynaklardan edinilen bilgilere dayanan sorularını yanıtlamak zorunda kaldığında da, ya bilgisizliğini bahane ediyor ya da onu yanlış yönlendirmeyi deniyordu. Sadece, polis elindeki delillerin sağlamlığından kesinlikle eminse doğruluyordu. Savinkov meselesinde de bu şekilde hareket etmişti. İlk sorulara kaçamak cevaplar vermiş ve ancak Ratayev, Savinkov'un fotoğrafını yollayınca bu kişinin, "Pavel Ivanovitch" adıyla bilinen terörist olduğunu kabul etmişti. Bir kez bile Savaş Örgütü'nün herhangi bir üyesinin tutuklanmasına yol açacak bir bilgi vermedi.

O dönemde Asev'in polis için yaptığı işin genel karakteri böyleydi.

***

Asev'in Savaş Örgütü'nü özenle gizleyip kollaması, üyelerin güvenli bir şekilde belirlenen yerlere ulaşmalarını sağladı.

O dönem, Rusya kritik bir dönemeçten geçiyordu. Uzak Doğu'da yenilgi ardına yenilgiye uğruyordu. İşsizlik artıyordu.

Bu gergin atmosferde bir patlama için bir tek kıvılcım yeterdi. Bu da çok gecikmedi. Petersburg'da bir fabrikada beş işçi küçük bir hata yüzünden işten atıldı ve vardiya arkadaşları bunu protesto etmek üzere greve başladılar. Tüm fabrika onları destekledi. Grev haberi fabrikadan fabrikaya yayıldı. Var olan koşullara o kadar uyan bir durumdu ki, işçiler her yerde makineleri durdular ve sokaklara döküldüler. Birkaç gün içinde kentte tüm yaşam durdu ve ertesi pazar binlerce kişilik bir kalabalık, Çar'ın ikona ve resimleriyle, on binlerce kişinin imzaladığı şikayet ve taleplerle dolu dilekçeyi Çar'a bizzat sunmak için, Kışlık Saray'a doğru ağır ağır yürüyüşe geçti. Gelin görün ki, yüzlercesini öldüren ve eski ve büyük bir yanılsamayı yerle bir eden yaylım ateşiyle karşılandılar. Ertesi sabah işçi mahallelerinde, insanlar hep bir ağızdan şu şarkıyı söylüyordu:

Doğu'yu fetheden
Rusya fatihi
Lanet olsun sana zalim Çar
Kanlar içinde yatasın!

Ve şans eseri bir halk hareketinin zirveye ulaştığı günlerde göreve gelen maceracı ve namussuz papaz Gapon, bu ruh hâline yakışır biçimde, "Bundan böyle bir Çarımız yok... Bombaları ve dinamitleri alın. Günahlarınızı bağışlıyorum!" diye ilan etti.

Böylece, Rusya'nın son yüzyılda yaşadığı en önemli dönüm noktalarından biri, 22 Ocak 1905'in "Kanlı Pazar"ı sona erdi.

Bu olaylar, Savaş Örgütü üyeleri üzerinde kışkırtıcı bir etki yarattı. Onlar için artık eylem zamanı gelmişti. Sabırsızdılar ve pek çok planları vardı. Doğrudan Çar'ı da öldürebilirlerdi, ama ne yazık ki, şeflerinden bekledikleri talimat ve güvence bir türlü gelmedi.

Asev'den acilen cevap bekleniyordu. Fakat bu kez Plehve suikastında izlediği yöntemi başarıyla uygulayamayacağını adı gibi biliyordu; polisin, kendi ihanetini ortaya çıkarabileceğinin de ayrımındaydı. Bu "acımasız terörist", aslında bir korkaktı ve hayatta kalmaktan başka şey düşünemez olmuştu. O sıralar Rusya'ya gitme fikri bile neredeyse hasta ediyordu. Yine o günlerden birinde karısıyla görüşme umuduyla dairesine gelen Ivanovskaya'yla karşılaşınca Asev büyük bir şaşkınlık geçirmişti. Ivanovskaya, salonda kimseyi bulamayınca içerideki odaya geçmiş ve uzandığı kanepeden bir güz yaprağı gibi titrer hâlde ve dövülmüş bir köpek gibi, zavallı gözlerle kendisine bakan Asev'i görmüştü. Öylesine korkuyordu ki Rusya'ya gitmektense her şeyi bırakıp karısıyla beraber Amerika'ya kaçmaya hazırdı. Dolayısıyla da genç teröristler kendi hâllerine bırakılmıştı. Yalnızca yurtdışından, bir an önce harekete geçmenin siyasal önemini vurgulayan talimatlar alıyorlardı. Bu da elbette, heyecanı ve gerilimi artırmaktan başka bir işe yaramıyordu; oysa tek ihtiyaçları, biraz yol yordam ve soğukkanlılıktı.

Planın yalnızca bir kısmı gerçekleştirilebildi. Kalyaev'in 17 Şubat 1905'te attığı bombayla, Moskova'da Grandük Sergei öldü. Çok önemsiz olduğu düşünülen Kiev eylemi iptal edildi ve

Borishanski derhal Petersburg grubuna katıldı. Asıl bomba burada patlayacaktı. Bu eylemin 14 Mart 1905'te yapılmasına karar verildi. Bu tarihte hükümetin önde gelen isimleri, 34 yıl önce öldürülen Çar II. Aleksander adına düzenlenen bir anma törenine katılmak için Peter-i-Paul Katedrali'nde buluşacaklardı. Savaş Örgütü, Katedral'e giden tüm yollara üyelerini yerleştirecek ve bombalarla Grandük Vladimir'i, Petersburg Genel Valisi Trepov'u, İçişleri Bakanı Bouligin ve yardımcısı Durnov'u ortadan kaldıracaktı. Bu gerçekten de mahvedici bir darbe, 34 yıl önce II. Aleksander'a karşı yürütülen mücadelede hayatını kaybedenlerin anısına yaraşır bir teşekkür olacaktı.

Bu eylemi, genç devrimcilerin en yetenekli ve en sevimlisi, Marc Schweitzer yönetti. Asev'in kitleleri küçümsemeye ikna edemediği birkaç teröristten biriydi. Sahici bir sosyalistti ve Avrupa'daki tüm sosyalist hareketleri de yakından izliyordu. Laboratuarda tehlikeli işlerle uğraşırken hep Viyana işçi marşını mırıldanırdı:

"Durch die Gassen
Zu den Massen..."*

Genç, cesur, korkusuz ve atak bir eylemciydi; tek kusuru kendisine fazla güvenmesiydi. Bu davada da çok büyük bir yükün altına girmişti. Baş örgütçü rolünü üstlenmesi ve müfrezenin tüm üyeleriyle doğrudan temas kurması bir yana, bombaların yüklenmesi işini de o aldı. Kimya eğitimi almış olduğundan bu işi herkesten daha az riskle yapacağını düşünmüştü. Aslında yeterince deneyimi de vardı. Ama beklenmedik bir şey oldu. 10 Mart akşamı yoldaşlarıyla vedalaşırken belli ki aşırı yorgundu. Sonunu hazırlayan da bu yorgunluk oldu. 11 Mart gecesi, otel odasında ertesi gün dağıtılacak bombaları yüklüyordu. Patlama nedeni bir çatlak olmalıydı. Schweitzer paramparça olmuştu...

Onun ölümüyle müfrezenin görevi de aniden sona erdi. Polis hepsini yakalamak için izlerini sürmeye başladı; bir *ajan provokatör* grupla temasa geçmeyi başardı ve üyelerinden bazılarını Teşkilata teslim etti. Üyelerden bazıları, etraflarındaki

* "Dar yollardan kitlelere... -ç. n.

çemberin daraldığını hissetmeye başladılar. Sağduyuları, dağılmalarını ve göreve geri dönmeden önce güvenli bir şekilde yeniden örgütlenmelerini söylüyordu. Üzerinde bu kadar uğraştıkları bir eylemi iptal etmek onlar için üzücü oldu. 14 Mart eylemi gerçekleşmedi, ama Trepov ve Bouligin'e karşı düzenlenecek eylemlerin hâlâ bir başarı şansı vardı. Savinkov'un yurtdışından dönmesini bekliyorlardı ve Asev'in de onunla birlikte geleceğini umuyorlardı. Kaçışları, muhtemel sığınaklarla bağlantılarını da kaybettiklerinden, onları sıkıntıya düşürebilirdi.

Bu nedenle zorunlu hâle gelen yeniden örgütlenme çalışmalarını Savinkov'un dönüşü sonrasına ertelemeye karar verdiler. Bu bir hataydı. Ne Savinkov ne de Asev harekete geçti. Bu arada polis çemberi giderek daralıyordu ve 29-30 Mart'ta müfrezenin geri kalan tüm üyeleri Petersburg'da tutuklandı. Yalnızca Dora Brilliant kaçmayı başarmıştı. Araştırmalar sonunda dinamitler ele geçirildi. Zafer polisindi. Gerici gazete *Novoye Vremya (Yeni Zamanlar), bu* tutuklamalardan, "Rus Devrimi'nin Mukdeni"* diye bahsetti. "Doğuda acımasızca yenilmiş olan" mutlakıyet bir kez daha safça, Rusya üzerindeki bu küçük zaferiyle kendini kurtardığını sanıyordu.

*Tutuklamalardan yaklaşık bir ay önce Rus ordusunun Mançurya'da Japonlar karşısında ağır bir yenilgiye uğradığı savaş. -ç. n.

BÖLÜM VIII

İki Hain

29 ve 30 Mart tutuklamaları, Devrim'in değil de daha çok Savaş Örgütü'nün "Mukdeni"ydi. Örgütsel olduğu kadar siyasi bir yenilgiydi. Savaş Örgütü, Plehve suikastının hemen ardından yakaladığı güce hiçbir zaman kavuşamadı ve çoğu devrimcinin sonuca götürecek eylem için ideal olduğunu düşündükleri anda sakatlanmıştı.

Başarılı günlerde, Savaş Örgütü'nün rolü kuramsal olarak şöyle şekillendirilmişti: Terörist eylemler, devrimci hareketin yolunu aydınlatacak; tüm ilgi ve sevginin hareket üzerinde toplanmasını sağlayacaktı. Kitle hareketine, cesur Savaş Örgütü birimlerinin verdiği kahramanca mücadelenin salt bir arka planı gözüyle bakılıyordu. Çeşitli eylemlerinin ardından da kitle gösterileri gelecekti. Bu, Ekim 1904'te Muhalif ve Devrimci Partilerin temsilcilerini bir araya getiren Paris Konferansında kararlaştırılan katı siyasi eylem programının esaslarından biriydi. Plehve dönemi Rusyası'ndaki iklim, gerçekten de böylesi bir anlayışı olası gösteren bir yanılsama yaratmıştı, zira ülkenin sakin olduğu bir dönemde Bakan'a düzenlenen suikast münferit bir eylem oldu.

Fakat durum tamamen değişmişti. Kitle hareketi muazzam bir ilerleme gösterdi. Grev, gösteri, köylü ayaklanmaları ve her tür isyan dalgası giderek şiddetlendi. Tam bu aşamada, örgütlü terör aygıtı işlemez oldu ve kitlelere yol göstermesi gereken kahraman liderlerin hepsi birden kendilerini polisin elinde buluverdi. Plehve döneminde alevlenen terörist yanılsamaların matem çanları duyuluyordu. Savaş Örgütünün kahramanlık dönemi kapanmıştı.

Petersburg'dan gelen haberlerin Asev ve Savinkov üzerinde büyük bir etki yaratmaması olanaksızdı. Schweitzer'in ölüm haberi üzerine, açıkça anladılar ki acilen Petersburg'a gitmeliydiler; zira orada böylesi karmaşık bir sorumluluğu yüklenebilecek kimse kalmamıştı. Savinkov'a göre, gitmelerini engelleyen, Asev'in gönülsüzlüğü ve işi ağırdan almasıydı. Savinkov, elbette tek başına gidebilirdi, ama Asev'i beklemeyi tercih etti. Akıllı bir lider, aslında, durumu kurtarabilirdi. Nitekim; eldeki belgelerden polis, Schweitzer'in ölümünden hemen sonra diğer teröristlerin izini sürmeye başlamıştı; fakat Asev ve Savinkov, Petersburg teröristlerini kaderlerine terk etmiş ve kısa süre içinde de tutuklanmalarıyla ilgili ayrıntıları içeren telgrafları okumak sonucuyla karşılaşmışlardı. Petersburg defteri kapanmıştı; Savaş Örgütü yok olmanın eşiğindeydi ve bir kez daha, yeniden örgütlenmesi gerekiyordu.

Petersburg tutuklamalarına yol açan sebeplere ilişkin kesin bir bulgu yoktu henüz. Bir hainin varlığı daha sonra netlik kazandı. Bu hain, N. Tatarov'du. Devrimci harekete yeni katılmış biri değildi. Polisle ilk kez 1892'de, bir öğrenci eylemine katıldığında karşı karşıya gelmiş; sonra üç ayrı olayda tutuklanmış ve sonunda 1901'de Doğu Sibirya'ya gönderilmişti. Burada bazı yaşlı sürgünlerle, "Naradnoya Volya" (Halkın İradesi) Partisi'nin eski liderleriyle bağlantıya geçmiş; onların etkisiyle genç Sosyal Devrimci Parti'ye katılmış; çok kısa bir süre için Partinin Sibirya örgütünde önemli bir rol üstlenmişti. Partinin Irkutsk'taki gizli basımevini kurup düzenleyen de oydu. Polis bir türlü bu basımevini bulamadığından, Tatarov, deneyimli bir komplocu ve inançlı bir devrimci olarak ün kazandı.

Ne var ki, durum hiç de böyle değildi. Bir *poseur** ve hayatın tüm nimetlerinden yararlanmak isteyen biri olarak Tatarov, devrimci harekete de, sırf öğrenci çevrelerinde göze çarpan roller oynama olanağı tanıdığı için katıldı. Yoksa ne gerçek inançları ne de sağlam bir kişiliği vardı. Sürgün gönderilmesi onu devrimden "kurtarmıştı" ve sahip olduğu bağlantılar, ona para ve rahat bir yaşam vaat ediyordu. Babası, Varşova Katedrali

* Gösteriş meraklısı. –ç. n.

başpapazı idi; yönetimde ve Polis Teşkilatı'nda etkili dostları vardı. Doğu Sibirya Genel Valisi Kont Kutaisov'u tanıyordu ve Kont'un oğullarından biri Tatarov ile aynı okuldaydı. Irkutsk'ta dostluklarını tazelediler; siyasi sürgün ve devrimci basımevinin örgütleyicisi, sık sık Genel Vali'nin evine konuk oluyordu. Yaşlı Kont Kutaisov, aklını çelerek kendi safına çektiği Tatarov'u *ajan provokatör yaptı* ve onu, yeni üyelerini sevinçle karşılayan polis teşkilatı ile tanıştırdı. Sıkıntılı bir dönemdi ve polisin Sosyal Devrimci Parti'deki tek *ajan provokatörü* Asev de, onları bütünüyle tatmin etmekten uzaktı. Bu yüzden 17 Ocak 1905'te Teşkilat, Tatarov'a bir telgrafla Petersburg'a gitme izni verdi; serbest bırakılmasının resmi gerekçesi de yaşlı babasının hastalığıydı.

Tatarov 9 Şubat'ta Irkutsk'tan ayrıldı ve 20'sinde de Petersburg'a ulaştı. Orada daha önce Irkutsk'tan tanıdığı Freedenson, Tiutchev ve başka birçok Sosyal Devrimciyi buldu. Hemen Parti'deki son gelişmeleri aktardılar: Onlardan Petersburg'da Savaş Örgütü'nün bir müfrezesinin bulunduğunu ve daha önce Sibirya'da tanıştığı Ivanovskaya'nın da bu müfrezede yer aldığını öğrendi. Boşboğazın teki de, Ivanovskaya'nın adresini verdi ona. Polis incelemelere başladığında hareket noktası da bu oldu.

29-30 Mart tutuklamaları sırasında, Tiutchev'in kaçmasına izin verildi. Amaç, "bilgi kaynağını korumak" idi; Tatarov'un daha fazla bilgi alma olanağına sahip olabilmesi amacıyla ilerde kendisinden yararlanmak içindi. Hesap doğruydu: Tiutchev, Tatarov'un önce Merkez Komite'nin gezici ajanı, sonra da üyesi olmasına yardım etti. Elbette, Savaş Örgütü'nün iç kurullarına kabul edilmedi, fakat, yine de, fazlaca bilgiye ulaşmanın yolunu buldu. Böylece polisin Merkez Komite'de artık iki ajanı vardı. Asev'in tekeli sona ermişti.

Asev'in, konumundaki bu değişikliği ne zaman öğrendiğine dair net bir şey söylemek zor. İlk kuşkularının, Petersburg tutuklamaları sonrasında ortaya çıkmış olması pek muhtemeldir. Asev bu olayda, böyle bir şüpheye meydan vermemek için tutuklamalardan sorumlu ajanlardan bile gizli tutulan çok şeyi biliyordu. teşkilatın sorgulamalarına bakarak tahmin yürütebiliyordu. Anladığı kadarıyla Savaş Örgütü konusunda Teşkilatın

elindeki bilgiler yetersizdi. Tatarov, gerçek durum hakkında görece az şey biliyor ve tahminleriyle de Teşkilatta sadece kafa karışıklığı yaratıyordu. Bu yüzden, tutuklamalarla ilgili ilk duyurular arasında Savinkov'un adı vardı ve Teşkilat uzun süre Moisenko ile Savinkov'u karıştırarak, buna inandı.

Teşkilat, ne Schweitzer'in gerçek kimliğini keşfedebildi ne de Plehve ve Grandük Sergei suikastlarını çözmeyi başardı. Tüm bunlar, Teşkilatın bilgi kaynağının kısıtlı olduğunu ve ihbarcının, Parti liderlerinden biri ya da bir Savaş Örgütü üyesi olmadığını kanıtlıyordu. Sonuçta, Petersburg tutuklamalarını takip eden ilk birkaç ay boyunca Asev'in yaptığı çıkarımlar büyük olasılıkla bunlardı. Paralelinde tavırları da değişti; Ratayev'e sunduğu raporlarda daha dikkatli ve yeni üyelere daha kuşkucu yaklaşmaya başladı.

Bu arada Parti'de bir değişiklik meydana geldi. Terörist kanadın etkisi, kitle hareketinin büyümesiyle birlikte azaldı. Parti artık, yaz için bir dizi köylü ayaklanması örgütlüyordu. Asev bu planlara kesinlikle karşıydı. O hâlâ Parti'nin tüm enerjisini terör yoğunlaştırmasından yanaydı. Merkez Komite elbette Savaş Örgütü'ne maddi desteğini geri çekmiş değildi, fakat Asev'e göre bu destek çok azdı. Dolayısıyla Savaş Örgütü'nü yeniden yapılandırmak en ivedi ihtiyaç halini aldı ve Asev ile Savinkov kendilerini tümüyle bu işe adadılar.

İş göründüğünden daha zordu. Faal devrimciler, zaman ve enerjilerinin çoğunu halk kitleleri arasında çalışmaya yönlendirmişlerdi ve tarihte ilk kez Savaş Örgütü gönüllü sıkıntısı çekiyordu. Bu eksiklik o kadar aşikârdı ki, büyük bir terörist eylem planı mecburen rafa kaldırılmıştı. Başka bir plana geçildi: Savinkov ve diğer teröristler, Kiev'de Kleygels'e karşı bir eylem örgütlemek için yola koyuldular. Amaçları, Kleygels'i öldürerek, Petersburg tutuklamalarının Savaş Örgütü'nü çökertemediğini göstermekti. Daha sonra Asev yeni üyeler toplamak amacıyla ülke turu yapmak zorunda kaldı.

Asev, Rusya'ya giderken kaygılıydı ama, artık bu gezi kendisi için daha az risk taşıyordu. Yeni üyeler ancak Rusya'da bulunabileceğinden de risk almaya mecburdu. Elbette, bu geziye polis şeflerini de hazırlamıştı. Kitle ayaklanmalarını destekleyen

devrimcilerin sayısındaki artıştan duyduğu hoşnutsuzluk üzerine o da kendi önlemlerini aldı; Ratayev'e yazdığı mektuplar, bu devrimcileri suçlayan ifadelerle doluydu: Vedenyapin ve Troyitzski'yi, Rusya'da eylemler yapmayı planlayan teröristler olarak suçladı. Rusya gezisinin de bu yüzden bir gereklilik olduğunu iddia etti ve Ratayev, gönülsüz de olsa sonunda kabul etmek zorunda kaldı.

Savinkov'un tüm çabalarına rağmen, Kleygels'e suikast girişimi gerçekleşemedi. Seçilen teröristler son anda bocaladılar ve talimatları yerine getiremediler. Savaş Örgütü'nden atıldılar. Öte yandan Asev'in gezisi iyi sonuç verdi; çetin sınavını geçen beş gönüllü bulmayı başarmıştı. Ayrıca daha önemsiz işlere uygun başka insanlar vardı. Bu, daha önemli bir görevi mümkün kıldı. Ağustos başında Nijni-Novgorod'da, Asev ve Savinkov'un başkanlığında Savaş Örgütü'nün tüm üyelerinin katıldığı bir genel toplantı düzenlenmesi kararlaştırıldı. Son şekli verilen yeni plana göre, önce Trepov suikastı yapılacaktı.

Koşullar çok uygun görünüyordu, fakat Savaş Örgütü, bırakın görevi başarıyla tamamlamayı hiç başlayamadı bile. Toplanan üyeler, yeni bir üyenin, "Narodnaya Volya" Partisi'nin önde gelen üyelerinden A. V. Jakimova'nın gelmesini bekliyorlardı. Çar'a karşı bir eylemden dolayı Sibirya'da 20 yıldır kürek cezası çeken Jakimova, yeniden terörist faaliyetlere katılmak için kaçmıştı. Gelişi gecikince Asev de, Parti işleri için Moskova'ya geçti. Dönüşündeyse Savinkov'a söyledi ilk şey, "İzleniyoruz" oldu.

Açıklamasının devamına göre, Jakimova ile Moskova'da buluştuktan hemen sonra, dedektiflerce izlendiğini fark etmişti. Asev, Jakimova'nın izlenmekte olduğundan emindi ve gözler şimdi Nijni'deydi. Bu kenti terk etmeleri gerektiğinde ısrar ediyordu. Savinkov ve diğer teröristler önce bu varsayımın doğruluğundan şüphe ettiler, fakat birkaç gün içinde, gerçekten izlendiklerinden emin oldular. Asev'in planına göre kenti farklı yollardan terk edeceklerdi ve Petersburg'da tekrar buluşacaklardı. Her şey yolunda gitti; Jakimova dışında kimse tutuklanmadı, o da üç hafta sonra Vladimir'de trenden inerken polis tarafından tutuklanmıştı.

Sözü edilen Nijni olayı, ortaya çıkan belgeler ışığında şöyle açıklandı: Jakimova, Nijni'ye doğru yola çıkmadan önce Minsk'te Tatarov'la buluşmuş ve ona, kendisinin, Merkez Komite üyesi olarak Savaş Örgütü'nün, 'Valentine' (Asev) ve 'Pavel Ivanovitch' (Savinkov) başkanlığında yapılacak bir toplantısına katılacağını söylemişti. Tatarov süratle polis komiserini haberdar etmiş ve Jakimova'yı yakalamak için en iyi dedektifler görevlendirilmişti.

Asev deneyimlerinden hareketle, tüm bunların bir rastlantı olmadığı sonucuna varmıştı. Yine de bu işin, yerel dedektiflerle değil, Teşkilattan gelenlerle halledilmesi gerektiğini fark etmiş olması da mümkün. Eğer öyleyse, Asev'e göre, bu takibin, Jakimova'nın planlarından haberdar olan Parti merkezinden sızan bir gizli istihbaratın sonucu olduğu gayet açıktı. Bu koşullarda Asev iki problemle birden baş etmek durumundaydı: Bir yandan yeniden oluşturdukları Savaş Örgütü'nü korumalı, diğer yandan da polisin şüphelerini üstüne çekmemeliydi. Polis, teröristlerin planladığı toplantıdan net bir biçimde haberdar edilmemiş olması karşısında, kendisi hakkında pekala şüpheye düşürebilirdi. Bu yüzden Nijni toplantısının açığa çıkarılması için acilen bir şeyler yapmalıydı; hemen polise, Nijni Valisine karşı bir "suikast planından" söz etti ve bunu teröristlerden hiçbirini tehlikeye atmayacak biçimde yaptı. Sadece Jakimova feda edildi, çünkü Asev'e göre, onun bir başkasının ihanetine uğradığı ortadaydı ve dolaysıyla zaten tehlikeliydi. Asev, bu oyunu büyük bir ustalık ve ileri görüşlülükle oynadı. Hem 'Kurtlar'ı doyuracağına hem de 'koyunlar"ı koruyacağına ve iki tarafta da ilerleyeceğine inanmak için geçerli nedenleri vardı. Eğer işler istediği gibi gitmez ve her iki tarafta da saldırıya maruz kalırsa bu onun hatası olmazdı.

Son birkaç ayda Polis Teşkilatı kadrosunda köklü değişiklikler gerçekleşmişti; üç yıldır müdürlüğü yürüten Lopuhin istifa etti. Petersburg Genel Valisi Trepov'un, Grandük Sergei'ye düzenlenen suikastın ardından yüzüne karşı 'katil' diye bağırması üzerine bunu yapmak zorunda kaldı. Ardından Lopuhin kendi adını temizlemek için kişisel bir soruşturma yürütmek üzere Moskova'ya gitti. Amacı, görünüşe göre suikast girişiminden

haberdar olmasına rağmen bu istihbaratın takibinde başarısız olmakla kalmayıp aynı zamanda bunu Teşkilattan da saklamış olan Moskova Ochrana'sı tarafından yapılmış bir kusuru açığa çıkarmaktı. Ama bu bir hataydı: Çünkü Moskova Ochrana'sının elindeki istihbarat yalnızca, bir suikast hazırlığını tamamlayıp eylem planını Savinkov'a teslim eden ve Savinkov-Kalyaev grubunun çizgisinde bu eylemi yürütme olasılığı olmayan yerel Sosyal Devrimciler grubuyla ilgiliydi. Sonuç olarak Lopuhin'in ziyareti işe yaramadı. Kısa bir süre sonra da Çar, Polis Teşkilatının çalışmalarından duyduğu memnuniyetsizliğini ifade etti ve Lopuhin için istifa etmek dışında yapılacak bir şey kalmamıştı. Martın başında emekli oldu ve muhtemelen en ağırına giden olay da, yerine en büyük düşmanı Ratchkovski'nin, geçmesiydi.

Ratchkovski'nin polislik mesleğine girişiyle ilgili az şey biliniyor. Eğitim düzeyi düşük olan Ratchkovski'nin, 60'ların sonunda Kiev, Odessa ve Varşova'daki pek çok kamu kurumunda ufak bir katip olarak çalıştığı biliniyor. O dönemde polisle küçük bir bağlantısı olduğuna dair bazı kanıtlar mevcut. Ünlü Üçüncü Daire'de gizli ajan olarak işe başladığı 1879 yılına dek resmi olarak polislik yapmıyordu. Çok kısa zamanda devrimciler tarafından keşfedildi; sonra alenen polisliğe başladı ve ajan-provokatör sisteminin öncülerinden biri oldu. Mesleğinde hızla yükselerek, 1884'te yurtdışındaki Rus polisinin şefi oldu. Burada oldukça aktifti ve ajanlarının büyük bir kısmını 'göçmenler'in arasına yerleştirdi. Basit soruşturmalarla yetinmedi ve genel olarak siyaset üzerinde bir etki yaratmaya girişti. Konumu sayesinde Fransız polisiyle, onların aracılığıyla da basının önde gelen temsilcileri ve Rusya'yla ittifaka sıcak bakan Fransız politikacılarla yakın ilişki içine girmeyi başardı. Borsada oynayarak hatırı sayılır bir servet edindi. Yüksek düzey bir yaşamın kapıları aralanmıştı ve bu da elbette ilişkilerinin güçlenmesini sağladı.

Fleurence, Constant, Del Casse ve hatta Başkan Loubet ile iyi ilişkiler içindeydi. Aynı zamanda Paris borsasındaki işlemlerinde yardımcı olduğu ve karşılığında büyük miktarda işe yarar bilgi edindiği pek çok Rus soylusuyla da ilişkiye geçti ve tüm bu bağlantılarını kullanarak Rus siyasetinde varlığını hissettirmeye çalıştı. Ayrıca General Hesse ve Çar'la sıkı ilişkileri olan Saray

Muhafız Birliği Komutanı ile yakın dost olmuştu ve onun yüzünden saray entrikalarının girdabına kapıldı. Ratchkovski şüphesiz Fransız-Rus ittifakının temellerinin atılmasında çok önemli bir rol oynadı. Başarılı fakat bir o kadar da mükemmellikten uzak bir meslek çizgisi oldu. Mali operasyonlarında katı yasal sınırları sıkça aşardı.

Polisliğinde derhal en son Fransız provokasyon sistemini benimsedi ki bu sistemde, sokaktaki adamı korkutmak ve bir kamuoyu oluşturmakta işe yarayacağı düşünüldüğünde, bomba atılması veya saatli bomba konulmasına engel olunmuyordu. Parasıyla ve ajanlarının da önerileri üzerine, 1890'da Paris'te keşfedilen 'Rus bombaları'nı hazırlattı. Ajanlarından Jagolkovski, Belçika'da aralarında Liége Katedrali'nin havaya uçurulması da bulunan bir dizi anarşist eylem düzenledi. Ajanların tüm bu eylemler sırasında Ratchkovski'nin emrinde hareket ettiklerine ve yine onun yardımıyla hapisten kurtulduklarına dair en ufak bir şüphe yok.

Ne var ki bu, çirkinliğin yalnızca bir kısmı. Rus hükümeti tüm bunlara göz yumdu ve özellikle başarılı kimi provokasyonlarda bizzat III. Aleksander ve II. Nicholas gibi çarlar Ratchkovski'e nazikçe teşekkür ettiler. Yine de daha affedilmez olanı, Ratchkovski'nin saray hanedanının özel hayatını etkileyen meselelere de el atmasıdır. Bu nedenle 80'lerin ortasında, II. Aleksander'dan dul kalmış ve ardından Fransa'ya yerleşmiş olan Prenses Iurievskaya'nın özel hayatına büyük bir ilgi göstererek o ve çocukları hakkında karalayıcı raporlar gönderdi. Fakat bu yaptıkları III. Alexksnder'i kızdırdı ve Ratchkovski'yi resmi olarak uyardı ve Çar'ın sağlığında bir daha bu tür meselelere burnunu sokmaya kalkışmadı. II. Nicholas'ın zamanında Ratchkovski, bir kez daha saray entrikalarına karışmaya yeltendi: Hanedanlığın geleceği ve tahtın uzun zamandır beklenen varisinin doğumuyla ilgili kristal küresine bakarak kehanette bulunması için davet edilen kötü ün yapmış maceraperest falcı Philippe hakkında çok olumsuz bir rapor hazırladı. Bu, onun sonu oldu. Kendisinden hoşlanmayan Plehve, bu olayı onu işinden etmek için fırsat bildi. Lopuhin, Ratchkovski'nin faaliyetleri hakkında elde edebildiği tüm bilgileri bir araya getirdi ve ardın-

dan Plevhe, Çar'ı, ikna edip Ratchkovski'yi kovdurdu. Lopuhin, kovulma olayını olabilecek en çirkin biçimde duyurdu ve resmi çevreleri de büyük oranda haberdar etti. Ratchkovski, Lopuhin'i asla affetmedi ve artık intikamını almanın vakti gelmişti.

Trepov, mutlak yetkilere sahip Petersburg Genel Valiliğine atanmasından sonra Polis Teşkilatı'nın başına getireceği birini aramaya koyulmuştu. Polis teşkilatı ve İçişleri Bakanlığı'nın tüm itirazlarına rağmen, bu görev için Ratchkovski'yi seçti ve yeni polis şefi 18 Şubat 1905'te, yani Grandük Sergei'in katlinin ertesi günü özel görevle, Petersburg Ochrana'sının faaliyetlerini kontrol yetkisiyle İçişleri Bakanlığı Komiserliğine atandı. Bu sayede gizli ajanların denetimini ele geçirmiş ve bu kez Tatarov'la kişisel temasa geçmişti; öyle ki, Tatarov'un verdiği bilgilerle yapılan tüm tutuklamaları artık o denetliyordu. Temmuzda Trepov, içişleri bakan yardımcılığına terfi etti. Trepov aynı zamanda Ratchkovski'nin de terfisini sağladı ve 9 Ağustos'ta gizli bir emirle teşkilatın siyasi biriminin tümüyle kontrolü altına girmesini sağlayacak bir göreve, polis teşkilatı müdür yardımcılığı'na atadı. Artık Ratchkovski'nin yıldızı parlıyordu; öncelikle Zubatov ve Lopuhin tarafından atanmış kimi teşkilat memurlarının defterini dürmekle işe başladı. İlk kurbanlarından biri de, Ratayev'di. Onu görevden aldı ve artık teşkilatın onun hizmetlerine ihtiyaç duymadığını açıkça anlattı.

Bu, elbette Asev için çok ciddi bir darbe oldu. Ratayev'in boyun eğmekten başka çaresi yoktu. Asev'i Petersburg'a çağırdı ve 21 Ağustos'ta onu, Ratchkovski'nin emrine verdi. Bu onları ilk bir araya getiren gelişme oldu. [4] Asev'in işi artık daha da güç-

[4] Ratchkovski ve Asev arasındaki ilişkinin özellikle ikincisinin erken polislik dönemlerinden beri oldukça yakın olduğu yaygın bir iddiadır. Buradan hareketle Ratchkovski'nin, Plehve suikastı ve Savaş Örgütü'nün diğer terörist eylemleriyle olan bağlantısına dair varsayımlar ileri sürülmüştür. Fakat bu iddiaların ne bu konuda bilgisi olan kişiler ne de belgelerle kanıtı söz konusudur. Asev, Burtsev ile ve Ratchkovski de Ratayaev ile konuşmalarında, aralarında bir bağlantı olduğunu kesinlikle reddetmiştir. Bu konuda gerçeği söyleyebilecek olan Lopuhin de bugün sıklıkla küçük hafıza sorunları yaşıyor. Ancak tüm bunların tersine belgeler gösteriyor ki Ratchkovski bu dönem boyunca Asev'in oynadığı gerçek rolden bihaberdi; öyle ki, 1902 baharına ait raporlarında ondan faal bir Sosyal Devrimci olarak bahseder.

leşmişti, çünkü, artık daha deneyimli ve karar verme yetisi daha yüksek bir şefle baş etmek zorundaydı. Durum daha da karmaşıklaştı, zira Ratchkovski'nin, Asev'in raporlarını denetleyecek başka mekanizması vardı. Ayrıca Asev, artık Partinin faaliyetleri hakkında daha çok bilgiye ulaşmış olan Tatarov'un gözetimi altındaydı. Asev, bu yeni durum karşısında ihanetini polisten gizlemek için daha aktif bir biçimde ve daha çok bilgi akıtması gerektiğini anladı. Bu tutumu benimsedi.

21 Ağustos 1905, Asev'in hayatında önemli bir gündü. O gün, Savinkov, Breshkovskaya ve diğer pek çok teröristi ele vermeye söz verdi; ayrıca maaşı da 600 rubleye çıkmış ve üstlerinden daha fazlası için de söz almıştı. Ertesi gün Asev peşinen birkaç aylık maaşıyla birlikte harcamaları için de 1300 ruble kadar aldı ve akşam olduğunda 'büyükanne' Breshkovskaya'yı yakalamak üzere Saratov'a doğru yola koyuldu. Soruşturma Şubesi Şefi Mednikov ona bu yolculukta eşlik ediyordu. Bir başka dedektif ekibi de, adresi Asev tarafından verilen bir arkadaşının evinde dinlenmekte olan Savinkov'u yakalamak için harekete geçmişti. Fakat hem Breshkovskaya hem de Savinkov kaçmayı başardıkları için bu tutuklamalardan hiçbiri gerçekleşemedi. Genel olarak bakıldığında Asev'in ihanetinin sonuçları çok da önemli değildi: Saratov ve Moskova'daki dinamit fabrikaları ve birkaç küçük tutuklama olayından ibaretti... Hiçbir Parti yöneticisi tutuklanmadı ve Savaş Örgütü de tek bir üyesini kaybetmedi. Asev, Savinkov'u yererek kendini akladı. Eğer Ratchkovski, Asev'e daha çok baskı yapsaydı, diğerlerine de ihanet edebilirdi.

Bu belayı savmış olsa da kader, Asev'e daha acısını hazırlamıştı. Eğer bir Merkez Komite üyesi, Ratchkovski'ye, Asev'in devrimci mücadeledeki gerçek misyonundan söz etmişse, şimdi de Teşkilatın en güvenilir memurlarından L. P. Menstchikov Merkez Komiteyi, Asev'in polisle olan işbirliğinden haberdar etmişti. Artık Asev iki ateş arasındaydı.

Menstchikov eski ve deneyimli bir siyasi polis memuru idi. 1887'de Moskova'da küçük devrimci bir grubun üyesi olmaktan tutuklanmış ve kısa zamanda da her yandan ihanet ve provokasyonla sarıldığına inanır olmuştu. Kendi ifadesine göre, aklı-

na, Teşkilata girerek polisin sırlarını devrimcilere sızdırma düşüncesi geldi. Bu niyeti onu oldukça ileri taşıdı. Moskova Ochrana'sına girdi ve kısa zamanda raporlarının kesinliği ve açıklığıyla dikkatleri üzerine çekti. Somurtkan, sessiz ve soğuk bir nezaketle o her zaman kendini meslektaşlarından bir nebze uzakta tutmuştu. Yine de şefleri onu takdir ediyorlardı ve kısa zamanda sorumlu bir pozisyona atandı. Bu görevde iki yıl boyunca kaldı, ta ki Ratchkovski'nin 'ortaya çıkışı' konumunu tehdit edene kadar. O zamana dek polise ait çeşitli sırlarla ilgili hatırı sayılır miktarda veri toplamıştı ve gizli polis ajanlarına ait bu sırları ortaya çıkarmaya karar verdi.

8 Eylül 1905'te peçeli esrarengiz bir kadın, Petersburg Sosyal Devrimci Komitesi üyelerinden Rostkovski'nin yanında bitiverdi, ona mühürlü bir zarf uzattı ve birden ortadan kayboldu. Mektupta, Sosyal Devrimci Parti'nin, iki casus, -'T... adında eski bir suçlu ve yurtdışından henüz gelmiş olan bir Yahudi mühendis Asev'- tarafından ihanete uğruyor olduğu uyarısı yer alıyordu. Mektubun ilerleyen satırlarında bu kişilerin ihanetinin ince ayrıntılarına yer verilmişti.

Asev, bu mektuptan aynı gün haberdar oldu. Tesadüf eseri Rostkovski'e uğramıştı ve Rostkovski oldukça endişeli biçimde ona mektubu gösterdi. Asev sarardı, ama kontrolünü kaybetmeden, "T... bu sadece Tatarov olabilir ve şu mühendis, Asev, bu ben olmalıyım. Benim adım Asev" dedi. Ardından sigarasını fırlattı ve Rostkovski'yi eskisinden daha da endişeli bir hâlde bırakarak dışarı çıktı.

Ancak olaylar mektubu yazanın umduğundan farklı biçimde gelişti. O gece Asev, Ratchkovski'yi gördü ve ona neler olduğuna ilişkin eksiksiz bir rapor sundu. Ratchkovski, Asev'in bu davranışından oldukça memnun kaldı, fakat Asev, teşkilatın kendi sırlarını saklamaktan bu denli aciz kalışından hiç de memnun değildi. Ardından Asev Moskova'ya gitti ve orada Merkez Komite üyelerinden Potapov'a mektuptan söz etti. Oradan da Cenevre'ye geçti.

Mektup hem Moskova'da, hem de ülke dışında inanılmaz bir etki yarattı. Devrimciler her yandan polis tarafından kuşatıldıkları ve akılarından geçenlerin dahi Teşkilat tarafından bilini-

yor olduğu tedirginliğinden kurtulamıyorlardı. Merkez Komite üyelerinin hepsi de, ihanetin Parti içinden geldiğinden emindi, ne var ki yine istisnasız hepsi bu meselede Asev'i suçlamayı reddetti.

Devrimciler, Plehve suikastını örgütleyen adamın ihanet etmiş olabileceğini kabul etmiyorlardı. Dolayısıyla da hiçbir soruşturma başlatılmadı. Suçlamayla ilgili bilgiler de dar Parti liderleri arasında kaldı. Asev, eskisi gibi Partinin gizli projelerinden ve kendisininkinden oldukça farklı bir tutum izleyen Tatarov davasındaki gelişmelerden haberdar edildi. Tatarov'a yöneltilen suçlamalar, Asev'e yöneltilenlere göre daha az inandırıcı geliyordu. Asev'i içtenlikle savunan Gotz, Tatarov olayında titiz bir soruşturma başlatılması konusunda ısrarcı oldu. Yurtdışında olan Tatarov zaten yoldaşlarının şüphesini üzerine çekmişti. İlk inceleme de açıkça gösterdi ki, Tatarov yoldaşlarını bir süredir aldatmaktaydı. Bunun ardından Merkez Komite, olayın tam soruşturmasını yürütmek üzere Bach, Savinkov, Tiutchev ve Çernov'un yer aldığı resmi bir komisyon oluşturdu.

Tatarov bütünüyle şaşkına dönmüştü: Kendisine yöneltilen suçlamaların hiçbiri hakkında bir fikri yoktu, çünkü Ratchkovski, Menstchikov'un mektubundan ona söz etmemişti. Sorulara verdiği yanıtlar da pek çok noktada düpedüz yanlıştı. Geri adım atıyor ve kendisine karşı en kötü şüpheleri doğrulamaktan öteye gidemeyecek ifadelerinde çelişkilere düşüyordu. Evet, tüm bu ihanetlerde bulunmuş olabileceği saptanmıştı ama yaptığına dair hiç kanıt yoktu.

Komisyon oybirliğiyle, Tatarov'un bir şekilde polisle bağlantı kurduğu sonucuna vardı; fakat bu bağlantının niteliği belirsiz kaldı. Bundan dolayı onu öldürmekten vazgeçilerek Parti çalışmalarından uzaklaştırma ve soruşturmayı sürdürme kararı alındı. Merkez Komiteye her hareketini bildirmek kaydıyla, Rusya'ya geri dönmesine izin verildi.

Bu karar alınırken Asev Cenevre'de değildi; sağlığına yeniden kavuşmak için dağlara çıkmıştı. Geri döndüğündeyse Tatarov gitmişti. Asev içerlemişti, Tatarov'un öldürülmeyişinin Partinin itibarını zedelediği kanısındaydı. "Bu gibi meselelerde daha başka bir kesin kanıt olur mu?" dedi. Tüm tanıklar, kara-

rın verildiği sırada Asev Cenevre'de olsaydı, Tatarov'un sağ kalamayacağı konusunda hemfikirler.

Sanki pek az ömrü kalmıştı. Ekimde hapishanelerin kapısı açıldı ve 29-30 Mart'ta tutuklanan devrimcilerin çoğu özgürlüklerine kavuştu. Onların anlattıkları, Tatarov'un ihaneti konusunda hiç şüphe bırakmamıştı; tutuklananların bir kısmını teşhis etmek için Ochrana'ya gidecek kadar da tedbirsiz davranmıştı. Arkadaşı Freedenson, bir kez daha tatmin edici bir açıklama almak için onu Kiev'de ziyaret etti. Tatarov, inkarında ısrarcıydı; dahası Petersburg polisindeki bir akrabasının kendisine, gerçek hainin Asev olduğunu söylediğini öne sürdü. Fakat iddiasını ispatlıyacak bir kanıt koyamadı ortaya. Dolayısıyla da açıklaması, polisin uzun süredir ortadan kaldırmaya çalıştığı birine iftira atarak kendini kurtarmaya çalışmak olarak yorumlandı. Teröristler, özellikle buna çok kızmışlardı ve Tatarov'u öldürmeye karar verdiler.

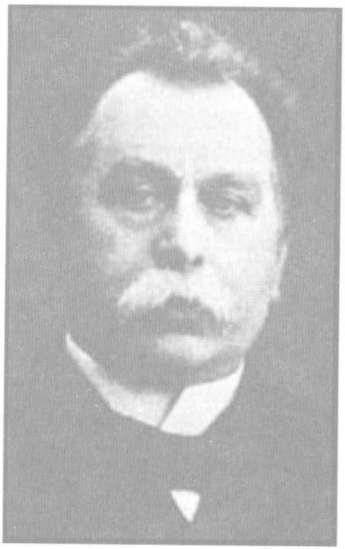
Asev'i planlarından haberdar etmemeye çalıştılar; "Asev'i, bu *ajan provokatörün* öldürülmesiyle ilgili tüm endişelerinden kurtarmak için gerekli gördük" diyor Savinkov. Oysa Asev'in bu gibi "duygusallıklarla" pek işi yoktu. Planın hazırlıklarına büyük ilgi gösterdi, ayrıntılar üzerine çalıştı ve hatta suikastın teknik kısımlarının çalışıldığı toplantıda çağırılmadığı hâlde bulundu ve kendi görüşlerini sundu.

Başka şartlar altında Asev muhtemelen, böylesi bir toplantıya izinsiz katılmayacak kadar ölçülü davranırdı, fakat o anda başka türlü davranamazdı. Savinkov, Tatarov'un Asev'de yarattığı *muhtelif* sıkıntılardan kuşku duymuyordu. Asev'e göre, Tatarov, usül dışı de olsa öldürülmeliydi.

Savaş Örgütü'nün tüm müfrezeleri, Savinkov liderliğinde, Varşova'ya, Tatarov'un o sırada yaşadığı yere doğru yola koyuldu. Tatarov açıkça hayatı için endişe duyduğundan ve babasının evinden nadiren çıktığından, bütün öldürme planları zordu. Teröristler bu yüzden doğrudan saldırmaya mecbur kaldılar. 4 Nisan 1906'da örgütün işçi üyesi Nazarov, Tatarov'un babasının evine gitti ve oğullarını görmek istediğini söyledi. Annesi ve babası oğullarının endişesini bildiğinden Nazarov'un içeri girmesine izin vermedi. Fakat, sesi duyunca Tatarov, salona geldi.

Nazarov tabancasını çıkardı ve ateş etmeye başladı. Babası elini yakaladı ve kurşunlar Tatarov'un başının üzerinden geçti. Ardından üçü de Nazarov ile boğuştular. Fakat Nazarov bir hançer çıkardı ve annesini hafifçe yaralayarak, oğlunun da sol yanına vurdu. Tatarov birkaç adım attı ve düşüp öldü. Nazarov kaçmayı başarmıştı.

Devrimden sonra polis arşivi açıldığında bulunan belgeler, çeşitli hainlere ne kadar kanlı-para ödendiğini gösteriyordu. Mart 1905 itibariyle polisle tüm çalışması süresince Tatarov 16.100 ruble almıştı. Tatarov'un "çalışmasının" sekiz ayı geçmediğini hesaba katarsak, büyük bir meblağ. Fakat ihaneti hayatıyla ödediğini düşünürsek ne değeri var...

V. K. Plehve (1846-1904)

BÖLÜM IX

Devrimci Mücadele Günleri

Tatarov olayının ilk aşaması, yani delil toplama ve soruşturma işlemleri, Ekim 1905'te tamamlandı. Bu olayın yarattığı heyecan ve endişe, Rusya'dan gelen haberlerle daha da şiddetlendi. Sonunda da Çar'ın ünlü 17 Ekim manifestosunun haberi geldi.

Bu haber, devrimci göçmenler arasında büyük bir telaş yarattı. Tüm parti ve gruplar yoğun bir şekilde bu manifestonun ne anlama geldiğini tartışmaya başladı. Sosyal Devrimci Parti'nin yurtdışı yöneticileri, manifestoyu öğrenmek için Gotz'un evinde buluştular. Gotz o sırada hastaydı ve tekerlekli sandalyeye bağlıydı. En çok tartışılan başlık terördü. Terörist yöntemler konusunda ne yapılmalıydı? Parti'nin "sevgili çocuğu" Savaş Örgütü'yle ne yapılmalıydı? Terörü savunanlarla kitle hareketini savunanlar arasındaki eski tartışma, Parti yönetimindeki yeni gruplaşmalarla, bu kez başka bir biçimde, yeniden canlanmıştı. Teröre karşı en kararlı duruşu Gotz sergiledi. Yeni koşullarda terörü artık kabul edilemez buluyordu. "Terör bitti" dedi kesin bir ifadeyle, "ve Savaş Örgütü'nün liderleri bunu anlamalılar."

Karşı görüşler ileri sürüldü. Savinkov'un terör savunması olağanüstü hararetliydi. Ona göre, Parti, Hükümet'in zayıflığından faydalanmalı ve terörü şiddetlendirmeliydi. Fakat bu muhalefetinde neredeyse yalnız kalmıştı. Zira çoğunluk, yeni koşullar altında terörün, kitleleri Partiden uzaklaştırabileceğine karar verdi: Parti tüm çabasını kitleleri etkilemeye, siyasi ajitasyon kapsamını genişletmeye ve herkesi açık işçi ve köylü örgütleri kurmaya yönlendirmeliydi. Terörse, ancak gericiler, bu araçları insanların elinden almaya kalkıştığında ancak devreye sokulma-

lıydı. Nihayet çoğunluk, Çernov'un, terörün bir süreliğine askıya alınması, ancak ileride ihtiyaç duyulabileceği düşüncesiyle Savaş Örgütü'nün muhafaza edilmesi yönündeki görüşünü kabul etti.

Asev, bu tartışmalara biraz uzak kaldı. Esasen teröre son verilmesini olumlu bulmakla birlikte, Savaş Örgütü'nün lideri olarak Savinkov'a da belli bir destek vermek zorundaydı. Nitekim, tartışmalar sırasında, ancak mutlakıyete karşı bir savaş söz konusu olduğunda devrimci mücadele yöntemlerine başvurulabileceği savını dillendirerek tavrını ortaya koydu. Ona göre, toplumsal mücadele sürecinde, kısmen de köylülerin toprak mücadelesinde, devrimci müdahale başarısızlığa uğramıştı; eğer bu yol seçilirse Parti'den ayrılacağını açıkça ifade etti. Kendisini gerçek bir içtüzük benimsenene dek, Partinin "yol arkadaşı" olarak ilan etmişti. İçtüzük yapılır yapılmaz her tür şiddet kullanımına muhalif "mantıklı bir yasallık yanlısı ve evrimci" olacaktı.

Çernov, Asev'in açıklamalarının, orada bulunanların birçoğunu şaşırttığını söylüyor. Aslında, sergilediği tutumda yeni hiçbir şey yoktu. Bu görüşleri ışığında o her zaman çiftçilerin toprak mücadelesinde terörü ve kitle ayaklanmalarını savunanların karşısında yer aldı ve Parti'yi, ılımlı liberal gruplarla uzlaştırmaya çalıştı.

Gotz'un evinde yapılan toplantıda hiçbir karara varılamadı ve karar verme hakkı da, Rusya'da tüm Merkez Komite üyelerinin katılımıyla gerçekleştirilecek bir toplantıya bırakıldı. Hasta olan Gotz dışında tüm *göçmenler*, bir an önce Rusya'ya gitmeye ve oradaki olaylarda etkin rol almaya karar verdi. Şu da var ki Gotz'un evindeki toplantı, Sosyal Devrimci Parti tarihinde büyük bir öneme sahiptir, zira Rusya'ya gideceklerin fikirleri bu toplantıda oluştu.

Toplantının ardından Çernov, Savinkov ve Asev gidip bir kafede oturdular. Tartışmalara dalıp yemek yemeyi unuttuklarından çok acıkmışlardı. Tartışmalarını akşam yemeğinde noktaladılar. Savinkov, çoğunluğun görüşlerine şiddetle karşı çıkıyordu. Hırslı, ama pratik siyasetten uzaktı konuşması. O hep Rusya'da özgürlüğün kazanılmasıyla Savaş Örgütü'nün kahra-

manca eylemleri arasında bir bağ kurmuştu ve artık Kışlık Saray'ın havaya uçurulması gibi kolektif eylemler örgütlenmeyecekse, son kurşununu sokakta karşısına çıkan ilk jandarmaya atacağını söylüyordu.

Asev, bu konuşma boyunca sessizliğini korudu; zira zihni kendi düşünceleriyle meşguldü. Ancak, Savinkov gider gitmez *Ochrana'yı* havaya uçurma planından bahsetti ki bu ona göre, Savaş Örgütü'nün bugüne dek yürüttüğü faaliyetlerin "mantıksal sonucu" ve "tek anlamlı eylem" olacaktı. "*Ochrana*" dedi Asev, "otokraside en zorba, en zalim, en adi ve en iğrenç olan ne varsa hepsinin canlı sembolüdür..." Aslında bu plan, tamamen Asev'in o an duyduğu öfkenin bir yansımasıydı.

Menstchikov'un mektubu yüzünden içine düştüğü zor durumu, belki de hayatının en çetin sınavını, görünen o ki, yüzünün akıyla atlatmayı başarmıştı. Artık devrimcilerin kendisine olan güveninden en ufak bir kuşkusu yoktu. Ama ne olursa olsun yine de içi rahat değildi. Belki de hayatında ilk kez, deşifre olabileceğini düşünmeye başlamıştı ve kafasına dayanmış bir tabancanın soğuk namlusunu hissedebiliyordu. Hem devrimcilerden hem de polisten gelecek tehlikelerin tehdidi altındaydı. Bu oyun, ancak kimse tarafından tahmin edilemediği sürece oynanabilirdi. Bir kez bir şüphe uyandı mı, ya oyunu tamamen sona erdirmeli ya da tamamen bir tarafa bağlanmalıydı.

O dönemde Asev tümüyle devrimci cepheye katılmaya meyledecekti. Her şeyden önce, devrimin zaferi yakın görünürken böylesi daha uygun gibiydi. Üstelik, daha güvenliydi de; devrimciler, kurbanlarından birinin yeğeni olan Çar'dan daha fazla saygı gösterirlerdi kendisine. Menstchikov'un mektubundan sonra birkaç ay boyunca Polis Teşkilatı'yla bağlantıyı kesmesi de muhtemelen bu nedenleydi. Bununla birlikte o sırada Paris'te yaşayan eski dostu Ratayev'in yanına uğramış ve ona, devrimcilerce "ifşa edildiği" için bundan sonra polisle çalışamayacağını bildirmişti. Bu görüşme, 1905 sonbaharının sonlarına doğru oluyordu ve o esnada Asev, devrimcilerin kendisinden bir daha kuşkulanmayacağını bildiğine göre, varabileceğimiz tek sonuç şu; Asev, polisle olan ilişkisini bitirmişti, çünkü öyle olmasını istiyordu.

İçinde bulunduğu durumda Asev'in, siyasi polisin gizli arşivlerini yok etmekten daha çok istediği bir şey olamazdı. Böylece geçmişi onun için bir tehdit olmaktan çıkabilir ve özgür bir adam olabilirdi.

Asev, her zamanki gibi, riske girmek istemediğinden ancak diğer göçmenler ayrıldıktan sonra Rusya'ya gitmek üzere hazırlanmaya başladı. Diğerlerinin güvenli bir şekilde vardığı haberini alınca da yola koyuldu. Merkez Komite toplantıları için tam zamanında oradaydı. Toplantılar 30 kadar üyenin katılımıyla Moskova'da gerçekleşti. Katılımcılar, Partinin kuruluşunda yönetime kabul edilmiş olanlarla aylar, yıllar süren hapis ve sürgün dönemlerinin ardından afla serbest bırakılanlardan oluşuyordu. Bu toplantılarda *göçmenler* ön plandaydı; grupsal ilişkileri daha sağlamdı ve belli bir bakış açıları vardı. Onların görüşleri kabul edildi ve Gotz'un evinde çoğunlukça benimsenen kararlar artık birer Parti politikası olmuştu.

Asev toplantılar boyunca yine az konuştu ve sessizce çoğunluğun kararlarını destekledi. Böylece, teröre son verme kararını da onaylamış oluyordu. Ayrıca özel sohbetlerde de "terör karşıtı" görüşü savundu. Savaş Örgütü'nün akıbetine ilişkin tartışmalardaysa birkaç kez söz aldı. Çernov, Savaş Örgütü'nün feshedilmeyip "bir köşede muhafaza edilmesini" önerdi. Bu önerinin, çoğunluğun onayını alması ihtimali ciddiyet kazanınca Asev ayağa kalktı ve Savaş Örgütü' nün faaliyetlerini iyi bilen bir uzman sıfatıyla şunları söyledi: "Örgütü bir kenarda muhafaza etmek imkansızdır. Ancak lafta kalabilecek bir şey bu. Tüm sorumluluğu üzerime alıyorum. Savaş Örgütü feshedilsin. "

Bu otoriter tavır işe yaradı ve Merkez Komite Savaş Örgütü'nün feshini onayladı.

Rusya'ya geldiğinde edindiği izlenimler, Asev'de, devrimin zaferine dair bir güven duygusu yaratamadı. Petersburg'da gerçekleştirilen sayısız toplantı ve görüşmeyle de pek az ilgilendi. Ama insanların genel olarak ne konuştuklarına dikkatle kulak verdi ve çok geçmeden şu sonuca vardı: "Henüz zafere uzağız. Gericilik hükmünü sürdürecektir" Merkez Komite karargahı, o günlerde Parti'nin temel yayın organına dönüşen günlük bir Petersburg gazetesi, *Sin Otetchestva*'nın *(Vatanın Evladı)* yazı

işleri bürosu olmuştu. Tüm Parti liderleri parti politikalarını tartışmak için burada buluşuyor ve Rusya'daki propaganda faaliyetini yönlendiren tüm makaleler burada yazılıyordu.

Burada sıkça yapılan tartışmalarda, Partinin gelecek yıllarda geçirdiği ideolojik gelişimi karakterize eden tüm farklı sesler duyuldu. Sözgelimi, bütünüyle evrimci fikirleri savunan ve birkaç ay içinde "Ulusal Sosyalistler" adında ayrı bir parti kuracak olan, bir ılımlı kanat ortaya çıktı. Diğer yandan, daha sonra "Sosyal Devrimci Maksimalist Parti" olarak tanınacak olan aşırı bir sol kanat, Rusya'da hazırlıkları yürütülen devrimin sosyalist çizgide ilerlemesini savunuyordu; kuşkusuz genel parti politikası ve görüşü de burada, yazı işleri bürosunda oluşturuldu.

Tüm bu sorunlar ve teorik ayrışmalar, kendilerine için ayrılmış, doğrudan antreye açılan küçük bir odada toplanan teröristler için pek bir şey ifade etmiyordu. Hâlâ tek "işleri"nin bomba atmak, geri kalan her şeyinse "salt gevezelik" olduğuna inanıyorlardı. Ve artık gerçek bir terörist eyleme girişmeleri de yasaklandığı için, devrimin eli kulağında yenilgisine de neredeyse sevineceklerdi. Tüm bu tartışmalarda Savinkov, baş roldeydi. Asev az konuşuyordu ve yönetmen rolünü oynamaktan da memnundu.

Asev'in kendine ait kaygıları vardı. Kasım sonu veya aralık ayı başında bir akşam karanlık ve dar bir sokakta gerici "Kara Çete" üyesi iki serserinin saldırısına uğradı. Çok açık ki amaçları hırsızlık değildi. Onu bıçakladılar ve ardından kayboldular. Bereket versin Asev'in kürk paltosu hayli kalındı, bıçak yalnızca paltoyu kesebilmişti; Asev tek bir yara bile almadı. Ne olursa olsun yine de endişelenmişti. Bir tanık, "Suratı mosmordu ve sinirden dudakları titriyordu. " diye anlatıyor. O günlerde "Kara Çete" tarafından düzenlenen saldırılar son derece yaygın olduğu hâlde, Asev gibi "dik başlı bir terörist"in bu denli rahatsız olması da tuhaftı. Elbette kimse, Asev'in bu saldırıya nasıl baktığını bilmiyordu.

Petersburg'da, "Kara Çete"nin başında Ratchovski'nin bulunduğu Siyasi Polis'le bağlantısını herkes biliyordu. Devrimcilere yönelik eylemler polisin talimatıyla oluyordu ve Asev kendisine yapılan saldırıyı da, Ratchovski'ye borçlu olduğunu düşü-

nüyordu. Yani şimdi devrimcilerden yakayı kurtardım derken polisin kurbanı mı olacaktı? Bu, hiç de ferahlatıcı bir durum değildi. Yakın gelecekte gericilerin üstünlük sağlayacağından emin olduğu için de, Ratchovski'yle "barışmanın" iyi bir yaklaşım olup olmadığını sorup duruyordu.

Asev'in tam olarak ne zaman böyle düşünmeye başladığı bilinmiyor. Yalnızca birkaç aylık bir aradan sonra yeniden Ratchovski'ye mektuplar yazmaya başladığını biliyoruz. İlk mektuplar, Kasım Ayaklanması esnasında gönderilmiş olabilir. Her nasılsa, Moskova Ayaklanmasını bastırmak üzere gönderilen birliklerin önünü kesmek için bir demiryolu köprüsünün imha edilmesi, *Ochrana* binasının havaya uçurulması, Kabine Başkanı Kont Witte'nin tutuklanması gibi o dönemin, Asev'in bilgisi dahilindeki hiçbir Sosyal Devrimci projesi hayata geçirilemedi. Çünkü Savinkov'un da dediği gibi "seçilen yerler, polisin önceden uyarıldığını düşündürtecek kadar iyi korunuyordu." Planları bilen küçük bir grup içinde başkaca hain olmadığına göre muhtemelen Asev, ihbarlarıyla Ratchovski'nin gözüne girmeye çalışıyordu.[5] Ne var ki bu doğru bile olsa, Ratchovski, aldığı ihbarı değerlendirdiği hâlde mektuplarına cevap vermediği için Asev pek de kazançlı çıkmadı... Ratchovski'nin bu davranışının nedenleri çok daha sonra anlaşılabildi.

Moskova'da, Kharkov'da, Don havzasında, Kafkaslar'da, Baltık'ta ve Sibirya'da Kasım Ayaklanmaları istisnasız devrimcilerin yenilgisiyle sonuçlandı. Hükümet tüm eylemleri ve muhalefeti bastırdı; devrimci partiler bir kez daha yeraltına çekildi. Bunun üzerine Ocak 1906'da Merkez Komite, terörü raftan indirmeye karar verdi.

En önemli eylemler, gerici politikanın kaynağı olarak görülen İçişleri Bakanı Durnov'a ve Moskova'da işçi ayaklanmasını acımasızca bastıran Moskova Genel Valisi Dubasov'a karşı yapılacaktı. Daha az öneme sahip diğer eylemlerin hedefindeyse, Kasım Ayaklanmalarının bastırılmasında özellikle öne çıkan

[5] Petersburg'da gerçekleşen tüm tutuklamalardan doğrudan sorumlu olan Gerassimov, Sosyal Devrimcilerin tutuklanmasında Ratchovski'den bilgi aldığını kesinlikle reddediyor ve dolayısıyla da Asev'in o dönemde Ratchovski'ye önemli bilgiler sağlamış olabileceğini ihtimal dışı görüyor.

bazı hükümet yetkilileri vardı. Savaş Örgütü'nün kampanyası da, özgürlük günlerine böylesi vahşi bir sonu reva gören Hükümetin zulmüne bir yanıt olacaktı.

Önceden olduğu gibi Savaş Örgütü' nün faaliyetleri Asev'in idaresine verildi. En yakın yardımcıları, Savinkov ve Moisenko'ydu. Ekim 1905'ten sonra tam özerklik tanınan Finlandiya eylem üssü olarak hizmet etti; bu ülkenin faal politikacıları, Savaş Örgütü'ne ya fiilen yardım etti ya da moral destek verdi. Gönüllü sıkıntısı çekilmiyordu; pek çoğu henüz hapishaneden çıkıp özgürlüğe merhaba demiş olan tüm eski üyeler, örgütün çağrısına kulak verdiler. Üye sayısı 30'a yaklaşmıştı ve ayrıca hem para hem de patlayıcı bakımından kaynak bolluğu da vardı. İlk bakışta her şey başarıya işaret ediyordu. Ama kampanya, "resmi bir şekilde" planlandı; eski yöntemlere göre, arabacılar ve işportacılar kurbanları göz hapsine alacaklar, ardından da bombacılar eylemi gerçekleştireceklerdi. Bu, Plehve eyleminde başarılı olan formülün tekrarıydı... Zubatov, Savaş Örgütü'nün yeni üyelerini asla "terör ustaları" diye nitelendirmemiştir, zira yaratma gücü ve ilhamdan yoksundu yaptıkları işler.

Bu koşullar altında bir ihanet yaşanınasa da kampanyanın başarısız olacağı açıktı. Kaldı ki ihanet de vardı ve muzaffer gericiliğin yarattığı koşullarda en zengin hayal dünyası bahşedilen romancıların bile kurgulayamayacağı karmakarışık bir biçim almıştı kampanya.

BÖLÜM X

Gapon'un İhaneti

22 Ocak 1905'te meydana gelen trajik "Kanlı Pazar" olaylarına ilişkin haberlerde, adalet ve özgürlük talebiyle Çar'ın sarayına doğru yürüyen kitleye öncülük eden papaz Gapon, elinde bir haç, gizemli ve edebi sözlerle betimleniyordu. Yurtdışındaki okurlar birkaç gün sonra papazın başına gelenlerden endişe duymaya başlamışlardı: Acaba kurşunlara hedef olmaktan veya tutuklanmaktan kurtulabilmiş miydi?. . Cenevre'ye sağ salim varışını ilk duyuran Berlin *Vorwärts* oldu. Herkes onu karşılamak için sabırsızlanıyordu. Sadece, bir insan sarrafı olan ihtiyar Adler, tüm şüpheciliğiyle, devrimin, Gapon'u "çürümüş kahramanlar" listesine koymasının çok daha iyi olacağını fark etmişti. Çok geçmeden de herkes Adler gibi düşünür oldu.

Ün ve para Gapon'u mahvetti. Tüm gazeteler ondan söz ediyordu; tüm dükkanlar onun fotoğraflarıyla doluydu ve özyaşamöyküsü için bir servet ödendi. Kibrinin sınırı yoktu ve her yerde ilgi odağı olmak istiyordu. Ancak hiçbir devrimci grup içinde ilerlemeyi başaramadı. İşe, Sosyal Demokrat Parti'ye bağlılığını ilan ederek başladı, ama burada yalnızca ikincil bir rol alabileceğini fark edince hemen vazgeçti. Bir süre daha Sosyal Devrimcilerle birlikteliğini sürdürdü, ama onlar da, Gapon'u, "liderleri" olarak ilan etmeye istekli değillerdi. Aslına bakılırsa, liderlik vasfı da yoktu.

Bunun üzerine Sosyal Devrimcilerden ayrıldı ve kendi bağımsız partisini kurmaya girişti. Bu kez bir partinin lideriydi, ama tek üyesi de oydu. Parti hiç devrimci çalışma yapmadı ve gerçek bir desteğe de sahip olmadı. Birçok Rus ve yabancı, sırf Gapon ismi için bağışta bulunduğundan partisinin bol miktarda

parası vardı. Özel yaşamında Gapon, daha da fazla battı. Paris'in ve diğer kentlerin en lüks gece kulüplerinin müdavimi olmuştu. Monte Carlo'da kumar oynadı, kadınlara para döktü ve sefahat âlemlerinin sarhoşluğuyla devrimci ideallerle tüm bağını kopardı.

Davranışları genel bir güvensizlik yarattı. Kasım ayında Petersburg'a gidip, kendi örgütünü kurmaya çalıştığında da tek bir yandaş bulamadı. Yine de çeşitli karanlık işler çevirmek için Gapon'un adını kullanmaya hazır pek çok kişi vardı. O dönemde Kont Witte'nin gizli servisinde çalışan polis ajanı ve tanınmış gazeteci Manasevitçh-Manoilov'la sıkı bir ilişkiye girdi. O, kısa süre de Gapon'un her şeyi yapabilecek biri olduğunu anladı ve polis şefleriyle temasa geçmesini sağladı. Gapon ilk olarak, emekli olmasına rağmen Polis Teşkilatı'na yeniden kabul edilmek için uğraşan Lopuhin'le tanıştı, ardından da Ratchovski'yle.

Ratchovski, Gapon'dan çok daha akıllı adamları rahatlıkla kendine çekebilirdi, ama her şeyden önce Gapon'u satın alabilecek imkana sahipti. İşe önce yüksek siyaset tartışmasıyla başladı: Ratchkovski, hükümetin, tamamen "üzücü bir yanlış anlama"dan kaynaklanan "Kanlı Pazar" olaylarından esef duyduğunu, artık Gapon'a değer verdiğini ve Rusya'daki işçi hareketini, barışçıl yollara yönlendirmek ve onu hor gören Sosyal Demokratlar ve Sosyal Devrimcilerin etkisinden kurtarmak için hizmetlerine ihtiyaç duyduğunu öne sürdü. Gapon'un yemi yuttuğu anlaşılınca da, konuşma daha somut bir yöne evrildi: Ratchovski, teröristlerin, ülkenin olağan gelişimini engellediklerinden yakınmaya başladı ve hükümetin, ülkeyi terör tehlikesinden kurtarmayı başarması hâlinde reform politikasını çok daha rahat uygulayabileceğini söyledi.

Genellikle, Petersburg'un en iyi lokantalarının özel odalarında bir araya geliyorlardı. Ratchkovski eğlenceye para harcamaktan çekinmiyordu. İyi şarap, Gapon'un çenesini düşürüyor ve Ratchovski de, bu durumdan yararlanarak doğrudan tekliflerde bulunuyordu. "Artık yaşlandım" diye yakındı, "ve yerimi alacak kimse yok. Rusya'nın (yani Rus siyasi polisi'nin) senin gibi adamlara ihtiyacı var. Neden benim yerime sen geçmeyesin? Bu, bizi çok memnun eder. Ama önce bize yardım etmeli-

sin. Bize, devrimci örgütlerin ne yaptığını anlatmalısın." Gapon, bu gurur okşayıcı teklife dayanamadı ve yavaş yavaş devrimci faaliyetler hakkında bildiklerini, özellikle Savaş Örgütü'nün terör eylemlerine ilişkin ne biliyorsa, ortaya döküverdi.

Ratchovski'ye daha fazla yardımda bulunmaktan da geri durmadı: Savaş Örgütü'ne yakın olan ve teröristlerin yeni planları hakkında kendisini bilgilendirebilecek iyi bir arkadaşının, mühendis Rutenberg'in, yardımına güvenebileceğini de ifade etti. Ratchovski kendinden ve yaptığı işten çok memnundu. Savaş Örgütü' nün faaliyetleri hakkında önemli ve sağlam bir bilgi kaynağı yaratmış olduğunu düşünüyordu. Gapon'un pahalıya patlayacağını fark etti, ama buna değerdi.

Bu, önemli bir karar olduğundan Ratchovski, İçişleri Bakanı Durnovo'ya, Gapon'la olan ilişkisinden bahsetti. Petersburg *Ochrana'sı* şefi Albay Gerassimov'u da arkasına aldı. Ratchovski görüşmeleriyle ilgili ayrıntılı ve çok iyimser bir rapor hazırladı. Kendi ifadesine göre Gerassimov onun kadar iyimser değildi. Özellikle de, üzerinde inançlı bir devrimci izlenimi bıraktığı için Rutenberg'in ikna edilebileceğine inanmadığı gibi polis raporlarından, sade ve ölçülü bir yaşam sürdüğü bilindiği için de parayla ayartılabileceğinden şüphe duyuyordu. Bu şüpheler üzerine, Durnovo, Ratchovski'nin, Gapon'la Gerassimov arasında bir buluşma ayarlamasını önerdi ve hiç istememekle beraber Ratchovski öneriyi kabul etmek zorunda kaldı.

Görüşme Kafe Paris'te gerçekleşti, ama Gapon sığ ve kibirli bir adam izlenimi uyandırdığından, Gerassimov'un kuşkularını daha da artırmaktan başka işe yaramadı. Bildiği her şeyi söylemeye hazırdı, ama verdiği cevaplardan, teröristlerle doğrudan bir bağlantısı olmadığı ve tek ümidinin, Rutenberg olduğu anlaşılıyordu. Sonuç olarak, Gerassimov Durnovo'ya olumsuz bir rapor yazdı, ama Ratchkovski'nin ısrarları üzerine Bakan, görüşmelerin sürdürülmesine onay verdi.

Rutenberg o sırada "aranıyordu" ve Moskova'da saklanıyordu. Ortak arkadaşlarından adresini öğrenmeyi başaran Gapon 19 Şubat 1906'da onu buldu. Rutenberg'in gerçekten de Gapon'a özel bir bağlılığı vardı, zira gözünde o, Ocak 1905 hareketindeki adamdı. Çar'a sunulacak o ünlü dilekçenin hazırlanmasında

Gapon'a yardım etmiş; karda askerlerin kurşun yağmuru altında o yanı başında durmuş ve daha sonra da kaçmasına yardım etmişti. Oysa şimdi, daha Gapon'un ilk sözlerinden fark etmişti ki, karşısında bambaşka bir adam duruyordu. Gapon kurnazlığa kalkıştı. Bakanlara düzenlenen terörist saldırılar ve "9 Şubat'ın daha geniş ölçekte tekrarı" gibi pek çok görkemli devrimci projeden bahsederek, Rutenberg'i polisin ağına çekmeye çalıştı.

Ama rolünü kötü oynadı. Anlattıkları çelişkilerle doluydu. Devrimci amaçları için kullanacağı biri olarak gösterdiği Ratchovski'yle yaptığı görüşmelerden söz etti. Tedirgin bakışları, rahatsız vicdanını ele veriyordu. Rutenberg kısa sürede, Gapon'un polisle ilişkisi olduğundan ve kendisini kibarca ihanete ikna etmeye çalıştığından emin oldu. Rutenberg, feci sonuçlar doğurabileceğinden bu oyun hakkında olabildiğince çok şey öğrenmeye karar verdi ve oyunu kabul etmiş gibi yaptı. Manevrası işe yaradı ve Gapon planlarının çoğunu anlattı. Rutenberg, teröristlerin planladığı eylemleri ihbar etmek için ona yardım edecekti ve karşılığında da Ratchovski, on binlerce ruble tutarında, hatırı sayılır bir ödeme yapacaktı.

Rutenberg, bir yandan anlaşmış gibi görünürken bir yandan da parti yöneticilerini ve Savaş Örgütü'nü durumdan haberdar etti. Gapon, kendinden çok emin bir şekilde Petersburg'da Rutenberg'le bir kez daha buluştu ve Ratchovski'ye, başarısını bildiren bir rapor gönderdi. Ratchovski, ajanlarından da, Gapon'un Rutenberg'le defalarca buluştuğunu öğrenmişti; dolayısıyla Gapon'a her zamankinden daha çok güvenir oldu. Bu işin Durnovo üzerinde de olumlu etkisi oldu. Görüşmeler artık daha somut bir şekle bürünmüştü; artık Gapon'a ve Rutenberg'e, terör eylemlerini ihbarları karşılığında ödenecek tutar tartışılıyordu. Gapon, tam 100 bin ruble istedi. Ratchovski, bu rakam karşısında donakalmıştı ve polisin asla böyle fahiş bir ödemeye yanaşmayacağını anlatmaya çalıştı. Durnovo'nun önerisiyse 25 bin ruble idi. Ne var ki Gapon ısrar ediyordu ve konu daha yüksek makamlara havale edildi. Durnovo, Kabine Başkanı Kont Witte'yle görüştü. Witte anılarında, Gapon konusunda dikkatli olunmasını tavsiye ettiğini yazıyor, ama Gerassimov, Gapon vakasından büyük ölçüde onu sorumlu tutuyor. Aslına bakılırsa

Witte, kendisinin de, para konusunda fazla pazarlık yapmamasını polise tavsiye ettiğini kabul ediyor.

Bu sırada Rutenberg, Helsingfors'a gitti ve orada Asev'i bulup kendisine, Gapon'dan bahsetti. Asev küplere bindi. "Ona göre" diye anlatıyor Rutenberg, "Gapon bir yılan gibi öldürülmeliydi. Ben bir görüşme ayarlayıp, akşam yemeği için dışarıya çıkaracaktım ve yemekten sonra, Savaş Örgütü'ne ait bir kızakla geri dönerken bir koruluktan geçerken onu bıçaklayıp, cesedini atacaktık." Asev'in, hainler söz konusu olunca hiç acıması yoktu.

Ancak Gapon sorunu böylesine basit bir şekilde sonuçlandırılamazdı. Faal devrimcilerin gözünde çoktandır değerini yitirmişse de halk kitlelerinin ona hâlâ inancı vardı. Onlar için Gapon hâlâ Kanlı Pazar'ın kahramanıydı; onun ihanetine inanmayacaklarını, ama siyasi rakiplerini ona komplo düzenlemekle suçlayacaklarını düşünmek için çok neden vardı. Dolayısıyla, Gapon'un polisle olan ilişkisini kanıtlamak için hem onu hem de Ratchovski'yi öldürmeye karar verdiler.

Bu görev, hain rolünü oynamaya devam edecek ve Gapon'u, Ratchovski'yle bir görüşme ayarlamaya ikna edecek olan Rutenberg'e verildi. Plan en ince ayrıntısına dek düşünülmüştü: Rutenberg, "arabacı" rolünü üstlenecek olan, o sırada Durnovo'yu izlemekle görevli bir başka Savaş Örgütü üyesinden yardım alacaktı. Rutenberg'in "arabacıyla" ilişkisi, polisi, gerçekten de bir eylem planının izini bulduğuna inandıracaktı. Rutenberg bu rolü sevmediyse de devrimci hareket için önemli sonuçlar yaratacağı düşüncesiyle kabul etti.

10 Mart'a doğru Rutenberg, Petersburg'a döndü ve Gapon'la yeniden temasa geçti. Gapon gecikme nedeniyle sabırsızlanmıştı, ama Rutenberg'le yaptığı son anlaşmadan dolayı keyfi yerindeydi. Para konusunda uzun uzun pazarlık ettiler. Rutenberg'i bir an önce Ratchovski'yle görüştürme telaşındaydı. Ratchovski de, bu buluşma için can atıyordu, çünkü ileride yapabileceği teklifler bu görüşmenin sonucuna bağlıydı.

Uzunca bir tereddüt ve ertelemenin ardından –endişelerini yatıştırması zor olmuştu– Rutenberg bu görüşmeyi kabul etti. Tarih olarak 17 Mart, yer olarak da bir lokanta belirlendi. Ratchovski gayet keyifliydi, ama son dakikada Gerassimov tele-

fon ederek Rutenberg'in şüpheli davranışları olduğunu ve buluşmaya gitmemesi gerektiğini söyledi. Gerassimov'un yanıldığını düşünen Ratchovski bir süre gidip gitmemek konusunda karar veremedi. Her ihtimale karşı Gerassimov koruyucu önlemler aldı ve *Ochrana* ajanları buluşmanın yapılacağı odanın yanındaki odaya yerleştirildi. Sonunda Ratchovski gitmedi ve Rutenberg lokantada boşuna bekledi. Daha sonra Ratchovski'nin, Gapon ve Rutenberg'e karşı tutumu değişti, onlarla daha az ilgilendi; çok ihtiyatlı ve dikkatli oldu.

Bu değişimin nedenleri kısa bir süre öncesine kadar anlaşılamadı. Asev, Aralık Ayaklanmasının bastırılmasını izleyen dönemde kendisini çok huzursuz hissediyordu. Zafer besbelli gericiliğindi ve Asev, bir gün devrimin zafere ulaşacağına olan inancını kaybetmişti. Savaş Örgütü'nün kasasını elinde tutmak, Teşkilat için çalışmaktan daha fazla para kazandırmaya devam ediyordu etmesine de bu iş, Teşkilatla arasını iyi tutmak şartıyla kârlıydı. Teşkilatla yaşayacağı bir sorun sadece maddi gelirinin sıfırlanması anlamına gelmeyecek, aynı zamanda onu, hiç de küçümseyemeyeceği tehlikelerle karşı karşıya bırakacaktı. Ratchovski'nin tavırları özellikle rahatsız edici olmaya başlamıştı. Mektuplarına cevap vermiyordu. Tatarov'un, faaliyetlerinden haberdar olduğunu biliyordu ve öğrendiği her şeyi Ratchovski'ye anlattığına da kuşku yoktu. Bu doğrudan bir tehditti ve bundan ötürü Asev, polis Olimpos'un tanrılarının gazabını dindirmek kaygısını çok daha fazla hissediyordu. Durum tam olarak böyleydi.

Elimizde, Ratchovski'nin bu davranışını açıklayabilecek kesin veriler yok. Ama Ratchovski'nin, Asev'e olan güvenini kaybettiğini ve onunla hiçbir iş yapmak istemediğini varsayabiliriz. Ratchovski, daha sonra Jandarma Albay'ı P. P. Zavarzin'e, Asev'in ikili oynadığını fark ettiğini, bu yüzden de onunla olan tüm ilişkisini kestiğini söyledi. Zavarzin'in ifadelerinin tümüyle güvenilir olduğu söylenemese de anlattıkları genel olarak Ratchovski ile Asev arasındaki bağa ilişkin bildiklerimizle uyuşuyor. Artık, inanmaya değer. Rutenberg'den, Gapon'un, Ratchovski'ye, kendisinin devrimciler arasında aslında nasıl bir yeri olduğunu anlattığını öğrendiğinde Asev'in nasıl da sinirlen-

diği tahmin edilebilir. Dolayısıyla Gapon'u öldürmek şart olmuştu.

Daha da karmaşık olanı, Ratchovski meselesinin nasıl çözüleceğiydi. Ya Asev onu ortadan kaldırıp kendisine şüpheyle bakan bir teşkilat şefinden kurtulmuş olurdu ya da Rutenberg'in planları hakkında onu uyararak gönlünü yeniden kazanmayı deneyecekti. Asev'in bu süreçte ne düşündüğünü ancak tahmin edebiliriz; ama davranışları, öncelikle Gapon ve Ratchovski'nin beraber öldürüleceği bir çifte suikast üzerinde dururken, sonrasında Ratchovski'nin tetikte olduğunu anlayınca, Rutenberg'in planını ihbar ederek durumu kendi yararına çevirebilme yoluna başvurduğunu düşündürtüyor. Bunu; 1917'de Soruşturma Komisyonu huzurunda Gerassimov'dan öğreniyoruz[6]: Asev'in, Ratçhkovski'yle görüşmelerinde Rutenberg'le ilgili uyarılarda bulunduğunu açıklayan mektuplarını hatırladığını belirtiyor. Bildiğimiz kadarıyla Ratchovski başlarda Rutenberg'le buluşmaktan memnundu, dolayısıyla Asev'in uyarıları, elbette, daha sonraki döneme rastlıyor olmalı.

Asev'in belli bir süre, bir yandan Gapon'u öldürmek, diğer yandan da Ratchovski'yi kurtarmak şeklinde çifte sorunla uğraştığına hiç şüphe yok. Asev genellikle kendisini, polis şeflerinin "cankurtaranı" olarak göstermeyi pek severdi. Deneyimleri, ona, hayatı "kurtarılan" şeflerin, kendisine karşı daha hoşgörülü davrandıklarını öğretmişti. Ancak Merkez Komite'nin, Gapon ve Ratchovski'nin beraber öldürülmeleri için kesin karar vermiş olması durumu zorlaştırmıştı. Asev buradan da bir çıkış yolu buldu. Çifte suikastın tüm sorumluluğunu üzerine aldı ve Rutenberg'e, Ratchovski'yi tuzağa düşüremese bile, her durumda Gapon'u öldürmesi yönünde talimat verdi. Asev bu planı tam anlamıyla gerçekleştirmeyi başardı.

Sona yaklaşmışlardı. Rutenberg, çevresindeki polis çemberinin giderek daraldığını; Gapon ve Ratchovski'yi aynı anda ağına düşüremeyeceğini anlamıştı. Çifte suikasta cesaret ede-

---

[6] Gerassimov, "Asev'in Ratchovski'ye kendisini Rutenberg'den gelebilecek tehlikelere karşı uyardığı mektuplardan söz ettiğini hatırlıyorum" diyor.

meyeceğini anlayınca en kolay yolu seçip yalnızca Gapon'u öldürmeye karar verdi.

Gapon'u, öldürmeden önce, Ocak 1905 olaylarında yer almış işçi arkadaşlarından oluşan bir mahkemece yargılanmasına karar verildi. Petersburg yakınlarında ıssız bir yerde bir villa ayarlandı. Gapon, Savaş Örgütü'nün ihbar edilmesinin son şartlarını konuşmak bahanesiyle oraya götürüldü. Hazırlanan tuzaktan hiç haberi olmayan ve Rutenberg'e kaytardığı için kızgın olan Gapon, son derece açık, kaba ve kışkırtıcı bir dille "Neden hâlâ sallanıyorsun?", "25 bin iyi para!" dedi.

Rutenberg, teröristlerin tutuklanmaları hâlinde asılacaklarından endişe ettiğini ve korktuğunu söyleyince Gapon'un yanıtı sert oldu:

"Ee, ne olmuş! Elbette yazık, ama yapacak bir şey yok! Odun keserken elbette etrafa kıymık da saçılacaktır."

Ve Rutenberg'i, ihanetinin asla açıklanmayacağını söyleyerek rahatlatmaya çalıştı.

"Ratchovski akıllı adamdır, her şeyi mükemmel bir şekilde ayarlayacaktır" dedi.

Bu konuşma, ince bir bölmeden Gapon'u yargılamak üzere davet edilen işçiler tarafından dinleniyordu. Bu insanlar geçmişte Gapon'u, Ocak Hareketinin lideri olarak neredeyse tanrılaştırmışlardı. Artık kendilerini zor tutuyorlardı ve Rutenberg sonunda bu oyuna son noktayı koymaya karar verdi ve onlara kapıyı açtı. Aniden odaya daldılar; haykırarak ve neredeyse inleyerek Gapon'un üzerine atladılar. Gapon onları tanımıştı, aralarından bazıları yakın arkadaşlarıydı. Dizlerinin üzerine çöktü ve ellerine sıkıca sarılarak merhamet diledi.

"Kardeşler..." diye yalvardı, "beni affedin, beni affedin, geçmişin hatırına..."

"Senin kardeşin Ratchovski, biz değiliz!" dediler.

"Sen bizim kanımızı polise sattın, bunun affı yoktur!" diye ekledi diğerleri.

Rutenberg'in, adaletin tecellisine tanık olacak gücü yoktu. Neredeyse isterik bir şekilde hıçkıra hıçkıra ağlayarak odadan dışarı çıktı: "Bir zamanlar benim arkadaşımdı... Tanrım!.. Ne korkunç..."

Bu sırada Gapon'un boynuna bir ilmik geçirilmiş ve ip de demir bir kancaya bağlanmıştı. Birkaç dakika içinde her şey olup bitti. Bu olay, 10 Nisan 1906'da akşam saat yedi civarında oldu... Hepsi de, kapısına kilit vurdukları villayı sessizce terk ettiler.

Rutenberg'i, olayın hemen ardından gittiği Finlandiya'da sürpriz haberler bekliyordu. Anlaşılan Asev, Gapon'un tek başına öldürülmesine izin verdiğini ya da eylemin yakın bir tarihte yapılacağına dair uyarıldığını reddediyordu. Merkez Komite'nin kararından sapmayı hiçbir zaman onaylamadığını ve bir an için bile olsa onun değil de Rutenberg'in sözlerine inanılmasını, kişisel bir hakaret olarak değerlendireceğini açıkladı. Sonuçta Rutenberg hem parti disiplinini bozmakla hem de Merkez Komite'nin en "saygın" üyelerinden birine iftira atmakla suçlandı. Parti, Rutenberg'in bireysel eylemi olarak ilan ettiği Gapon suikastının tüm sorumluluğunu reddetti. Ardından gerici gazeteler, Rutenberg'in siyasi polisle bağlantısı olduğunu ve Gapon'u, ya rakibi olduğu için ya da ifşa olmaktan korktuğu için öldürdüğünü ima eden yazılar yayımlamaya başladı... Tüm bunlara dayanamayıp tümüyle allak bullak olan Rutenberg, devrimci hareketten çekildi.

BÖLÜM XI

Asev'in Polis Teşkilatı'yla Uzlaşması

Şimdi, geçmişe şöyle bir dönüp bakınca, Merkez Komite ve Savaş Örgütü şeflerinin, yani yeterince deneyim sahibi gibi görünen bu insanların, nasıl olup da Rutenberg ve Gapon davasında bu denli ciddi hatalar yapabildiğini anlamak çok zor. Terör eylemlerinin başarısında ölçü, beklenmedik olmasıdır. Savaş Örgütü'nün şefleri Rutenberg'in yardımıyla Ratchovski'ye karşı kendi oyunlarını oynarlarken, polise, bırakın Durnovo'ya karşı bir eylem hazırlığı içinde olduklarını, muhtemel kurbanların da arabacı kılığındaki teröristlerce izlendiğini bildirmişlerdi. Özellikle Ratchovski'nin lehine sahneye konulan düzmece Durnovo eylemi tam o sırada hazırlıkları yapılan asıl planın bir kopyasıydı.

Ne Rutenberg ne de yardımcıları, asıl eylemin hazırlıklarını yürüten teröristlerle bir temas içindeydi ve polisin, Rutenberg'in peşindeyken, hiçbir şekilde teröristlerin izine rastlama olanağı yoktu. Bu şekilde devam ettiği sürece teröristlerin varsayımı doğru çıkabilirdi, ama polisin izleyebilecek farklı bir ipucu yakaladığını gözden kaçırıyorlardı. Polis, arabacı kılığına girmiş teröristleri dikkatle izlemeye alabilirdi.

Nitekim polis, mart tutuklamalarının hemen ardından, teröristlerin gizlenmek için sıklıkla arabacı kılığına girdiklerini öğrenir öğrenmez, arabacıları yakın takibe almak için gerekli önlemleri almıştı. Durnovo'ya suikast planının haberini aldıktan sonra, arabacıların konakladıkları yerler sıkı bir şekilde izlenmeye başlandı. Bu mekanların sahiplerinden de, tuhaf davranışları olan veya arabacıların genel düzeni dışında hareket edenleri polise bildirmeleri istendi. Bu türden tüm ihbarlar titizlikle

incelendi. İhbarlardan biri, tam da Durnovo'nun peşindeki teröristle ilgiliydi. Bu teröristi takiple görevli dedektif, onun genellikle Durnovo'nun evi çevresinde durduğunu ve orada sonuna kadar saatlerce kaldığını ve davetsiz misafirlerini geri çevirdiğini fark etmişti. Zamanla anlaşıldı ki bu şüpheli kişi, iki arabacı ve düzenli olarak hepsiyle buluşup onlara talimatlar verdiği açıkça anlaşılan bir adamla daha bağlantı hâlindeydi.

Tüm bunların ne anlama geldiği konusunda polisin hiçbir kuşkusu yoktu ve geriye yalnızca tutuklamaları yapmak kalmıştı. Ancak yeni bir güçlük ortaya çıktı. Soruşturmayı yürütmekle görevli dedektif Tituşkin, raporlarında, dördüncü teröristten "Bizim Filipovski" diye söz ediyordu. "Bu benim dikkatimden kaçmadı" diyor dönemin Petersburg *Ochrana'sı* şefi Gerassimov. Bir açıklama yapması istendiğinde de Tituşkin, söz konusu kişiyi bir süredir tanıdığını, beş altı yıl kadar önce Philipov kahvehanesinde, dönemin Soruşturma Şubesi şefi Mednikov tarafından bir tutuklama sırasında dikkatle kollanması gereken en önemli gizli ajanlardan biri olarak tanıtılmış olduğunu ifade etti.

Ne var ki bu durumda, gizli ajanı tehlikeye atmadan tutuklama yapmak imkansızdı. Gerassimov, "Filipovski'nin" kimliği ve polisle bağlantısı hakkında bilgi almak için Teşkilat'a başvurdu. Bu işi de, Teşkilat'ın bağımsız gizli servis sistemine şiddetle karşı çıkıp gizli servisin kendi kontrolüne geçmesini istediğinden büyük bir şevkle yapmıştı. Teşkilat, "Filipovski" hakkında tüm bildiklerini inkar etti. "Kesinlikle emin olmak için," diyor Gerassimov, "onlara, bu kişinin, Teşkilatın genellikle başka bir isimle bildiği veya yurtdışındaki gizli servisimize bağlı bir ajan olup olamayacağını sordum. Ancak Ratchkovski, Savaş Örgütü yakınında hiçbir ajanımızın olmadığı ve olamayacağı konusunda beni ikna etti."

Ancak, Tituşkin'nin elindeki veriler yabana atılmayacak denli sağlamdı. Bu nedenle bizzat "Filipovski"nin yakalanmasına karar verildi ve dedektiflere, hiç dikkat çekmeden onu tutuklamaları söylendi.

Emir harfiyen yerine getirildi. Filipovski, 15 Nisan günü, arabacılarından biriyle yaptığı bir görüşmenin ardından akşam

karanlığında geri dönerken, *Letnyi Sad*[*] yakınlarındaki ıssız bir sokakta pusuya düşürüldü. Dedektifler kollarından yakalayıp kendileriyle gelmesini istediler. "Filipovski" karşı koymayı denedi, ama sessizce gelmesinin kendi yararına olacağı belirtilerek kapalı bir arabayla *Ochrana*ya götürüldü. "Filipovski" burada da itiraz etti, Mühendis Tcherkass adına düzenlenmiş kağıtlar gösterdi ve bu durumu gazetelere duyurmakla tehdit ederek, bir an önce salıverilmesini istedi. Bu tehditler, Gerassimov üzerinde pek de etkili olmadı ve tutukluya, Teşkilat için çalıştığının ya da geçmişte çalışmış olduğunun bilindiği ve "doğruyu söylemesinin" kendisi için daha yararlı olacağı söylendi. Bunun üzerine "Filipovski" sakinleşti, ama daha fazla bilgi vermeyi de reddetti.

"Eğer istemiyorsan" dedi Gerassimov, "konuşmak zorunda değilsin. Acelemiz yok. Burada düşünmek için çok zamanın olacak ve karar verdiğinde gardiyana söyle. "

Böylece "Filipovski", kendisini *Ochrana* hücrelerinden birinde buldu. Bir karara varması iki gününü aldı. Besbelli bu yeni durum üzerine düşünüyordu. Sonunda konuşmaya hazır olduğunu bildirdi. Gerassimov onu hiç bekletmedi. "Filipovski" artık çok farklı bir tavırla konuşuyordu.

"Tamam gerçeği anlatacağım" dedi bir anda. "Ama eski şefim, Piotr Ivanovitch'in de burada bulunmasını istiyorum. "

Piotr Ivanovitch, Ratchkovski'den başkası değildi. Gerassimov, özellikle Ratchkovski'nin canını sıkacağı düşüncesiyle, hiç itiraz etmedi ve hemen Ratchkovski'yi aradı.

"Size hakkında sorular sorduğumuz 'Filipovski'yi yakaladık Piotr Ivanovitch" dedi Gerassimov, "Neler söylüyor dersiniz: Sizi çok iyi tanıdığını ve sizin için çalıştığını... Şu anda burada ve konuşurken sizin de yanında olmanızı istiyor. "

"Ratchkovski" diyor Gerassimov, "lafı dolandırmaya çalıştı. 'Nasıl olabilir? Asev olmasın"

"Bu ismi ilk kez duyuyordum" diye ekliyor Gerassimov.

Ratchkovski derhal *Ochrana*ya gelmiş ve Gerassimov'un özel odasında şiddetli bir tartışma başlamıştı. Ratchkovski her zamanki "tatlı gülümsemesi"yle Asev'e döndü.

---

[*] Yaz Bahçesi, Moskova -ç. n.

"Ah sevgili Asev'im, görüşmeyeli uzun zaman oldu."

Ama tek başına bir hücrede, çok az yiyecek verildiği için yarı aç yarı tok geçirdiği iki günün ardından Asev'in böyle şirinliklere hiç tahammülü yoktu. Bu arada saldırıya geçme vaktinin geldiğini de fark etmişti. Bir anda Ratchkovski'ye hakaretler yağdırmaya başladı. "Ben hayatımda böyle hakaretleri çok az duymuşumdur," diyor Gerassimov. "Ama Ratchkovski hiç istifini bozmadı. Sadece gülümsüyor ve sürekli 'Heyecanlanmayın, sevgili Asev, sakin olun!' diyordu."

Konuşma daha normal bir seyre girdiğinde, Asev'in, Ratchkovski'yi altı ayı aşkın bir süredir, hatta Asev ve Tatarov'u tehlikeye atan mektubun gönderildiği günden bu yana görmediği ortaya çıktı. Asev ilk başta devrimcilerin şüphelerini daha fazla üzerine çekmemek için hiçbir hayat belirtisi göstermemişti, ama son birkaç ay içinde Teşkilatla bağlarını yeniden kurmak adına bir iki girişimde bulunmuş ve Ratchkovski'ye çeşitli konularda bilgi içeren pek çok mektup yollamıştı. Ancak Ratchkovski, Asev'in görüşme talebini dikkate almamış ve onu "kaderin eline" terk etmişti. İşte bu yüzden Asev veryansın ediyordu.

Asev'in saldırısı oldukça etkiliydi. Gerassimov'un ifadesine göre, Ratchkovski, Asev hakkındaki şüphelerini açığa çıkaracak en ufak bir imada bile bulunmadı. Açıkçası bu konuya değinmekten de korkuyordu; zira Teşkilat faaliyetlerinin karanlık yönleri soruşturulacak olursa mahcup olacağı pek çok nokta ister istemez gün ışığına çıkabilirdi. Kuşkusuz Ratchkovski, Rutenberg komplosuna karşı uyararak "hayatını" kurtaran Asev'e kendisini borçlu hissediyordu. Asev en çok da bu durumdan faydalandı ve Gapon'un ölümü bu komplonun gerçek tehlikesini göstermeye yetmişti. Tüm bunlar, Ratchkovski'yi, Asev'le bağlarını koparmaya sevk eden iddiaları ortaya atmaktan da alıkoydu. Bu suçlamaları sonraya bıraktığından da, kendisini güç bela savunabildi. Anlaşılması da inanılması da güç bir savunmaydı yaptığı ve dinleyenleri etkileyemedi. "Ratchovski'nin Asev'e davranışı benim bile vicdanımı sızlatmıştı," diye yazıyor Gerassimov yayınlanmamış anılarında, "ve siyasi teşkilatın ba-

şında böyle beceriksiz adamlar olması şaşkına çevirmişti beni. Asev, Ratchkovski'ye gereken ve de hakettiği dersi verdi. "

Ne var ki, sonunda Asev ve Ratchkovski barıştı. Ratchkovski, Gerassimov'un anlattıklarına göre, kötü davrandığını kabul etti ve Asev'e, yeniden polisle çalışmasını teklif etti. Asev, önce usulen bu teklifi reddetti, ama sonunda razı oldu. İşin doğrusu, tek istediği de buydu.

Öte yandan, Asev'e, neden Durnovo'ya karşı bir eylemin hazırlıklarında yer aldığını sormaktan bütünüyle kaçınmak imkansızdı. Asev buna da tipik bir açıklama getirdi. Gerassimov anılarında, Asev'in, Ratchkovski tarafından yalnız bırakılınca "artık teşkilatın hizmetinde" olmadığını düşünüp "profesyonel parti çalışmasına devam etmeyi" uygun gördüğünü, bu nedenle de Merkez Komite'ye üye olduğunu ve Savaş Örgütü'nün faaliyetlerinde yer aldığını yazıyor. Bu açıklama, Ratchkovski'ye de Gerassimov'a da doyurucu geldi. Belli ki ikisi için de, polisle çalışmayı bırakan gizli ajanların, bakanlara yönelik suikast girişimlerini örgütlemekle meşgul olmaları gayet doğaldı. Kendisi hakkındaki fikirlerini sezen Asev, daha da yüzsüzleşti ve Teşkilatla arasındaki geçici kopukluk süresince yapılmayan ödemelerin de tazmin edilmesini istedi. Ve amacına ulaştı: 5000 ruble ödenmesine karar verildi, yani, bu aylar boyunca alması gereken maaşa ek olarak bir miktar da masrafları için ödeme yapılacaktı.

Asev de karşılığında onlara, Savaş Örgütü'nün faaliyetleri ve planlarına ilişkin bazı bilgiler verdi. Bu bilgiler elbette tam değildi. Savaş Örgütü'nce planlanan iki ana eylemden biri olan Dubassov'a suikast girişiminden hiç bahsetmedi. İkincisi, yani Durnovo'ya suikast girişimiyse iki ayrı terörist grup tarafından hazırlanıyordu. Bir tarafta, Asev'le temas içinde olan bir "arabacılar" grubu –A. R. Gotz, Pavlov ve Tretvakov– ve diğer tarafta da Savinkov'un yönetimindeki "arabacılar ve işportacılar"dan oluşan bir karma grup –Kudriatzev, Piotr Ivanov, Gorinson, Piskarev ve Simirnov– vardı. Polis zaten ilk gruptan haberdardı ve Asev *Ochrana*nın bulgularını doğrulayabilirdi, ama bunu yapmayı teklif dahi etmedi. *Ochrana*nın, varlığından şüphe bile duymadığı ikinci gruptansa hiç söz etmedi. Böylelikle Savaş

Örgütü'nün giriştiği iki önemli eylem hakkında polise neredeyse hiç taze bilgi vermemiş oldu.

Verdiği haberlerse, Savaş Örgütü'nün görece önemsiz projelerine, özellikle de Moskova Ayaklanmasının bastırılmasında yaptıkları acımasızlıklarla sivrilen, Semeonovski Alayı'ndan iki subay, General Min ve Albay Riman'a karşı suikast planlarına ilişkindi. Bu eylemlerin ana sorumluluğu, Asev'in de yardımıyla ortaya basit bir plan çıkaran Zenzinov'a verilmişti. İki terörist, Samoylov ve Yakovlev adlı iki eski öğrenci, askeri üniformalar içinde subayların karşısına çıkacaklardı. Asev bu planı tek bir isim vermeden ihbar ettiyse de anlattıkları sayesinde polis koruyucu önlemler aldı. Bunlar, Asev'in aylar sonra polis şefleriyle yaptığı ilk görüşmenin sonuçlarıydı. Demek ki, o sırada Asev'in oynadığı ikili oyunu bırakmaya hiç niyeti yoktu.

Gapon-Rutenberg olayının ayrıntılarına girmek Asev'i hayli keyiflendirmişti ve Ratchkovski'yle alenen alay ediyordu. "Pekala" dedi Asev, "Rutenberg'i satın almayı başarabildiniz mi? Savaş Örgütü içinde iyi bir gizli servis kurmuşsunuz, bu inkar edilemez!" Ratchkovski ve Gerassimov, Gapon'un öldüğünü kesin olarak ilk kez ondan öğrendiler. Ratchkovski, bir şeylerin yolunda gitmediğinden şüpheleniyordu, ama Gapon'un cesedinin Finlandiya sınırında ıssız bir villada günlerdir asılı olduğunu ancak şimdi öğrenmişti. Asev villanın tam adresini vermedi, belki de gerçekten unutmuştu. Rus-Fin sınırının her iki yakası boyunca yerel polis tarafından bir araştırma yapılması gerekti ve ceset ancak bir ay sonra bulunabildi...

Asev'le çalışan teröristlerin tutuklanmamasına karar verildi. Asev böyle bir şeyin, son kez devrimcilerin gözündeki yerini tehlikeye sokabileceğini, dolayısıyla da polis için çalışmayı bırakmak zorunda kalabileceğini öne sürmüştü. Bu nedenle, polisin peşlerinde olduğu yolunda bir söylenti yayılarak teröristlerin yalnızca "korkutulması" kararlaştırıldı. Tabii, Asev de serbest bırakıldı.

Gerassimov tüm bu konuşmaları İçişleri Bakanı Durnovo'ya aktardı. Gerassimov, kendisinin de, bundan sonra Asev'in bir gizli ajan olarak başarılı işler yapacağından emin olmadığını ifade ettiğini söylüyor. Zira, devrimciler Asev'e kuşkuyla bakar

olmuştu ve artık çok fazla dedektif tarafından tanınıyor diye bir kez daha ele verilmeyeceğinin bir garantisi de yoktu. Deşifre olması Asev için, elbette, ölüm demekti. Bu nedenledir ki Gerassimov, Asev'in hizmetini kabul etmemekten yanaydı. Şüpheci bir adam olan Durnovo ise meseleye başka bir açıdan bakıyordu. Teröristler onun için fazlasıyla can sıkıcıydı. Son günlerde kafesteki bir hayvan gibi yaşıyordu: Polis raporları genellikle en özel ve en önemli randevularından bile alıkoyuyordu. Bu nedenle nefes almasını sağlayacak her şeyden memnun olurdu.

Durnovo aşağı yukarı şöyle bir şey söyledi: "Bu onun riski, bizim değil. Eğer o istiyorsa neden biz endişelenelim ki? Şu anda alabileceğimiz her türlü yardıma ihtiyacımız var. Bırakın çalışsın, daha sonra gereğini yaparız."

Durnovo hiç itiraz etmeden 5000 rublelik ödeme talimatını imzaladı. Asev'le pazarlık da böylece noktalanmış oldu. Çalışmalarını Ratchkovski denetleyecek, Gerassimov da görüşmelerde yardımcı olacaktı.

Tutuklandığı için Asev birkaç gün ortada görünmemişti, ama devrimciler endişelenmediler. Asev, peşindeki polislerden saklanmak için ortalarda gözükmediğini söyledi. Polisin teröristlerin peşinde olduğu söylentisi de yayılmış olduğundan bu iyi bir açıklamaydı. Polisin kendilerini izlediğini ilk fark edenler arabacılar oldu, zira Gerassimov dedektiflere varlıklarını belli etmeleri yönünde talimat vermişti. Polisin, yakında tutuklamalar olacağı yolunda yaydığı söylenti, Savaş Örgütü yöneticilerinin kulağına kadar gitmişti. Merkez Komite üyelerinden birinin karısı, Kadet Partisi'nin* önde gelen bir üyesini ziyareti sırasında sofrada, üç arabacının Durnovo'yu izlemeye aldığını ve yakın bir zamanda tutuklanacağını öğrenmişti.

Bir başka Merkez Komite üyesi Argunov'a da, bir sempatizan neredeyse aynı şeyden söz etmişti; haber, derhal Asev'e iletildi ve o da Savinkov'u uyardı. Etraflıca düşündükten sonra,

---

Kadet (Anayasacı-Demokratlar) Partisi; Rus liberal-monarşist burjuvazisinin önde gelen partisi. Ulusal Özgürlük Partisi de denilen bu parti 1905 Ekiminde kurulmuştu; meşrutiyet yanlısı ve özel mülkiyeti savunan bir partiydi. Üyeleri arasında burjuvazinin, büyük toprak sahiplerinin temsilcileri, Zemstvo memurları ve burjuva aydınları da vardı. --ç. n.

yapılacak tek şeyin "arabacıları" hemen dağıtmak olduğu sonucuna varıldı. Asev dağılma planını hazırladı. Bu olayda kimse tutuklanmadı, ama aylar sonra tüm arabacılar teker teker tutuklandı ve dedektiflerin topladığı delillerle kürek cezasına çarptırıldı. Bu sırada Savaş Örgütü içinde de şiddetli bir kriz yaşanıyordu. Örgütün programı, Merkez Komite tarafından, Duma'nın açılış gününden önce tamamlanması şartıyla onaylanmıştı, çünkü Duma'nın açılışının ardından doğacak siyasi koşulların terörist yöntemlerin terkini gerektireceği düşünülüyordu. Açılış günü –10 Mayıs 1906– çok yakındı. Her yerde seçimler ilerici partilerin lehine seyrediyordu. Yeni üyelerin çoğunluğunun muhalefet saflarına katılacağından kuşku yoktu; kendilerini, eski rejimin, "Ulusal temsilcilerin iradesi" önünde teslim olacağı umuduyla teselli edenler, sadece Rus siyaset arenasına ilk kez çıkacak olan ılımlı liberaller değildi.

Savaş Örgütü'nün faaliyetlerinin artık sona yaklaştığı giderek daha açık hâle geliyordu, ama henüz programının hiçbir kısmı hayata geçirilmemişti. Başarısızlık peşlerini bırakmıyordu. Arabacıların ardından, Dubassov suikastını hazırlayan ikinci müfreze de tutuklandı. Asev, Teşkilata bu konuda hiç bilgi vermediği hâlde Moskova polisi kendi başına izlerini bulmuştu ve Savinkov ile arkadaşları tutuklanmaktan güçlükle kurtulmuşlardı.

Bu darbeyi, Min ve Riman'a karşı düzenlenen eylemlerde uğranan bozgun takip etti. Asev'in istihbaratı sayesinde Gerassimov, bu subayların evlerini özel koruma altına almıştı ve şahsen tanıyanlar dışında kimsenin onları görmesine izin verilmiyordu. Yabancılarsa ancak haklarında bir ön araştırma yapıldıktan sonra içeri alındılar. Sonuç olarak, iki terörist, subay üniforması içinde gelmiş ve önemli isimler de vermiş olsalar (Prens Vadbolski ve Prens Drutzki-Sokolenski), subayların dışarıda olduğu söylenerek içeri alınmadılar. Üstelik üniformaları ve unvanları, hemen oracıkta gözaltına alınmalarını engelleyememişti... Ama birkaç saat sonra Iakovlev (Prens Drutzki-Sokolenski) Riman'ı bulmaya tekrar gittiğinde gözaltına alındı, çünkü bu arada polis onun bir sahtekar olduğunu ortaya çıkarmıştı.

Savaş Örgütü'nün iddialı planları hiçbir sonuca varamama tehlikesi altındaydı ve üyeleri bu durumu, onurlarına sürülmüş bir leke olarak görüyorlardı. Bu genç adamlar ne pahasına olursa olsun *Savaş Örgütü'nün şeref ve itibarını iade etmek* istiyorlardı ve en gözü kara eylemlere girişmeye de hazırdılar. Gotz, doğrudan Durnovo'nun evine saldırı düzenlemeyi planlıyordu. Patlayıcılar bağlı "ceketler" giymiş teröristler zorla Durnovo'nun evine girecekler ve kendilerini patlatıp Durnovo'yu, orada olan herkesle beraber yıkıntılara gömeceklerdi. Bu plandan çeşitli sebeplerle vazgeçildi. Ne var ki, bir an önce yeniden örgütlenip, Durnovo ve Dubassov'u Duma'nın açılışından önce öldürme kararı verildi. İlk suikastın yönetimi Savinkov, diğeri de Asev'in sorumluluğunda olacaktı.

Savinkov'un çabaları sonuçsuz kaldı. Polis o grubun izini hiç bulamadı, ama Durnovo'yu korumak için alınan önlemler o denli sıkıydı ki, teröristler onu görmeyi bile başaramadılar.

Asev daha başarılıydı. Eylem için 6 Mayıs'ı, Çariçenin doğum gününü seçmişti. O gün, Dubassov da Moskova Genel Valisi olarak Kremlin'deki törende bulunacaktı. Saldırı da törenden dönerken yapılacaktı. Asev çok dikkatli hareket etti: Diğer üyeleri önden gönderdi ve kendisi son dakikaya kadar Finlandiya'da kaldı. Bu eylemde başarılı olmayı gerçekten istiyor gibiydi. Eylemden tam bir hafta önce teknisyenler Moskova'da kazara meydana gelen bir patlamada ölmüş ve neredeyse tüm dinamit stoku da havaya uçmuştu. Eğer isteseydi Asev eylemi yarıda bırakabilirdi ve bu başarısızlık için kimse de onu suçlamazdı. Ama öyle yapmadı; ek önlemler aldı ve planda açılan gediği kapamaya girişti.

Asev de, kararlaştırılan günden yalnızca bir gün önce Moskova'ya geçmişti. Buraya, özel işlerini bahane ederek hem Ratchkovski hem de Gerassimov'un izniyle gelmişti. Planlanan eylem konusunda tek kelime bile etmedi.

Eylem hakkıyla gerçekleşti. Dubassov, yaveri Kont Konovitzin ile beraber açık bir arabada gidiyordu. Genel Vali'nin evine yakın bir yerde, Çernişevski Sokağı ile Tverskoy Meydanı'nın kesiştiği köşede, terörist Vnorovski nöbetçi hattını yardı ve bombayı arabanın altına doğru fırlattı. Patlamada

Dubassov'un yaveri de Vnorovski de öldü. Dubassov ise patlama anında arabadan atlamış ve birkaç yerinden, hayati tehlikesi olmayan ama uzun süreli tedavi gerektirecek yaralar almıştı. İzne çıktı ve bir daha da aktif çalışma hayatına dönmedi. Patlama sırasında Asev, eylemden hemen sonra polis tarafından, herhangi bir terörist var mı diye kolaçan etmek için etrafı çevrilen Philipoff Kafe civarındaydı. Araştırmayı yürüten yaşlı bir dedektif onu tanıyıp bırakılmasını emredince alıkonulmadı.

Bu eylem, tamamen başarılı olmasa da, o dönem Savaş Örgütü'nün gerçekleştirdiği tek olumlu işti ve Asev'in itibarını yükseltti. Asev'in itibarının iade edilmesine karşın, pek çok insanın kafasında Menstchikov'un gönderdiği mektupla ekilen şüphe tohumları öylece duruyordu. Herkes Asev'in, Plehve suikastı döneminde samimi bir devrimci olduğunda hemfikirdi, ama bir kısmı, daha sonra polisle bağlantıya geçmiş olabileceğini kabul etmeye başlamıştı.

İyi bir insan sarrafı olan Asev, bu havayı hissetmişti. Dubassov suikastı gibi bir riski de bu olumsuz havayı dağıtabilme arzusuyla göze almıştı. Yanılmamıştı: Eylem en kuşkucu devrimcilerin bile gözündeki itibarını yeniden kazanmasını sağlamıştı. Bunun için Ratchkovski ve Gerassimov karşısında güç duruma düşmeyi bile göze almıştı.

Rusya'da bir polisiye gelenek vardı. "İşinin ehli" her *Ochrana*, öyle veya böyle tüm yerel terörist örgütler içinde kendi ajanlarını bulundururdu. Bu uğurda ne para ne de zahmet esirgenirdi. Aksiyse, "işe yaramazlığın" bir belirtisi idi. Moskova *Ochrana*'sı, bu geleneği sürdürmek istemiyor diye suçlanamazdı; zira kendi güvendiği bir ajanı vardı: Zinayda Zuçenko, yerel teröristlerle temas içindeydi ve yerel olarak örgütlenen tüm eylemlerden de haberdardı. Savaş Örgütü merkezinin bir üyesi değilse de örgütün faaliyetlerine ilişkin her zaman bir miktar bilgi sahibi olmayı başarıyordu. Onun sayesinde polis birkaç hafta önce davranıp Savinkov grubunun peşine düşmüştü. Asev daha tedbirliydi ve yerel örgütten uzak durmuştu. Ama örgüt liderlerinden Sladkopetzev'le, şans eseri yolda karşılaşmıştı ki Sladkopetzev daha sonra yoldaşlarına, Dubassov suikastının bizzat Asev tarafından örgütlendiğini düşündüğünü söyledi.

Zuçenko vakit kaybetmeden duyduklarını *Ochrana*ya rapor etti ve onlar da telgrafla Petersburg'u haberdar ettiler. Dolayısıyla Asev'in, Dubassov'a suikast girişiminden sonra Ratchkovski ve Gerassimov'la yaptığı ilk görüşme öncesinde Teşkilat zaten eylemi öğrenmişti.

Görüşme çok sert geçti. Daha sonra Asev, Brutsev'e, Ratchkovski'nin kendisini göstererek:

"Moskova'daki eylem senin işin!" diye bağırdığını anlatmış. Buna karşılık Asev'in cevabıysa:

"Madem benim işim, o hâlde neden beni tutuklamadınız?" olmuş.

Asev'in tahminine göre, polis büyük bir rezalet çıkmasından korkmuştu. Asev, Dubassov eyleminde yer aldığını tümüyle inkar etmekle kalmadı, bu işin asıl sorumlusunun da Zuçenko olduğunu ileri sürdü. Asev ve Zuçenko'nun, birbirlerinin oynadığı rolden haberdar olup olmadığını bilmemiz güç, ama ikisinin de iddiaları polisi çıkınaza soktu. Eğer bu olay kamuoyuna yansırsa, ki Asev'in tutuklanması hâlinde bu kaçınılmazdı, polis hem Sosyal Devrimci Parti içindeki en önemli iki ajanını kaybetmiş olacak, hem de ajanlarının en önemli devrimci örgüt içinde *ajan provokatör* olarak çalıştıklarının ortaya çıkmasıyla doğacak öfke fırtınasına göğüs germek zorunda kalacaktı. Birkaç gün içinde Duma'nın açılacağı da göz önünde tutulursa, bunun ciddi siyasi yankıları olabilirdi ve zaten sallantıda olan Hükümetin konumu savunulamaz hâle gelebilirdi. Bu koşullarda Ratchkovski ve Gerassimov'un temsil ettikleri gruplar adına bu tatsız durumu örtbas etmekten başka yapabilecekleri bir şey yoktu. Asev'in hesapları tamamen doğru çıkmıştı.

Benimsenen resmi görüş, Gerassimov'un da anılarında hem de hâlâ inanarak aktardığı şekliyle şöyledir: "Zuçenko'nun, bu eylemin örgütlenmesine yardım ettiği kabul edilebilir, ama bu, aylardır Polis Teşkilatı için çalışmayan Asev'in, Partinin kışkırtmasıyla bu eylemi düzenlemeye zorlanmış ve engellemeyi de başaramamış olabileceği varsayımını bir kenara atmamamızı gerektirmez. Apaçık bir şey var ki, o da, Asev'in de Zuçenko'nun da planlanan eylemi bildikleridir; ancak zaten Parti içinde şüp-

heyle bakıldıklarından kendi güvenlikleri için bu konuda bilgi vermemişlerdir."

Bu görüş gerçeklerle hiçbir şekilde örtüşmüyordu. Zira Zuçenko kesinlikle eyleme katılmamış; ikinci elden öğrenmiş ve bildiği her şeyi de "dürüstçe" polise anlatmıştı. Asev'in oynadığı role gelince; her şey zaten ortadaydı. Acaba, benzeri olaylarda edindikleri yeterli deneyim ve ellerindeki sağlam verilerin ışığında böylesi çelişkili bir açıklamayı kabul etmeleri mümkün olmadığına göre Gerassimov ve Ratchkovski, Zuçenko'nun ifadelerini ciddiye almış olabilir mi, bilinmez.

Olaylar öyle gösteriyor ki, meselenin bu noktada bırakılmasından hoşnut değillerdi; bu görüşmeden sonra Asev ikili oynamayı bıraktı ve hiç değilse bir süreliğine polis şeflerinin itaatkar ve gayretkeş bir hizmetkarıymış gibi yaptı. Böyle davrandıysa da, hiç şüphe yok ki, ikili oyunu sürdürmenin kendisi için vahim sonuçlar doğuracağına inandığındandır.

Elbette, Dubassov eyleminde yer almanın bir "bedeli" olmalıydı ki bu da ancak, Savinkov'un kellesiyle ödenebilirdi. Polis, Savinkov'un eylemdeki rolünü abartmıştı; onun Savaş Örgütü'nün üst düzey yöneticilerinden biri olduğunu sanıyordu. Asev de, Gerassimov'la yaptığı ilk görüşmede, bu fikri destekleyecek her şeyi söyledi. Gerassimov artık onu ele vermesi için ısrar ediyordu. Asev kabul etmişti. Savinkov'un kendisi için hazırlanan tuzaktan kurtulmasında Asev'in hiçbir kabahati yoktu.

19 Mayıs günü, Rusya tarihinin ilk temsili kurumu Duma, başkentlilerin sevinç gösterileri eşliğinde açıldı. Muhalefet partileri ezici bir çoğunluğa sahipti. Merkez Komite, Duma toplantı hâlindeyken terörü askıya almaya karar verdi. Ne var ki, resmi karar Parti Sovyeti'nin onayına bırakıldı. Asev, Merkez Komite'nin kararlarından haberdar ediliyordu. Ama yine de Sovyet toplantısından birkaç gün önce Savinkov'u, 1905'de Karadeniz Filosu'ndaki isyanı acımasızca bastıran Amiral Tchuknin'e suikast düzenlemek için Sivastopol'a göndermekten vazgeçmedi. Savinkov ve yoldaşları, Petersburg'dan itibaren *Ochrana* dedektiflerince izlendi. Güneyde tutuklanacaklar ve böylece Asev'den kimse şüphelenmeyecekti. Orada, Savinkov için ölüm cezasını kaçınılmaz kılacak suçlayıcı deliller bulunacaktı.

Polisin planları bir rastlantı sayesinde gerçekleşti. Savinkov'un Sivastopol'a gelişinden iki gün sonra, yerel Sosyal Devrimciler, kent komutanı General Nepliuev'e karşı bir eylem düzenlediler. Savinkov ve arkadaşları, bu işle hiçbir ilgileri olmamasına ve polisin de bunu çok iyi bilmesine rağmen tutuklandılar ve Askeri Mahkeme'ye çıkarıldılar. İdam kararına kesin gözüyle bakılıyordu. Ama başka bir rastlantı da Savinkov'u kurtardı: Savaş Örgütü'nden yoldaşları derhal Petersburg'dan geldiler; cesaret isteyen ve de başarılı bir kurtarma operasyonu düzenlediler. Asker üniforması içinde hapishaneden çıkarılan Savinkov daha sonra sınırı geçmeyi başardı. Baş sanığın kaçışıyla, dava da anlamını yitirmişti ve diğer sanıklara ölüm cezası verilmedi. Yurtdışında kısa süreli bir dinlenmenin ardından, sonbahara doğru Savinkov bir kez daha Savaş Örgütü saflarına katıldı. Bu sırada, Savaş Örgütü içinde pek çok değişiklik olmuştu. Savinkov tam zamanında dönmüştü: Asev'e, –kendisini ele veren adama– örgütü feshedecek bir planı uygulamasında yardımcı olacaktı.

BÖLÜM XII

Asev'in Yeni Şefleri: Gerassimov ve Stolypin

Sosyal Devrimci Parti Sovyeti, Duma'nın açılışından birkaç gün sonra Moskova'da toplandı ve teröre son verme karar aldı. Hükümetin, Duma'yla uyum içinde çalışmaya istekli olduğuna pek inanmayan Sovyet, Merkez Komite'ye, devrimin çıkarları için gerekli görecekleri her an terörü yeniden devreye sokma yetkisini de verdi.

Asev tüm Sovyet toplantılarında hazır bulundu. Teröre son verilmesi konusunda ikili bir tutum benimsedi. Teröristlerin önünde karara karşı çıkarak Savaş Örgütü'yle Merkez Komite arasındaki görüş ayrılıklarını besleme politikasını sürdürdü. Ama Merkez Komite üyelerinin yanında bu kararı desteklemekle kalmadı, hatta daha da ileri giderek kendi fikrince genel olarak devrimci partilerin görevinin bittiğini ve artık ülkenin siyasi gelişiminin liberallerin kılavuzluğunda gerçekleşebileceğini söyledi. Asev yine de karara uydu ve Savaş Örgütü'nü geçici olarak feshetti. Ona göre, bu o dönem için en iyi çözümdü. Terörün durdurulması, polis adına çalışırken üstesinden gelmesi gereken bu yeni durumu gözden geçirme fırsatı verdi. Gerçekten de durum tamamen değişmişti: Asev'in ikili oyununda yıllardır başvurduğu yöntemler artık geçerliliğini yitirmişti.

Hükümette meydana gelen değişiklikler doğal olarak Siyasi Polis bünyesindeki önemli kişileri de etkiledi. Siyasi Polis'i denetimi altında tutan İçişleri Bakanlığı P. A. Stolypin'e verilmişti. Stolypin, Petersburg'un resmi yaşamında yeni bir isimdi ve ilk başta kendisini güvende hissetmediğinden çevresini güvenebileceği insanlarla doldurmaya özen gösterdi. Aldığı ilk önlemlerden biri, Polis Teşkilatı'nın yönetim kadrosunu değiştirmek

oldu. Önce Ratchovski'nin hemen hemen tüm yetkileri elinden alındı ve kısa süre içinde, 1906 Haziranında da resmen görevden azledildi. Görevden alınma nedeni, katliamlarda oynadığı rol değildi. Stolypin'in yakın dostu Lopuhin, onu, Ratchovski'nin bu yöndeki "istismarlarından" haberdar etmek için hiç zaman kaybetmemişti.

Ancak bu, Stolypin'in, Ratchovski'yi, faaliyetleri konusunda sorgulanırken Duma'da savunmasına engel olmadı. Çünkü, Ratchovski'nin, sadece Saraydaki nüfuzlu kimselerce değil yeni atanmış valilere, uygun bir dille, kıyım yoluyla bölgelerindeki Yahudiler'in sayısını azaltırlarsa çok memnun olacağını telkin eden Çar tarafından da desteklendiğini biliyordu. Stolypin bunun farkındaydı ve Ratchovski'yi savunarak Çar'ın güvenini kazanmayı umuyordu. Ancak yeni Bakan zaten, Sarayla bağlantısı nedeniyle Ratchovski'nin, Siyasi Polis şefliğine uygun olmadığını düşünüyordu. Zira bu bağlantıları sayesinde Ratchovski, Bakan'ın istekleriyle her zaman uyuşması beklenmeyeceğinden daima kendi kişisel politikasını uygulamaya meyledecekti. Bu görev için, yalnızca kendisine bağlı ve sorumluluk sahibi birini düşünüyordu. Ratchovski'nin konumundaki önemli bir pürüz de, aynı dönemde Çar'ı Stolypin'siz bir Duma Bakanlığı oluşturmaya ikna etmekle uğraşan Trepov'la yakın ilişkisi içinde olmasıydı. Böylece, kaderin cilvesidir ki, kıyımları örgütleyen Ratchovski, liberal politikaların güçlü bir destekçisi olarak resmi düzeyde son yenilgisini de almış oldu.

Ratchovski'nin Teşkilattaki yerini, Trusseviç ve diğerleri gibi polislikten pek anlamayan ve siyasi bağımsızlığı da olmayan acemiler aldı. Aslında Siyasi Polis dünyasında merkezi figür, Petersburg *Ochranası*'nın şefi Gerassimov oldu. Ve hakikaten, devrimi izleyen dönemde Siyasi Polis'in en etkili şeflerinden birisi olmayı başardı.

1861'de alt tabakadan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Gerassimov, kendisine yeni bir kariyer umuduyla *gendarmerie*'ya* katıldı; hâlâ girişimci, enerjik ve gerçekleştirmek uğruna her an herkesi feda edebileceği planlarla yüklüydü.

Fransız kolluk gücü. –ç. n.

Jandarma subayları genellikle üst sınıflardan seçildiği ve önüne her türlü engel çıkarıldığından *gendarmerie*'ye girmek ve orada yükselmek onun için zor oldu. Köylü azmi ve çok geçmeden ortaya çıkan polislik yeteneği tüm bunların üstesinden gelmesinde ona çok yardımcı oldu. 1900 yılı itibariyle daha iyi bir konuma geldi; zira yetkililer, devrimci hareketin büyümesi nedeniyle jandarma subaylarının "toplumsal kökenini" soruşturmakta eskisi gibi titiz davranmaz olmuşlardı. 1905 Şubatında, İmparatorluk genelinde ve Petersburg'da Polis Teşkilatı'nda bir düzensizlik baş gösterince Gerassimov, Petersburg *Ochrana*'sının başına atandı. Bu, Rus Siyasi Polis'inde en fazla sorumluluk isteyen görevlerden biriydi, ama Gerassimov kısa sürede daha da önemli hâle getirmeyi başardı.

Gerassimov özellikle, polis şefleri arasındaki kargaşanın en üst düzeyde olduğu 1905 Ekim-Kasım döneminde öne çıktı. Polis, devrimci hareketin aleni tezahürlerine karşı önlem almaktan korkuyordu. Artık devrimci ajitasyon açık açık yapılıyor, hızla taraftar kazanıyor ve eski düzenin temellerini sarsıyordu. Gerassimov baskı politikasını savunuyordu. Ona göre yetkililerin tek bir alternatifi vardı: "Biz, devrimcileri zindana ve darağacına göndermeliyiz yoksa onlar bizi Petersburg'un sokak lambalarını süslemek için kullanacaklar." Dolayısıyla Petersburg İşçi Vekilleri Sovyeti üyelerinin bir an önce tutuklanmasını talep etti. Teşkilat yetkilileri, Ratchovski de dahil, bu tutuklamalara, Hükümetin bastırmaya gücünün yetmeyeceği bir patlamayı tahrik edebileceğinden karşı çıktılar. Gerassimov sıkı bir mücadele verdi. Israrı sonucu, meseleyi tartışmak için birimler arası özel bir konsey toplandı. Konsey başkanı, daha sonra gericiliğin en kötü yıllarında Adalet Bakanı olan ve Olağanüstü Komisyonun kararıyla Eylül 1918'de Moskova'da kurşuna dizilen Stcheglovitov'du. Komisyon oybirliğiyle Polis Teşkilatı'nın görüşünü kabul etti. Gerassimov ise sadece, daha sonra siyasi davalarda bir savcı olarak adını duyuracak olan Kamişanski tarafından desteklendi.

Bu yenilgi de *Ochrana* şefini vazgeçirmeye yetmedi ve görüşünü, İçişleri Bakanı Durnovo'ya götürdü. Buradan da daha başarılı bir sonuçla dönmedi. Gerassimov, son anda kendisine

destek çıkanın Adalet Bakanı Akimov olduğunu söylüyor. Durnovo'nun red cevabını duyar duymaz Akimov, "Zaman kaybetmeye tahammülümüz yok, bu bir ölüm kalım meselesi" diye araya girdi. Durnovo hâlâ bir ikircim yaşıyorken Akimov, İmparatorluğun Baş Savcısı olarak tüm sorumluluğu üzerine aldığını söyleyip oracıkta tüm araştırmaları yapması ve gerekli gördüğü tutuklamaları gerçekleştirmesi için Gerassimov'un eline bir yetki belgesi yazıp verdi. Böylece Aralık 1905'te Petersburg İşçi Vekilleri Sovyeti'nin kaderi de çizilmiş oldu.

Hükümete bakılırsa, tutuklamalar sorunsuz yapıldı; Petersburg'da hiçbir patlama, Moskova'da herhangi bir ayaklanma olmadı ve eyaletler fazla zorlanmadan kontrol altına alındı. Yerel raporların da yardımıyla çok geçmeden anlaşıldı ki, baskıcı önlemlerin gecikmesi, sadece hükümetin devrim karşısında zafer kazanma şansını azaltacaktı. Bunun üzerine Durnovo, Gerassimov'un polisiye yeteneklerine son derece saygı duymaya başladı ve ona her yönden destek oldu.

Artık Gerassimov'un kariyeriyle ilgili düş kırıklığı yaşaması söz konusu değildi, ama ihtirası daha da artmıştı. Konumundan, özellikle de şeflerini her zaman küçümsediği Teşkilat'ın emri altında olmaktan memnun değildi. Ne var ki, Teşkilat'a bağımlılığından, Siyasi Polis şefinin kendi tarafında olmasının önemini çabuk kavrayan Stolypin tarafından kurtarılmıştı. Sonuçta Gerassimov daha önce hiçbir *Ochrana* şefinin elde etmediği ve edemeyeceği ayrıcalıklara ve nüfuza sahip oldu. Teşkilat tamamıyla gölgede kalmıştı. Artık Gerassimov'u kontrol edemezdi; dolayısıyla Gerassimov, ne isterse yaptı ve Teşkilat'a kendi iradesini kabul ettirdi. Tüm gizli ajanlar artık onun denetimindeydi ve atılacak her adım onun bilgisine sunuluyordu. Yerel *Ochrana*ların şefleri de tüm meseleleri ona danışıyorlardı ve hangi meselelerin Teşkilat'ın gündemine geleceği aralarında belirleniyordu.

Petersburg *Ochrana*'sı bir dönem tüm İmparatorluk çapında yürütülen soruşturmaların merkezi oldu ve bu esnada Stolypin tek başına bu *ochrana*nın şefini kontrol etti. Gerassimov sıklıkla ve düzenli olarak her konuda ve önemine bakmaksızın Bakana rapor sunuyordu. Stolypin özellikle dev-

rimci partilerin faaliyetleriyle ilgileniyordu ve bu konuda kendisine içeriden bilgi sağlamaksa *Ochrana*nın göreviydi. Aynı zamanda Duma'nın sol kanadınca yürütülen faaliyetler hakkında da bilgilendirilmesi gerekiyordu. Böylece Siyasi Polis'in faaliyetlerini ayrıntısıyla takip ediyor; zaman zaman kimin tutuklanıp kimin tutuklanmayacağı konusunda doğrudan emirler veriyordu. Aslında, Stolypin bu dönem boyunca, yani 1906 yazından Gerassimov'un emekli olduğu 1909'a dek bu birimin asıl siyasi şefi, İmparatorluk sathında tüm Siyasi Polis'in şefiydi.

Gerassimov'un en temel görevlerinden biri, devrimci partiler içinde etkin bir gizli ajan ağı kurmaktı. Ama Gerassimov'a göre, Teşkilat'ın, bu meseleye resmi bakışı, etkin bir sistem kurulmasını engelliyordu. Resmi bakışa göre, bir gizli ajan hiçbir şekilde devrimci örgütün aktif üyesi olamazdı, ama tüm bilgiyi, ona güvenen üyelerden edinmeliydi. Bir ajanın, ancak ikincil bir konumda olabileceği daha az önemli bir örgüte mensubiyeti kabul edilebilirse de hoş görülmüyordu; ancak yine de bir ajanın diğerlerinin faaliyetlerini yönlendirmesi de beklenmezdi. Ajanların merkezi yürütme organlarına üye olmaları kesinlikle kabul edilemez addediliyordu.

Bu resmi görüştü, nadiren uygulanıyordu. Polis şefleri, bazı durumlarda, ajanlarına, devrimci yönetim kadrosuna girmeleri için doğrudan talimat veriyordu: Nitekim Asev'in de Savaş Örgütü'ne, Teşkilat şefleri ve bizzat Plehve'nin talimatıyla üye olduğunu görmüştük. Polis şefleri, bu şekilde, ister istemez, kendi ilkelerini ihlal ettiklerini fark ettiler. Sonuçta, ajanla polis arasında sessiz bir anlaşma vardı: Ajan, bu tarz bir örgütün üyesi oluyor, ama şefini resmi olarak bundan haberdar etmiyordu; şef de onun hâlâ bir "sempatizan" olduğuna inanıyormuş gibi yapıyordu.

Bir polis olarak Gerassimov, bu yöntemi hatalı ve tehlikeli buluyordu. Devrimci örgüt içindeki konumu resmi olarak bilinmeyen bir ajanı kontrol etmek, açıkçası daha zordu ve suiistimal olasılığı çok daha yüksekti. Gerassimov bu nedenle bu "gizli marazı" meşrulaştırmaya karar verdi. Ajanların devrimci yürütme organlarına girmelerine izin vermekle kalmadı, onları buna teşvik de etti. Bir yandan da ajanları daha sıkı bir denetim

altına sokmuş ve her birini, söz konusu örgütün tüm faaliyetleri hakkında polisi bilgilendirmekle sorumlu tutmuştu.

Bu politikayı uygularken Gerassimov, ajanlarını yerleştirdiği devrimci örgütlere karşı polisiye taktikleri de büyük oranda değiştirdi. Polisin yöntemi, bir örgütün tam beynine ulaşmak, liderlerin kimliğini öğrenmek ve tek bir darbeyle ezmek olmuştu. Bu Zubatov'un sistemiydi. Gerassimov ise, aralarında ajanlarının da olduğu devrimci yöneticilerin tutuklanmamasına özen gösterilen bir sistemi benimsedi. Bu politikanın en önemli nedenlerinden biri, artık devrimci hareketin kitleselleştiği bir dönemde tüm devrimci örgütleri yeryüzünden silmenin ve tüm devrimcileri yakalamanın imkansızlaşmış olmasıydı. Her zaman tutuklananların yerini alacak gönüllüler bulunuyordu. Her tutuklama, ya aralarındaki polis ajanını tehlikeye atacak ya da tutuklanması hâlinde ajan saf dışı kalacaktı. Bundan ötürü Gerassimov bu tip tutuklamaları kabul edilemez buluyordu. Artık polis meseleye farklı bir açıdan yaklaşıyordu. Devrimci liderler korunacak, ama öyle bir denetlenecekti ki, polis her devrimci eylemi felce uğratabilecekti.

Devrimciler gizli bir basımevi, dinamit atölyesi veya silah ve patlayıcı deposu kurdular, diyelim; polis yalnızca doğrudan ilgili olanları tutuklayacak, yönetim merkezine dokunmayacaktı. Yönetimin tek tek üyeleri arasında fazla tehlikeli olmaya başlayanlarsa tutuklanacak, ama bu tip tutuklamalar, ajana etkisi dikkate alınarak yavaş yavaş yapılacaktı. Ajanlarla iyi ilişkileri olan devrimciler mümkün olduğunca rahat bırakılacakken, parti içindeki rakipleri ilk fırsatta tutuklanacaktı. Yönetici kadronun tamamını hedef alan tutuklamalara da, yalnızca söz konusu örgütün hükümete karşı yıkıcı bir darbe vurabileceği siyasi kriz dönemlerinde müsaade edilecekti.

Bu tümüyle yeni bir politika değildi. Pek çok açıdan önceki dönemin polisiye yöntemleriyle aynı öğeleri taşıyordu. Ancak Gerassimov, tüm bu öğeleri düzenli bir sistem içinde birleştirmişti. Mantıksal olarak enine boyuna düşünülmüş sistem son hâliyle, bir polisiye ütopya idi. Ellerinin altındaki tüm gerekli bilgilerle, polis tehlike derecesine göre şu veya bu eylemi durdurmaya veya onaylamaya; ne kadar kabiliyetli olduğuna baka-

rak şu veya bu devrimciyi tutuklamaya karar veriyordu. Gerassimov, bu sistemi, Stolypin İçişleri Bakanı olmadan önce uygulamaya koyduğunu, ama yaptığı yeniliklere karşı çıkan eski teşkilat şeflerinin muhalefetiyle karşılaştığını söylüyor. Bu şefler, Stolypin'i kendi yanlarına çekmeye bile çalıştılar; ama o, sonradan Gerassimov'un sisteminin üstün yanlarını gördü ve ona *carte blanche** tanıdı.

Gerassimov, sınırsız yetkilerine ve mali gücüne rağmen, sistemini tam anlamıyla uygulamaya koyamadı; zira polis ütopyaları dahi öyle kolay gerçekleşmiyor. Yine de, önemli sonuçlara ulaştı ve peş peşe devrimci liderler üzerinde sıkı bir "denetim" kuruldu. [7]

Artık doğrudan kontrolü altına giren Asev, Gerassimov'un en değerli varlığıydı. Bu konuda bilgi sahibi olan polis çevrelerindeki söylentilere göre Gerassimov, Asev'e, geçmişini göz önüne alarak, iki alternatif sunmuştu: Ya "sadakatle" polise hizmet edecek, ya da darağacını boylayacaktı. Ancak Gerassimov, Asev'e böyle bir ultimatom vermediğini belirtiyor; ayrıca, Plehve ve Grandük Sergei suikastlarında Asev'in suç ortağı olduğunu bilmediğini ve Ratchovski'nin, tüm bunlardan haberdarsa bile, kendisine hiçbir şey söylemediğinde ısrar ediyor.

Bu ifadelerin doğru veya yanlış olduğunu söylemek çok zor. Şurası kesin ve zaten Gerassimov da itiraf ediyor: Dubassov olayında Asev'den şüphelenmek için sağlam gerekçeler vardı ve bundan dolayı da başlangıçta onunla ilişkilerinde oldukça tem-

---

Açık kart. --ç. n.

[7] Gerassimov, en önemli ajanlarından hiçbirinin ifşa edilemediğini ileri sürüyor. Bu ajanların pek çoğunun faaliyetleri halen bilinmiyor. Bu, Gerassimov'un, Teşkilatı, onların varlığından haberdar etmemiş olmasıyla açıklanabilir (Petersburg *Ochranası*'nın arşivleri, devrimin ilk günlerinde yok edilmişse de Petersburg'daki gizli ajanların çoğunun ismi 1917'de ortaya çıkarıldı), çünkü onlarla sadece Gerassimov'un kişisel bir bağlantısı vardı ve emekli olduktan sonra, onlar da aynı şekilde polis için çalışmayı bıraktılar. Gerassimov ayrıca, *Ochrana*'dan ayrılırken, daha güvenilir ajanlarına, ya halefinin emrinde çalışmalarına devam etmelerini ya da tamamen bu işi bırakmalarını önerdiğini ve çoğunun ikincisini tercih ettiğini anlatıyor. Gerassimov'a göre şimdiye dek bu ajanlardan bir tanesi bile ortaya çıkarılmış değil.

kinli davranmıştı. Ama Asev daha sonra bu şüpheyi dağıtmayı ve Gerassimov'un bütün güvenini kazanmayı başardı. Yayınlanmamış hatıralarında Gerassimov şöyle yazıyor: "Asev'in, Dubassov olayına dair yetersiz açıklamaları karşısında sunduğu raporlara da büyük bir çekinceyle yaklaşıldı. Ama kendisine verilen görevleri, dürüstlük, gayret ve duyarlılıkla yapması sonucunda, onunla ilgili tüm şüpheler dağıldı. " Verdiği bilgiler, araştırılıp teyit edilebildiği kadarıyla doğruydu ve parti içinde olup bitenlere dair bilgisi olağanüstüydü. Değeri hızla ortaya çıktı ve ona duyulan güven de arttı.

Asev, bu güveni pekiştirmek ve şüpheleri gidermek için elinden geleni yaptı. Eski çalışmaları hakkında pek çok şey anlattı ve onu, devrimcilerin gözünden düşürmekten başka bir iş yapmayan Teşkilatın "boş kafalı ekselansları" hakkında küçümseyici konuşmalar yaparak, Gerassimov'un gururunu okşadı. "Şeflerinin onunla çok az ilgilendiğinden yakınıyordu" diye yazıyor Gerassimov, "ve hakkında çıkan ihanet söylentilerine rağmen devrimcilerin güvenini yeniden kazanabilmesinin şaşırtıcı olduğunu ifade ediyordu." Bu, Asev'in geçmişteki davranışlarını yeterince açıklıyor gibi gelmişti ve Asev, doğrudan Gerassimov'un emri altında olduğu için artık çok daha farklı bir biçimde çalışacağını da ima etmeyi unutmamıştı.

Asev zafere ulaştı. Gerassimov'un güvenini tamamıyla kazandı. Gerassimov, Asev'in, Plehve ve Grandük Sergei suikastlarından sorumlu olduğunu gösteren delillerin doğruluğundan bu gün bile şüphe ediyor. Gerassimov, doğrudan kendi denetimi altında yaptığı işleri göz önünde tutarak, hâlâ Asev'in her açıdan samimi davrandığını savunuyor. "Bu süre" diye yazıyor Gerassimov, "Asev'in yaptığı tüm provakatif eylemlerin, eğer böyle bir şey varsa, tüm sorumluluğunu üzerime alıyorum ve şundan eminim ki, Asev beni hiç aldatmadı ve dolayısıyla provakatif eylem diye bir şey de söz konusu değildir. " Asev, bir yandan Gerassimov'dan, ilerde göreceğimiz gibi, pek çok şeyi gizlemeyi sürdürüp bir yandan da onda yıldırım etkisi yaratacak bir darbeye hazırlandığından, bu ifadeler aşırı güven arz ediyor.

Özünde Asev'in Gerassimov'la ilişkisi, kendi amaçları doğrultusunda kullanmak için güvenini kazandığı Ratayev'le olan-

dan farklı değildi. Tek fark, Asev'in konumunun artık daha güç bir hâle gelmesi ve güven kazanabilmek için daha büyük bir meblağ ödemek zorundaydı. Gerassimov'un bugün bile Asev'in sorumluluğunu üstlenmeye hazır olması, aralarındaki ilişkiye çok ilginç bir boyut katıyor. Polisin gözünde çoktandır itibarını yitirmiş olan Asev'in, insanlara kolay kolay güvenmeyen Gerassimov'ın güvenini kazanmayı başarmış olması belki de, ne kadar kurnaz bir insan sarrafı olduğunun ve insanların zaaflarını nasıl kullanacağını çok iyi bildiğinin bir kanıtıdır.

Gerassimov, Asev'le ilişkilerini, onun çıkarlarını kollamak üzerine kurmuştu. Anlaşılan Asev de, şefine, deşifre olması durumunda Teşkilat'ın, ona bir emekli aylığı veya Urallar'ın ücra bir bölgesinde mühendis olarak bir iş sözü verdiğini söylemişti. Gerassimov açık açık, Teşkilat'ın verdiği sözleri dürüstçe yerine getirme huyu olmadığından bu sözlere fazla bel bağlamamasını telkin etti. Hatta Asev'e, kara günler için bir kenara para koymasını tavsiye etti ve kendiliğinden, Asev'in maaşını iki katına çıkarıp ayda 1000 ruble yaptı. "Ona harcamaları için yeterli parayı Partiden bulabileceğini, bu nedenle de maaşına dokunmayıp bir bankaya yatırmasını önerdim. " diyor ve ekliyor Gerassimov, "Bu tavsiyeyi dinledi ve bir vasiyetname hazırlayarak -ki hâlâ bendedir- öldüğünde bu paranın karısına verilmesini istedi." Asev'in deşifre olmasını önlemek için de her türlü önlem alınmıştı. Bir gizli ajan olarak görevleri çok dikkatli biçimde tanımlandı. Yasadışı yayınlar, şehirlerdeki ajitasyon ve benzeri, görece daha az önemli devrimci faaliyetler hakkında, bilse bile, bilgi vermekten muaf tutuldu. Nitekim, "Bunlar için başka bilgi kaynaklarımız vardı." diyor Gerassimov.

Asev'in işi, çok önemli kişiler ve olaylar; Parti'nin Merkez Komitesi, Sovyet, Kongreler ve Konferanslarda olup biten her şey ve Duma içinde Sosyal Devrimcilerle yakın grupların içinde olup bitenler hakkında bilgi sağlamaktı. En önemli ve özel görevliyse, hiç kuşkusuz, Savaş Örgütü içinde olan her şeye dair Gerassimov'u bilgilendirmekti. Bu örgütün hakikaten şefi olduğunu öğrenince Gerassimov, Asev'i, doğrudan *Ochrana*ya karşı Savaş Örgütü'nün tüm faaliyetlerinden sorumlu yaptı. Buna karşılık, Gerassimov, öncesinde Asev'e danışmadan devrimci

grupların hiçbirine bir müdahalede bulunmayacağına ve tüm bu bilgileri, dışarı sızma tehlikesine karşı, Teşkilat'a bile sunmayacağına ve kesinlikle gizli tutacağına söz verdi.

Asev çok iyi "çalıştı" Sağladığı bilgiler doğru, değerli ve kesindi. Gerassimov'un, Asev'le beraber çalışmaya başladıkları ilk aylarda Rus siyasi yaşamında merkezi bir konum elde eden Duma'daki devrimci grupların ve muhalefetin nabzını ölçmek için en önemli bilgi kaynağı Asev'di. Gerassimov'un Stolypin'e yazdığı günlük raporların malzemesini de Asev sağlıyordu. Stolypin daha sonra bu bilgilerin değerini kavrayınca kaynağını sordu. Gerassimov, Asev hakkında bildiği her şeyi anlattı. Stolypin, Asev'in kişiliğiyle yakından ilgilendi ve o zamandan sonra onun verdiği bilgileri dikkatle incelemeyi ihmal etmedi: Özellikle önemli bir sorun, Asev tarafından yeterince izah edilemediğinde, Gerassimov'dan bu sorunu doğrudan kendisine getirmesini isterdi. Daha sonra Stolypin devrimci çevrelerdeki ruh hâli ve görüşler konusunda kendisini daha ayrıntısıyla aydınlatması için Asev'le bizzat görüşmek istedi.

Birçok nedenledir ki Gerassimov bu buluşmayı bir türlü ayarlayamadı. Ancak sık sık Stolypin'in, polisin ilgi alanı dışında kalan, ama kendisininse yakından ilgilendiği meselelere dair sorularını Asev'e aktarıyordu. Stolypin genellikle Asev'in, hükümetin şu veya bu projesine devrimci grupların vereceği muhtemel tepki ve şu veya bu mesele hakkında Duma içindeki gruplaşmaların görüşleriyle ilgileniyordu. Asev, bu soruların kaynağını biliyordu ve Stolypin'in ilgisinden gayet hoşnut, siyasi muhakemedeki uzmanlığını yansıtan cevaplar vermeye gayret ediyordu. Gerassimov, ilk Duma'nın dağılışı üzerine Asev'in, Stolypin'e, Shipov, Guçkov ve daha pek çok ılımlı liberalin hükümete alınma olasılığına ilişkin görüşünü bildirmek durumunda kaldığından bahsediyor.

Aynı şekilde Asev'in, Stolypin'in tarım reformuna ilişkin görüşlerini de hatırlıyor. Asev eski komünal köy sisteminin kaldırılarak yerine, tarım devrimi tehlikesini savuşturacak en iyi araç olarak köylülere özel mülkiyet hakkı verilmesinden yanaydı. Gerassimov'a göre, Asev'in siyasi görüşü, ılımlı Kadetler, daha

doğrusu Sol Ekimcilerin* çizgisine yakındı. Stolypin bu görüş alışverişine büyük önem veriyordu. Onu şaşırtan tek şeyse, bu düşüncelere sahip bir adamın, bütünüyle farklı konumlanmış Sosyal Devrimci Parti'nin yönetiminde yer alabilmesiydi.

Daha sonra, Asev'in deşifre oluşunu izleyen günlerde, hakkındaki ilk hükümet raporunun, ondan, bir "hükümet danışmanı" olarak bahsetmesi herkesi şaşkına çevirdi. Herkes bir polis ajanının "hükümet danışmanı" olarak adlandırılmasını tümüyle raporu hazırlayanın hatası olarak değerlendirdi. Ama Gerassimov'un anlattıklarına bakılırsa, bu tanımlamanın belli bir anlamı vardı. Rapora yanlışlıkla girmiş olsa bile bu ifade, Asev'in görevinin son yıllarında bulunduğu asıl konumu, basmakalıp "polis ajanı" teriminden çok daha doğru tanımlıyordu.

Ekimcilerin Partisi (ya da *Onyedi Ekim Birliği)*, büyük sanayi kapitalistlerinin ve toprağı kapitalist tipte işleyen büyük toprak beylerinin çıkarlarını temsil ediyordu. –ç. n.

BÖLÜM XIII

Asev, Gerassimov ve Stolypin'in Savaş Örgütü Karşıtı Kampanyası

Böylece ilk Duma'nın açılışının üzerinden birkaç ay geçti –ki bu Savaş Örgütü için de kısa bir tatil dönemi olmuştu. Çok geçmeden Duma'yla Hükümet arasında hiçbir anlaşmaya varılamayacağı ve bu çekişmenin de ancak zor kullanarak bir sonuca bağlanması gerekeceği belli oldu. Bu koşullarda Parti liderleri, aldıkları teröre başvurmama kararını yeniden gözden geçirmeye başladılar.

Sonunda Sivastopol birimi Merkez Komite'yi iyice sıkıştırdı. Birimin lideri, Amiral Tchuknin'in öldürülmesine müsaade almak için özel olarak Petersburg'a gelmişti. Ölüm kararı daha 1905'te, Sivastopol'deki ayaklanmayı bastırmasının hemen ardından verilmiş, ama sonrasında tüm öldürme girişimleri başarısız olmuştu. Şimdiyse Merkez Komite'nin, bu durumun, iki ay önce aldığı, teröre devam etmeme kararına uyup uymayacağını kararlaştırması gerekiyordu. Sivastopol sorumlusu, Tchuknin'in öldürülmesinin, devrimci davaya zarar vermek şöyle dursun özellikle de Amiral'den nefret eden askerlerle denizcilerin içindeki devrimci ruhu kamçılayacağını iddia ediyordu. Bu, zaten isyanı canlandırmak isteyen Parti için büyük bir fırsat olabilirdi. Sonunda Merkez Komite'den izin çıktı ve kısa süre sonra Tchuknin, denizci Akimov tarafından öldürüldü. Denizci, eylemin ardından kaçınayı başardı.

Sivastopol bir istisna değildi; zira her yerde ayaklanma hazırlıkları hem de tüm hızıyla sürüyordu ve Merkez Komite tek tek terör eylemlerinin devrime hizmet edeceğine kanaat getirdi

ve Savaş Örgütü'nün faaliyet programını yenileme kararı aldı. İlk ve tek görev Stolypin'i öldürmek olacaktı; çünkü Stolypin'in, önemli bir Bakanlıkla ilgili meselede Hükümet ile Duma'nın arasının açılmasında baş sorumlu olarak gösterileceğine şüphe yoktu.

Tabiatıyla Savaş Örgütü'nün başına geçen Asev oldu. Çoğu ya Petersburg ya da Finlandiya'da yaşayan ve işlerine geri dönmeye can atan eski üyeleri bir araya getirmekte hiç de zorlanmadı. Yeni gönüllüler bulmak da kolay oldu. Gerekli müfreze kısa zamanda kurulmuş ve işe koyulmuştu bile. Her zamankinden daha umutluydular. Dönemin genel atmosferi insanları gayrete getirmiş ve görevlerini başaracaklarına inanmalarını sağlamıştı. Yalnızca Asev çok sakin görünüyor ve hâkim güven havasını paylaşmadığını da gizlemiyordu. Bu da planın parçasıydı, çünkü eylemin başarısız olması için uğraşıyordu.

En başından itibaren Asev, Gerassimov'a, Savaş Örgütü'nün yeni faaliyet programını tüm ayrıntılarıyla bildirmiş, ama "önemsiz" noktaları dikkate almama hakkını kullanarak, Sivastopol olayından hiç bahsetmemişti. Oysa Petersburg eylemiyle ilgili olarak *Ochrana,* Savaş Örgütü'nün planını en ince ayrıntısına dek biliyordu; hem de tüm üyelerin isimleriyle örgüt içinde olup biten her şeyi... Tutuklamalar her an başlayabilirdi, ama Asev, emrindeki teröristlerden birinin tutuklanmasının kendi çöküşünü hazırlayacağında ısrar ettiğinde Gerasimov bunu hiç hesaba katmıyordu. Gerasimov'un planlarında Asev'i kaybetmek yoktu ve *Ochrana*'nın şefiyle Savaş Örgütü'nün lideri arasındaki yakın işbirliğinden ancak bir terörist müfrezenin sindirilmesi gibi fazlasıyla değersiz bir sonucun doğması da yakışık almazdı. Bu ittifakın olanakları daha zekice kullanılmalıydı.

En kârlı eylem tarzını bulmak da öyle kolay değildi. İlk başta benimsedikleri tarz asgari direniş oldu: Hiç tutuklama yapılmayacak ama tüm eylemler daha gerçekleştirilemeden durdurulacaktı. Asev, teröristleri yanlış yollara yönlendirebileceğinden bu işi çok iyi yapabilirdi. Artık teröristler, ne zaman Çar'a veya Duma'ya gitmek için yola çıksa Stolypin'in peşindeydiler. Gerassimov'la anlaştıkları gibi Asev, teröristleri, uzunca bir süre Bakan'ı bir kez bile göremeyecekleri yerlere yerleştirdi. Çabala-

rının sonuçsuz kaldığını fark eden teröristler çok geçmeden endişelenmeye başladılar.

Yönteminin ilk sonuçlarından hareketle Asev, hem cüretkar hem de alışılmadık bir ek plan önerdi. Böylelikle eylemi engelleme işini sistematik hâle getirerek, teröristleri ve Merkez Komite'yi, büyük ölçekli terörün imkansız hâle geldiğini kabul etmeye zorlayacaktı. Savaş Örgütü tam güçle çalışan ama hiç üretmeyen bir makineye dönüştürülmeli ve teröristler, ellerinden gelen her şeyi yaptıkları hâlde her hamlelerinin aşılmaz bir engele takılıp bozulduğunu düşünmeliydiler. Amaç, Merkez Komite'yi ve teröristleri, artık terörün eski yöntemlerle sürdürülemeyeceğine ve Savaş Örgütü'nün en azından bir süre için dağıtılması gerektiğine inandırmaktı. Plan, Gerassimov'un çok hoşuna gitmişti ve en ince ayrıntısına dek hazırlanmasına yardım etti. Ortaya, Asev'in Parti deneyimi ve otoritesiyle *Ochrana*'nın tüm mekanizmasını birleştirecek uzun erimli bir mücadele planı çıkmıştı.

Plan, Stolypin'in onayına sunuldu. Asev'in, kendisine karşı bir suikast düzenliyormuş süsü verdiği Bakan başta tereddüt etti ve tüm ayrıntıları dikkatle inceledi. Belli ki, "mekanizma"nın işleyişinde bir aksaklık olmasından ve bunun sonucunda da hayatını kaybetmekten korkuyordu. Ancak Gerassimov, onu, "talihsiz kazalar" olmayacağına dair temin etti ve Asev'den de benzeri bir söz aldı. Asev bu sözü vermeye razı oldu, çünkü Savaş Örgütü'ndeki disiplinin ne denli katı olduğunu da hiçbir üyenin kendi inisiyatifiyle harekete geçmeye kalkışmayacağını da biliyordu. Dahası, teröristler, kazara tutuklanmaları hâlinde gereksiz yere kendilerini tehlikeye atmamak için hazırlık çalışmaları esnasında yanlarında silah bulundurmuyorlardı. Gerassimov ayrıca, mümkün olan tüm koruyucu önlemlerin alınacağını ve teröristlerin yakından izleneceğini de garanti etti. Gerassimov'a göre plan sonucunda Savaş Örgütü, kesin ve kalıcı bir biçimde kontrolleri altına sokulacak ve Stolypin de hiçbir tehlike altında kalmayacaktı. Sonunda Stolypin bile planı beğendi ve onay verdi.

Böylece Savaş Örgütü'nün Stolypin'e karşı, –ama aslında Asev, Gerassimov ve Stolypin'in Savaş Örgütü'ne karşı– seferi de başlamış oldu.

Savaş Örgütü'nün çalışmalarına üyelerinin gözünden baksaydık her şey olağan seyrinde ilerliyor gibi görülürdü. Gizli buluşma yerleri ayarlanmış, bazı teröristler arabacı, diğerleri de ulak, işportacı vb. kılığına bürünmüşlerdi. Eylem için geniş çaplı bir hazırlık yapılmış ve hiçbir masraftan da kaçınılmamıştı. Savaş Örgütü'nün kasası o dönemde ağzına kadar doluydu: Yüz binlerce ruble vardı ve haznedarlar artık gelenek olmuş bir kural gereği Savaş Örgütü'nün tüm taleplerini sorgusuz sualsiz karşılıyorlardı.

İlk adımlar atıldıktan sonra teröristler Stolypin'i izlemeye başladılar. Şevkle ve büyük bir özveriyle çalıştılar, ama elle tutulur hiçbir sonuç elde edemediler. İçlerinden birinin nadiren Bakan'ı yolda giderken gördüğü oluyordu ve daha ziyade önlerine çıkan herkesi dikkatle inceleyen bir grup *Ochrana* ajanıyla avunmak zorunda kalıyorlardı. Ne zaman işlerine yarayacağını düşündükleri bir ayrıntı yakalasalar, anında ufukta, hem polisi atlatma umutlarını suya düşüren hem de kendi güvenlikleri konusunda endişelenmelerine neden olan alarm sinyalleri beliriyordu. Bu, Asev'in gizli ortağı Gerassimov'un işiydi.

Asev mümkün olduğunca kendi kaynaklarına güvenmeyi yeğliyor ve teröristleri, yanlış yönlendirerek çalışmalarını baltalıyordu. Belli ki bu yöntemin tıkandığı noktalar vardı, zira Örgütü olumlu sonuçlara ulaşabilmek için elinden gelen her şeyi yaptığına inandırması da gerekiyordu. Çabalarının sürekli sonuçsuz kaldığını gören teröristler de, inisiyatif kullanmaya ve kendi planlarını önermeye başladılar. Bağımsızlıkları artık can sıkıcı bir hâl almaya başlayınca da Gerassimov, Asev'in de rızasıyla onları "korkutma" yoluna gitti.

Önce teröristlerin kendi planlarını uygulamasına imkan tanındı. Asev başta eleştirdiyse de sonunda eylemlerin yapılmasına onay verdi. İlk adımlar umut vericiydi, ancak teröristlerin tepesinin attığı noktada, Gerassimov, üzerlerine, *Ochrana* argosunda, yaptıkları işi açık etmeden kimseyi izlemeyi becerememedikleri için "damgacılar/branders" diye adlandırılan daha yete-

neksiz dedektiflerini salıverdi. "Bu işte gerçekten uzman olan adamlarımız vardı" diye anlatıyor Gerassimov, "Birini izlerken neredeyse ensesinde soluk alırlardı. Ancak bir kör onları fark edemezdi. Kendine saygısı olan bir dedektif böyle bir görevi kabul etmezdi ve ayrıca onu bu şekilde kullanmak da, ya işi berbat edeceği ya da iyice ifşa olmasına yol açacağından hiç de akıl kârı değildi."

Doğal olarak teröristler *damgacıları* fark ettiler. Hemen Asev'i durumdan haberdar ettiler. Asev ilk başta bir süre onlara inanmamış gibi yaptı ve yeterince ürküp ürkmediklerini anlamaya çalıştı. Bulgular incelenince anlaşıldı ki polis gerçekten de peşlerindeydi. Sonrasında Asev, artık kural hâlini almış bir karar alacaktı: Planlardan vazgeçmek ve yalnızca teröristlerin güvenliğini düşünmek! Kaçışları konusunda da ayrıntılı talimatlar verecekti. Suikast için ayarlanmış atlar, arabalar, daireler ve silahlar doğal olarak öylece bırakıldı, ama teröristler güvenli bir şekilde ajanları atlattılar.

Bu tip "korkutmalar" çok nadir yapılıyordu ve her seferinde ayrıntılar üzerinde ufak değişiklikler yapılırdı. Ancak tüm bunlar, teröristleri, polisin, yöntemlerini öğrenmiş olduğuna ve Stolypin'in yanına bile yaklaşamayacaklarına ikna etti. Başarılı bir kaçışın ardından Finlandiya'da bir yerde bir araya geldikleri ve olayları gözden geçirdikleri her seferinde teröristler, polisin izlerini kesinkes "şans eseri" bulduğu ve kim olduklarını saptama fırsatını yakalayamadığı sonucuna varıyorlardı (kolayca kaçmalarını bu şekilde açıklıyorlardı). Ancak Bakan'a her yaklaşışlarında polisin bu "şans"ı yakalamış olması da, teröristleri, Bakan'ın polis tarafından aşılmaz bir güvenlik duvarıyla korunduğu sonucuna götürdü. Öte yandan teröristlerin planlarının zayıflığını "öngörebildiği" ve kaçışlarını çok başarılı bir şekilde organize ettiği için Asev'in otoritesi giderek artıyordu ve görünüşe bakılırsa "soğukkanlılığı" ve "öngörüsü"yle ilgili söylenenler tamamıyla doğrulanmıştı

Her başarısızlığın ardından Asev daha da ısrarla, terörün artık "eski yöntemlerle" sürdürülemeyeceğini vurguluyordu. "Polis" diyordu, "bizim eski hilelerimizi çok iyi biliyor. Bunda şaşılacak bir şey yok, zira hâlâ Plehve suikastında boy gösteren ara-

bacı, işportacı vs. kullanıyoruz... Eski yöntemlere öylesine bağlıyız ki yeni şeyler düşünemiyoruz. Bu zor, ama kabul edilmelidir..."

Bu şekilde haftalar, aylar geçti... Duma çoktan dağıtılmıştı. Ayaklanmalar patlak vermiş ve Kronstad, Sveaborg ve Reval'de bastırılmıştı. Bir terör dalgası; genel valiler, jandarma, polis ve kamu binalarına yönelik yaygın ve dağınık partizan eylemler tüm ülkeye yayılmıştı. Ama ortada 1905'te olduğu gibi kitlesel bir patlama yoktu. 1905 hareketinin omurgasını oluşturan işçiler şimdi sessiz kalıyorlardı; yenilgiden bıkmış, işsizlik ve sanayi krizi nedeniyle yıpranmışlardı. Geçici bir duraksama yaşayan Hükümet bu koşullar altında kısa zamanda ayağa kalkmış ve silahlı ayaklanmaları bir an önce sonlandırmak için her yerde askeri mahkemeler kurmuştu. Gericilik her geçen gün daha da güçleniyordu ve bunun baş sorumlusu Stolypin, otoritenin en nefret edilen temsilcisi olmuştu.

Tam bu sırada Savaş Örgütü, karşısında bir rakip buldu. Sosyal Devrimci Parti'den kopup kendi terörist mücadelelerini yürütmeye karar veren "Maksimalistler", Stolypin'e karşı bir eylem planlıyorlardı. Savaş Örgütü'nden çok farklı bir şekilde uzun hazırlık çalışması ve gözleme gerek duymadan, kısa ve hızlı darbelere dayanan eylemler örgütlediler. Üç üyesi, bombalarla donanmış şekilde, resmi kabul saatinde Stolypin'in villasına gitti. Nöbetçiler bunlardan şüphelenmiş ve holden öteye gitmelerine izin vermemişti. Bombaları holde patlattılar. Patlama, Bakan'ın villasının büyük kısmını harap etti. Aralarında çok sayıda nöbetçi, ziyaretçi ve tabii teröristlerin de bulunduğu düzinelerce insan hayatını kaybetti. Bakan'ın küçük çocukları da ciddi şekilde yaralandı, ama Stolypin neredeyse tek bir sıyrık bile almadan kurtulmayı başardı. Patlamanın sarsıntısı çalışma odasından oldukça az hissedilmişti.

Bu eylemin haberi Asev'e Finlandiya'dayken ulaştı. Haberi alınca bir anda telaşa kapıldı. Savaş Örgütü'nün Fin laboratuarında çalışan örgüt üyesi Popova, "Ağustosta, Stolypin'in villasının havaya uçurulduğu gün," diye yazıyor anılarında Ivan Nikolayeviç, "(Asev) aniden bizi çağırdı. Çok heyecanlıydı ve aynı zamanda da keyifsiz ve endişeli görünüyordu. Bir süre sessiz-

ce oturdu; sinirli sinirli bir demiryolu rehberinin sayfalarını çeviriyordu. Önce geceyi bizimle geçirmek istedi, ama sonra fikrini değiştirdi ve istasyona gitti."

Asev'in heyecanlanmasının nedenleri ortadaydı: Stolypin ve Gerassimov'un, eylemden Savaş Örgütü'nü sorumlu tutmalarından korkuyordu ve Bakan'ın yaşamına karşı kendi kellesini teminat olarak gösterdiğinden, Dubassov olayından sonra kendisini temize çıkarmasının çok daha zor olacağını biliyordu. Ayrıca, *Ochrana*'nın daha fazla bilgi edinmek için gözlem altında tuttuğu Savaş Örgütü üyelerini tutuklaması tehlikesi de söz konusuydu ve böyle bir durumda devrimcilerin gözünde itibarı zedelenebilirdi. İşte bu yüzden Asev, bir an önce Petersburg'a gidip Gerassimov'a her şeyi bizzat açıklamak istiyordu.

Neyse ki bu sefer Gerassimov'un güveni tamdı ve Gerassimov, onu tehlikeye atacak bir şey yapmadı. Ama Stolypin'in gözünde Savaş Örgütü'nü temize çıkarmak için Asev'in, bu olayda Partinin ve Savaş Örgütü'nün yer aldığını yalanlayan ve eylemde kullanılan yöntemi ahlaken ve siyasi olarak kınayan resmi bir bildiri yayınlaması için Merkez Komite'yi ikna etmesi gerekiyordu. Bu tarz açıklamaların devrimci hareket içinde pek yeri yoktu. Merkez Komite'nin bunun gerekliliği konusunda kuşkuları vardı, ama Asev'in ısrarı galip geldi. Bildiri metnini yazmak da ona düştü ve bu, Asev'in doğrudan yazarı olduğu tek resmi Parti belgesiydi. Açıkçası bu bildirinin onun için epeyce bir önemi vardı. Hem, eylemi örgütleyen "Maksimalistler"le kozunu da paylaşmış oldu. Bu andan itibaren, onlar hakkında ulaşabildiği tüm bilgiyi topladı ve polis şeflerine teslim etti.

Merkez Komite'nin "Maksimalist" eylemle ilgili bildirisi parti içinde herkesin onayını almadı. Gerçekleştirilen eylemler sırasında kazara zarar görebilecek kurbanları düşünmenin teröristleri bağlamaması gerektiğine inanan pek çok kişi vardı. Diğer pek çoğu da bildiriyi kaba ve gereksiz buldu, özellikle de olaydan kısa bir süre sonra Maksimalistler sorumluluklarını kabul etmişken. Merkez Komite'nin bildirisi öyle tuhaf bir etki yaratmıştı ki beklenen oranda protestoyla karşılaşmadı.

Bunun üzerine çıkan tartışmalar, Savaş Örgütü'nün çalışmalarının toptan sorgulanmasına kadar vardı. "Merkez Komite, Maksimalistlerin uyguladığı yöntemleri kınıyor... Neden Savaş Örgütü daha iyisini yapmıyor?", Partinin her köşesinde sorulan soru buydu. Aralarında Merkez Komite üyeleri de olmak üzere çoğu kişi, Savaş Örgütü'nün faaliyetlerini eleştirmeye başladı. Terörist çalışmadan iyi anlayan bazı devrimciler, Savaş Örgütü'nün işlerini kontrol etmeyi amaç edinmiş özel bir grup dahi kurdular. Asev'den habersiz hareket ettiler ve kısa bir süre sonra onun kontrolü altında yapılan hazırlık çalışmalarının yanlış yönlendirildiğini ortaya koydular.

Bu, Savaş Örgütü'yle onu eleştirenler arasındaki anlaşmazlığa da bir zemin oluşturmuştu. Kuşkusuz bunların asıl kışkırtıcısı Asev'di, ancak o genellikle arka planda kalmayı tercih etti ve ön cepheyi Savinkov'a bıraktı.

Savinkov, Sivastopol'da tutuklanması nedeniyle verdiği dört aylık bir aranın ardından yakın bir zamanda yeniden Savaş Örgütü saflarına katılmıştı. İdam cezasıyla karşı karşıya olup sonra da kaçışı, parti içinde kendisini çok meşhur yapmıştı. Savaş Örgütü üyeleri onun için endişeleniyordu. Asev'in ardından en kıdemli üye oydu. Üç yıl önce, Plehve suikastının gerçekleştiği o muazzam günlerde Savaş Örgütü'ne katılmış ve o tarihten bu yana da kesintisiz bir şekilde bu saflarda en tehlikeli görevlerde yer almıştı. Genç teröristlerin gözünde, Savaş Örgütü'nün tarihi ve gelenekleri onda vücut buluyordu. İsimleri etrafında hararetli bir hayranlık efsanesi oluşmuş Sazanov, Kalyaev ve Schweitzer'in yakın arkadaşı olarak, nadir dinlenme anlarındaki sohbetlerinde geçmişten bahsetmekten hoşlanırdı. O zamanlarda Savaş Örgütü içinde varolan ve şimdi de yerleştirmeye çalıştığı, hakiki kardeşçe sevgi ve güvenden kıvançla söz ederdi. Her bir üyeye son derece saygılı davranırdı. Daha sonra üyelerden birinin, Zenzinov'un kendisini adlandırdığı gibi "Savaş Örgütü'nün vicdanı" olmayı umuyordu.

Bunlar, Savinkov'un karakterinin sempatik taraflarıydı, ama artık çok da fazla belirgin değillerdi. Doğası gereği, yanında yetenekli bir lider olduğu sürece ideal olarak ikinci planda kalmaya niyetli birisiydi. Ölümle birçok kez burun buruna gelmiş

biri olarak kuşkusuz büyük bir cesarete sahipti; fakat bu asker cesareti, bir liderinkinden çok daha farklıydı. Uzun erimli bir eylem planı açısından düşündüğümüzde, inisiyatif alma ve bağımsız karar verip düşünme konusundaki yetersizliği nedeniyle Savinkov bir lider değildi.

Savinkov'un talihsizliği, Savaş Örgütü'nde çalıştığı yıllar boyunca Asev'e çok fazla güvenmiş olmasıydı. Hiç kuşkusuz Asev, Savinkov'u, zamanın entelektüel teröristlerine özgü kuşku ve tereddütlerden uzak olması sayesinde kazanmıştı. Bunların zihinleri genellikle "öldürme hakkı" sorunuyla meşgul olurdu. Mücadele ettikleri otorite temsilcilerinin milyonların çıkarlarına zararlı olduğunu biliyorlardı, ama çoğu, her ne nedenle olursa olsun, birinin başka bir insanın canını almaya hakkı olup olmadığı konusunda şiddetli bir rahatsızlık duyuyordu. Peki ya insan hayatı kimseye bu hakkı tanımayacak kadar değerliyse? Soruya yanıt ararken, pek çoğu kendisini tamamen felsefenin yörüngesine bırakmıştı; Köninsbergli barışsever Profesör Kant mezarından kalkıp da kendi "Doğa Yasası"nın, 20. yüzyılın başında pek çok Rus teröristi eline bomba almaya sevk eden *kesin (koşulsuz) buyruğa dönüştüğünü* görseydi dehşete düşerdi.

Bu tür kuşkular Asev'e fazlasıyla yabancıydı. Yaptığı şeyler için "hakkı" olup olmadığını nadiren düşünürdü. Kendisi için en kârlı olan yolu takip ederdi; tüm şüphe ve tereddütlerini de bu kâr kaygısı belirlerdi. Asev tutumunun asıl nedenlerini kimseyle paylaşamazdı ve dolayısıyla bu tür sorunlar ortaya çıktığında küçümseyici tavrı oldukça doğaldı. Nasıl bir eylem yapılacağının, eylemin içkin dinamikleri tarafından, bir başka deyişle terörist mücadelenin çıkarları tarafından belirlendiği açıkça ortadayken, tüm bu karmaşık teorilere ne gerek vardı?

Savinkov, Savaş Örgütü'ne çok farklı ideallerle girmişti. Teröristlerin vicdanını rahatsız eden bu sorular üzerinde oldukça fazla duruyor ve bu ruh hâlinin onun kişisel düşüncelerini yansıtmadığını söyleyenlerin kendisine haksızlık ettiklerini düşünüyordu. Gotz'un ona "kırık Stradivarius"* demesi de bir tesa-

---

1644-1737 arasında yaşayan ünlü İtalyan çalgı ustası Stradivari'nin yaptığı keman vb. bu adla tanınır. –ç. n.

düf değildir. Ancak bundan sonra ilerlemesi daha ziyade, kaderin isteğiyle Savaş Örgütü içinde alacağı konuma bağlı olmuştur.

Kant'ın *Doğa Yasası*'na inananlar, öldürebileceklerini ve sonra kendi yaşamlarıyla bunu ödeyeceklerini düşünüyorlardı. Dolayısıyla en iyi terörist entelektüeller, başkalarını nasıl öldüreceklerine değil de, kendilerinin nasıl ölecekleri konusuna daha fazla yoğunlaşıyorlardı. İkincisi keyifli bir macerayken, ilki onlara göre tatsız bir gereklilikti. Sivastopol'de tutuklu olduğu zamanlardaki tavırları, Savinkov'un sevinçle ölüme gidebileceğini kanıtlamıştı. Ne var ki onun talihsizliği, eylemlerini artık başka bir kanaldan yürütmek zorunda oluşuydu.

Terör, eylem adamlarına olduğu kadar örgütleyicilere de ihtiyaç duyar. Bir dizi nedenle Savinkov ikinci gruba giriyordu. İşini yaparken halen büyük bir risk altındaydı, ama zeki ve yetenekli bir komplocuydu ve her zaman en zor durumlardan kurtulmayı başarmıştı. Bu yeteneğiyle örgütleyici konumunu hiç de ufak hesaplara borçlu değildi. Tüm bunlar doğruydu, ama nihai *sonuç* göz önüne alındığında pek de bir şey ifade etmiyordu. Zira sonuçta, Savinkov yaşamaya ve başkalarını ölüme yollamaya devam ederken, dostları yok olup gidiyordu.

Savinkov'un konumundaki bir adamın istese de istemese de, düşüncelerini, nasıl öldüreceğine, yani nasıl bir suikast düzenleneceğine olduğu kadar nasıl öleceğine yoğunlaştırmaya hakkı yoktu. Bu gerçek onda, Sazanov, Kalyaev ve diğerlerinin rehber edindiği değişik bir bakış açısı yarattı. Öyle ki, profesyonel bir "kelle avcısı"nın bakış açısına sahip oldu ve terörün kendisi, onun için bir amaç haline geldi.

Zenzinov anılarında, 1906 başlarında Gotz'la beraber, kişisel tutumlarının altında yatan güdüler hakkında Savinkov'la nasıl tartıştıklarından bahsediyor. Her ikisi de Alman üniversitelerinde yetişmiş olan Zenzinov ve Gotz, felsefi açıdan Kantçıydılar ve terör anlayışlarının temelinde Kant'ın "Doğa Yasası" vardı. "Savinkov'un dediklerini hayretler içinde dinledik" diye yazıyor Zenzinov, "Kendisi için yegane *kesin buyruğun* Savaş Örgütü'nün iradesi olduğunu söyledi. Ona boşuna, insan bilincinin, az çok arızi bireylerin iradesini 'Doğa Yasası' olarak kabul edemeyeceğini ve bunun, felsefi açıdan bakıldığında yalnızca bir

saçmalık ve ahlaki olarak da berbat bir şey olduğunu göstermeye çalıştık. Savinkov bir adım geri atmadı. " Savaş Örgütü'nün ve terör faaliyetlerinin çıkarları onun için her şeyden önce geliyordu.

Tüm somut yargıları aynı inançtan besleniyordu. Ona göre parti iki gruba ayrılmıştı: Savaş Örgütü'nün üyeleri ve diğerleri. İlki, yaşamda ve ölümde kardeşçe bir birlik içinde sıkı ve bölünmez bir bütün oluşturan en yakın yoldaşlarıydı. Diğerlerinin, daha aşağı türden varlıkların, yalnızca onları takdir etmeye veya onlara yardımcı olmaya hakları vardı, ama asla talepleriyle sıkmaya ya da eylemlerini eleştirmeye hakları yoktu. Dışarıdan Savaş Örgütü'ne gelen her eleştiri, Savinkov tarafından, örgütün "onuruna" yönelik ve üyeler tarafından tek vücut olunarak karşılanması gereken bir saldırı şeklinde algılanıyordu. Savinkov'un onur anlayışı tamamıyla bir subayınkinin aynısıydı ve bu, Asev tarafından Savaş Örgütü içinde kurulan "Devrimci Muhafızlar" psikolojisi için de önemli bir öğeyi oluşturuyor, özellikle de Savinkov'un tutumlarına yansıyordu. Bu durum, Asev-Gerassimov-Stolypin planını uygularken Asev'in, onu bir araç olarak kullanmasını da kolaylaştırdı.

Savinkov, kritik günlerde faal olamamasından dolayı biraz hayata küsmüş bir şekilde Savaş Örgütü'ne dönmüştü. Diğerleri gibi o da, bu başarısızlıkları açıklamaya çalıştı, ama doğal olarak ilk önce Asev'in açıklamasını dinledi. Asev, terörist yöntemlerin modasının geçtiğini ve polisin kendi yöntemlerini geliştirdiğini iddia ediyordu. Aynı zamanda Savinkov'un zayıflıkları üzerine de oynadı; onur anlayışını ve teröristler hakkında saygısızca konuşmaya cesaret eden Merkez Komite'nin "sivil" üyelerine duyduğu öfkeyi kullandı. Savaş Örgütü'ne yönelik tüm eleştirileri, liderlerini gözden düşürmek ve üyelerin moralini bozmak için uygulanan sistematik bir eylem olarak yorumladı. Parti haznedarlarının, Asev'in artan taleplerine (Gerassimov'la beraber hazırladıkları plan uyarınca Asev, Savaş Örgütü'nün mali taleplerini o kadar artırmıştı ki, parti haznedarları itiraz etmeye başlamışlardı) verdikleri sert karşılığı da, sistematik eylemin bir parçası ve gerekli harcamalar için fonların kasıtlı olarak redde-

dilmesi olarak açıkladı. Savinkov bu iddialarla silahlanmış olarak, Merkez Komite'yle bir kavgaya girişti.

Merkez Komite Eylül 1906'da Finlandiya'da, Savaş Örgütü'nün şikayetlerinin konu edileceği bir toplantı ayarladı. Toplantıda Kraft, Natanson, Pankratov, Sletov, Çernov ve Savaş Örgütü'nü temsilen Asev ve Savinkov vardı. Asev her zaman olduğu gibi, herkesin önünde konuşmayı reddetmiş ve Savaş Örgütü'nün bakış açısını savunmak üzere toplantıya Savinkov'un çağırılmasını talep etmişti. Etkili ve ateşli bir konuşmayla Savinkov, Merkez Komite'ye yönelik suçlamalarını ortaya koydu. Bu, gerçek bir iddianameydi. Teröristlere yönelebilecek sitemleri önceden sezen Savinkov, "Terörist faaliyet için ne yeterli kaynağı ne de yeterli insanı sağlıyor, teröre karşı ilgisiz kalıyor ve Savaş Örgütü'nün liderlerine güven duymamakla yetinmeyip, özellikle Çernov e Sletov'un şahsında onları gözden düşürmek için önemsemez ve saygısız davranarak elinden geleni yapıyor. Bu şartlar altında Savaş Örgütü çalışmalarına devam edemez"[8] diyerek, Merkez Komite'yi Savaş Örgütü'nün başarısızlığından sorumlu olmakla suçladı. Savinkov, Asev'in de desteğiyle Merkez Komite'nin tutumunu değiştirmesini, kendilerine tam anlamıyla güvenmesini ve güvence olarak Çernov ve Sletov'un yargılanmasını talep etti. Asev ve Savinkov, eğer bunlar yapılmazsa terör yönetiminden ayrılacakları tehdidinde bulundular.

Bu suçlamalar, hem beklenmedik hem de asılsız olduğundan şaşırtıcıydı. Temel iddiaları çoğu durumda gerçekleri yansıtmadığı gibi, suçlamalar, ne bir bütün olarak Merkez Komite'nin ne de bireysel olarak üyelerinin mizacına uyuyordu. Gerçeklerin nasıl bu kadar saptırıldığını anlamak güçtü. Tartışma hararetlenmeye başladı. Savinkov özellikle aralarında bitmemiş bir hesap olan Sletov'a karşı kışkırtıcı bir tutum takındı. Gece geç saatlere kadar süren toplantının atmosferi zaman zaman bir mahkemeyi andırıyordu. Savinkov'un talebiyle, Çernov ve Lapi-

[8] "Asev Davasına İlişkin Yasal Soruşturma Komitesi'nin Kararları"nda, (51. sayfa) geçen Savinkov'un konuşmasından alıntıdır. Bu kararlar, toplantıda bulunanların tanıklıklarına dayanılarak alınmıştı. Hatıralarında Savinkov da, konuşmasını bu şekilde aktarır.

na'nın ("Yoldaş Bella") yüzleştirilmesine karar verildi. Onunla yaptığı bir konuşmada Çernov'un, teröristler hakkında aşağılayıcı bir şekilde konuştuğu iddia ediliyordu. Oldukça güç de olsa tartışma kısmen yatıştırıldı. Savinkov'un manevrası tartışmanın zeminini kaydırdığı için, Savaş Örgütü'nün başarısızlıklarından ve çalışma yöntemlerinin değiştirilmesi ihtiyacından hiç bahsedilmedi. Savaş Örgütü hakkında bir güven oylaması yapıldı ve dahası, Savinkov Merkez Komite üyesi seçildi.

Bu çatışma sayesinde Savaş Örgütü ve Merkez Komite'deki konumunu daha da pekiştiren Asev, artık planının son bölümünü uygulamaya hazırdı. Toplantıdan sonra özellikle Natanson ve Çernov'u kendi tarafına çekmek için çok uğraştı. Uzun ve samimi sohbetlerinde, "Savaş Örgütü bunalımına" yol açan nedenler konusunda kendi görüşlerini ayrıntısıyla anlatarak, Merkez Komite toplantısında Savinkov'un yaptığı çıkışa göndermede bulundu. Bu çıkışın, tüm çabalarına rağmen peşlerini bir türlü bırakmayan başarısızlığın farkında olan, sinirleri iyice gerilen ve herhangi birini suçlamaya hazır durumdaki teröristler arasında yaygın ruh hâlinin bir sonucu olduğunu söyledi. İşin özünde, mesele Merkez Komite'nin tutumunda ya da bireysel olarak üyelerinin patavatsızlığında yatmıyordu. Savinkov akılsızca, tartışmayı asıl hattından -yani Savaş Örgütü'nün başarısızlıklarının nedenlerini araştırmaktan- saptırmıştı.

Gerçek nedenler çok farklıydı. Gerçeklerle cesurca yüzleşilmeliydi; Savaş Örgütü'nün eski yöntemlerinin artık modası geçmişti; polis hepsini öğrenmişti ve herhangi bir eylemi nasıl erken davranıp önleyeceğini biliyordu; her şeyden öte, eski yöntemlerden yeni hiçbir şey çıkmayacağı doğruydu. Yeni yollar bulunmalıydı. En yeni teknik buluşların kullanılması, bu yolları ortaya çıkarabilirdi. O sıralarda Asev özellikle, terör için büyük olanaklar sağladığına inandığı mayınlara umut bağlamıştı. Ancak bunun için önemli ölçüde hazırlık çalışması yapılması gerekiyordu ve "mantıksal bir sonuç" olarak Savaş Örgütü'nün dağılmasını ve teröre ara verilmesini önerdi. Tâbii bu ara geçici olacaktı ve yeni, ama daha kesin sonuca götüren darbeleri hazırlamada kullanılacaktı. Asev ve Savinkov yurtdışına gidebilir, modern mayınlama teknikleri üzerine çalışabilir ve birkaç ay

içinde de Partinin nasıl bir terörist eylem izleyeceğine yönelik bir rapor hazırlayabilirlerdi. Asev tüm ikna gücünü kullandı, ancak Merkez Komite içinde her zaman onun en yakın destekçisi olmuş üyelerin bile buna karşı çıktıkları netleşince çok şaşırdı. Terörün geçici de olsa kesintiye uğraması, üyelerin çoğu için tamamıyla kabul edilemezdi.

Asev'in planı, Savaş Örgütü tarafından çok daha olumlu karşılandı. Savinkov kendi planlarını ileri sürerek bununla mücadele etmeye çalıştı ve Asev de, Gerassimov'la beraber hepsini engelleyebileceğine emin olduğundan, istediğini yapmasına izin verdi. Stolypin'in yanına yaklaşmanın gerçekten de imkanı yok gibi görünüyordu. Stolypin, kendisine yönelik Maksimalist eylemden sonra Çar tarafından Kışlık Saray'a yerleşmek üzere davet edilmişti ve Peterhov'da bulunan Çar'ı ziyaret etmek için dışarı çıktığı nadir zamanlar dışında neredeyse hiç ayrılmadan orada yaşıyordu. Saraydan ayrılacağı durumlardaysa genellikle su yolunu kullanıyordu. Kışlık Saray'a ait bir istimbotla yolculuk eden Stolypin o kadar iyi korunuyordu ki, teröristler hiçbir şey yapamazlardı. Savinkov, tekne tam altından geçtiği sırada Neva Nehri üzerindeki köprülerden birinden bomba atma önerisiyle geldi, fakat son sürat hareket eden istimbotun geçişi esnasında da köprülerin her zaman dikkatle korunduğu tespit edildi. Bunun ardından Savinkov, Stolypin istimbota bineceği sırada bir eylem yapma önerisinde bulundu ama sıkı koruma göz önüne alındığında, bu plan da diğerinden daha olası değildi.

Böylece Savinkov'un ardı ardına gelen projelerinden bir şey çıkmadı ve sonunda o da Asev'in tarafına geçti. Ekim ayında bir Merkez Komite toplantısı yapılacak ve bunun ardından Sovyet Partisi'nin ikinci oturumu gerçekleşecekti. Asev ve Savinkov istifalarını vermeyi kararlaştırdılar. Asev, bu manevranın başarılı olacağına inanıyor ve Gerassimov'a, Sovyet'in, terörü durdurma kararı alacağını garanti ediyordu.

Savaş Örgütü'nün Petersburg'da çalışan tüm üyeleri, görev yerlerinden çağırıldı ve kendilerine Finlandiya'ya gitmeleri talimatı verildi. Imatra Şelaleleri'ndeki Turist Otel'de kurulan Savaş Örgütü karargahında 20 üyenin katılımıyla bir toplantı yapıldı. Asev kararının nedenleriyle ilgili önceden onları bilgi-

lendirmeyi ihmal etmemişti ki sonrasında Savinkov bu konuda genel bir açıklama yaptı. Teröristlere, bu karara uyacakları mı, yoksa Asev ve Savinkov'dan bağımsız olarak çalışmaya devam mı edecekleri soruldu. Kararın otoritesini tartışmak güçtü. Çoğunluk, alınan karara razı oldu ve hatta üyelerden biri, Popova, "durumu son derece bütünlüklü bir şekilde gözden geçiren ve son dönemdeki başarısızlıkların suçunu cömertçe yüklenen" şeflerine duyduğu derin saygıyı ifade etmeyi kendisine görev bildi. Herhangi bir resmi karar çıkmasa da bu toplantı, bir sonraki Merkez Komite toplantısında Asev ve Savinkov'un, kendi görüşlerini Savaş Örgütü'nün görüşleri gibi sunmalarına olanak sağladı.

O toplantı da, aynı yerde, Turist Otel'de gerçekleşti; toplantıya, Asev ve Savinkov'la beraber Argunov, Kraft, Natanson, Rakitnikov, Sletov da katıldı. Savinkov, Savaş Örgütü'nün başarısızlıklarının nedenleri konusunda ayrıntılı bir rapor sundu ve kendilerinin bundan böyle çalışmalarını sürdürmek için bir yol bulamadıklarını açıkladı.

Merkez Komite, teröristlerce alınacak bu tür bir tutuma hazırlıklı olmasına rağmen, sert açıklamalar karşısında şaşırdı. Açıklamayı ateşli bir tartışma takip etti. Savaş Örgütü'nün şefleri tavırlarını son derece kararlı bir şekilde koruduklarından, Merkez Komite, tüm teröristlerin katılacağı genel bir toplantı çağrısı yapmaya karar verdi. Bu, Savaş Örgütü üyelerini, kabul edilmiş liderlerine karşı ayaklanmaya kışkırtma niyetine işaret ettiğinden, Merkez Komite açısından gerçekten devrimci bir önlemdi. Teröristlerle görüşmek üzere Natanson, Çernov ve Sletov seçildi; sinirlendikleri belli olan Asev ile Savinkov ise duruma resmen karşı çıkamıyorlardı.

Bunu izleyen toplantıda Çernov baş konuşmacıydı ve Merkez Komite'nin, terörün duraksatılmasına neden karşı çıktığını ayrıntısıyla açıkladı. Daha sonraları Çernov, kimi bireysel ifadelerden çıkardığı kadarıyla teröristlerin aslında topyekûn Asev ve Savinkov'un arkasında durmaktan uzak olduklarını görünce şaşırdığını anlatıyordu. Tartışma ilerledikçe, böyle bir fikir birliğinin bulunmadığı, üstelik bir grup teröristin de, Asev ve Savinkov'un giriştiği bürokrasiyi merkezileştirme çabasından

memnun olmadıkları ortaya çıktı. Bu yönde konuşan ilk kişi, Dubassov'a suikast girişiminde ölen kişinin kardeşi, Vnorovski'ydi.

Son dönemdeki başarısızlıkları, teröristlerin tüm kişisel girişimlerinin Asev tarafından bastırmasına bağlayan Vnorovski, örgütte demokratik temeller üzerinde yeniden yapılanmaya gidilmesi konusunda ısrar ediyordu. Savinkov'dan gelen sert çıkışa rağmen Vnorovski kendisine birkaç destekçi de bulmuştu. Bir başka grup terörist de, siyasi durumun, teröre ara verilmesini gerektirmediğinde karar kılmıştı. Böylece Savaş Örgütü'nün birleşik yapısı kolayca dağıldı ve Merkez Komite'ye göre, Asev ve Savinkov'un istifalarını diğer teröristlerin istifalarının izlemeyeceği artık açıkça ortadaydı. Sonuç olarak Merkez Komite istifaları kabul etti ve Savaş Örgütü'nü feshetti. Onun yerineyse, terörü devam ettirmekte ısrarlı teröristlerle, daha sınırlı güçlere sahip "Merkez Komite'ye bağlı Savaş Örgütü" oluşturuldu.

Şeflik, usta bir örgütçü, cesur bir terörist ve büyük bir matematik yeteneğine sahip [9] eski bir matematik öğrencisine, Zilberberg'e verildi. Ancak Zilberberg, terörist faaliyetlere başladığından bu yana Asev ve Savinkov'un ciddi şekilde etkisi altında kalmış ve Merkez Komite karşısında onları savunmuştu. Sletov'un liderliği altında çalışmayı ilk reddedenlerden biri olmasından da anlaşılacağı üzere, daha sonraları tavrının değişmesi ve yeni Savaş Örgütü'ne liderlik etmeye razı olması Asev ve Savinkov'un onayı üzerine gerçekleşmişti. Zilberberg'i harekete geçiren terörist onuruydu; Asev'in nedenleri ise çok farklıydı. Bundan böyle teröristlerin lideri olmayan Asev'in temel kaygısı, terörist hareketin başında güvenini kazanabileceği ve kendisine gerekli bilgileri sağlayacak birini bulundurabilmekti.

Asev ciddi biçimde hasta düştüğünden tartışmaların geri kalan kısmında yer alamadı, gırtlağında bir iltihap oluşmuştu ve durumu bir süre ciddiyetini korudu. Merkez Komite içindeki

[9] Şubat 1907'de tutuklandı ve idama mahkum edildi. Zilberberg son günlerinde açılarla ilgili geometrik bir problemle uğraşıyordu ve bu konuda, hapishaneden Bilim Akademisi'ne gönderdiği kısa bir tez yazmıştı. Ne var ki, Polis teşkilatı teze el koydu ve ortaya çıkarılıp yayınlandığı 1917 Devrimine kadar da tez polis arşivlerinde kaldı.

yakın arkadaşları, ona güvenmediklerini hissettirmiş olabileceklerini düşünerek korkmuşlardı ve artık Asev'e saygıda kusur etmiyorlardı. Hastalığına rağmen Asev, tartışmaları ve sonrasında başlayan Parti Sovyeti'nin oturumlarını büyük bir ilgiyle takip etti. Yenilgiye uğramasında payı olan teröristlere karşı öfkesini de gizlemiyordu. Buna örnek olarak, Asev'in çok kısa bir süre sonra Popova ve başka birkaç teröriste temin ettiği ve neredeyse özgürlüklerine mal olacak "temiz pasaportlar" gösterilebilir. Çünkü Asev bunların bir listesini Gerassimov'a vermişti ve o, tüm isimler arasında Popova'nın takma adını kesinlikle hatırlamıştı.

Bu, Asev'in intikamıydı. Ne de olsa Savaş Örgütü resmen feshedilmişti. Ancak terör sürüyordu ve Savaş Örgütü konusundaki anlaşmazlık da yalnızca devrimci enerjinin teröre yoğunlaşmasına yaradı. Sonunda, Savaş Örgütü karşıtı büyük kampanyayı planlayan Asev, Gerassimov ve Stolypin de, elde edilen sonuçların, tümüyle yararsız olduğunu kabul etmek zorunda kaldılar.

BÖLÜM XIV

Asev'in Yokluğunda Terör

Parti Sovyeti çalışmalarını bitirdikten sonra, Asev tedavi olmak için yurtdışına çıktı. "Gershuni döneminden beri terörün içindeyim ve dinlenmeyi hak ettim" diyordu. Karısı ile birlikte, İtalyan Rivierası'nda, Alassio'ya yerleşti. Karısı, "sürekli boynunda bir ip" ile dolaştığını düşündüğü Asev'e oldukça özenli ve dikkatli davranıyordu. Çoğunu eski devrimcilerin oluşturduğu Rus kolonisi içinde de, ona saygılı davranılıyordu. Asev dinlendi ve gücünü yeniden kazandı. Bir teröristin yaşadığı sıkıntılar üzerine çokça konuşuyor, parti görevini bahane ederek zaman zaman eğlenmek için Monte Carlo'ya gidiyordu.

Bir an olsun Parti ve terörden başka bir konuya vakit ayırmıyordu. Rusya'yı terk etmeden önce, teröristlerin gelecek planları hakkında edinebileceği tüm bilgiyi toplamıştı ve Alassio'dayken de bilgi almaya devam etti; ancak posta kullanımından doğacak tehlikelere yönelik kaygılar, bunu kısıtlı bir şekilde mümkün kılıyordu. Teknik ayrıntılarıysa sadece kendisini ziyaret şansı bulan teröristlerden, genellikle de planlar uygulamaya konulduktan sonra öğrenebiliyordu.

Asev, kendi adına, verdiği sözü yerine getirmekle meşguldü ve son teknolojik gelişmeleri teröre uyarlama olanakları üzerine çalışıyordu. Bir rastlantı sonucu, uçan bir makine üzerinde çalışan Buchallo adında bir mucitten bahsedilince, bu konudaki çalışmaları daha somut bir biçim aldı. Bu mucit, Çar'a suikast girişiminin birincil önemde olduğuna inanan bir anarşistti ve bu amaç için icadını Savaş Örgütü'ne teslim etmeye hazırdı. Asev, hevesle bu konuyu takip ediyordu ve keşfin teknik ayrıntılarını birlikte gözden geçireceği mucidi görmek amacıyla özel olarak

Münih'e gitti. Bir uzman olarak vardığı sonuçlar şunlardı: Buchallo teorik olarak uçma sorununu çözmüştü, geriye bir çalışma atölyesinin kurulması ve gerekli malzemelerin alınması kalmıştı. Eğer Parti parayı temin edebilirse, makine kısa zamanda hazır olacaktı ve Çar'a suikast kolaca gerçekleştirilecekti.

Bu açıklama gereken etkiyi yarattı. Birçok kişi bunların mümkün olabileceğini düşünüyordu. Unutmamamız gerekir ki, tüm bunlar 1906-07 kışında, "havadan ağır" uçan makinelerin başarılı olduğu ilk dönemlerde gerçekleşiyordu ve uçma sorununun bir hamlede çözülme ihtimali yüksek gözüküyordu. Bu, Asev'in planını hayata geçirebilmesindeki göreli kolaylığı da açıklıyordu. Yeterli sermaye, yani 20 bin ruble bulundu ve mucit, Asev'in kontrolünde çalışmaya başladı.

Polis şeflerine yazdığı mektupların içeriğini ve dilini bu faaliyetler ve genel anlamda edindiği bilgilerin kapsamı belirliyordu. Terörist planları ve grupları ana hatlarıyla Rusya'dan ayrılmadan önce Gerassimov'a anlatmıştı. Şimdi sadece ek ayrıntılarla talimatları bildiriyordu. Parti hazinesini tüketen bir şey olarak tanımladığı Buchallo'nun buluşu hakkında ayrıntılı bir şekilde yazdı.[10] Zaman zaman Parti merkeziyle ilgili bazı bilgiler de yolluyordu, ancak bu bilgiler polise ulaştığında neredeyse her zaman, pratikte bir değer taşımayacak kadar eskimiş oluyordu. Asev'in mektuplarının genel olarak endişeleri yatıştırıcı bir havası vardı: "Telaşa gerek yok. Ciddi bir şey olmayacak!" Neredeyse bütün mektuplarının sonundaki notlar bu şekildeydi. Ancak Gerassimov gün geçtikçe bu tavsiyeye uymakta daha da zorlanır olmuştu, zira terörist örgütlerdeki yeni durum için güven verici denilemezdi.

Savaş Örgütü, terörü tekeline almıştı; tüm terörist çalışmalar merkezileştirilmişti ve tamamıyla Asev'in kontrolündeydi.

---

[10] Buchallo'nun deneyleri pratik herhangi bir sonuç vermedi; Buchallo ortadan kayboldu ve akıbeti bilinmiyor. Ancak tüm planlarının uygulanamaz olduğunu iddia etmek de yersiz olacaktır. Asev'in, bu buluşu, Gerasimov'a yazdığı mektuplarda ifade ettiğinden çok daha ciddiye aldığına şüphe yok. 1915'te tutuklanmasının ardından Berlin polisi, Asev'in kağıtları arasında Buchallo'nun makinesinin tasarımlarını ve açıklayıcı notlarını buldu. Görünen o ki, Paris'ten kaçarken en değerli kağıtları arasına bunları da almayı unutmamıştı ve Buchallo'nun projesini saçma bulsaydı bunu yapmazdı.

Onun bilgisi ve rızası dışında, tek bir adım atılamıyordu. Fakat artık bu tekel sona eriyordu; terörist çalışmalar pek çok farklı çizgide ilerlemeye başlamıştı. Her bir terörist grubun hâlâ, Merkez Komite tarafından onaylanması gerekiyordu, ama bireysel bu onay çok kolay çıkıyordu. Sonuçta, Savaş Örgütü'nün feshedilmesinin hemen ardından Petersburg'da başlıca üç terörist grup boy göstermeye başladı.

İlk sırada, Zilberberg'in liderliğinde, Savaş Örgütü'nün eski üyelerinden oluşan bir grup vardı. İkinci grup, özellikle Petersburg Komutanı von Launitz suikastı için kurulmuş ve yine Savaş Örgütü üyelerinden oluşan bir gruptu. Bu gruba, Parti'de "Yoldaş Bella" olarak bilinen Lapina komuta ediyordu.

Üçüncü grupsa, Savaş Örgütü ile bağlantısı olmayan teröristlerden oluşuyordu. Şefleri, 1905 ayaklanmaları sırasında Baltık eyaletlerinde aktif rol almış "Karl" diye bilinen Prauberg adında bir Letonyalı'ydı. Karl, 1906 yazında Petersburg'a gelmiş ve kısa zamanda yetenekli bir örgütçü ve terörist olarak nam salmıştı. Kasım 1906'da, Merkez Komite'nin hizmetine sunduğu küçük ve bağımsız bir terörist grup kurmayı başardı.

Bu grup, hararetli bir tartışmanın sonucunda onaylandı. Özellikle de Savinkov, yalnızca fazlalık olarak gördüğü "Karl'ın" grubunun tanınmasına şiddetle karşı çıktı. Ona göre, grubun hem yaklaşımları hem de yöntemleri, Asev'le beraber eğittikleri "terör aristokratları"nınkilerle uyuşmuyordu. Bu gruba onay vermenin ihanet olacağını düşünüyordu ve Merkez Komite'nin, bu gruba, terörist faaliyetlere katılmayı yasaklamasını talep etti.

Fakat Savinkov'un çabaları sonuçsuz kaldı. Asev'in yokluğunda Merkez Komite'deki etkisi oldukça zayıflamıştı. Bir izlenimci ve kötü bir insan sarrafı olarak görülüyordu. "Karl" hakkında en olumlu fikirlere sahip olanlar, Argunov ve Çernov gibi insanlardı ve bu nedenle Merkez Komite artık adı "Kuzey Bölgesi Seyyar Terörist Müfreze" olan grubu onayladı.

Ancak, Savinkov'un, "Karl"a duyduğu düşmanlık devam ediyordu. Savinkov'u, Asev'in kışkırttığından kuşku duymamak gerekir ki bu şekilde davranması için geçerli bir nedeni vardı: "Karl"ın grubu, içeriden istihbarat alabileceği bir kaynağa sahip olmadığı tek terörist gruptu. Şu ana dek elindeki tek bilgi, lide-

rin takma adıydı. Bu nedenle zaman kaybetmeden, Karl'ın üstlendiği önemli rolü vurgulayarak Gerassimov'u bilgilendirdi, ve bir an önce kimliğinin saptanması ve planlarının öğrenilmesi için her türlü çabanın gösterilmesi gerektiğini vurguladı.

Asev'in ayrılışı üzerine Gerassimov, teröristlerle mücadele etmek için önce, o zamana dek Asev'le birlikte başarıyla sürdürdüğü politikayı sürdürmeye niyetlendi. Tutuklamalardan kaçınarak teröristleri "kontrol" altında tutmaya çalıştı. Fakat bu kez başarılı olamadı. Pasaportları Asev tarafından sağlanan teröristler, şans eseri bu pasaportları değiştirmek zorunda kalmış ve bunu da öyle hızlı ve akıllıca yapınışlardı ki, polisi atlatmayı başarabilmişlerdi. Oysa Gerassimov'un, Zilberberg ve Lapina gruplarını gözetim altında tutabilmek için tek bağlantısı bu kişilerdi. Dahası, yeni terörist gruplar yöntemlerini değiştirmişti ve artık ortada polisin peşine takılabileceği arabacılar ve işportacılar da yoktu. Şimdi teröristler, Parti örgütleri tarafından sağlanan bilgilerle hareket ediyordu ve bu da, onları daha hızlı ve yakalanması zor kılıyordu. Sadece içeriden gelecek bilgilerle ele geçebilirlerdi. Ancak Asev'in yokluğunda bu da çok yetersiz kalıyordu. Gerassimov, artık sadece Merkez Komite'nin gündemi hakkında bilgi alıyor, terörist grupların planları ve üyeleriyle ilgili ayrıntılara ulaşamıyordu.

Asev'in istifasının ardından *Ochrana*, teröristlerin faaliyetleri konusunda tamamen bilgisiz kaldı ve bu durumun sonuçları da çok geçmeden kendini gösterdi. Aralık 1906 itibarıyla teröristler bir dizi eylemi başarıyla sonuçlandırdılar. 15 Aralık'ta Dubassov'a ikinci bir saldırı gerçekleştirildi ve 3 Ocak'ta von Launitz, 8 Ocak'ta Askeri Başsavcı General Pavlov, 30 Ocak'ta da siyasi tutuklulara karşı acımasızca davranışlarıyla ön plana çıkan Petersburg'daki geçici hapishanenin yöneticisi Gudina öldürüldü.

Bu saldırılardan sadece von Launitz suikastı, Zilberberg'in grubu tarafından düzenlenirken, diğerlerini Karl'ın grubu gerçekleştirmişti. Bu olaylarda *Ochrana* tümüyle yetersiz kaldı. En fazla, kimlere saldırı düzenleneceğinden haberdardı, ancak saldırının şekline ilişkin herhangi bir ipucu bulamıyordu. Özellikle von Launitz suikastı oldukça tipikti. Hiçbir ön hazırlık olmaksı-

zın düzenlenmişti ve bir taşla iki kuş vurulması planlanmıştı. Gizli bir kaynaktan, birkaç gün içinde Deneysel Tıp Enstitüsü'nün resmi açılış töreni yapılacağı bilgisi edinilmişti ve açılışa, Stolypin'in de katılması bekleniyordu. Muhbirler, teröristlere de bilet ayarlama sözü vermişlerdi. Zilberberg, hevesle bu olanağı değerlendirdi ve eylem için Merkez Komite'den gerekli izni aldı. Saldırı, Savinkov'u hapishaneden kurtaran asker Sulyatitski ve eski öğrenci Kudryatzev tarafından gerçekleştirilecekti. Sulyatitski, Stolypin'i; diğeri de, Tamboff Valisi olduğu dönemde köylü ayaklanmalarını acımasızca bastıran von Launitz'i öldürecekti. O zamanlarda Tamboff'da provokatör olarak görev yapan Kudryatzev, von Launitz'den öç almaya yemin etmiş ve artık bunun için bir fırsat bulmuştu.

Gerassimov, planlanan saldırıyı, gerçekleştirilmesinden bir gün önce öğrendi. Bilgiyi ulaştıran ajan, birkaç gün içinde suikastın yapılacağından başka bir şey bilmiyordu. Gerassimov, hemen Stolypin'i aradı ve polis, olaylar hakkında tam bilgi sahibi olmadan Kışlık Saray'ı terk etmemesi için onu uyardı. Buna karısının yalvarışları da eklenince, Stolypin birkaç gün için özel olmayan tüm randevularını iptal etti. Bu, onun hayatını kurtardı. Fakat, von Launitz, Gerassimov'un önerilerine uymayı reddetti. Gerassimov'a göre, Stolypin'e muhalefet eden "Rus Halkının Birliği" ile ilgili olarak aralarında sürtüşme yaşanmıştı. Bu "Birliğin" kurulmasına yardımcı olan Gerassimov hayal kırıklığına uğramıştı ve von Launitz de o zamandan beri onu düşmanı olarak görüyordu.

Sulyatitski ve Kudryatzev, Enstitü'deki törene, o gün için özel olarak sipariş edilmiş kusursuz gece kıyafetleriyle geldiler. Dini törenden sonra konuklar öğle yemeğine geçtiler. O zaman Stolypin'in gelemeyeceği netleşti ve Sulyatitski önceden planlandığı gibi salondan ayrıldı. Kudryatzev, merdivenlerin altında, von Launitz'in kendisine doğru yaklaşmasını bekledi ve onu üç kurşunla öldürdü. Ardından da canlı yakalanmak istemediği için kendisini vurdu. Uzun bir süre kimliği belirlenemedi ve polis, kimliğinin tespiti için alkollü bir sıvı içinde kafasını halka sergiledi...

Suikast sonrasında Stolypin, bütün terörist grupların bastırılması amacıyla Gerassimov'a daha fazla önlem almasını önerdi. Terörist faaliyetleri felce uğratmak için bekleme stratejisi, büyük bir bozgunla sonuçlanmıştı. Teröristler felce uğramak şöyle dursun, hükümete karşı etkili saldırılarda bulunmaya bile başlamışlardı.

Asev sayesinde polis, von Launitz suikastını düzenleyen ve neredeyse Stolypin'ini de öldürecek olan Zilberberg grubunun Finlandiya'da üslendiği yeri öğrendi. Polisin izini sürebildiği tek grup olduğundan durdurulmasına karar verildi ve Turist Otel'de bulunan karargahına bir sefer düzenlendi. Bu otelin müşterileri oldukça ketum bir yaşam sürüyordu ve tüm otel, sahibesi ve tüm Finli çalışanlarıyla grubun sempatizanı olduklarından, onların emrindeydi. Ana yolun dışında kalan bu otele yabancılar kabul edilmiyordu, bir şekilde diğer insanların yolu buraya düştüğünde boş oda olmadığı söyleniyordu. Fakat otel müdürü, ocak ayında bir akşam geç saatte kayak kıyafetleriyle gelen ve öğrenci olduklarını söyleyen bir erkek bir kadın iki gezgini kabul etti. Ormanda yollarını kaybettiklerini, yorgun ve üşümüş olduklarını söyleyen yolcular, geceyi otelde geçirip geçiremeyeceklerini sordular. Hava şaşırtıcı derecede kötü olduğundan ve kar fırtınası yaklaştığından, isteklerini reddetmek imkansızdı. Ertesi gün, bu beklenmedik misafirlerin oldukça çeşitli yetenekleri olduğu ortaya çıktı: Şarkı söylüyor, dans ediyor, espri yapıyor ve hüzünlü bir yüzü bile güldürebiliyorlardı. Kısa zamanda, otelde yaşayan herkesle arkadaşça bir diyalog kurmuşlardı ve gitmeleri gerektiği kimsenin aklına gelmiyordu. Böylece, birkaç gün otelde kaldılar. Sonunda herkesin iyi dileklerini alarak oradan ayrıldılar. Hiç kimse, otelde yalnızca herkesin fotoğrafını elde etmekle kalmayıp, aynı zamanda iki otel hizmetlisini, bir hamalı ve bir bayan hizmetçiyi polis adına çalışmaya ikna eden bu öğrencilerin, Gerassimov'un ajanları olduğuna dair en ufak bir şüpheye düşmemişti.

Bu ziyaretin sonuçlarının hissedilmesi uzun sürmedi. "Öğrenciler" ve daha sonra otel hamalı, Petersburg tren istasyonuna Finlandiya'dan gelen trenleri dikkatlice izlemeye başladılar. Çok geçmeden, Sulyatitski ve Zilberberg'i polislere gösterip tutuk-

lanmalarını sağladılar. Hamal ve bayan hizmetçi, hâkim karşısında Sulyatitski ve Zilberberg'in, von Launitz'in katiliyle beraber sık sık zaman geçirdiklerini ifade ettiler. Kanıtlar yeterli bulununca, her ikisi de Askeri Mahkeme tarafından ölüme mahkûm edildi ve 29 Temmuz 1907 yılında infazları gerçekleştirildi. *Ochrana*, onlarla ilgili bütün ayrıntıları Asev kanalıyla öğrenmiş olmasına rağmen, bir provokasyona neden olmaktan korktuğu için Mahkeme'nin önüne gerçek bilgileri getirmemeyi uygun gördü ve mahkumlar, Gronski (Sulyatitski) ve Shtiftar (Zilberberg) takma adları ile idam edildiler.

Bu tutuklamalar, Zilberberg'in grubuna ağır bir darbe indirdi, ancak tutuklananların yerini alacak epeyce gönüllü bulunduğundan grubun faaliyetleri devam etti ve terörün seyri de değişmedi. Gerassimov, Asev olmadan terörle mücadele edemeyeceğini anladı. Ne pahasına olursa olsun, Asev, eski görevine geri getirilmeliydi. Asev'i ikna etmek uzun zaman almadı. İçindeki bir his, Gerassimov'a, Asev'in dinlenmekten ve huzurlu aile yaşantısından bıktığını ve Petersburg'un, kolay para ve canlı bir hayatın özlemini çektiğini söylüyordu.

BÖLÜM XV

Çar'a Karşı Komplo

Asev, şansının da yardımıyla devrimci çalışmalara kaldığı yerden devam edebilmek için aradığı mazereti buldu. Gershuni, kısa bir süre önce Sibirya'dan kaçmayı başarmıştı. Hapishane avlusundan bir turşu fıçısında çıkarılmış ve tüm önlemler alınarak, güvenli bir şekilde ülke dışına, Vladivostok ve Japonya üzerinden Amerika'ya gönderilmişti. Amerika gezisinin ardından 1907'de Rus Devriminin ihtiyaçlarını karşılamak üzere Amerika'da biriktirdiği yüklü miktarda para da yanında gizlice Avrupa'ya döndü.

Gershuni, elbette, dönüşünden çok sonra Asev'le bir araya geldi. Asev'e, öğretmenini çok geride bırakan bir öğrenci gözüyle bakıyordu. Asev'in, Plehve'ye ve Grandük Sergei'e karşı düzenlediği eylemlerin başarısıyla ilgili söylentiler, Gershuni'ye hapishanede bile ulaşmıştı. Gershuni, Asev'in terörden el çekmesine bir anlam veremedi ve yeniden Savaş Örgütü'ne döndürmeye çalıştı. Asev ikna olmuş gibi davrandı ve daha önce yaptığı açıklamalardan ötürü Savaş Örgütü'ne değilse bile, en azından aktif Parti çalışmasına geri dönmeye razı oldu. Finlandiya yolculuğunda Gershuni'ye eşlik etti ve Şubat 1907'de Tammerfors'ta toplanan Sosyal Devrimci Parti'nin 2. Kongresi'ne tam zamanında yetiştiler. Bu kongrede Gershuni, Kapustin[11] takma adı ile yer aldı. Fakat Kongre'de bulunan herkes gerçek kimliğini biliyordu ve ilk oturum, Gershuni'nin çılgınca alkışlanışına sahne oldu.

---

[11] Kapusta: lahana. Açık ki, Gershuni'nin ilginç kaçış olayını anımsatan alaycı bir simge.

Partinin temellerinin atılmasında Gershuni'ye yardım eden kişi olarak Asev de bu sevgiden payını almıştı. Asev'in faal çalışmaya dönüşü, yeniden canlanan ve Gershuni'nin de pekiştirdiği dayanışmanın bir teminatı olarak algılanmıştı. Bu nedenle Asev memnuniyetle karşılandı ve bir kez daha Merkez Komite üyesi seçildi. Ancak Asev'in dönüşünü memnuniyetle karşılamak için gerçekten nedeni olan tek kişi Gerassimov'du, çünkü polis yeniden düzenli bir bilgi kaynağına kavuşmuştu. Asev öncelikle şefine, polisin, hakkında bilgi edinemediği terörist gruplar, özellikle de Zilberberg grubunun hayatta kalan üyeleriyle ilgili tüm ayrıntıları ulaştırdı ve böylece Gerassimov ve Stolypin'e, o dönem "Çara Karşı Komplo" diye ünlenen davayı başlatma olanağı tanıdı.

Zilberberg ve Sulyatitski'nin tutuklanmaları grup için büyük bir darbe olmuştu, ancak grubun dağılmasına veya faaliyetlerinin aksamasını yol açmadı. Liderleri tutuklanmadan önce grubun, yedekte, Stolypin'i öldürmek için Kışlık Saray'a silahlı bir saldırı düzenlemek ve Grandük Nicholas'ın trenini havaya uçurmak gibi iddialı planları gerçekleştirebilecek gönüllüleri ve etkili bağlantıları vardı. Grubun bağlantıları o kadar güçlüydü ki, doğrudan Çar'a suikast girişimi olanaklı gözüküyordu.

Grubun yeni gönüllüleri arasında en fazla öne çıkan Nikitenko'ydu. Karadeniz Donanması'nda yüzbaşı olan Nikitenko'nun, Kasım 1905'teki Sivastopol ayaklanmasının sonrasına kadar devrimci hareketle herhangi bir bağı yoktu. O dönemde çalıştığı mayın gemisi *Dunai* ayaklanmaya katılmadı ve Nikitenko, istememesine rağmen otoriteleri desteklemeye zorlandı. Ayaklanmaya katılan gemilerden biri, *Otchakov* kruvazörünü, kara topçuları tarafından ateşe tutup teslim olmaya zorlanmasından sonra ele geçirmesi emredilen müfrezeye o komuta ediyordu. Kruvazöre çıkan ilk kişi Nikitenko'ydu ve karşılaştığı tabloyu asla unutamadı. Güverte kan gölüne dönmüş ve "karınları deşilmiş ya da kolları ve bacakları gövdelerinden ayrılmış ölüler ve yaralılar her tarafı kaplamıştı." Dünya Savaşı ya da onu takip eden iç savaşlar gibi kanlı kâbuslara henüz uzak olan o günlerde, bu tür sahneler karşısında metanetini yitiren insan çok daha şiddetli tepki veriyordu. Bu olaydan san-

rılar görecek kadar çok etkilenen Nikitenko, aktif devrimciler arasına katılmak için görevinden istifa etti.

Kısa bir süre sonra da, Savinkov'un Sivastopol Hapishanesi'nden kaçışını planlayan ve şimdi de yelkenli bir gemiyle onu şehirden çıkarmaya çalışan Savaş Örgütü'nün üyeleriyle tanışma fırsatı buldu. Savinkov'un, askeri birlikler tarafından kuşatılmış olan şehrin dışına çıkarılabilmesi için, tüm seçenekler arasında en güvenli yol buydu. Bu yolculuk için deneyimli bir kaptana ihtiyaç vardı. Nikitenko, göreve talip oldu ve açık denizde yakalandıkları fırtınaya rağmen görevini büyük bir başarıyla yerine getirdi. Güvenli bir şekilde Rumen limanlarından birine ulaştı ve yetkililerde herhangi bir şüphe uyandırmadan da geri döndü. Bu süreçte Nikitenko'yu sınamak için çok fazla fırsatı olan Savinkov ve Zilberberg, 1906 yılının sonunda terörist çalışmalara katılma isteğiyle geldiğinde Nikitenko'yu memnuniyetle karşıladılar.

Deniz kuvvetlerinden yüzbaşı olarak emekliliğinin ardından Petersburg'a yerleşen ve polisle herhangi bir bağı bulunmayan Yüzbaşı Nikitenko, teröristler için gerçek bir keşifti. Devrimcilerin çoğunlukla girme imkanı bulamadığı çevrelere o girebiliyordu: Savaş Örgütü'nün muhtemel kurbanlarından Grandük Nicholas'ın sıkça ziyaret ettiği İngiliz Kulübü'nün bir üyesi olduğunu söylemek yeterlidir herhalde. Nikitenko kolayca Grandük'e suikast düzenleyebilirdi ve bunu önerdi de. Ancak önerisi veto edildi: Cesareti ve öncülüğü, onu teröristlerin potansiyel lideri yapıyordu ve bu görev için bir kenarda elde tutuluyordu. Aslında Nikitenko deneyimsizliğinin yanı sıra grubun en genç üyelerinden birisi olmasına rağmen (sadece 22-23 yaşındaydı) son tutuklamalardan sonra Zilberberg'in liderliğini devralmıştı.

Omuzlarına yüklenen görevlerden en zorlu ve en karmaşık olanı da, Çar'a karşı komploydu. Planı kendi döneminde net bir biçimde kağıda dökmüş olan Zilberberg, New Peterhoff'da Saray telgrafhanesi müdürünün oğlu Naumov ile ilişkiye geçmiş ve onun sayesinde, Stolypin ve Grandük'ün Çar'ı ziyaret ettikleri gün konusunda bilgi alabileceği arkadaşlar edinmişti. Ayrıca Naumov, ona, Çar'ın korumaları arasında, devrimcilere yakınlığını bildiği bir Kazak'tan da söz etmişti. Bu, Çar'a suikastı

mümkün kılan bir işaretti ve hatta Naumov, başarıyla uygulanabilecek birkaç taslak plan dahi çıkarmıştı. Elbette bütün bunlar, incelenmesi ve ayrıntılarıyla üzerinde çalışılması gereken bölük pörçük planlardı yalnızca.

Bu istihbaratın doğurduğu problemse oldukça karmaşıktı: Çar'ın öldürülmesi önceden de tartışılmış, fakat Parti o ana kadar pratikte hiçbir adım atmamıştı. Savaş Örgütü'nün Çar'a saldırı düzenlemesini yasaklayan 1902 tarihli Parti kararı esas itibariyle yürürlülükteydi. Ancak, bu kararı takip eden beş yıl içinde genel durum köklü bir değişikliğe uğramıştı. 1902'de Çar, dönemin siyasi mücadelelerine ilgisiz görünüyordu. Çok az kişi, gerçekte Çar'ın neyi temsil ettiğinin farkındaydı. Köylü kitleleri hâlâ "Baba Çar"a inanıyor, halkının esenliğini yürekten istediğini düşünüyordu. Hoşnutsuzlukların ifade edildiği ilk protesto gösterilerinin doğrudan hedefi de, halkın çektiği acılara yol açan gerçekleri Çar'dan sakladıkları iddia edilen, bakanlar vb. gibi, otorite temsilcileri olmuştu.

Devrimciler, bu durumu dikkate almak ve doğrudan Çar'a saldırmaktan kaçınmak zorundaydılar. Hatta 1905 Devrimi sırasında bile, devrimci konuşmaları ilgiyle dinleyen insanlar arasından, Çar'ı eleştirmeye girişen konuşmacının sözünü kesenlere sıkça rastlanıyordu. Çar'a yapılacak bir terörist saldırıyı halkın anlayışla karşılamama tehlikesi söz konusuydu ve bu da, hâlâ tereddütte olan kesimlerin devrimcilerden soğumasına neden olurdu. Ancak 1905 ve 1906 olayları, Çar'ı günlük siyasi mücadeleye çekti ve halkın gözünde, bakanların davranışlarından bizzat sorumlu tutulmasına neden oldu. Doğrudan II. Nicolas'a yönelik monarşizm karşıtı ajitasyon büyük bir mesafe kat etmişti.

Sosyal Devrimci Parti 1904 güzünde, Çar'a düzenlenebilecek bir saldırının siyasi zeminini oluşturmak üzere ajitasyon çalışması yürütmeye karar vermişti. 1906-07 ile birlikte birçok parti üyesi, Çar suikastına yönelik siyasi sorunların aşıldığını ve geriye, ilk fırsatta çözülecek teknik ayrıntılar kaldığını düşünüyordu.

Ne var ki kararı, tek başına Zilberberg vermedi: Merkez Komite'deki Savaş Örgütü temsilcisi Kraft'a, Kraft da, Çernov ve

Natanson'a danıştı. Böyle bir saldırı için vakit gelmişse de, sol partilerin 2. Duma seçimlerini büyük farkla kazanacakları ortadayken, eylemin yersiz olacağında mutabık kalındı. Sosyal Devrimci Parti resmen seçimlere katılıyordu ve gelecek Duma'da iyi bir şekilde temsil edilecekleri şimdiden belliydi. Bu koşullar altında Çar suikastı kabul edilemezdi. Böyle bir adım ancak Duma'nın feshi hâlinde uygun düşebilirdi. Bu nedenle Zilberberg'e, saldırı için olabildiğince çok yararlı bilgi toplaması söylenmiş ve faaliyeti bununla sınırlandırılmıştı.

Nikitenko, grubun liderliğini aldığında, son durum buydu. Bir yandan Çar'la ilgili bilgi toplar bir yandan da Stolypin ve Grandük'e karşı saldırıları yönetirken, karşılaştığı problemlerin zorluğu Nikitenko'nun da kafasını karıştırmıştı anlaşılan. Bundan dolayı Savaş Örgütü'nün, yurtdışından yeni dönen, eski ve deneyimli lideri Asev'e danışma olanağını yakalamak için can atması da doğaldı. İkisi 1907 Şubat ya da Martında Finlandiya'da buluştu ve Nikitenko, Asev'e, planının tüm ayrıntılarını anlattı. Hatta, Asev'in, grubun liderliğini üstlenmesini istedi. Asev bunu kesinlikle reddetti. Gerekçelerinden biri, bütün üyeleriyle bizzat tanışmadığından grup içinde ajan provokatörler olmadığını garanti edemeyeceğiydi. Grubu kendisi ele vermek niyetinde olduğundan, bundan daha isabetli bir mazeret bulamazdı.

Ancak bu, Asev'i, Nikitenko'ya bir takım tavsiyelerde bulunmaktan alıkoymadı; üzerine basa basa Çar hakkında bilgi toplamak için daha fazla çaba harcanması gerektiğini söyledi ve Naumov'un sözünü ettiği Kazak ile daha yakın ilişki kurulmasını tavsiye etti. Kazak, Nikitenko'ya yeterince güven telkin etmese de, Asev'in tavsiyesine uydu.

Gerçekten de Ratimov, Kazak'ın adı buydu, grubun ve Nikitenko'nun kaderinde belirleyici bir rol oynadı. Ratimov, amirlerinin emrinde gizli ajan olarak çalışıyordu. Güçlü, yakışıklı, ama çok içen Ratimov, başkent hayatının baştan çıkarıcı etkisiyle bozulmuş, güvenilmez muhafızlardandı. Bu tip adamlar, devrimci çalışmalarla orduda tanışmış olanlarca çok iyi tanınıyordu: Her konuda rahatça konuşabildikleri ve ilerici fikirlere yakınlık gösterdikleri hâlde, aslında ne bir inançları ne

de gönülden bağlandıkları bir davaları vardı ve maddi kazanç uğruna herkese ve her şeye ihanet etmeye hazırlardı.

Kazak Ratimov da aynen böyle davranıyordu. Mademki, bir kez devrimcilerle temasa geçmişti, otoritelerin muhbirleri ödüllendirmeye hazır olduğunu da bildiği için, Naumov'un gözüne girerek güvenini kazanmaya çalıştı; kendisine verilen devrimci bildirileri aldı, ama hemen sonrasında bunu üstlerine rapor etti. Rapor sonunda, Polis Merkezi'ne komuta eden jandarma albayına ulaştı. Sipiridovitch, Zubatov'un öğrencilerinden biriydi ve dedektiflikte uzmandı. Çar için muhbirlik yapmayı çok istiyordu. Görevi, devrimci propaganda suçlamasıyla Naumov'u acilen tutuklatmaktı, ama bu şekilde Naumov'un bir ya da iki yıl hapisle paçayı kurtaracak olması, Sipiridovitch'e pek de itibar kazandırmayacaktı. Bunun yerine Ratimov'a, Naumov ile ilişkilerini koruması ve mümkün olan her şeyi öğrenebilmesi talimatını verdi. Aynı zamanda kendi ajanları da Ratimov'u takip ediyorlardı. Bu durum yaklaşık altı ay boyunca, Asev'den daha önemli bilgiler gelene kadar, hiçbir sonuç vermeden sürüp gitti.

Nikitenko ile görüşmesinden neredeyse hemen sonra Asev, Gerassimov'u, grubun yapısı, üyeleri ve planları hakkında bilgilendirdi ve ayrıca grubun "Çarlık muhafızlarıyla ilişki içinde olduğunu" iletti. Merkez Komite, Çar suikastı konusunda karar aldığı ve gruba da harekete geçmesi emrini verdiği için Asev, bilgisine özel bir önem gösterilmesi gerektiğini belirtiyordu.

Bu, *Ochrana'ya,* Nikitenko ve emrindeki teröristleri göz hapsinde tutma olanağı yarattı. Ancak, Çarlık Sarayı'ndaki bağlantıyı ortaya çıkarmakta başarısız oldular. Grubu yargının önüne çıkaracak kanıtlar henüz yokken, grubun, takibin farkına varıp harekete geçmesinden korkan Gerassimov, tutuklamalar ve sürgünlerle grubu dağıtmak gerektiğine karar verdi. Tam bu sırada Saray polisi, Çar'a suikast planlayan teröristlerle temasta olan Kazak muhbirle bağlantılarını Gerassimov'a anlattı. Artık, Sipiridovitch ve Gerassimov'un elindeki deliller, birincil önemde bir dava açmaya yeterdi.

Konu, polisin tek başına karar veremeyeceği kadar büyük bir siyasi önem taşıdığı için, toplanan deliller öncelikle Stolypin'e sunuldu. Bu durum, Stolypin'in planlarıyla tam ola-

rak uyuşuyordu ve ileride "Çar'a Karşı Komplo" adıyla nam salacak sansasyonel bir duruşma sahneleme fırsatını yakalamaya çalıştı. Bu sırada, 2. Duma toplanmak üzereydi. İlkine göre daha solcu bir bileşimi vardı. Başından itibaren Stolypin, Duma'nın yeniden dağılmasını ve temel yasalarda değişiklik yapılmasını hedefliyordu. Suikast, Duma'da 30'un üstünde resmi temsilcisi bulunan Sosyal Devrimci Parti tarafından örgütlendiğinden "Çar'a karşı Komplo" davası, Çar'ın ve monarşi taraftarı kesimin gözünde Duma'nın itibarını sarsacaktı.

Duruşmanın başlatılmasına karar verilir verilmez Gerasimov'a, ön hazırlıkları yürütmesi talimatı verildi. Bu, çok zor olmadı. Ratimov, teröristlerle bir iki kez görüşmüştü ve bu görüşmeler, duruşmada yedek tanık olarak hazır bulunacak polislerce dikkatle izlenmişti. Yazılı deliller de aynı dikkatle toplandı. Teröristler, Kazak'tan, Stolypin ve Grandük Nicholas'ın Çar'ı ziyaret zamanlarını içeren şifreli telgraflar göndermesini istediler, fakat Ratimov bunu ancak, teröristlerin tutuklanmasına bir gün kala yapabildi. Bu telgraflar duruşmada daha sonra önemli deliller olarak sunulduysa da, kesinlikle düzmeceydi.

Toplanan deliller yeterli görüldüğünde, Ratimov'tan, sonrasında Gerassimov'un elden geçirip son halini vereceği resmi bir yazı yazması istendi. Tutuklamalar, 14 Nisan gecesi gerçekleştirildi. Savaş Örgütü üyesi ve örgütle bağı bulunan yaklaşık 28 kişi ele geçirildi. Üyelerinin çok azı kurtulabilen örgüt tamamen çökertilmişti. Ön soruşturma, otoriteler için hoş bir sürpriz hazırlamıştı: İdam edilme tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu bilen Naumov, çok korkmuştu ve her şeyi itiraf etti. Naumov teröristlerin arasına yeni katılmıştı, her teröristi bekleyen sona ruhsal açıdan hazır değildi. Naumov'un itirafı, doğal olarak duruşmada davacı tarafın elini güçlendirdi.

Stolypin, planladığı üzere, bu tutuklamaları, siyasi amaçlarının bir aracı olarak kullandı. Onun kışkırtmasıyla, Duma'nın gerici üyeleri, "Çar'a Karşı Komplo" hakkındaki söylentilerden duydukları rahatsızlıktan ötürü Hükümet'ten bu konuda beyanatta bulunmasını istediler. Stolypin cevabında, Merkez Komite'nin emri üzerine Savaş Örgütü'nün Çar'a bir saldırı düzenle-

meye hazırlandığını ileri sürdü. Sosyal Devrimci Parti'nin milletvekilleri, kendilerini oldukça zor bir durumda buldular: Partileri Çar'a karşı bir komplo kurduysa, bunun siyasi sorumluluğu da Parti'nin Duma'daki resmi temsilcilerinin üzerine kalacaktı. Elbette Savaş Örgütü ile doğrudan bağları yoktu ve örgütün planlarından bihaberdiler. Çernov'u sorguladıklarında, Stolypin'in iddiasını kesinlikle reddetti. Bu inkarın üzerine milletvekili Shirski, Duma'da Stolypin'in iddialarını yalanladı, ancak konuşması ikna edici olmadı. Böylece Stolypin, Duma'daki ılımlı ve ilerici partilerin sıralarında karışıklık yaratmayı ve monarşist bir kararı geçirmeyi başardı.

Bu hiç kuşkusuz Stolypin için bir zaferdi. Fakat şimdiye dek bütün ülkede bir monarşist dalga olduğunu varsayarken, acı bir düş kırıklığına uğradı: Monarşist örgütlerin, "vatansever öfke fırtınası" çıkarma çabaları tamamen başarısız oldu. Otoritelerin desteğiyle düzenlenen mitingler tamamen resmi bir karaktere bürünmüş ve kitleleri toplayamamıştı. Çar'a karşı gerçekleştirilmesi planlanan saldırının haberleri en hafif deyimiyle ilgisizlikle karşılanırken, başarısız olunduğu için açıkça üzüntü duyanlar da az değildi. Bunun siyasi sonuçları açıktı. Artık suikastın monarşi lehinde bir tepkiye yol açmayacağından kimsenin kuşkusu kalmamıştı. Böyle bir saldırı için kitlelerin nabzı da tutulmuştu.

Tutuklananların 18'i Askeri Mahkeme'ye teslim edildi. Dava, ağustosun sonunda görüldü. Savcılık bütün dikkatini, Çar'a suikast üzerine yoğunlaştırdı. Merkez Komite'nin aldığı tutumdan dolayı, sanıklar oldukça zor durumda kalmışlardı: Merkez Komite'nin tutumuyla uyumlu ifadeler vermeye zorlandılar ve bu nedenle, yeterince güçlü bir savunma yapamadılar.

Kuşkusuz, hüküm önceden verilmişti. Naumov itiraflarının bir kısmını geri aldı, ancak bu, diğerlerine yardımcı olmadı. Hatta bu durum, kendisine de ölüm getirdi: Otoritelerin, canını bağışlama sözünden dönmesi için bir bahane oldu[12] ve kendisiy-

[12] Eğer, Naoumov'un idamının gerçek nedenleri hakkında herhangi bir şüphe varsa, Sipiridovitch'in yayımlanmış anılarında bunlar bir sonuca bağlanmıştır. Yazar, Naoumov"un, sanıkların mahkumiyeti için savcılığa yardım ederse affe-

le birlikte Nikitenko ve eski bir öğrenci olan Sinyavski ölüme mahkum edildi. 3 Eylül 1907'de idam edildiler. Diğer teröristler ya kürek cezasına çarptırıldı ya da sürgüne gönderildi.

Gerassimov duruşmanın kahramanıydı; devrimciler tarafından tehdit edildiği bahanesiyle ifade vermeyi reddetti; bunun üzerine Mahkeme, kanıtları dinlemek için *Ochrana*'da özel olarak toplandı. Gerassimov, Çar'ın hayatını kurtaran kişi olarak çağrıldı ve infazlardan birkaç gün sonra Çar, Gerassimov'u generalliğe terfi ettirdi. Elbette Çar, dava sırasında meydana gelen siyasi entrikalar hakkında bir şey bilmiyordu, fakat her zaman için siyasi polis şeflerini cesaretlendirmenin gerekli olduğu kanaatindeydi. Bu, Romanov Hanedanın bir geleneği idi.

dilebilecekti, demektedir. (bk. General A. Sipirodovitch "Les dernière années de la Cour de Tzarckoic-Selo," Paris, 1928, s. 172.)

BÖLÜM XVI

Savaş Örgütü'nün Dirilişi

Nikitenko grubunun bastırılmasında Asev'in oynadığı rolü gizlemek için her şey yapıldı. Asev, grup üyeleriyle arasındaki bağı yavaş yavaş koparmış ve tutuklamalardan kısa bir süre önce, Kırım'a gitmek üzere Petersburg'dan ayrılmıştı. [13] Duruşmada, Asev'in verdiği bilgiler ne halka açıklandı ne de savcılığa bildirildi. Tüm suçlamalar, özellikle Kazak'ın verdiği bilgiler üzerine harekete geçen dedektiflerin ve Kazak'ın ifadelerine dayandırılmıştı. Tüm bu önlemler sayesinde Asev'den şüphe duyulmadı, ancak yine de başının üzerinde kara bulutlar toplanmaya başlamış ve gerçekten de ifşa olma ihtimali ciddi bir tehlikeye dönüşüyordu.

Eski rejimin temellerini sarsan 1905-06 olayları, Siyasi Polis'in işleyişini de bozdu. Tıpkı batan gemiden kaçan fareler gibi, resmi sırları açıklamaya hazır polis memurlarının sayısı hızla arttı. Sosyal Devrimci Parti'nin merkezine kadar giren esrarengiz ajan provokatörün oynadığı rolle ilgili daha keskin ipuçları ortaya çıkmaya başladı. Asev ve Tatarov'u açığa çıkaran mektubun yazarı Menstchikov, mektuptaki suçlamaların Parti tarafından nasıl karşılandığını görünce, daha fazla uyarıda bulunmanın gereksiz olduğuna kanaat getirmişti. Ancak pek çok başka kaynaktan, üyelerinin büyük çoğunluğu, Asev'e tamamıyla gü-

---

[13] Asev, Kırım'ı ziyaret nedeni olarak bozulan sağlık durumunu gösterse de, bu durumdan faydalanarak Kırım Sosyal Devrimcilerinin faaliyetleri hakkında Gerasimov'u bilgilendirdi ve 1907 ilkbaharında orada geniş çapta tutuklamaların gerçeklemesini sağladı. Kırım Sosyal Devrimcileri, Grandük Nicholas'a bir suikast girşimi planlıyorlardı ve Nikitenko grubu ile temas halindeydiler. Bu, Gerassimov'un Kırım'a özel ilgisini de açıklıyor.

venen ve mektupları dikkate almayan Merkez Komite'ye yollanmış deliler geliyordu. Daha sonra Savinkov, "Asev'e güvenim o kadar büyüktü ki, onun el yazısıyla yazılmış olsaydı da suçlu olduğuna inanmazdım. Yazının taklit edildiğini düşünürdüm" diyor. Bu, Merkez Komite üyelerinin genel kanısıydı.

Kendiliğinden bilgi yollayanların hiçbiri, adresini Merkez Komite'ye bildirmemişti. İçlerinden Bakay adında biri, o dönem Petersburg'da yayımlanan tarih dergisi Byloye'nin editörü Burtsev'e yanaştı. Bakay'ın geçmişi temiz değildi. Bundan birkaç yıl önce, Yekaterinoslav'da devrimci bir örgüte üyeydi ve tutuklandığında da bütün arkadaşlarını ele vermiş, gizli ajan olarak polis için çalışmaya başlamıştı. Bu durum devrimciler tarafından öğrenilince de doğrudan Siyasi Polis' in hizmetine girmişti. Otoriteler, çalışmasından memnundular ve birkaç terfi almıştı. Burtsev'e ilk ziyareti sırasında da, Varşova *Ochrana*'sında sorumlu bir mevkideydi. Derhal maddi kazanç peşinde olmadığını, tek amacının, polis için çalışırken tanık olduğu şeylerden ötürü Hükümete karşı nefretle dolduğu için devrimcilere yardım etmek olduğunu beyan etti.

Burtsev, başlarda Bakay'ın beyanatına pek fazla güvenmemişti, ancak dikkatli bir araştırma sonucu anlattıklarının doğru olduğu görüldü. Elindeki bilgi ve belgelerden bazıları, büyük bir siyasi öneme sahipti. Mesela, polisin Siedlce'de Yahudi katliamına girişeceğini resmi olarak belgeleyen gizli raporu ele geçirdi; Varşova *Ochrana*'sı tarafından gerçekleştirilen işkenceler ve yargısız infazları gün ışığına çıkardı. Aynı şekilde, Polonya devrimci örgütleri içinde çalışan tüm polis ajanlarının tam listesini temim etti. Tüm bu bilgiler doğruydu. Her şey, daha sonrasında kanıtlanacağı gibi, Bakay'ın samimiyetle geçmişinden kopmak istediğine işaret ediyordu. Burtsev'in tavsiyesiyle istifasını verdi ve sonrasında anılarını derleyip bildiği her şeyi açıklamak için bir köşeye çekildi. Asev tarafından ele verildi ve tutuklanarak Sibirya'ya sürgüne gönderildi. Ancak buradan da yurtdışına kaçıp bir kez daha Burtsev'e, polisin sırları hakkında bilgi verdi. Daha sonra üniversite diploması aldı ve Fransız Kongo'sunda mühendis olarak çalışmaya başladı.

Tüm bunların ışığında, Sosyal Devrimci Parti'nin merkezinde bir polis ajanı bulunduğu yolundaki iddiasına itimat edilmesi gerekiyordu. Bakay, onu sadece polisteki "Raskin" ismi ile tanımıyordu, aynı zamanda, "Raskin"in faaliyetlerine ilşkin çeşitli ayrıntıları da biliyordu ve bunların hepsini, Burtsev'in önüne sermişti. Eğer Bakay'ın verdiği bilgiler doğruysa, ajan provokatör, ancak Parti'nin liderlerinden biri olabilirdi. Partiyle yakın temasta olan ve bütün yöneticilerini tanıyan Burtsev, suçluyu saptamakta bazı zorluklar yaşadı. Bir yandan, kendilerini mücadeleye adamış devrimciler arasında bir hain olması imkansız gibi görünüyordu, ama öte yandan Burtsev böyle bir hainin var olduğunu *biliyordu*.

Şansı, Burtsev'e yardım etti. Bir gün Petersburg sokaklarında yürürken, üstü açık bir arabada Asev'i gördü. Bu, 1906 Ağustosunun sonuna doğruydu. Polis, o günlerde yaygın bir tutuklama operasyonuna girişmişti ve bu yüzden önde gelen tüm devrimciler her türlü adımlarını çok dikkatli atmak zorundaydılar. Burtsev'in, Savaş Örgütü'ndeki konumunu bildiği Asev buradaydı ve en temel önlemleri dahi almamıştı. Bu durum derhal Burtsev'i şüphelendirdiyse de, tüm bu terörist faaliyetlerin bir polis ajanı tarafından yönetildiğine itibar etmeyi reddederek başlangıçta Asev'den kuşku duymadı. Hatta hainin, Asev'in yakınında, onu paravan olarak kullanıp bundan ötürü de polisten koruyan biri olduğunu düşünüyordu. Bu nedenledir ki, Asev ve yakın arkadaşları hakkında tüm bildiklerini tekrar gözden geçirdi. "Ve birdenbire kendi kendime..." diye anlatıyor anılarında Burtzev, "...Asev ve 'Raskin'in aynı kişi olup olamayacağını sordum. " Bu düşünce korkunç gelmişti, fakat Burtsev kendisini böyle düşünmekten alıkoyamıyordu ve isteksizce de olsa, bu düşüncenin ışığında Asev ve Savaş Örgütü hakkında tüm bildiklerini gözden geçirmeye başladı. "Daha fazla ölçüp biçtikçe bu düşüncenin daha makul görünmeye başladığını kabul etmek zorunda kaldım. " diyor.

Sonunda Burtsev, Asev'in ihanetine inanan ilk devrimci oldu ve bunu ortaya çıkarmak üzere mücadele etmeye başladı. Asev için bu, sonun başlangıcıydı.

Çok geçmeden Burtsev'in şüpheleri Asev'in kulağına gelmeye başladı ve Gerassimov'un da yardımıyla Burtsev'i, bilgi kaynağından yoksun bırakmaya çalıştı. Ayrıca, bu şüpheleri başka bir son için de kullandı. Nikitenko'nun grubunun dağıtılmasını izleyen günlerde Asev'in Gerassimov'a karşı tamamen dürüst olmayı bıraktığı ve ondan çok fazla şey saklamaya başladığı da su götürmez. Gerassimov'un sorularını, bir bilgisi olmadığı gerekçesiyle cevapsız bırakıyor, Burtsev'in kampanyasının şüpheleri kendi üzerine çektiğini ve kendisiyle ilgili her türlü şüphenin ölümcül sonuçları olabileceğini ileri sürerek, bazı soruşturmaları yürütmeyi kesinlikle reddediyordu.

Gerassimov, bu mazereti makul buldu. Stolypin'e ve Çar'a karşı yürütülen terörist komploların önlenmesinde Asev'in hizmeti, şeflerinin gözünde değerini fazlasıyla artırmış, "Asev'in güvenliği", *Ochrana* siyasetinin en temel başlıklarından biri olmuştu. O yüzden Gerassimov, Asev'in gereksiz riskler almasına izin verinemeye ve onu, en önemli görevler için saklamaya karar verdi. Gün geçtikçe "önemli görevlerin" ortaya çıkması olasılığı arttığından, en makul olan da buydu.

1907 Şubatında Rusya'ya geri dönüşü ve Parti görevine yeniden başlaması ile birlikte Asev dikkatini büyük ölçüde matbaaların kontrolü, Parti yayınları için depoların ayarlanması ve bunların illere dağıtımının düzenlenmesi gibi genel örgüt işlerine yoğunlaştırdı. Ne de olsa daha farklı işlerde çalışmaya uygun değildi: Edebi ya da teorik alanlara ilgisi yoktu, son zamanlardaki tavrı çok diktatörce bir hâl aldığından Parti için desteği elzem olan ikincil önemdeki kişilerle anlaşamıyordu.

Asev'in çalışma alanı seçiminde, Parti gelirlerinin büyük bir kısmının matbaaya aktarılıyor olmasının ve çok miktarda parayı kontrolü altından tutmanın kendi yararına olacağını düşünmesinin de payı var. Buradan hareketle Parti'nin çeşitli gelir kaynaklarıyla faal olarak ilgilenmeye başladı. Tam bu sıralardaydı, sahte banknot basma fikrini önerdi, ancak ne kadar ısrar ettiyse de önerisi genel kabulle karşılanmadı.[14] Asev, kendisini büyük

[14] Asev bu sorunu, sonrasında Parti'nin yasal matbaasından sorumlu olan Turba (1918'de, Bolşevikler tarafından diğer Sosyal Devrimcilerle birlikte kurşuna dizildi) ile görüşmüştü.

bir gayretle bu işe adamasına rağmen, bunun geçici bir iş olduğu açıktı ve terörist faaliyetlere geri dönmeyi umut ediyordu.

Her geçen gün siyasi durum daha da karanlık bir hâl alıyordu. Gericiler, tamamen galip gelmiş gözüküyordu. "Çar'a Karşı Komplo"yu, askeri bir ayaklanma planlamakla suçlanan "Sosyal Demokratların komplosu" izledi. Bu, 16 Haziran 1907'de Duma'nın dağıtılması için yeterli bir gerekçe sayıldı. Aynı zamanda, demokratik unsurların göz ardı edildiği yeni bir seçim yasası düzenlendi. Baskıcı önlemler artırıldı.

Terörün yeniden başlaması için çabalayan Gershuni, büyük bir ilgiyle karşılandı. Mutlakıyetin tam kalbine, yani kişisel rolü artık herkesçe bilinen Çar'a bir suikast düzenlemenin zamanının geldiğini savunuyordu. 2. Duma'nın dağıtılmasının hemen sonrasında, Çar'a suikast konusu, Merkez Komite'nin gündemine getirildi.

Bu toplantı Finlandiya'da yapıldı; az sayıda katılım oldu. Muhtemelen, Natanson, Gershuni, Çernov, Asev ve belki de Rakitnikov ve Avksentiev hazır bulunuyordu. Toplantıya başkanlık eden ve genellikle de Çar'a suikastı savunan Natanson, artık Parti'nin yararı için bu öneriye karşı çıkıyordu. Toplantı, Gershuni ve Natanson arasında bir tartışmaya dönüştü. Natanson, Çar suikastına karşı, köylü sınıfı üzerindeki etkisi ve gericilerin elinde tehlikeli bir silaha dönüşebileceği gibi tüm eski savlarla öne çıkarken, Gershuni, bu gerekçeleri, tüm anlamını yitirdiğini gösteren bir dizi olayla savuşturdu. Artık her şey, Çar suikastının gerçekleştirilmesi lehineydi. Çernov ve diğerleri, Gershuni'yi desteklediler. Asev, tartışmada ön plana çıkmadı. Böyle bir suikastın gerekliliğine dair derin inancı genel olarak biliniyordu.

Asev güç bir durumdaydı. "Çar'a karşı bir av" söz konusu olduğunda, insanların, doğal lider olarak kendisine baktıklarını biliyordu. Gershuni, bu girişimin liderliğini özellikle onun alması konusunda ısrar ediyor ve başarısının, üzerindeki şüpheleri sonsuza dek ortadan kaldıracağını iddia ediyordu. Asev artık oyunun sonuna yaklaştığını görmüştü: Eğer Çar'ın öldürülmesine izin verirse, polis kısa sürede işini bitirirdi; eğer saldırı başarısızlığa uğrarsa, devrimcilerin şüpheleri gerçeklik kazana-

caktı. Bir yol ayrımına gelmişti: Ya Gershuni'nin ya da Gerassimov'un istediği yoldan gidecekti.

Gerassimov, söylediği üzere, Çar'a karşı düzenlenebilecek tüm saldırı planlarından haberdardı. Merkez Komite toplantısının arifesinde Asev'e verdiği talimatlar, Parti'deki pozisyonunu tehlikeye atmamak kaydıyla bir nihai karara varılmasını engellemeyi denemesi, eğer böyle bir karar verilirse de Savaş Örgütü'nü içeriden felce uğratmak için meseleye kendisinin el atması yönündeydi.

Merkez Komite oybirliğiyle, Çar'a suikast için uygun zamanın geldiğine ve Parti'nin hızla, suikastı örgütlemeye başlaması gerektiğine karar verdi. Fakat Savaş Örgütü'nün yeniden ayağa kaldırılması ve bunun için de birtakım ön hazırlıklar yapılması gerektiğinden, kararın uygulanması sonbahara ertelendi. Kısa bir süre sonra, temmuz başlarında, Asev ve Gershuni yurtdışına çıktılar. Savaş Örgütü'nü yeniden düzenleme işine giriştiler. Ağustos sonunda Savinkov ile İsviçre'de gerçekleştirdikleri görüşmeler özellikle önemliydi. Gershuni'nin, Savinkov hakkında çok fazla bilgisi olmadığı için, görüşmelerin çoğunu Asev gerçekleştirdi. Savinkov'un terör içinde önemli bir rol oynamaya gönülsüzlüğünün farkında olan Asev, özel bir sohbet sırasında, "Savinkov, fazlasıyla izlenimci ve terörü yönetmek gibi hassas bir iş için güvenilmez biri" diyordu. Ancak, Savinkov'u almak konusunda ısrar eden de yine Asev oldu. Bunun nedenleri şüphesiz, birlikte çalıştığı kişinin korkmasına gerek kalmayacak kadar akıllı ama aynı zamanda güven duyabileceği kadar da kendisine bağlı olmasını istemesiydi.

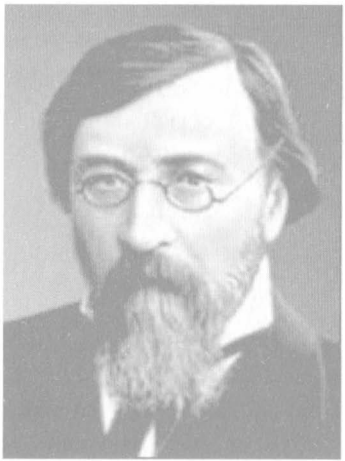
Savinkov ile görüşmeler can sıkıcı ve biraz da verimsiz geçti. Bir yıl önce Asev'in telkin ettiği düşüncelerden hareketle eski yöntemlerle terörü sürdürmenin imkansız olduğunu ileri sürüyor ve Asev'i tutarsız olmakla suçluyordu. Eski düşünceleri karşısında yenik düşen Asev, "manevi" dayanaklar ileri sürüyor ve "bir teröristin görevinin her koşul altında işini yapmak olduğunu", Rusya'da gericiliğin zirvede olduğu böylesi bir dönemde bu tür bir görevin özellikle zorunlu hâle geldiğini ve başarısız bir girişimin yarattığı manevi etkiyle ülkedeki isyankar ruhun sindirilemediğini göstereceğini savunuyordu.

Bunlar ikna edici olmaktan uzaktı ve Savinkov, insanların da hayatlarını boşa harcadıklarını düşünmelerine yol açabilecek, başarı şansı olmayan böylesi eylemleri teşvik etmeye haklarının olmadığını söyleyerek karşılık verdi. Ancak gericiliğe karşı, eski tarz yöntemlerin dışında hazırlıklar yapılması koşuluyla, silahlı mücadeleden yanaydı. Eski Savaş Örgütü yeniden ayağa kaldırılmalı, ancak kesinlikle farklı çizgilerle yeniden örgütlenmeli ve üye sayısı büyük ölçüde artırılmalıydı. Ne Asev, ne de Gershuni bu önerilere razı oldu. Eski tip Savaş Örgütü'nün savunucusu oldular. Ancak Savinkov, böyle bir Savaş Örgütü'ne katılmayı reddetti; zira geçmiş yıllarda terörist faaliyetlerde gösterdiği başarısızlığın gerçek nedenlerini "kavradığı" için, haklı olarak boşuna kürek çektiğini hissetmişti ve bu nedenle de umutsuz bir oyuna devam etmeye hiç niyeti yoktu.

Asev, eylül sonu, ekim başı gibi Rusya'ya döndü. Merkez Komite karargahı şimdi Viborg'daydı. Savaş Örgütü'nün yeniden düzenlenmesine ilişkin özel bir oturum yapıldı. Özellikle kendi terörist planını savunmak üzere gelmiş olan Savinkov, Asev ve Gershuni tarafından oldukça soğuk karşılandı. Ezici bir çoğunluk, onun önerilerine karşı oy kullandı. Savaş Örgütü'nün eski hâli ile yeniden kurulmasına karar verildi. Asev ve Gershuni, tüm çabalarını bu yönde kullandılar. Çoğunluk, Gershuni'nin, Parti'nin örgütsel işlerini bırakmasını istemediği için, başlangıçta Asev'in Savaş Örgütü'nün tek lideri olmasına karar verildi. Herkes biliyordu ki, Rakitnikov'un sonradan yazacağı gibi, "Gershuni, Asev zemini hazırlar hazırlamaz, kendisini bütünüyle teröre adayacaktı" Nitekim, Gershuni, Asev'in en yakın danışmanı oldu. Sonrasında, ona danışılmadan ve onayı alınmadan hiçbir adım atılmadı. Hastalığı, Gershuni'nin yurtdışına çıkmasını zorunlu kılana dek, Asev ve Gershuni birlikte Parti'nin bütün terörist çalışmalarını yönettiler.

Çar'a suikast girişimi, Savaş Örgütü'nün tek değilse de başlıca gündemi oldu. Bütün güçüyle bu eyleme odaklandı. Merkez Komite'nin, çok kapsamlı bir terör kampanyası için zamanın uygun olduğuna karar verip bu yönde talimatlar çıkarması hâlinde, diğer tüm terörist eylemlerin, doğrudan Merkez Komite'nin kontrolüne geçen "Karl'ın Seyyar Müfrezesi"ne bırakılma-

sı kararı alındı. Sonrasında Merkez Komite, bu müfrezenin kontrolünü, Asev ve Gershuni'ye devretti.

Nikolay G. Çernişevski (1828-1889)

BÖLÜM XVII

"Karl'ın Seyyar Müfrezesi"nin Sonu

Asev'in, Rus teröristlerin kahraman mücadele döneminin trajik sonunu –ki son evresi daha da trajikti– getirecek olan "Karl'ın Seyyar Müfrezesi" ile yakın ve doğrudan ilişki kurduğu günlerdi.

1907 sonbaharı, Rus tarihinin soğuk ve kasvetli zaman dilimlerinden biriydi. Gericiliğin zaferi, politik, sosyal veya kültürel her türlü gelişmeye gölge düşürmüştü. Kitle hareketleri sindirilmiş; köylüler, baskıların ökçesi altında inliyordu. Kentteki işçiler sessiz ve küskündü. Artık ne bir siyasi gösteri ne de grev vardı. Eski rejimin, geçici de olsa zafer kazandığı gün gibi ortadaydı.

Söz konusu, birliği zayıflatmada ve giderek kişisel sorunlarıyla daha fazla meşgul hâle gelmiş devrimci örgüt temsilcilerinin şevklerini kırmada etkili oldu. Bu, her konumdaki devrimci için geçerliydi. Daha kısa bir süre öncesine dek, sadece kolektif yarar ve sınıflarının çıkarı adına çalışmayı düşünen aktif işçilerden pek çoğu, tüm güçüyle kişisel durumlarını düzeltmeye yoğunlaşmıştı. Devrimci köylülerin geneli, tarımsal sorunların çözümüne yönelik kolektif planlara sırt dönüp, "ortaklaşalık" yerine bireysel çiftlikler kurulmasını öngören yeni yasalardan yararlanır olmuşlardı.

Geri çekiliş, özellikle de devrimci entellektüeller arasında göze çarpıyordu. Kişisel gelişimleri açısından genellikle her türlü olanağa sahip olan entellektüellerin yaşamında özveri her zaman önemli bir rol oynamıştı; eğer bu olanaklardan yararlanmadılarsa, öyle istedikleri içindir. Fakat şimdi, arzular vardı ve çoğu kendini arzularına teslim etmişti. Görev yerini terk et-

meyen pek azdı. Geri çekilişe genellikle düşünsel değişim de eşlik ediyordu; çünkü geri çekiliş gerekçeleri, onları, toplumsal haklara karşı "bireysel hakları" savunmaya da yöneltiyordu. Böylece, tıpkı yabani otlar gibi her yerde her türden "bireycilik" türemişti. Bu değişiminin bir diğer sonucu da, eski sıkı devrimci ahlakın yerini haz arayışının alması oldu. İnsanlar âdeta kayıp zamanlarını telafi etmeye çalışıyordu. Bu eğilimler, zamanın edebiyatına, pornografi dalgası olarak yansıdı.

O günlerin genel manzarası işte böyleydi. Ancak bu manzaraya kapılmayan kadınlar ve erkekler de vardı. Diğerlerinden daha güçlü bir iradeye ve içtenliğe sahip bu insanlar, kaçınayı reddettiler; böylesine duyarsızlık atmosferinde kitlelere bel bağlayamayacaklarını gördüklerinden mantıklarına kulak vererek ellerinden geldiğince en direngen şekilde mücadele etmeye karar verdiler. Tevekkülle ve umutsuzluk burgacında hareket ederek zafer inancından ziyade öç alma duygusuyla beslenen terörist faaliyetlere yöneldiler. Bu oldukça mantıklıydı. Henüz hiçbir kitlesel hareketliliğin olmadığı günlerde teröristler bireysel mücadelenin ön safındaydılar; kitlelerin çoktandır aktif mücadeleyi bıraktığı böyle bir dönemde, savaş meydanını en son terk edenler bu bireysel teröristler oldu. Onlar, devrimci dinamiğin geri çekilişiyle boşalan mevzileri artçı saldırılarla koruyabilmek için direndiler.

"Karl'ın Müfrezesi", tanımlanan türden bireysel teröristlerden oluşuyordu. Üyeleri, neredeyse çilekeş bir yaşam süren, birbirine kenetlenmiş bir aile gibiydi ve bu bakımdan, Asev'in Savaş Örgütü'nün birçok lideriyle taban tabana zıttı. Savaş Örgütü'nün son lideri, yandaşlarına, bir teröristin yaşam koşullarının çok iyi olması ve Parti hazinesinin cömertçe kullanılması gerektiği fikrini aşılamıştı.

Genellikle, "İnsan yaşamı söz konusu olduğunda, kuruşları saymak yersizdir." diyordu. Aksine, "Karl'ın Müfrezesi" ise, "Partinin parası"nı dikkatle koruyordu. Üyelerinin birçoğu, bırakın fonlara bağımlı olmayı, fona bağışta bile bulunuyordu. Asev'in isteklerine alışmış olan Merkez Komite mali işler sorumlusu Argunov, bu tavır karşısında hayrete düştüğünü anlatıyor. Tutumlulukları, zaman zaman yeraltı çalışmalarına zarar

verir boyutlara ulaşsa da, bu teröristlerin mizacının hayli özgün bir yanıydı.

"Karl'ın Müfrezesi" eylemlerinde ani saldırılara güveniyordu. Merkezi, Finlandiya'daydı ki bu ülkenin anayasası, Rus polisinin devrimcilere ulaşmasını imkansız kılıyordu. Tüm ön hazırlıklar, gerekli bilgileri toplayan sempatizanlar tarafından gerçekleştiriliyordu. Tüm çalışmalar, "Karl"'ın yönetiminde yürütülmekle birlikte, Müfrezenin demokratik yapısı her üyenin kişisel inisiyatif göstermesine de olanak tanıyordu. Saldırılarda görevlendirilmek üzere seçilen teröristler, ön çalışmalar tamamlandıktan sonra harekete geçiyorlardı: Petersburg'da ortaya çıkıyor, eylemlerini yapıyor ve eğer tutuklanmazlarsa, Finlandiya'ya geri dönüyorlardı.

Bunun tipik bir örneği, Askeri Başsavcı General Pavlov suikastında görüldü. Pavlov, neredeyse herkesin nefretini kazandığının farkındaydı, dolayısıyla da kendisi için olağanüstü güvenlik önlemleri almıştı; kendi özel dairelerinin olduğu Askeri Mahkeme binasını asla terk etmiyordu. Bu saldırı ancak, ordu katipleri arasında, Pavlov'un günlük yaşamına ilişkin ayrıntılı bilgi sağlamakla kalmayıp, yürüyüşe çıktığında da, önceden belirlendiği gibi işaret veren bir sempatizan sayesinde başarılı oldu. Büyük bir acımasızlıkla bastırılan Kronstadt isyanının liderlerinden terörist Igorov, işaretle birlikte, kurye kılığında bahçeye girdi ve ateş edip, Pavlov'u öldürdü.

Müfrezenin her planı, bu kadar başarılı değildi. Ancak, zaman zaman başarısızlıkları olsa da Müfreze'nin faaliyetleri genellikle iyi gidiyordu, ta ki Asev kontrolü ele geçirene kadar.

Müfreze, siyasi mahkumlara karşı acımasızlıklarıyla ünlenmiş hapishane yönetimi temsilcilerine karşı yürüttükleri mücadeleye büyük bir önem veriyordu. Bu "hapishane terörü", zafer kazanmış gericiliğin, öfkesini sistematik olarak mahkumlardan çıkardığı, 1907 sonrası yılların tipik bir özelliğiydi. Tutuklular ve dışarıdaki devrimciler hâlâ birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğundan, devrimciler, otoritelerin zorbalıklarına, terörist eylemlerle yanıt veriyordu.

Böylesi birkaç misilleme, "Karl'ın Müfrezesi"ne mal edilebilir. Siyasi tutuklulara ilk kez fiziksel cezalar uygulayan

Algatchinski Hapishanesi Müdürü Borodullin'e suikast planlayan da onlardı. Müfreze'nin kontrolü, Asev ve Gershuni'ye geçtiğinde benzer bir saldırı planlanıyordu. Saldırının hedefinde, hapishanelerdeki işkence sisteminin fikir babası Adalet Bakanı Stcheglovitov, Hapishane Merkez İdaresi Müdürü Maksimovski ve Petersburg Askeri Valisi Dratçevski vardı. Ayrıca, Devlet Konseyi oturumu sırasında Kabine'nin havaya uçurulması planlanıyordu. Özel olarak seçilmiş bir grup da, Moskova Bölgesi Komutanı General Gershelman'a saldırı hazırlığındaydı. Bütün bu planlar, Asev ve Gershuni'ye sunuldu ve onay alındı. İlk saldırılar, biri, Stcheglovitov, Maksimovski ve Dratçevski'ye, diğeri de, Gershelman'a düzenlenecekti. İki saldırı da gerçekleştirildi, ancak ilki, sadece Maksimovski öldürülebildiği için kısmen başarılı olmuştu.

Asev, bu iki saldırıyı da önleyebilecek konumdaydı ancak bunu yapmak istemedi. Asev'in o günlerde nasıl bir davranış içinde olduğunu aktaran Gerassimov, Asev'in, kendisine, Merkez Komite'nin Çar'a suikast niyetiyle Savaş Örgütü'nü diriltme kararlılığından ve tekrar örgütün başına geçeceğinden bahsettiğini anlatıyor. Asev, tüm diğer terörist girişimlerin "Karl"a devredildiğini de söylemiş ama "Karl"ın, Gershuni ve Asev'in kontrolüne verildiğinden söz etmemişti. Aksine, "Karl'ın Müfrezesi" ile hiçbir bağı olmadığına, böyle bir bağlantının da güvenliği açısından yararlı olmayacağına dikkat çekmişti. Üstlendiği tek görev, Çar'a suikast eylemini felce uğratmaktı. Merkez Komite'de "Karl"ın gerçekleştireceği önemli saldırılar hakkında belli belirsiz konuşmalar olduğundan söz ederek güvenlik önlemleri alınmasını önermiş, ancak saldırının hedefindeki isimleri vermemişti. Gerassimov da, Çar'a suikast eylemini birincil önemde gördüğünden, Asev'in önlem önerisini onayladı ve Maksimovski suikastından hemen sonra da "Karl'ın Müfrezesi"ni su yüzüne çıkarmaya yarayacak bazı ipuçları vermesi için Asev'e baskı yapmaya başladı.

Bu sırada "Karl", tüm dikkatini Devlet Konseyi'nin havaya uçurulması işine vermişti. Bu planın mimarı da, terör safına katılmış en yetenekli entelektüellerden biri, Lebedintzev'di. İyi bir aileden gelmiş, dahi bir dilbilimci, astronomi ve matematik

uzmanı, doğuştan yetenekli bir müzisyen ve ressam olan Lebedintzev planını bütünüyle tek başına geliştirmişti. İnsanlarla çok yakın ilişkiler kurduğu İtalya'da geçirdiği birkaç yılın ardından, kendisine Avrupa'da ün kazandıran Mario Calvino adıyla bir İtalyan pasaportu elde etmeyi başardı ve önemli bir İtalyan gazetesine muhabir olarak atandı. Bu kimlikle Petersburg'a geldi; Duma ve Devlet Konseyi Basın Merkezine giriş yaptı. Tek başına planını gerçekleştiremeyeceği için de, "Karl'ın Müfrezesi"nden yardım istedi.

Kendine ait birtakım nedenlerle "Karl"ın önemsiz saldırılarına müdahale etmeme kararı alan Asev, Lebedintzev'in büyük ve görkemli saldırısının ortaya çıkması içinse yoluna sürekli engeller çıkardı. Asev, saldırının başarısının, polisin gözünde itibarını zedeleyeceğinden korkuyordu. Ancak doğrudan bir ihanet de tehlikeli olacağından, içeriden engelleme çabasına girdi. Önce bu saldırıya onay verdi, ancak sonradan çeşitli bahanelerle erteledi; sonunda tüm hazırlıklar tamamlandığında da, Devlet Konseyi'nin, liberal politikacıları da kapsayan seçilmiş üyelerinin saldırıda hayatlarını kaybedebileceğine dikkat çekerek önemli itirazlarda bulundu.

Bu, Asev'le Müfreze'nin liderleri arasında sert diyaloglara neden oldu: Burtsev'in, Asev hakkındaki şüphelerini "Karl"a iletmiş olmasının da bunda kısmen etkisi olabilir. Hatta Müfreze'nin üyeleri, Merkez Komite'nin kararına itaat etmeyip saldırıyı gerçekleştirmeyi göze almaktan bahsediyorlardı. Görünüşe göre Asev tam da bu aşamada doğrudan ihanete başvurdu. En azından Gerassimov'un anlattıkları böyle düşündürtüyor. Gerassimov'un ifadesine göre, baskı yapınca Asev, daha önce "Karl" ile bir görüşme yaptığını söylemiş. Öyle olsa bile Asev çok az bilgi vermiş, "Karl"ın karargahının Finlandiya'da bir yerlerde olduğunu söylemekle yetinmişti. Ancak "Karl"ı ayrıntısıyla tarif etmişti. Ondan, en yetenekli ve en uyanık örgütçü olarak bahseden Asev, acilen tutuklanmasını önermiş ve Gerassimov'a, "O özgür olduğu sürece, asla huzura kavuşamazsınız" demişti.

Asev, Devlet Konseyi'ni bombalama planından da Gerassimov'a bahsetmiş, ancak yine dişe dokunur bilgiler iletmemişti. Asev'e göre, Merkez Komite'de genel olarak tartışılan

bu plana içinde kendisinin de bulunduğu bir grup tarafından karşı çıkılmıştı. Bir sonuç çıkmayacağını düşünmekle birlikte "Karl'ın Müfrezesi"nin Merkez Komite kararını kabul etmeyip bağımsız bir eylem gerçekleştirmesinden korkuyordu. Bu nedenle Gerassimov'a, acilen güvenlik önlemleri alınmasını önerdi. Asev, teröristlerin basın kartı kullanarak Konsey toplantısına girmeyi düşündüklerini ve bombaları evrak çantaları içinde getirmeyi planladıklarını söylemenin dışında fazla bilgi vermedi.

Bu bilgiler elbette etkisini gösterdi: Devlet Konseyi binasında güvenlik önlemleri alındı, gazetecilerin evrak çantaları titizlikle arandı ve basın kartları teyit edildi. Ancak dikkatler asıl olarak "Karl"ın yakalanmasına yönelmişti. Tüm kaynaklar Müfreze'nin izinin bulunması için seferber edildi ve Finlandiya'daki tren istasyonlarının hepsi dikkatlice izlenmeye başlandı. Polis tarafından yürütülen uyumlu çalışmanın sonunda kısa sürede Kelomyak istasyonu yakınında şüpheli iki apartman dairesi saptandı ve bir şüpheliyi takip eden bir ajandan da, aynı yönde bilgi geldi. 5 Aralık 1907 gecesi, Finlandiya topraklarında arama yapma hakkını düzenleyen yasalar ihlal edilerek, Stolypin'in verdiği onayla bu dairelere baskın yapıldı. Birinde büyük bir hazine ele geçirildi: "Karl'ın Müfrezesi"nin arşivleri ve diğer gizli belgelerin bir kısmı. Başlangıçta, kimlikleri tespit edilemeyen iki kadın ve bir erkek tutuklandı. Bundan yalnızca iki veya üç hafta sonra Asev, Gerassimov'a, gayet de kötü niyetle, "Hâlâ 'Karl'ı arıyorsunuz, oysa o zaten uzun zamandır elinizde... Kelomyak'ta onu bulmuştunuz" dedi.

Ele geçirilen belgeler arasında, Devlet Konseyi binasının açıklamalı bir planı vardı ve bu da polise, kamuoyuna, Konsey'in bombalanmasını engellediklerini duyurma fırsatı verdi. Lebedintzev hâlâ, planını hayata geçirebileceği umuduyla kendisini teselli ediyordu, ancak artık planın uygulanabilir olmadığı açıktı. Müfreze'nin geri kalan üyeleri bir araya geldiler ve Lebedintzev'i lider seçtiler. Büyük bir heyecanla, Grandük Nicholas ve Adalet Bakanı Stcheglovitov'a suikast hazırlıklarına girişildi. Her iki saldırının da Çar'ın vereceği davette hazır bulunacağı yılbaşı gecesinde yapılması önerildi. Ancak ihbar edildi-

ğinden saldırılar gerçekleştirilemedi, ama bu kez muhbir Asev değildi. Gerassimov, yılbaşı gecesi saldırı planını başka bir ajandan öğrenmişti. Ajan, saldırının zamanı ve hedefindeki kişiler hakkında bilgi vermiş, ancak eylemciler hakkında ayrıntı vermemişti.

Gerassimov, Deneysel Tıp Enstitüsü'nde Stolypin'e düzenlenmesi planlanan saldırının engellenmesinde kullandığı yöntemin aynısına başvurdu. Yılbaşı günü erken saatlerde Grandük Nicholas ve Stcheglovitov'u aradı, tasarlanan saldırı konusunda uyardı ve birkaç gün için evlerinden çıkmamalarını istedi. Zaten bütün güvenlik önlemleri alınmıştı. Eldeki tüm ajanlar, güzergâh üzerindeki şüpheli kişilere dikkat etmeleri yönünde talimat aldılar. Gerassimov da olay yerine geldi ve Grandük'ün konutu civarında Mikhailovski Meydan'ındaki bir kahvehaneden ajanları yönetti. Ancak her şey boşunaydı, zira şüpheli bir şeye rastlanmadı; daha sonraları anlaşıldı ki, Müfreze'nin üyelerinden Lidya Sture, güzelce bağlanmış bir bombalı paketle aynı kahvehanede Gerassimov'un hemen yanındaki masada oturmuştu. Lidya, tutuklandığında Gerassimov tarafından sorgulanması sırasında bu olayı anlattı. "Fakat General, biz daha önce bir yerde karşılaşmıştık" diyerek Gerassimov'un sözünü kesti. Sture, Gerassimov'un şaşkına döndüğünü ancak hatırlayamadığını söylüyor. Sture bunun üzerine, "Kafe Mikhailovski'de yan yana oturduğumuz o yılbaşı gününü hatırlamıyor musunuz? Yazık ki yanı başımda oturanın kim olduğunu bilmiyordum... Yoksa kaçırmazdım..." diye açıklamış.

Sonraki altı hafta içinde teröristler saldırılarını yinelediler: Neredeyse her gün, kendileri için son gün olduğuna inanarak ellerinde bombayla çıkıyor, yaşamak için kendilerine bir gün daha veren kadere küfrederek evlerine geri dönüyorlardı... Tüm terörist güçler seferber olmuş ve Petersburg'a yoğunlaşmıştı. Ne pahasına olursa olsun her türlü eyleme hevesli ve canlarını feda etmeye hazırdılar. Bu süre içinde *Ochrana*, Stcheglovitov ve Grandük Nicholas'ın evlerinin korunması için gerekli güvenlik önlemlerini almıştı. Her ikisi de, Gerassimov'un talimatıyla sürdürülen bu durumdan sıkılmıştı. Tüm çabalarına rağmen ajanı yeni bilgiler sağlayamadığı ve ek bilgiye ulaşma şansı ol-

madığını belirttiği için, Müfreze'nin izine de ulaşılamadı. "Bazı ipuçları vermesi için ısrar etmeme rağmen" diyor Gerassimov, "daha fazlasını bilmediğine veya kendisini tehlikeye atabilecek konularda araştırma yapamayacağına beni ikna ederek, bu talebimi geri çevirdi. "

Aslında Asev, komployla ilgili tüm ayrıntılardan haberdardı ve teröristlerle sürekli temas içindeydi. Ancak Müfreze'nin açığa çıkarılması, kendisini fazlasıyla zor duruma sokacaktı. Sonunda Gerassimov'a acıdı ve Merkez Komite'de saldırıyla ilgili bir tartışma sırasında, eski siyasi tutuklulardan Anna Rasputina'nın, Müfreze'yle bağı olduğunu anladığını söyledi. Asev, daha fazla ayrıntıya girmemekle birlikte Rasputina'nın büyük olasılıkla takma bir adla yaşadığını belirtti. Ancak, bu bile Müfreze'nin çöküşünü yol açmaya yeterdi.

Asev ile görüşmesinin ardından Gerassimov hızla, *Ochrana*'yı harekete geçirdi. Hemen, Rasputina'nın geçmişi araştırılmaya başlandı; Petersburg'da yaşadığı bütün yerlerin adresleri elde geçirildi. "Rasputina'nın kendi adını kullanmadığından emin olduğum için herhangi bir sonuç çıkmayacağına tamamen inanmama rağmen bunu yaptım. Beni asıl şaşırtan, Rasputina'nın kendi adıyla Petersburg'da, Nevski Caddesi'nde yaşadığını öğrenmem oldu" diye yazıyor Gerassimov.

Ertesi günün sabahında polis erkenden harekete geçmişti. Ön hazırlıklar yapıldı. Rasputina mobilyalı bir odada yaşıyordu ve yan oda boştu. Gerassimov bizzat incelemede bulunmak için Rasputina'nın kaldığı yere gitti ve kendisini oda tutmak isteyen bir muhasebeci olarak tanıtıp tüm apartmanı baştan aşağı inceleme fırsatı buldu. Başlangıçta, yan odada konuşulanlara kulak misafiri olmak için, duvarları çok ince olan odayı kiralamayı düşündü. Ancak oda, saygıdeğer bir muhasebeciye yakışmayacak denli pespaye bir hâldeydi; bunun yerine öğrenci kılığında iki genç dedektif oraya yerleşti. Rasputina, çok sıkı bir gözlem altında tutuluyordu. Teröristler birbiriyle buluştuklarında her türlü güvenlik önlemini alıyorlardı. Genellikle ayin sırasında kilisede buluşuyorlar, ikonaların önünde yan yana diz çöküp, dua eder gibi yapıp konuşuyorlardı. Gerilimin uzaması onları daha dikkatsiz yapmışken polis de gözlemlerini sıkılaştırmıştı.

Sonuçta, üç gün içinde Rasputina'nın başlıca bağlantıları ortaya çıkarıldı ve 20 Şubat 1908'de, polisin gözetlediği teröristler, Grandük Nicholas ve Steçeglovitov'un evlerinin civarında görevlerinin başında tutuklandılar. Dokuz terörist de yakalanmıştı: Üçü ellerinde bombalarla, direnen üçü de tabancalarıyla yakalandı; geri kalan üçünün de odalarında patlayıcı bulundu.

Yargılama kısa ve acımasız oldu. Üçü kadın, yedi terörist ölüme mahkum edildi. Hüküm, hemen yerine getirildi. "Karl"dan hemen sonra, Müfrezesinin farklı zamanlarda tutuklanan birkaç üyesinin de sonu aynı oldu. Onlar da ölüme mahkum edildiler... "Seyyar Müfreze" yok edilmişti.

Piotr A. Stalypin (1862-1911)

BÖLÜM XVIII

Asev'in Son Oyunu

Parti grupları içindeki konuşmalarda Asev genellikle, "taşralı" diye hor gördüğü "Karl'ın Müfrezesi" hakkında hafif küçümseyici bir tavırla konuşuyordu. Otorite temsilcilerine ve hatta bakanlara yönelik suikastların siyasi önemini yitirdiğine dair düşüncesini, çok daha ısrarla savunmaya başladı. Gözünde tek önemli terörist eylem, Çar'a suikast eylemiydi ve Parti'nin tüm güçüyle buna odaklanması gerektiğini düşünüyordu. Bu eylemin zorluğunun farkındaydı ve ne yitirilecek hayatları ne Parti'nin büyük maddi fedakarlıkta bulunması gerektiğini ne de hazırlıkların hatırı sayılır bir zaman alacağını sakladı. Rakitnikov'un anımsadığına göre Asev, "sistemli bir kuşatma ve içeri sızma yöntemiyle, bu meseleyi bir ya da iki yıl içinde başarılı bir sona bağlamayı umut edebileceklerine" fazlasıyla ikna olmuştu. Böylesi bir başarı tüm fedakarlıklarına değecekti. Kişisel sohbetlerde göstermeyi sevdiği duygu yoğunluğuyla Asev, buna, devrimci kariyerini taçlandıracak son çalışması olarak baktığını söylüyordu.

Asev'in açıklamalarının birçoğu, kasıtlı olarak dikkatleri "Karl'ın Müfrezesi"ne ihanetinden uzaklaştırma niyetini taşıyordu; ancak tüm bunları ikiyüzlülük olarak görmek de hata olurdu. Tanıdığımız kadarıyla Asev bu dönemde, sürdürdüğü ikili oyunun yeni bir evresine girmeye hazırlanıyordu ve son kozunu oynamak üzereydi... Rakibinin kartlarını önceden bilmedikçe asla kumar oynamadığı için, son oyunun hazırlıklarında özellikle titiz davranıyordu.

Merkez Komite'nin birçok üyesi ilke olarak, Çar'a suikast için Asev'in planında karar kılmıştı. Asev'in görüşleri, terör açı-

açısından çok mantıklıydı ve Merkez Komite'nin, Savaş Örgütü'nü her açıdan tüm gücüyle desteklemeye devam etmesi de şaşırtıcı değildi. Parti hazinesi her zaman için Asev'in hizmetindeydi. Charjui (Çarjev)'deki Hükümet Hazinesi'ne yapılan baskın sonrası 300 bin rublenin Merkez Komite fonuna eklenmesiyle, Asev'in ısrarı üzerine paranın üçte birinin Savaş Örgütü'ne, yani pratik bir yaklaşımla Asev'in kendisine aktarıldığını söylemek gerek.

Savaş Örgütü'ne yeni üyeler seçilmesi için Asev'e tam yetki verilmişti. Aralarında 1901'de Eğitim Bakanı Bogolepov suikastının da olduğu birkaç terörist faaliyete katılmış olan Karpovitch, artık Asev'in sağ kolu olmuştu. Suikast sonrasında birkaç yılını hapishanede geçirmiş ve oradan yeni kaçmıştı. Terörist çalışmalara tekrar başlamak için can atıyordu. Yaklaşık 30 yıl önce ağır hapis cezasına çarptırılmış bir diğer eski devrimci, Çernavski'de, şimdi Savaş Örgütü'nde önemli bir rol oynuyordu. Asev benzer şekilde, eski devrimcilerden birkaçının daha kaydını yapmaya çalıştı... Asev'in davranışları, yeterince acı çekmiş kişilerin hayatlarını yeniden tehlikeye atmaktan zevk alan bir sadist olmasına da bağlanabilir. Ancak bunun pek temeli yoktur. O günlerde Savaş Örgütü üyeliğinin tutuklanmamak için bir güvence olduğunu söylemekse gerçeğe daha yakın olacaktır. Asev'in davranışları çok daha basit bir şekilde açıklanabilir: Güvenilir devrimcilerin desteğinin, kendisi hakkında artan şüphelere karşı en iyi korunma yöntemi olacağının farkına varmıştı.

Asev'in ilk işi, çok dikkatli bir şekilde zemini yoklamak oldu. Çar'a yaklaşabilmenin yollarını aradı ve bütün olasılıkları inceledi. Her zamanki sessizliğini bozarak Savaş Örgütü'nün çalışmalarına dair düşüncelerini söylemeye başladı ve Merkez Komite'de, yoldaşlarının görüşlerini almak planları hakkında uzun uzadıya konuştu. Yaklaşımındaki bu değişikliğiyse Asev, elindeki işin karmaşıklığı ve Gershuni'nin 1907 yılı sonunda Rusya'dan ayrılırken ölmesi üzerine yalnız kalmış olmasıyla açıklıyordu.

Herkes, Çar'a suikast eyleminin başarısı için Asev'in elinden geleni yaptığına ikna olmuştu. Asev'in aklı planlarla doluydu.

Ona göre, Çar'ın Petersburg'a geliş gidişleri dikkatle izlenmeliydi ve kafasında, Çar'a sokakta saldırma tasarısı vardı. Argunov'da, gericilerin "kitlelerin sadakati"ni göstermek amacıyla oluşturdukları kalabalık temsilciler heyetine katılarak Saray'a girme planından bahsetti. Asev, yeni mezun olmuş ve ailesinin etkisiyle Tsarskoye Selo yakınlarına papaz olarak atanmayı uman genç sosyal devrimcinin önerisini de memnuniyetle karşıladı. O da, atış mesafesine kadar Çar'a yaklaşabilme olanağı yakalanabileceğini ve bu şekilde Parti kararının yerine getirilebileceğini düşünüyordu. Çar'a suikast düzenleyen bir papaz! Bu fikir belli ki Asev'e cazip gelmişti ve genci, bütün diğer devrimci çalışmalardan ayırıp kendisini bütünüyle bu plana[15] adamaya sevk etti. Bir dizi başka plan ve proje de vardı.

Ancak Asev'in gerçekten ciddi olarak ilgi gösterdiği iki plan vardı: İlki, Çar avlanırken, ikincisi de, Reval gezisi sırasında yapılacak bir saldırının planıydı. Birinci plan gereği teröristler avlanma sahasında, Tsarskoye Selo yakınlarındaki bir köyde bir çayevi açtılar. Çernevski eski bir monarşist ve "Rus Halk Birliği" üyesi olan mülk sahibi rolünü oynayacaktı. İkinci planla ise, Çar'ın treninin havaya uçurulması ya da Reval sokaklarına bombalı bir saldırı tasarlanıyordu.

Tüm bu planlar için Asev hem devrimciler hem de polisle oynuyordu; polisin asla bağışlamayacağını varsaydığı böylesi bir saldırının gerçekleşmesine izin vermeye niyeti yoktu. Bu nedenle, Çar'a karşı kurulan komploların çoğu ayrıntısı hakkında polisi seve seve bilgilendiriyordu, ancak anlayabildiğimiz kadarıyla Asev, genç papazla olan ilişkisi gibi bazı bilgileri de saklıyor, bunları gelecekte kullanmak üzere bekletiyordu. Gerassimov'la ilişkileri hâlâ çok iyiydi. Ortak amaçları Çar suikastını engellemek olduğundan Gerassimov, "Asev'i korumak" için bütün önlemleri aldı. Merkez Komite'nin ya da Savaş Örgütü'nün üyelerinin tutuklanması için herhangi bir girişimde bulunulmadı; tesadüfen bilgisi dışında biri tutuklanırsa eğer, şüphe uyandırmadan kaçmaları için de gerekli tüm önlemleri almıştı.

[15] Bu plan, henüz Asev ile ilgili yazılarda yer almamıştır. Bu kitabın yazarı, planı ilk olarak yaratıcısının ağzından dinledi. Planın başarısızlığında Asev'in herhangi bir hatası olmadığı da belirtilmelidir.

Gerassimov hiçbir zaman, Asev'den teröristleri ele vermesini istemedi, Lebedintzev'in Müfrezesi vakası hariç.

Asev onayı olmadan bir tutuklama yapılmayacağından o kadar emindi ki, büyük bir bölümü kendi cebine girecek olan Charjui baskını hasılatıyla Parti kasasının kısa zamanda zenginleşeceğini Gerassimov'a anlatacak kadar ileri gitti. Bu baskın, özellikle *baskını gerçekleştirenlerin her ne olursa olsun yakalanması* ve paranın geri getirilmesi emrini veren Stolypin'i sinirlendirmesine rağmen Gerassimov, bu paranın geri alınmasını sağlayacak bilgiler için Asev'e baskıda bulunmadı. [16] Gerassimov bu olayla ilgili olarak ciddi bir şekilde, "Ajanımızın kontrolünden geçeceği için, bu paranın önemli bir kısmının bize döneceğini biliyordum" diyor. Gerassimov'un "sadakati"nden şüphe duymayan Asev, sorun olan tutarın Türkistan'dan transferini düzenleme riskini aldı ve emrindeki teröristler işi başarıyla gerçekleştirdiler.

Bu göz önünde tutulduğunda, Asev'in Gerassimov'a maaş artışı ya da ikramiyeler için ısrar etmemesi ve ayda 1000 rubleden memnun görünmesi sürpriz değildi. Bakanlık, artık onun başlıca gelir kaynağı olmaktan çıkmıştı. Asev'in, Gerassimov'un özel adresini bilmesi, Gerassimov'un, ona sınırsız güven duyduğunu gösteriyordu. Gerassimov o zamanlarda sahte bir isimle ve ikamet ettiği yeri *Ochrana*'nın en üst düzey sorumlu memurlarından bile saklayarak, bir komplocu gibi yaşıyordu. Asev, adresini bilen ve gerektiğinde önceden telefon ederek günün ya da gecenin herhangi bir saatinde uğrayabilme hakkına sahip tek "gizli ajan"dı.

Ayrıca Asev'in, Parti içinde olup bitenler hakkında polisin elde ettiği bilgilerin boyutunu öğrenmek için Gerassimov'dan yararlandığına hiç şüphe olmamalı. Bu yolla, polisi aldatacağı zamanlarda karşısında kendisini koruması gereken diğer gizli ajanların kimliklerini ortaya çıkarma şansı yakalıyordu. Böylelece, Ratayev'le temaslarında kullandığı türden yöntemleri, elbette çok daha büyük bir ihtiyatla, sürdürüyordu.

---

[16] Çernavski'ye göre, Asef bu meselede, polise kısmen yardım etmiş görünüyor. Ancak, ne olursa olsun, parayı geri getirmedi.

Tam da bu dönemde Asev'in kişisel ilişkilerinin devreye girdiği ve hayatında göze çarpan bir rol oynamaya başladığı görülüyor. Uzun yıllardır siyaset dünyasında oynadığı ikili oyun, özel yaşamında karşılığını bulmuştu. Bu alanda da, siyasette olduğu kadar yetenekliydi. Parti çevresinde, örnek bir koca, kendisini karısına ve çocuklarına adamış bir aile babası olarak tanınıyordu. Gerçekten de kişiliği böylesi bir bağlılığın öğelerini barındırıyordu. Çocuklarına karşı sevgi doluydu ve ondan "sevgi dolu Yahuda" diye söz edilmesi boşuna değildi. Ancak Asev ailesine olan içten bağlılığıyla günübirlik gönül ilişkilerine tutkusunu kolaylıkla bir arada götürebiliyordu.

Bu eğilimi öğrencilik günlerinde, bazı kişilerce fark edilmişti ve sonraki yıllarda hakkında tutulan dedektif raporları, genelevler ve böylesi yerlerde geçirdiği gecelere göndermelerle doluydu. Partili yoldaşları tarafından gözlenebileceği ev yaşantısında tedbirli davranıyor, görevli olarak Rusya'da ve yurtdışında yaptığı iş gezileri sırasında gerçek arzularına dönüyordu. Bu yaşam biçimi, yüklü harcamalarını ve sürekli yüksek miktarda paraya ihtiyaç duymasını da açıklıyordu.

Keza 1907-08 kışı, Asev açısından kritik dönemlerden biriydi. Böylesi yerlerin devamlı müşterilerinin daha ağırbaşlı eğlencelere yönelmeye başladıkları 40 yaşına giriyordu. Kendisini bu yöne sevk eden başka nedenler de vardı: *Ajan provokatör* kimliğinin ortaya çıkmasından duyduğu korkunun gün be gün gerçekleşme olasılığı artıyor ve bu durum ailesinin dağılması tehdidini de beraberinde getiriyordu. Karısı, idealist bir devrimciydi ve Asev'in polisle ilişkisi hakkında bir şey bilmiyordu. İçtenlikle, kocasının bir devrim kahramanı olduğuna; her günü tutuklanma ve idam korkusu ile yaşadığına inanıyordu. Asev'in, gerçekleri öğrendiğinde kendisinden ayrılacağına kuşkusu yoktu. Yalnız kalma ihtimali Asev'e asla çekici gelmiyordu. Yaşlı ve oldukça deneyimli Yahudi Tanrısı'nın "bir erkek için tek başına yaşamak sağlıklı değildir" emrini* çok iyi biliyordu... Bu yüzden şimdi son kartını oynamaya hazırlanırken, ihtiyaç hâlinde aile

* Hz. Musa'ya gönderilen on emire gönderme yapmaktadır. –ç. n.

mutluluğunun yerine geçebilecek "daha kalıcı bir ilişki"ye girmenin de karşısında değildi.

Böylesi bir ilişki, kabare şarkıcısı olan Bayan N. ile karşılaştığında başladı. İlk karşılaştıkları tarih olan 26 Aralık 1907, Asev'in Bayan N. 'ye yazdığı son mektuplardan birinde yer almaktadır. Bu karşılaşma, sonrasının ünlü Petersburg müzikholü, Aquarium'da gerçekleşmişti. "Aşk"ları ilk bulusmalarında başlamış, birlikte akşam yemeği yemişler ve sonrasında Bayan N. 'nin evine gitmişlerdi. Dokuz yıl sonra Asev Berlin Hapishanesindeki bir hücreden, Bayan N. 'ye, "O zamandan beri hiç ayrılmadık" diye yazıyordu. Bayan N. ., Asev'in yaşamına öyle derin işlemiş ve öyle farklı renkler getirmiş biri ki özellikle üzerinde durulmayı hak ediyor.

Asev ile ilk karşılaştığında Bayan N. Petersburg müzikhollerinde bir yıldızdı. Küçük burjuva bir Alman ailesinin çocuğuydu. Ailesinin, bütün iyi Alman kadınlarının başlıca dört K'sını; *Kaiser, Kirsche, Kinder* ve *Küche'yi** kızlarına aşılamış saygın bir orta-sınıf ailesi olduğuna şüphe yoktur. Bu öğütlere hep yürekten sadık kalmış olan Bayan N. 'nin bu kitabın yazarıyla 1924-25 yılında buluştuğunda tek üzüntüsü, ölümünden önce Asev'in onunla evlenmesinin ve en değerli dileğini gerçekleştirmesinin kanunen imkansız olmasıydı. Ancak ilkeleri, okuldan ayrılır ayrılmaz Rusya'da macera dolu bir meslek hayatına atılmasını engellememişti. Kendi açısından değerlendirildiğinde, yaşamın o evresindeki kızlar için geleceklerini, bir yüzyıl önce yoksul ailelerin genç oğullarının yapmak zorunda oldukları gibi, malum yolla aramaları asla anormal değildi. Eğer bu kızlardan biri kendine bir servet yapıp memleketine geri dönerse, damat adayı tarafından tek bir soru bile sorulmazdı.

Bayan N. , bu konuda çok başarılı olanlardan biriydi. Rus-Japon Savaşı'ndan kısa bir süre önce, Uzak Doğu piyasasının yıldızının parladığı; halkların altınlarının Bezobrazov, Vonliarliarski ve diğer fırsatçıların cebine aktığı, "yaldızlı" ve "altın" gençliğin Petersburg'da çılgınca sefahate daldığı bir zamanda buraya gelmişti. Bayan N. 'in çok iyi bir sesi yoktu,

* İmparator, kilise, çocuk ve mutfak. –ç. n.

zaten mesleğinde de bu gerekli değildi ve Petersburg'un en önemli müzikhollerinden birinde iş bulmakta zorluk çekmemişti. Kısa zamanda zevk düşkünü sosyetenin kaymak tabakasının, hatta bu tarz yaşamın havasını belirleyen Grandüklerin dikkatini çekmişti. Savaş sırasında başarıları doruk noktasındaydı. Çoğu alkol dumanı içinde kaybolmuş bu döneme ait hatıralar oldukça bulanık olmakla beraber, Rus Ordusu'nun artçısıyla birlikte hayatını yaşadığına ve varlığıyla orduyu "süsleyen" kardeşi Boris ile birlikte, Grandük Cyril'in treninde en hoş seyahat anılarına sahip olduğuna şüphe yoktur.

Eğlence âlemlerinin fazlasıyla rezilleştiği, bundan dolayı General Kuropatkin'in, birliklerin moralini bozdukları için bu kadınların ülkeden ayrılmalarını çok istediği biliniyordu. Ancak Bayan N. . .'nin aklında kalan tek hatıra, "çok parlak ve renkli bir yaşam" olduğuydu. Ve gerekli bir ayrıntıyı daha eklememize izin verin; sahip olduğu belgelerden öğrendiğimiz kadarıyla, 1906 yılının ilk döneminde bir subay tarafından kendisine önerilen bir projeye, Sibirya'da bir altın madeni işletmesine 50 bin ruble yatırabilecek durumdaydı. İş yaşamının en başarılı dönemleri, tahmin edebileceğiniz gibi bizim için en önemsiz bölümler. Her yerde, en iyi müzikhollerde sahneye çıkarak ve başarısının keyfini sürerek Rusya'nın bütün başlıca şehirlerine, Moskova, Kharkov ve Kiev'e turneler düzenledi. Asev'in kağıtları arasında, Bayan N. . .'nin, eski romanlardaki betimlenenlere benzer "süslü kadınlar"dan biri olarak resmedildiği bir kartpostal saklıydı. "La bella Heddy de Hero" imzalı bu kartpostal, hiç kuşkusuz satılmak üzere basılmıştı.

Bayan N. ., Asev ile karşılaştığında hâlâ "varlıklı arkadaşlar" için çevresine bakınıyordu. Dört yıldan beri Rusya'daydı ve memleketine zaferle dönmek için yeterli parayı biriktirememişti. Sibirya altın madenine yatırımı başarılı olsaydı eğer, bir şey ifade edebilirdi belki; ama altın arayıcısı subay esrarengiz bir şekilde ortadan kayboldu ve Rus Ordusu'ndan kolayca kazandığı paranın büyük bir kısmı da böylece eriyip gitti... Böylesi acı bir deneyimden sonra yeteri kadar "romantizm" yaşadığına inanıyor ve şimdi sadece zararını karşılayabilecek "varlıklı arkadaşlar"ı düşünüyordu.

Asev, bu rol için biçilmiş kaftandı. Kendisini, ailesi olan ancak kaçamak ilişkiler kurmak isteyen başarılı bir tüccar olarak tanıttı. Görünüşü ve davranışları kendi hesabına bir güven uyandırıyordu. Parasını boşa harcamıyor, ancak zaman zaman itiraz etmeden yüksek hesapları ödeyebiliyordu. Hediyeleri de, maddi anlamda bir istikrara işaret ediyordu. Ayrıca, Aquarium'un birçok müşterisinden daha kibardı. Bu kaçamak ilişki, kısa zamanda daha güçlü bir hâl aldı. Kısa zamanda Asev, bütün boş vaktini Bayan N. . ile geçirmeye başladı. Tiyatrolarda, diğer eğlence mekanlarında ve sokaklarda birlikte görülebiliyorlardı. Asev, Bayan N. tarafından gerçekten sürükleniyordu ve alışılmış sağduyusunun aksine kendisini rüzgara bırakmıştı. Parti çevrelerinde de bu tavırları gözden kaçmadı; farklı zamanlarda en son müzikal komedilerde pahalı localarda, ünlü Bayan N...'nin eşliğinde birinci sınıf lokantalarda ya da pahalı mücevherler alırken kuyumcularda görülüyordu. Bu, devrimciler arasında bir sohbet konusu hâline geldi. Asev, Merkez Komite'deki yoldaşlarına, *café chantant* dünyasında Çar'a suikast planını hazırlamasına yardımcı olabilecek isimlerle tanışmaya çalıştığını söyleyerek bu konuşmaları bir süre için durdurdu. Bu tür tanışıklıkların kısmen de olsa kimi yararlı bilgiler öğrenmesine vesile olacağı bir doğruluk payı taşıyordu ve Bayan N...'in söylediğine göre, Asev, Grandüklerin ve onların arkadaşlarının hayatları ve alışkanlıkları hakkında kendisine soru sormayı seviyordu.

Ancak böylesi bahaneler, insanları uzun süre tatmin etmeye yetmedi. Asev'in alışılmadık davranışları hakkındaki söylentiler zemin buldu ve diğer yandan, Sosyal Devrimci Parti içindeki diğer ajanlardan Gerassimov'a, Asev hakkında raporlar ulaşmaya başladı. Bu raporlardan biri, polisin bu durumdan faydalanması ve Merkez Komite'nin bir üyesi ve Savaş Örgütü'nün sorumlusu olarak Asev'in tutuklanması konusunda özellikle ısrarcıydı. Gerassimov'un kaçamak yanıtları o ajanın kafasını karıştırdı ve kısa bir süre sonra, Asev'in Parti'ye bağlılığına ilişkin şüphelerin ortaya çıktığını da rapor etti. Gerassimov, bu tarz bir yaşamın içerdiği tehlikeler hakkında Asev'i birkaç defa uyardığını söylüyor. Ancak Asev, tavırlarını değiştirmek niyetinde

değildi. Tehlikeyi fark etti, ancak başka bir çözüm aradı ve oyunu durdurmak ve emekli olmak için tam zamanı olduğunu söyledi. Böyle bir işte 15 yıl çalıştıktan sonra Asev'in buna hakkı olduğunu düşündüğü için Gerassimov, Asev'in yoluna büyük engeller koymadı. Sadece tek bir şart koştu, Çar'a karşı ilkbaharda gerçekleştirilmesi planlanan saldırı mutlaka engellenmeliydi ve Asev de buna razı oldu.

O günlerde Asev'i etkileyen ve onun, kesin sona doğru gidişini hızlandıran bir olay daha gerçekleşti: Asev'in Savaş Örgütü'ndeki sağ kolu Karpovitch, bir ihbar üzerine yanlışlıkla tutuklanmıştı. Bu tutuklamayla ilgili haberleri aldığı an Asev'i gören Argunov, bundan "görülmedik bir şekilde ürkmüştü" diyor. Gerassimov'un anlattığına göre, Asev, kendisine bir kez uğramış; neredeyse delirmiş gibiymiş. Asev, bu tutuklamanın, devrimcilerin gözünde itibarını onarılması imkansız bir şekilde tehlikeye attığını söylemiş ve her şeyi bırakıp yurtdışına gideceğine işaret etmişti. Asev'in bilgisi olmadan gerçekleştirilen tutuklama için Gerassimov da tamamen aynı görüşteydi. Bu nedenle, kuşku uyandırmadan Karpovitch'in derhal serbest bırakılmasını isteyen Asev'i yatıştırmak için elinden gelen her şeyi yapmaya hazırdı ve Karpovitch "kaçmayı" başardı. Böylece, Karpovitch neredeyse planı bozacak olsa da, her şey başarılı bir şekilde ayarlandı.

Araba ile götürülürken, koruması sigara alma bahanesi ile bir tütüncüye gitti. "Arabanın dönüşümde boş olacağına emindim" diye anlatmıştı koruma daha sonra Gerassimov'a, "Ancak, hayret vericidir ki Karpovitch sakince orada oturuyordu." Bunun ardından koruma, bir lokantaya gitmeyi ve orada bir şeyler yemeyi önerdi. Karpovitch kabul etti ve akşam yemeği sipariş ettiler. Sonra koruma elini yıkamak için izin istedi, ancak Karpovitch'i kapıdan izliyordu. Herhalde kendisine bir tuzak kurulduğundan korkan Karpovitch uzun süre tereddütte kaldı. Koruma, "Ondan sıkıldım" diye anlatıyordu, "hiçbir zaman kaçamayacağını düşündüm! Eğer bu şansını kullanmak istemiyorsa, ne yapabilirdim?"

Asev'in yurtdışına çıkma hazırlıklarını hızlandıran da bu olay oldu. Bayan N. .'ye göre, Mart 1908'de Asev bir neden

göstermeden aniden yurtdışına çıkmaları gerektiğini bildirmiş ve apartman dairesinden hemen kurtulmasını tavsiye etmişti. Satmak için vakit olmadığından mobilyalar depoya konuldu ve Asev, her zamanki pratikliğiyle, makbuzu 7000 rubleye rehin bıraktı. Yanlarına olabildiğince az şey almaları gerektiğini söyledi ve yalnızca Rusya yolunda çay içebilmek amacıyla bir semaver almak için ısrar etti. Bu süreçte, Asev ve Bayan N. bazen birlikte Almanya'da ve bazen de ayrı ayrı yurtdışında yaklaşık bir ay geçirdiler. Asev'in bu arada, Gershuni'nin ölümle pençeleştiği günlerde Paris'i ziyaret etmiş olması muhtemeldir.

Paskalya yortusunda Asev, Bayan N... ile birlikte Petersburg'a döndü. Petersburg'daki en iyi otellerden birinde kaldılar ve otele karı-koca olarak kayıt yaptırdılar. Asev burada Bayan N... ile çok az zaman geçirdi; oldukça yoğundu ve genellikle bütün gün ortadan kayboluyordu. Bir keresinde de, birkaç gün hiç gözükmedi. Bu durumu, ticari işlerini sonuçlandırmakta çektiği zorluklarla açıkladı. Gerçekte, Merkez Komite'deki genel işlerinin dışında dikkate alması gereken başka türlü bir "ticari" işi vardı, Charjui baskınından ele geçirilen servetin Türkistan üzerinden nakli ve Reval'de Çar'a düzenlenecek saldırı gibi iki önemli operasyonu yönetiyordu.

Asev tüm bunları, oldukça önemli meseleler olarak takdim etti Gerassimov'a ve 10-15 teröristten oluşan özel bir grup tarafından gerçekleştirileceğini söyledi. Asev'in açıklamalarında, son hizmetini gerçekte olduğundan daha değerli gösteremeye çalıştığı için, büyük bir abartı söz konusuydu. Zamanında anılarını yayınlayabilen tek Savaş Örgütü üyesi Çernavski tarafından hazırlanan raporlar, saldırının büyük bir özenle ve başarıyla düzenlendiğine işaret etmiyordu. Gerassimov ve Asev arasındaki anlaşmaya göre, bu saldırı herhangi bir tutuklama yapılmadan engellenecekti. Orada İngiltere Kralı'yla buluşacağından Çar'ın Reval gezisi, uluslararası siyasetle bağlantılı olacaktı ve bu nedenle Hükümet, tutuklamalar sonucunda halk arasında kaçınılmaz bazı konuşmaları önlemek konusunda özellikle endişeleniyordu. O yüzden Gerassimov, Asev'in bu konudaki ısrarına boyun eğmeye çoktan hazırdı. Gezinin bir olay yaşanmadan

gerçekleşmesi birincil önemdeydi... Ve bu nedenle Stolypin, Asev ve Gerassimov arasında yapılan anlaşmaya onay verdi.

Asev'e göre, Çar'ın izleyeceği güzergaha ve kalacağı yerlere bağlı olarak Savaş Örgütü'nün saldırı girişiminde bulunmak için çeşitli projeleri vardı. Asev ve Gerassimov'un önündeki mesele, Çar'ın gezi programını, bütün bu planları engelleyecek ve halihazırda başarısızlıkları rastlantısal ayrıntılardan kaynaklanmış gibi gösterecek bir şekilde düzenlemekti. Bunu da zorluk çekmeden başardılar. Böylece, bir aksaklık, önceden ayarlanmış bir telgrafın geç ulaşması ve bir diğer aksaklık da teröristin trenini kaçırması ile organize edildi. Ayrıca Çar, önceden planlananın tersine, Estonyalı bir baronu ziyaret etmedi, ki Savaş Örgütü en çok da umudunu buna bağlamıştı. Böylece çeşitli planlar birbiri ardına engellendi.

Gerassimov özellikle, Asev'in, Çar'ın her türlü hareketine ilişkin oldukça fazla bilgisi olduğunu gördüğü zaman şaşırdığını anlatıyor. Çar'ın yolculuk programında önerilen herhangi bir değişiklik gizli tutulmasına rağmen, Asev bundan hemen haberdar oluyordu. Aslına bakılırsa Asev, değişikliklerin haberini genellikle kendisinden sonra alan Gerassimov'a karşı, bu hâliyle böbürleniyordu. Bir defasında bunun üzerine tartışma dahi yaşamışlardı: Seferin planlaması hakkında tartışırken Asev, önerilen yolculuk programındaki küçük bir ayrıntıya dikkat etmek gerektiğine işaret etmişti. Gerassimov ise, yolculuk programında böyle bir ayrıntı olmadığını söyleyerek karşı çıkmış ve görüşlerine destek olması için resmi dokümanlara gönderme yapmıştı. Buna karşın Asev o ayrıntıya takılıp kalmıştı. "Bu yeni değişiklik belli ki hâlâ sana ulaşmamış" demişti kibirli bir şekilde, "muhtemelen yarın ya da sonraki gün haber alırsın."

Gerassimov böylesi bir değişikliğin olanaksızlığına ilişkin Asev'i ikna etmeye çalıştıysa da, diğeri hiç istifini bozmamıştı: "Aldığımız istihbarat oldukça güvenilirdir!" Gerassimov'u şaşırtan şey, ertesi gün, planda Asev'in bahsettiği değişikliği bildiren "çok gizli" bir zarf almasıydı. Daha sonra buluştuklarında Gerassimov doğal olarak, böyle tam ve doğru bilgiyi elde ettiği kaynağı ortaya çıkarmaya çalıştı fakat Asev, polis şefinin merakını gidermeyi kesinlikle kabul etmedi: "Biliyorsun bu saldırıyı

engellemek için her şeyi göze alıyorum ve başarılı olacağını garanti ediyorum. Ancak kaynağımın ismini sana veremem, çünkü oldukça yüksek bir mevkide ve yalnız iki ve ya üç kişi bağlantımızı biliyor. Eğer rolünün bilinmeye başlandığını fark ederse, şüpheler üzerimde yoğunlaşabilir ve kaybederim... Lütfen, bu meseleyi zorlama. Kendi güvenliğim için biraz saygınlığım olması gerek."

Bununla birlikte, ayrıntının varlığı üzerine yaşadıkları tartışmada kendisinin haklı olduğunu vurgulamayı da ihmal etmedi: "Görüyorsun ya, ne olursa olsun ben haklıydım... Eğer, Savaş Örgütü'nün başında başka biri olsaydı şimdi sen nerelerde olurdun?"

Gerassimov bu meselede ısrar etmenin akıllıca olmadığını düşündü. Asev'in "kendi güvenliğini gözetme" hakkı uzun süredir kabul ediliyordu ve ayrıca ısrarın sonuçsuz kalacağı da açıktı. Fakat daha sonra, Reval gezisi heyecanı geçtiğinde, Gerassimov, Asev'in bilgi kaynağını ortaya çıkarmak için çok gizli bir araştırma başlattı. Çar'ın seyahat programının ayrıntılarının bilenlerin sayısı oldukça sınırlı olduğundan ve Asev farkında olmadan kimi ipuçlarının ortaya çıkmasına izin verdiğinden, üzerinde çalışılacak bazı izler vardı. Bu araştırmanın sonuçları, Gerassimov'un kendi sezgilerinden şüphe duymasına neden oldu: Her şey bu muhbirin, Gerassimov'un olmasını umduğu gibi önemsiz bir memur değil, oldukça yüksek mevkili bir şahsiyet olduğu gerçeğine işaret ediyordu. Gerassimov, kendi başına ona karşı herhangi bir önlem alabilecek konumda değildi ve dolayısıyla, konu hakkında Stolypin'e gizli bir rapor hazırlamaya karar verdi. Stolypin uzun bir süre önüne konan gerçeklere inanmayı reddetti ve daha ileri düzeyde bir doğrulama yapılmasında ısrar etti. Bu sadece, ilk araştırmanın sonuçlarını doğruladı. Bütün deliller incelendiğinde, gerçekten de yüksek mevkide bulunan bu kişinin, Çar'a karşı saldırılarında teröristlerle bile bile işbirliği yaptığı görülüyordu... Hükümet'in, böylesi bir ilişkiye göz yumma hakkı yokmuş gibi görünebilirdi, ancak yine de, uzun süre düşündükten sonra Stolypin, bu meselenin üzerine daha fazla gidilmemesine karar verdi: "Skandal, çok büyük olacaktır, şu anda böyle bir lüksümüz yok... Daha sonra, belki...

Ayrıca Asev'in bu meseledeki rolünü de açığa çıkarmak zorunda kalacağız, oysa Asev bize gerekli... En iyisi, konuyu bir kenara bırakalım... Onu gözetmek zorundayız..."

Görüldüğü üzere Stolypin, "Asev'in güvenliği" ile de çok yakından ilgileniyordu ve yüksek mevkideki şahsiyete dokunulmadı... Asev deşifre olduktan sonra, neredeyse kabine üyesi düzeyinde bir kişinin aktif olarak, Kabine Başkanı'nın emrinde çalışan bir polis ajanının lideri olduğu Savaş Örgütü tarafından Çar'ın hayatına yönelik bir komploya yardım ettiğini açıklamak, tam anlamıyla imkansız bir hâl almıştı. Gerassimov şimdi bile bu ismi açıklamanın imkansız olduğunu düşündüğü için, bu şahsiyetin ismi hâlâ bir sır olarak kalmaya devam etmektedir. Diğer yandan bu olay, şimdi Savaş Örgütü'nün emrinde olan ve gerektiğinde Asev'in oyununda boşa harcanmak yerine ciddi bir şekilde kullanılabilecek olan bağlantılar hakkında bize bir fikir vermektedir.

Reval kutlamaları pürüzsüz bir şekilde sona ermişti. Herkes memnundu: Çar ve Stolypin İngiltere Kralı ile görüşmelerinin siyasi sonuçlarından; Gerassimov aldığı ödüllerden ve Asev Savaş Örgütü'nün hazinesine güvenli bir şekilde aktardığı 100 bin rubleden.

Reval, Asev'in son kozu değildi. "Reval seferi"nden hemen sonra Asev, Gerassimov'un iznini de alarak yurtdışına çıkmak için sabırsızlanmaya başladı, çünkü Çar'a karşı düzenlenmesi planlanan ve başarı şansı daha yüksek olan bir eylemi haber almıştı. Bunu haber aldıktan sonra Asev, bütün ayrıntıları öğrenmesi için asistanı Karpovitch'i yolladı. Karpovitch'den gelen haberler fazlasıyla umut vericiydi ve Asev bizzat olay yerine gitmek için acele etti.

Asev, Gerassimov'dan, sanki bir daha onu göremeyecekmiş gibi ayrıldı. Bitkin düştüğünü ve emekliye ayrılmak istediğini ve Parti çalışmalarına aktif katılımı yakın bir zamanda bırakacağını, ancak günlerini huzur içinde devrimcilerden gelecek bir intikamın korkusu olmaksızın geçirebilmek istediğini ve, Burtsev tarafından kendisine yöneltilen suçlamaları yalanlayabilmek için hazırlanacağını söyledi. Sonunda polis ajanlığı görevini bırakıyordu ancak Gerassimov'a kişisel bir iyilik olarak, sempa-

tiye yakın bir şeyler hissettiği Stolypin'e vereceği raporlarda değineceği Merkez Komite'deki çok önemli olaylar konusunda onu zaman zaman bilgilendirmeye söz verdi. Gerassimov, mümkün olduğu sürece maaşının ödeneceğine söz verdi ve o da bunu geçmişteki çalışmalarına karşılık bir emekli maaşı olarak addetti. Asev'in Gerassimov'a, Çar'a karşı yeni bir komplonun varlığından bile söz etmediğini eklemeye hiç gerek yok.

1908 Haziranında Asev, bir daha dönmemek düşüncesiyle Rusya'dan ayrıldı (sadece bir kez, Lopuhin'ini görmek amacıyla kısa bir ziyaret için 1908 Kasımında geri döndü). Elbette kendisine eşlik eden Bayan N. .'yi Almanya'da bırakarak, aceleyle Paris'e, sonrasında da Glasgow'da Çar'a karşı bir saldırının hazırlandığı İskoçya'ya gitti.

Yeni plan şöyleydi. Vicker's Glasgow Tersanesinde, Sarı Deniz'de feci bir son ile karşılaşan eski Rus filosunun yerini alması planlananlardan biri olan yeni bir kruvazör, Rurik, yapılmaktaydı. Kruvazörün çekirdek kadrosu, işleri izlemek ve gemiye alışmak için Glasgow'a gönderildi. Devrimciler, kadronun üyelerine yaklaşmışlardı ve hem Sosyal Demokratlar hem de Sosyal Devrimciler, çekirdek kadro içerisinde propaganda yürütüyorlardı. Sosyal Devrimcilerin çalışmaları, Parti'nin subay örgütlenmesi merkez grubunun üyesi olan ve Merkez Komite ile doğrudan temas içerisinde bulunan gemi mühendisi Kostenko tarafından yönetiliyordu. Çar'a suikastın, resmi denetim sırasında kruvazörün Rus limanına vardığı esnada gerçekleştirilmesi onun fikriydi.

Böylesi bir saldırı, iki yoldan biriyle başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilirdi; ya geminin denetimi sırasında Çar'ı vurabilecek mürettebattan biri tarafından ya da eğer mürettebattan bir gönüllü çıkmazsa, gemiye sokulacak ve denetim gerçekleşene kadar gemide kaçak olarak saklanacak Savaş Örgütü'nün bir üyesi tarafından.

Başlangıçta mürettebattan herhangi bir gönüllü olmadığı için, bütün dikkatler ikinci plana yoğunlaştırıldı. Kruvazör Glasgow'dayken, bir devrimciyi gemiye gizlice sokmak zor değildi. Kostenko, yakalanma korkusu olmadan bir kişinin saklanabileceği bir yer bulunmasına yardım etti. Bu yer küçük ve

rahatsızdı. Gönüllü, kol ve bacaklarını uzatamadan büzüşmüş bir şekilde durmak zorunda kalacaktı. Ancak bir avantajı vardı: Rahatlıkla, içerideki merdiveni kullanarak merkezi havalandırma borusundan Amiral'in kamarasına ulaşabilecek, Çar orada kahvaltı yaparken bombayı patlatabilecekti.

Bu plan çeşitli eleştirilere açıktı. Denetimin ne zaman yapılacağı ayrıntılı olarak bilinmiyordu ve teröristlerin gizlenme yerinde günler değil, haftalar geçirmesi gerekebilirdi (aslında, denetim, kruvazörün Glasgow'u terk etmesinden iki ay sonrasına kadar yapılmadı) ve böylesi bir denemeye kimse dayanamazdı. Yine de bu riski almaya değeceği düşünülüyordu.

Asev, Glasgow'a temmuzun ortalarında ulaştı. Kostenko'nun da yardımıyla, tabii sahte bir kimlikle, kruvazörü dolaşma izin aldı ve olası saklanma yerlerini, havalandırma borusunu ve daha birçok şeyi kontrol ederek tam bir inceleme gerçekleştirdi. Sonuçta, planı uygulanamaz bularak aleyhinde bir rapor sundu ve bu nedenle de plan iptal edildi. Şimdi bütün umutlar, tayfa arasından bir gönüllü bulmaya bağlanmıştı. Bir süre sonra, iki gönüllü, gemici Gerassim Avdeyev ve işaretçi Kaptelovitch bulundu. Umutlar özellikle, oldukça cesur, enerjik ve iyi bir devrimci olan ilki üzerine yoğunlaşmıştı. Hem Savinkov, hem de Karpovitch onu tanıyordu ve Asev de onunla tanışacaktı. Savaş Örgütü tarafından onlara birer tabanca sağlandı ve eylemlerinin gerekçelerini açıkladıkları birer veda mektubu yazdılar. Bu mektuplar, fotoğraflarla birlikte, Asev tarafından alındı ve saldırı gerçekleştikten sonra yayınlanacaktı.

1908 Ağustosunun ortalarında kruvazör Rusya'ya doğru yola çıktı. Avdeyev yolda, Savinkov'a özel bir mektupta şunları yazdı: "Ancak şimdi, kendimi anlamaya başladım. Asla bir propagandacı olamazdım... Ciddi bir şekilde, derinlemesine düşündükten sonra şimdi bana verilen görevin önemini anlayabiliyorum... Bir dakika, tüm aylardan daha belirleyici olacak. "

Çar'ın denetimi, 7 Ekim'de gerçekleşti. Savinkov o dönemde, "Hem Avdeyev hem de Kaptelovitch Çar ile yüz yüze geldi" diye yazdı. Kostenko'nun anlattıklarına göre Çar, Avdeyev'den kendisine bir kadeh şampanya getirmesini bile istemiş, böylece Avdeyev birkaç dakikalığına Çar'ın mümkün olduğunca yakını-

na gelebilmişti. Saldırı, kolayca gerçekleştirebilecek olmasına rağmen yapılmadı. Savinkov bunu, hem Avdeyev hem de Kaptelovitch'in en önemli anda soğukkanlılıklarını kaybetmeleriyle açıklıyor. Ancak konu hakkında daha fazla bilgi sahibi olan Kostenko daha farklı bir hikâye anlatıyor. Görünen oydu ki, kruvazördeki tayfa bir ayaklanma gerçekleştirmeyi planlıyordu: Propaganda sonucu kazanılan üye sayısı oldukça fazlaydı ve isyancılar başarılı olmayı umuyorlardı. Avdeyev ve Kaptelovitch de bu ayaklanmayı planlayan örgütün üyeleriydiler ancak örgütü kendi suikast planlarından haberdar etmediler. Ama diğer üyeler, davranışlarından Avdeyev ve Kaptelovitch'in kendilerine ait başka bir planları olduğunu tahmin ettiler ve bir açıklama yapmaları için ısrar ettiler. İkisi de gerçeği itiraf ettiler ve Çar'a yönelik suikast planının ayaklanma planını bozacağı açıklık kazandı; bu tür bir girişim mürettebat içinde tutuklamalara ve soruşturmalara yol açacaktı ve polisi komplocuların ve Kronstadt'ı ele geçirme planlarının peşine takması da kaçınılmazdı. Sonuçta komplocular Avdeyev ve Kaptelovitch'i planlarından vazgeçmeye zorladılar.

Kostenko'nun anlattıklarının doğru olduğuna inanmak için yeterli nedenler var. Eğer durum gerçekten böyleyse, Asev'in atacağı ve güvenliğinin buna bağlı olduğu son adım, hiçbir zaman inanmadığı ve her zaman karşısında mücadele verdiği kitle hareketinin destekçileri tarafından engellenmişti. Açık olan tek bir şey vardı, saldırı Asev'in bir yanlışı olmaksızın başarısız olmuştu. Bu saldırıyı başarılı bir sona ulaştırmak için Asev elinden geleni yapmıştı. Gerassimov, Rurik'te gerçekleşecekler hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Avdeyev'in hayatına mal olabilecek o fotoğraflı veda mektubu, Asev deşifre olana kadar onda kaldı. 6 Ocak 1909'da Paris'teki apartman dairesinden ayrılırken Asev bu mektubu, rahatlıkla yapabilecek olmasına rağmen Avdeyev'i ele vermediğini göstermek ve bu şekilde kendisinin hain olmadığını kanıtlamak için herkesin görebilmesini sağlamak amacıyla bile bile yazı masasının üzerine bıraktı... Aslında, bu belgenin anlamı biraz farklıydı: Bu sadece, Asev'in oyununun bu aşamasında, devrimcilere değil diğer tarafa ihanet etmenin kendisi için daha yararlı olacağını düşünmüş olduğunu gösteriyordu

Daha sonra 1912'de Burtsev ile Main Nehri üzerindeki Frankfurt şehrinde buluştuğunda sitemkar bir şekilde şöyle dedi.

"Sen beni o zaman deşifre etmemiş olsaydın Çar'ı öldürmüş olurdum."

Asev'in hayatı hakkında bildiklerimiz bizleri, bu süreçte söylediklerinin doğru olduğunu düşünmeye zorluyor: Gerçekten de Çar'a suikast düzenlemiş olabilir. Buna inanmamızın sebebi Asev'in gerçekleştirdiği bir girişim ya da buluş olması değil, çünkü aslında hiçbir yaratıcı girişimi olmadı ve kendisine ait hiçbir şeyi Savaş Örgütü'ne sunmadı. Ama kaderin yardımıyla bir şekilde, kafaları sadece teröre çalışanların girişiminin ortak merkezi haline geldi. Bunların büyük bir çoğunluğu, Asev onları polise sattığı için heba oldu. Fakat kendisine faydası dokunacağı zaman, dâhice icatlardan en kârlısını seçen bir iş adamı gibi, iyi ve orijinal planlar yığını içerisinden pratikte en uygun olanını seçmesini biliyordu.

Asev tarafından bu şekilde organize edilen Çar suikastı, Rusya'da algılandığı anlamda, bir terörist eylem olarak nitelendirilemezdi. İçsel etkenler dikkate alındığında bu, önceden tasarlanmış çıkar amaçlı olağan bir cinayetten daha fazlası olamazdı. Bir tarih öğrencisi için bu etkenler çok da fazla merak uyandırmayacaktır. Ancak, tarih öğrencisi, Romanov Hanedanlığının en azından II. Nicholas ile sona ermeyeceği gerçeğini de dikkate almak zorunda kalacaktır...

BÖLÜM XIX

Asev'in Deşifre Olması

Bu süre içerisinde Burtsev'in Asev karşıtı kampanyası da ilerleme kaydediyordu. Hiç durmadan suç kanıtları toplayan Burtsev, suçlamalarını gizlemeye de bir son vermişti. Artık yalnız değildi. Savaş Örgütü'nün başlıca girişimlerinin sistematik olarak başarısızlığa uğraması pek çoklarının, özellikle de Parti'nin seçkin üyelerinin kafalarında karanlık düşünceler oluşturmuştu. Zamanla, Parti'nin tam merkezinde bir hain olduğu görüşü tartışmasız hâle geldi ve eleme süreci sonucunda şüpheler Asev üzerinde yoğunlaştı. Bu şüpheler, Asev'in Parti içindeki konumunu henüz etkilememişti. Parti liderleri, "boş laf" olarak değerlendirdikleri suçlamaları ısrarla reddediyorlardı. Asev ise, Parti'nin terörist eylemlerini yönetmeye ve Merkez Komite'nin çalışmalarına katılmaya devam ediyordu. 1908 Ağustos'unda Londra'da gerçekleştirilen Parti Kongresi'ne Merkez Komite'nin bir üyesi olarak katıldı.

Bu, Burtsev'i daha sert bir tepkiye zorladı. Londra Kongresi'nde Asev'in de olacağını öğrenmesi üzerine, eski arkadaşı ve aynı zamanda Kongre üyesi Teplov'a, Asev'i doğrudan ihanetle suçladığı bir mektup yolladı. Pasif konumundan uzaklaşmaya karar veren ve yargılamak üzere Burtsev'i mahkemeye çağıran Merkez Komite bu mektuptan haberdardı. Söz konusu olan, Burtsev'in iddialarının temelini araştırmaktan ziyade, Burtsev'i, Asev'e "iftira atmakla" suçlamaya çalışmaktı. Böyle olduğu için de, Merkez Komite'nin kararı, Parti'nin önde gelen üyelerinin, özellikle de Savaş Örgütü ile çalışanların güçlü muhalefetiyle karşılaştı. Başlarını çeken Savinkov ile birlikte ikinci gruptakiler, böylesi bir yargılamanın Savaş Örgütü'nün şerefine bir ha-

karet olacağını da hesaba katarak, en keskin muhalefeti sergilediler.

Burtsev'i içten, fakat Asev'in gerçek hayat öyküsünü bilmediği için büyük bir yanılsama içinde hareket eden birisi olarak değerlendiren Savinkov, Asev'in Savaş Örgütü'yle ilişkilerinin kapsamlı bir açıklamasını yaptı kendisine. Burada, Burtsev açısından tamamen yeni bir durum vardı. Burtsev, Rurik kruvazöründe düzenlenmesi planlanan eylemden ilk kez Savinkov ile eylül ayında gerçekleştirdiği sohbet sırasında, Rurik hâlâ Kronstadt yolu üzerindeyken ve teröristler Çar'ın suikastının gerçekleştiğini bildirecek o telgrafı beklerken haberdar olmuştu. Bu açıklamanın Burtsev üzerindeki etkisini rahatça tahmin edebiliriz. Asev'e yönelttiği suçlamaların doğru olduğuna ilişkin sağlam bir inancı vardı, ancak ne tam olarak bunu kesinleştirebilmişti ne de belgelenmiş bir kanıta sahipti. Savinkov'un verdiği bilgiler, kendisini daha da utanç verici ve zor bir konuma soktu. Lopuhin'le daha açık sözlü bir konuşma yapmaya karar verişi de bundan sonra oldu. Bu girişimi, ilk bölümde de görmüş olduğumuz gibi, tamamen başarılıydı.

Asev'in Savaş Örgütü'ne girmesine olanak tanıyan, ancak bu konuşmaya kadar, açtığı yolda asistanının ne kadar mesafe kat ettiğiyle ilgili en ufak bir fikri olmayan Polis Şubesi'nin eski şefi, "'Raskin' adında birini tanımıyorum, ancak birkaç kez mühendis Ievno Asev'i gördüm" demişti heyecanlı bir tonla.

Sözü edilen konuşma, Burtsev'in şimdiye kadar eksikliğini yaşadığı şeyi, suçlamalarının kesinlikle doğru olduğunu anlamasını sağladı. Asev'in, Plehve'yi öldürmüş olması da bir gün Çar'ı öldürebilecek olması da artık fark etmiyordu. Eylemlerinin saikleri bilinmiyordu ancak, polisin hesabına çalıştığı ve şu anda değilse bile geçmişte kesinlikle teröristlere ihanet etmiş olduğu artık biliniyordu. Böylesi bir durumu kabul etmek imkansızdı. Asev'in yakın arkadaşları gözlerini açmayı hâlâ reddettikleri sürece, geriye sadece bu suçlamaları ifşa etme seçeneği kalıyordu.

Ortaya çıkan gelişmeler çerçevesinde Burtsev, Lopuhin ile konuşmasından hemen sonra Sosyal Devrimci Parti'nin üyelerine açık mektup yazdı ve bunu daktilo ettirdi. Mektupta, Asev'e

karşı suçlamalarını yineledi ve bunları ifşa etmesine yol açan sebepleri anlattı. Bu mektup, Merkez Komite üyelerine kanıt olarak gönderildi. Bir ay önce alınan Burtsev'i yargılama kararı da, bu mektubun hemen ardından uygulamaya kondu. Yargıçlar arasına en eski ve ünlü üç devrimcinin, Figner, Lopatin ve Krapotkin'in eklenmesi kararlaştırıldı. Merkez Komite üyesi Natanson, Figner'i duruşmada görev alması için davet ederken, "Sağa sola Asev'in provokatör ajan olduğu söylentisini yayan Burtsev'i yatıştırmak için önlemler almalıyız" demişti. Hâlâ herkes, sorunun sadece Burtsev'i "yatıştırmak" olduğuna inanıyordu.

Disiplin Mahkemesi Paris'te, neredeyse mobilyadan yoksun küçük, mütevazı bir oda olan Savinkov'un apartman dairesinde toplandı. Duruşmalar tamamen resmiyetten uzak yürütüldü; yargıçlar, sanık ve savcılık temsilcileri, herkes birlikte oturdu. Lopatin resmi başkandı, ancak gerçekte soruşturma, Natanson ve Savinkov ile birlikte Merkez Komite delegesi olarak davacı tarafı temsil eden Çernov tarafından yönetiliyordu. Ortam başlangıçta yumuşak olsa da, duruşma ilerledikçe daha gergin bir hâl aldı.

Lopuhin'in adını açıklamamaya söz vermiş olan Burtsev önce anlatacaklarını Bakay'dan öğrenmiş olduğu gerçeklerle sınırladı. Ancak bütün bunlar, polis çevrelerinde dolanan söylentileri temel alan, dolaylı kanıtlardı. Eğer dinleyicilerin Bakay'a güveni tam olsaydı, inanabilirlerdi. Fakat durum böyle değildi. Burtsev'in kendisi de, üç kişiye karşı tek kaldığı için ve üçü de deneyimli ve akıllı hatipler oldukları için, zor durumdaydı. Özellikle de, Figner'e göre "verdiği her ifadenin üzerine atlayan yetenekli bir çapraz sorgu uzmanı" olan Çernov tarafından sert bir şekilde saldırıya uğruyordu. Burtsev, rakiplerinin hamlelerini bertaraf etmekteki beceriksizliğiyle herkesi hayrete düşürdü.

Yargıçların bazıları tereddütte kaldı. 1880'ler ve 90'larda Fransız anarşistleri içindeki provokatör ajanlar üzerine büyük deneyim kazanan Krapotkin, farklı çevrelerde uyanan ve belirli bir kişiye yönelen bir şüphenin sonuçta doğrulanmadığı hiçbir olaya tarihin tanık olmadığını hatırladı. Yine de, terazinin kefesi Burtsev'in karşısında daha ağır basıyordu. Savcılığın en güçlü

dayanağı, Asev'in devrimci hizmetleriydi. Uzun ve etkili bir konuşmayla bunlar üzerinde duran Savinkov, Burtsev'e döndü ve heyecanla sordu:

"Size dönüyorum Vladimir Lvovitch ve bir Rus Devrimci Hareketi tarihçisi olarak sizden, Asev'in başarılarını dinledikten sonra, Zhelyabov'ları, Gershuni'leri ve Sazanov'ları ile ünlü Rus Devrimci Hareketinde ya da herhangi bir başka ülkede Asev'den daha parlak bir isim olup olmadığını açık yüreklilikle söylemenizi rica ediyorum. "

Figner ise Burtsev'e, "Eğer suçlamalarınızın asılsız olduğu kanıtlanırsa, ne yapmak zorunda olduğunuzu biliyor musunuz? Devrime verdiğiniz zarar nedeniyle, kendinizi vurmaktan başka bir çareniz kalmıyor..." dedi.

Kendisini böylesi berbat bir durumun içinde bulan Burtsev son anda, Lopuhin'e olan sözünden dönmeye karar verdi.

"Bir başka şahidim var" diye başladığı konuşmasının odadan çıkmayacağına dair ciddi bir söz almayı talep etti ve detaylı bir şekilde Lopuhin ile görüşmelerini anlattı.

Anlattıkları muazzam bir etki yarattı. "Hayatımda hiçbir zaman, böylesi dikkatli bir dinleyiciye konuşmadım..." diye anımsıyor Burtsev, "Lopuhin'in sözlerini tekrarlayıp 'Raskin adında birini tanımıyorum ancak birkaç kez mühendis Ievno Asev'i gördüm' dediğimde herkes yerinden fırladı ve aynı anda konuşmaya başladı. Lopatin rahatsız olmuştu ve gözleri dolu dolu bana doğru geldi, ellerini omuzlarıma koydu ve, 'Bir devrimci olarak onurun üzerine bu kelimeleri Lopuhin'den duyduğuna yemin et' dedi. Cevap vermek istedim, ancak arkasını dönüp umutsuz bir tavırla, 'konuşmanın ne gereği var... Şimdi her şey ortada!' dedi."

Durum tamamıyla değişmişti. O ana kadar tamamen Asev'in tarafında olan Figner, "Bütün bu olanlar kesinlikle şaşırtıcıydı" diye itiraf ediyor. Merkez Komite delegeleri, ortaya çıkan genel hisle mücadele etmeye çalıştılar. Natanson, Lopuhin'in gözden düşmüş bir polis teşkilatı yöneticisi olduğunu ve kasten "tehlikeli" bir devrimciye iftirada bulunarak hükümetin onayını yeniden kazanmayı umut ettiğini söyledi, ancak bu açıklama herkese yapay geldi. Kısa bir istişareden sonra yargıçlar adına

Krapotkin, Parti'nin, Lopuhin'in iddiasını teyit ettirmesi gerektiğini duyurdu. Burtsev'in yargılaması bir sonuca ulaştı ve ilk kez Asev'in etkinlikleri hakkında bir soruşturma başlatıldı.

Burtsev'in bir aydan uzun süren yargılamasının devam ettiği sıralarda Asev çoğunlukla Paris dışındaydı. Glasgow'a ziyareti sonrası yazın büyük bir kısmını Bayan N. ile birlikte önce Ostend'de sonra Paris'te geçirdi. Daha sonra Kongre'de yer almak üzere yine Bayan N. . . ile birlikte Londra'ya geçti. Argunov, Asev'in genellikle oturumlarda bulunmadığını ifade ederken, Bayan N. de bunu, Londra ziyaretlerinin uzun soluklu keyifli bir gezi olmasıyla açıklıyor. Ancak Asev'in gerçekten önem verdiği bir mesele vardı; Merkez Komite gider bütçesini hazırladıktan sonra Savaş Örgütü'nün ihtiyaçları için yeni ve artan taleplerde bulundu ve Merkez Komite de her zamanki gibi esnek davranarak bütçede yeni düzenlemeler yaptı... Londra'dan dönüşleri sonrasında, Bayan N. . ile Paris'teki yaşamı da oldukça iyiydi. Dış görünümü bile o kadar değişmişti ki, Partili yoldaşlarının dikkatini çekmeye başladı. Her zaman tıraşlı ve zarifti, düzgün kesimli takım elbisesi içinde tam bir züppe gibi görünüyordu. Bu zamanlar, Bayan N. 'nin Asev'den en değerli hediyeleri -25 bin frank tutarında bir çift elmas küpe- aldığı zamanlardı...

Asev, mahkeme celbinden önceki Merkez Komite toplantılarına katılmış ve mahkeme sürecinde izlenecek programın hazırlanmasına yardım etmişti. Bununla beraber, "Burtsev'in bulandırdığı suda çırpınmaktan fazlasıyla bıktığı" için mahkeme önüne çıkmayı reddetti ve "onur"unun savunulması işini en yakın Partili dostlarına emanet etti. Dostları, benzer bir durumda kendilerinin de takınacakları bir tutumdan yana oldular ve sadece seve seve savunmasını üstlenmekle kalmayıp aynı zamanda dinlenmesi ve olayları daha sakin düşünebilmesi için Paris'i terk etmesini önerdiler.

Asev, o zamanlar karısının ve çocuklarının yaşadığı Biarritz yakınlarında Pireneler'deki küçük bir tatil yöresine gitti. Bir süreliğine Bayan N. 'den ayrıldı; ağır bir hakarete uğramış biri gibi davranması gerekiyordu ve eğlence hayatı eleştirilere neden olabilirdi. Kendisini bekleyen tehlikeye rağmen, aklı sü-

rekli Bayan N. 'ye kayıyor ve aile hayatı kendisine fazla sıkıcı görünüyordu. Bayan N. 'ye gönderdiği mektuplar, kendisine yazmadığı için sitemlerle ve en kısa zamanda onu bir kez daha görebilme umutlarıyla doluydu. Uzunca bir süre sonra, ayrılığa bir son verebilmenin yolunu buldu. Çocuklarının yaz tatili bitmek üzereydi ve Asev karısını, çocukları tekrar Paris'teki okula götürmesi için ikna etti. Bir telgrafla çağırdığı Bayan N. kısa zamanda Biarritz'e ulaştı ve Asev, dostları onun "onur"unu savunurlarken, bir kez daha Biarritz'de eğlence hayatına başladı. Ekimin sonunda havalar soğuyunca Asev ve Bayan N. İspanya'da bir tura çıktılar; San Sebastian'da boğa güreşi izleyip Madrid civarında dolaştılar.

Başta yargılama olayından ciddi bir kaygı duymuyordu. Paris'ten gelen mektuplar oldukça iyimser gözüküyordu ve "adli soruşturma"nın hızlı ve tatmin edici bir sonuca ulaşmasını ümit ediyordu. Ayrıca, Avdeyev'in Çar'a karşı bir saldırı düzenlediğini duyuran bir telgraf almayı umuyor da olabilirdi. Hiçbir devrimci mahkeme Çar suikastının örgütleyicisi olan birine karşı karar alamayacağı için, Burtsev'den korkmaya da gerek kalmayacaktı. Ancak beklenen telgraf gelmedi, duruşma uzayıp gitti ve Asev, Paris'teki arkadaşlarına yazdığı mektuplarda gittikçe daha sinirli bir hâle büründü. San Sebastian'dan Savinkov'a yazdığı mektupların birinde, "Bu saçmalığa bir son vermenin zamanıdır" çığlığı duyuluyor. Ancak "saçmalığa" bir son verilmedi. Tam tersine, boğa güreşçilerinin memleketindeki gezintisini yarıda kesmek zorunda kaldı. Bayan N. , Asev'in, bazı mektuplar aldıktan sonra bir süre için ayrılmaları ve kendisinin önemli "ticari işleri" nedeniyle Paris'e dönmesi gerektiğini söylediğini anımsıyor.

Bu mektupların, Burtsev'in Lopuhin ile yaptığı görüşmeyi açıklamasından sonra yazıldığına şüphe yok. Lopuhin'in adı ve görüşmenin detayları gizli tutulmuştu, ancak yargılamanın seyrindeki ani değişiklik artık devrimciler arasında bir sır değildi. Merkez Komite'yi, Petersburg'da özel bir soruşturma yürütmeye mecbur bırakan "esrarengiz sansasyon" haberleri kulaktan kulağa dolaşıyordu. Her halükarda Asev, hâlâ kendisinin suçsuz

olduğunu düşünen arkadaşları tarafından bilgilendiriliyor olmalıydı.

Bu arkadaşları arasında, Lopuhin hakkında bilgi toplamak üzere Merkez Komite tarafından Petersburg'a gönderilen Argunov da vardı. Paris'ten ayrılmadan önce hem Asev'in karısına güle güle demek, hem de Asev'e yazmak zorunda hissetti kendini: "Asev'e veda ettiğim, panik yapmamasını, kendisini üzmemesini ve cesur olmasını istediğim kısa bir kartpostal yazdım"

Asev'i korkutan ve durumu mümkün olduğunca kurtarabilmeyi denemek için Paris'e hızlıca hareket etmeye yönelten de bu kart olabilirdi. Ancak Asev Paris'te, durumun beklediğinden çok daha kötü olduğunu öğrendi ve hata üstüne hata yaparak meseleyi yoluna koyamadı. Daha sonraları, "Ne zaman tanrı birini cezalandırmak istese, onun aklını alır" diye yazmıştı o zamanki tavırları için.

Kim olduğu bilinmese de, birilerinin sözünde durmadığını ve Asev'e Lopuhin'den bahsedip, Burtsev'le görüşmesinin ayrıntılarını verdiğini gösteren yazılı kanıtlar var. Asev, bu noktada ümitsiz bir adım attı. Yoldaşlarından habersiz bir şekilde hızlıca Petersburg'a gitti ve Gerassimov ile birlikte, açıklamalarını reddetmesi için Lopuhin'i ikna edebilmek üzere her yolu denedi. İlk önce Asev sonrasında ise Gerassimov, bu konuyu görüşmek amacıyla Lopuhin'e uğradılar. Ancak bu ziyaretler ters tepti. Lopuhin, gemileri yakmaya karar verdi ve kendisi hakkında liberal arkadaşlarından bilgi toplamak üzere Petersburg'da bulunan Argunov'la buluşmaya razı oldu. Bu görüşmede Lopuhin, Burtsev'le görüşmesinden daha ileriye gitti ve Asev hakkında bildiği her şeyi anlattı. Asev'e karşı hâlâ büyük güven duyarak görüşmeye gitmiş olan Argunov, "Lopuhin'in sözünü kesmeden, sessiz bir biçimde onu dinledim" diye hatırlıyor olanları. "Asev'in faaliyetleri hakkında öyle bir hikâye anlatıyordu ki, aklım almıyordu. Hikâyede zayıf bir nokta bulmak ve böylece, ustalıkla örülmüş bu kanıt ağını parça parça etmek isterdim. Ancak anlattıklarında tek bir hata belirtisi ya da çelişki bulmakta başarısız oldum. "

Lopuhin daha da ileri gitti ve Londra'ya gidip oradaki üç Parti temsilcisinin, Argunov, Savinkov ve Çernov'un önünde bu hikâyeyi tekrarlamaya razı oldu. Anlattıkları tamamıyla doğru olduğundan, üçünü de etkiledi. Bu süre içerisinde, Asev'e karşı bir diğer nesnel delil daha ortaya çıkmış oldu. Lopuhin, Asev'in kendisine yaptığı ziyaretin tam tarihini verdi ve o günler boyunca nerede olduğu sorulduğunda da Asev, Berlin'deki çeşitli otellerin faturalarını getirerek Berlin'de olduğunu ispatlamaya çalıştı. Araştırmalar sonucunda bunların hem sahte olduğu hem de polisin yardımıyla hazırlandığı kanıtlandı. Suçlamalar zinciri neredeyse tamamlanmıştı.

5 Ocak 1909'da Merkez Komite, başlıca Parti üyelerini bir toplantıya çağırdı ve durumu ortaya koyarak eylem rotasına karar vermelerini istedi. Asev'in görkemli geçmişi hâlâ öylesine göz kamaştırıcıydı ki, 15 ya da 18 üyeden sadece dördü, Zenzinov, Prokofiev, Savinkov ve Sletov derhal öldürülmesini istedi. Natanson, Asev'in kendisini temize çıkarabileceğini uman tek kişi kalırken, diğerleri tereddüt ettiler. Ancak Karpovitch, Petersburg'dan henüz yazdığı bir mektupla, Asev'e el kaldırmaya cesaret ederlerse "Merkez Komite'nin tamamını vurabileceğini" söylediği için, diğerleri de, Asev'in yakın zamanda infazının Parti içindeki benzeri infaz tartışmalarını alevlendirebileceği korkusuyla son anda aniden durdular. Bu ruh hâlinin, Savaş Örgütü'nün birkaç başka üyesi tarafından paylaşıldığı biliniyordu. Diğer yandan, Asev'in infazının, siyasi göçmenlere karşı misillemelere yol açmasından korkuluyordu.

Bir uzlaşmaya varıldı. Özel olarak duruşma için tahsis edilmiş tenha bir villada bir duruşma gerçekleştirilmesi bahanesiyle Asev'in ikna edilmesine ve orada sessizce işinin bitirilmesine karar verildi. Böylece, en azından Fransız polisinden gelecek misilleme tehlikesi en aza inecekti. Bu esnada, Asev'i sorgulamak üzere üç temsilci gönderildi ve içlerinden birinin kendine hâkim olamayarak onu öldürebileceğinden korkulduğu için, silahsız bir şekilde gitmeleri şart koşuldu.

Bu elçiler, Çernov, Savinkov ve Panov (Savaş Örgütü'nde bilindiği adıyla "Nicholai"), aynı günün akşamında geç bir saatte Asev'e uğradılar. Asev daha ilk kelimelerden, kararın aleyhinde

verilmiş olduğunu anladı. Özgüveni kaybolmuştu. Kafası karışmıştı ve kendisiyle çelişiyordu, ancak vurulmayacağını görünce kısa zamanda tekrar ağırbaşlı hâline döndü ve şaşkınlığını kendi lehine çevirmeye çalıştı. Koşullar kendisine karşı olduğu ve düşman kampındaymış gibi hissettiği için tatmin edici bir açıklama yapamadığını ve en yakın dostlarının artık kendisine yüz çevirmesinden tedirgin olduğunu söyledi. Geçmiş üzerinden bir oyun oynamaya yeltendi. Çernov'u karşısına alıp gözlerinin içine bakarak, titrek bir sesle: "Victor, uzun süreden beri arkadaşız. Birlikte çalıştık. Beni tanıyorsun... Böylesi iğrenç bir şüpheyle nasıl karşıma gelebilirsin?" dedi.

Ancak bu tavrı kendisine bir şey kazandırmadı. Aksine, polisle ilişkilerine ilişkin samimi bir açıklama yapmasını istediler. Asev bariz bir şekilde tereddüt etti. Eğer bir tabancanın namlusuna bakıyor olsaydı, her şeye razı olabileceği ve her ne pahasına olursa olsun canını kurtaracağı söylenebilirdi kesinlikle. Ancak ortada tabanca yoktu ve kısa bir tereddütten sonra, her şeyi inkarda ısrar etti. Temsilciler, Asev'in ertesi gün öğle vaktinde Çernov'un dairesine gelmeye söz vermesini sağlayarak ayrıldılar. Asev söz verdi, ancak elbette sözünde durmaya hiç niyeti yoktu.

Asev, temsilcilerin ardından kapıyı kapatır kapatmaz kaçış için hızlı bir şekilde hazırlanmaya başladı. Hâlâ kendisine inanan karısına, huzur içinde suçsuzluğuna dair kanıtları toplayabilmek için bir süreliğine yurtdışına çıkması gerektiğini anlattı. "Onlar", kendisini öldürmeye karar verdiklerinden, şimdilik kendisini savunma imkanı olmadığını söyledi. Ancak kısa zamanda delillerle geri dönecek ve onurunu temizleyecekti. Devrimcilerin evini gözetleyebileceği düşüncesi onu en çok endişelendiren şeydi. Birçok kere karanlık bir odanın penceresinden dışarı baktı, ancak sokaklar tenhaydı. Hiç kimse gözükmüyordu.

Asev yanına hemen hemen hiçbir şey almadı. Bununla birlikte, kağıtlarını dikkatlice gözden geçirdi, bir kısmını imha etti ve ayrılmadan önce, denizci Avdeyev'in veda mektubunu yazı masasının üzerinde dikkat çeken bir yere koydu. Geri kalan kağıtları, Parti arkadaşlarından gelen mektuplar, belgeler,

Sazanov'un Schüsselberg'ten gönderdiği mektuplar gibi şeyleri yanına aldı.

Asev dairesini terk ettiğinde, 6 Ocak 1909 sabahının üç buçuğuydu. Karısı istasyona kadar Asev'e eşlik etti ve onu Almanya'ya giden ilk trene bindirdi. Asev karısına, o dönem için mektupları gönderebileceği bir Viyana adresi verdi, ancak doğrudan Viyana'ya gitmedi, ilk olarak Bayan N. . 'nin doğduğu ve İspanya'dan dönüşünden bu yana annesi ile birlikte kaldığı Orta Almanya'daki kentte durdu.

Ertesi gün karısı, üzüntü, korku, kuşku ve mümkün olan en kısa zamanda suçsuzluğunu kanıtlamasını dileyen dualarla dolu bir mektup yolladı: Durum daha da dayanılmaz hâle geliyordu ve en sadık dostları bile ona kuşkuyla bakmaya başlamışlardı. Bunlar gerçekleşirken Asev tam da Gerassimov'a, kendisini sorgulamaya gelen temsilcilerden anladığı kadarıyla deşifre olmasında Lopuhin'in oynadığı role dikkat çeken son raporunu yazıyordu.

Asev'in polislik görevi artık sona ermişti. Bundan böyle ne Gerassimov'a ne de Stolypin'e hizmet edemezdi. Bu yüzden de Lopuhin affedilmemeliydi. Stolypin, Lopuhin'i mahkemeye çıkarmaya ve böylece, Hükümetin güvenine ihanet eden memurlara karşı almaya çalıştığı önlemlere bir örnek oluşturmaya karar verdi. Duruşma fazlasıyla sansasyonel olacağı için, Stolypin daha önce Çar'a danıştı ve Asev'in hizmetleri hakkında bilgi verdi. II. Nicholas, Nikitenko'ya ihanet eden ve Reval saldırısını engelleyen kişiyi ilk kez o zaman öğreniyordu.

Çar duruşmayı seve seve onayladı, çünkü Yahudi katliamı manifestosunu açığa çıkardığı için Lopuhin'i sevmiyordu. Duruşma rekor bir sürede sonuçlandı. Stolypin'in özel talimatları üzerine Lopuhin'in hem ilk soruşturma esnasında hem de mahkemede, Polis Merkezi'ndeki rakiplerini ve özel olarak Stolypin'in kendisini, Asev'in ikili oyununun başlıca sorumluları olmakla suçlaması engellendi. Lopuhin bu açıklamayı ancak 1917'de, geçici hükümet tarafından kurulan Olağanüstü Soruşturma Komisyonu önünde yapabildi. Şüphesiz Komisyon'un önünde kendi polislik geçmişini örtbas edebilmek umuduyla önemli bir konuyu gizli tutup bütün gerçekleri söylemediği için,

anlattıkları tamamıyla güvenilir değildir. Yine de anlattığı şeyler öyle ilginç ki, burada da yer almayı hak ediyor:

" . 1906 ilkbaharında, bir seferinde, Polis Merkezi'ndeki eski çalışma arkadaşım Makarov, Asev hakkındaki sorularıma cevap verirken, hâlâ Ratchkovski ve Gerassimov için çalıştığını ve istihbaratçı rolünün her zamankinden yararlı olduğunu anlatmıştı. Hemen ardından, sadece iki yıl öncesinde yeniden temasa geçtiğim eski okul arkadaşım Stolypin İçişleri Bakanı oldu. Hemen ona Asev'den bahsettim ve 1906 Ocak ayında tarafımca elde edilen Yahudi katliamı manifestolarını basmak için kullanılan polis matbaalarına ilişkin bilgileri verdim. Bana öyle geldi ki Stolypin, provokatör ajan olarak Asev'in rolüne ve şubenin kıyım politikasına benimle aynı oranda kızgındı ve her ikisine de son noktayı koymak için kararlılığını beyan etti. Sonrasında birkaç günlüğüne yurtdışına çıktım ve orada Stolypin'in, matbaanın faaliyetleri hakkındaki soruları yanıtladığı Duma oturumunun raporunu okudum. Açıklamalarıyla gerçekleri öyle bir çarpıtmıştı ki, Stolypin'in bile bile Duma'ya yalan söylediği veya emrindekiler tarafından kandırıldığı kararına varmak zorunda kaldım. İlk başta, ondan kuşkulanacak bir zemin olmadığı için, kendisine, aldatılmış olabileceği yönünde uyarıda bulunduğum ve sözlü olarak bahsettiğim kanıtları önüne koyan resmi bir mektup yazdım. Yurtdışından dönüşümde birbirimize yaptığımız açıklamalar, Stolypin'in Duma'da verdiği ifadelerde gerçeği kasten sakladığına dair geride herhangi bir şüphe bırakmadı.

"Bunun ardından ilişkimiz kopma noktasına geldi ve çok geçmeden de tamamen koptu. 1906 Eylülünde Siedlce'deyken Yahudi katliamı üzerine yaptığımız konuşmalarda Stolypin kızgın bir şekilde beni bir devrimci olmakla suçladı ve ona göre davranmam konusunda İçişleri Bakanı olarak uyarıda bulundu. Duma'da verdiği yalan ifadelerden sonra artık hiçbir konuda ona güvenmediğimi ve Asev'in hizmetinden çıkar sağladığını düşündüğümü söyleyerek karşılık verdim ve eğer Asev'in polis ajanı olarak hareket ettiği bilgisi bana gelirse, onu açığa çıkarmak için elimden gelen her şeyi yaparak olaya bir nokta koyacağım konusunda uyardım. 1908 Eylülünde Burtsev'den öğrendiğim kadarıyla Asev hâlâ provokatör ajan olarak hareket ediyordu ve Burtsev'e, Asev hakkında bildiğim her şeyi anlattım, daha sonra Sosyal Devrimci Parti'nin temsilcileri karşısında da bunu onayladım. Mahkemeye çıkarıldığımda, Asev hak-

kındaki bu gerçekler konusunda neden hükümetten birini değil de Burtsev'i bilgilendirdiğim sorusu soruldu. Önce böyle birine başvurduğumu söyleyerek cevap verdim ancak henüz daha Stolypin'in ismini vermemişken savcı yardımcısı, görüşmede bulunmuş olan bir tanıkla bunu kanıtlayıp kanıtlayamayacağımı sorarak sözümü kesti. Cevabım olumsuz olduğu için, savcı yardımcısı, eğer ifademi destekleyecek bir delil göstermeden bu kişinin ismini söylersem sadece kendi ifademe zarar vereceğim konusunda beni uyardı.

"Stolypin ile yaptığım görüşmenin herhangi bir tanığı yoktu ve bu nedenle ön soruşturma süresince adından bahsetmedim. Bunu mahkemede yapmak istedim, ancak başkan beni mahkemeye seslenme hakkından mahrum etti. Tutuklanmamın ve yargılanmamın başlıca nedenlerinden birinin, Asev'in koruyucusu olarak Stolypin'in ismini vermemi engellemek olduğundan eminim. Bunun, tutuklanmamın ve yargılanmamın Stolypin'e ve Hükümete mal olması sonucunda çıkacak bir skandala dönüşeceği düşünüldü. . ."

Bir tarihçi, Lopuhin'in en azından bir konuda, Stolypin'in Asev'in yakın koruyucusu olduğu konusunda haklı olduğunu kabul etmek zorundadır. Gerassimov'un yukarıdakilere gönderme yaptığı açıklamaları, bu konudaki bütün kuşkuları ortadan kaldırıyor. Lopuhin, tüm gerçeği anlamaktan oldukça uzaktı!

Mahkeme Lopuhin'i, sadece üyelerinden bazılarıyla Asev hakkında konuştuğu için, Sosyal Devrimci Parti üyesi olmaktan suçlu bularak ağır hapis cezasına mahkum etti. Bir üst mahkemeye başvurarak bu cezayı hafifletilebilirdi ancak Lopuhin yine de Sibirya'ya sürgüne gönderildi.

Stolypin bunu pekala bir galibiyet sayabilirdi, ancak bu onu sadece biraz memnun etti. Yargılama yalnızca Rusların değil, tüm dünya basınının ilgisini çekti. Asev meselesi ve "Rus polisinin sırları", dünyada uzun süre sansasyonel gazeteciliğin en gözde temaları oldu ve Rus Hükümeti sert eleştirilere maruz kaldı. Asev'in, teröristin, aslında polis amirlerinin elinde bir oyuncak olduğuna ve sadece Ratchkovski ve sonrasında Gerassimov'un doğrudan emirleri üzerine düzenlenen eylemlerinin başarıya ulaştığına yönelik analizler büyük prim yaptı. Temelden yanlış olmasına karşın bu analizlere Rus hükümet

çevrelerince de itimat edildi. Ratchkovski'nin son yıllarını zehir ettiler ve sanki kendi vicdanıyla hesaplaşması yetmiyormuş gibi bir de diğer polis amirlerinden, çok daha az iş ilişkisine girmiş olmasına rağmen, Asev yüzünden çekti. Bu konuyla ilgili olarak gözlem altına alındı ve evi arandı. Gerassimov'a ise daha pahalıya mal oldu. 1905 Devrimi'nin üstesinden kendisi sayesinde gelindiğini söyleyerek övünen Gerassimov, zor bela askeri mahkemede yargılanmaktan kaçtı.

Asev'in deşifre olmasından sonra Gerassimov uzun bir izne çıktı. Petersburg Ochranası'nın başında bulunduğu dört yıl içinde bir kez bile tatil yapmamıştı ve artık dinlenmek niyetindeydi. O sıralar şöhreti son noktadaydı. Stolypin, Asev konusundaki görüşünü tamamen desteklemiş ve onun Duma'da savunulmasını kendisi üstlenmişti. Gerassimov, döndüğünde tüm İmparatorluk çapında polisin idare edilmesi görevini yürütmek üzere İçişleri Bakanı Yardımcılığı'na terfi sözü almıştı. Ancak dönmesi ile birlikte durumda köklü bir değişiklik oldu. Asev konusunda uyanan şüphelere, bir de Petrov meselesi eklendi.

Petrov, genç bir Sosyal Devrimciydi ve Asev'in deşifre olduğu sırada hapishanedeydi; ağır hapis cezasıyla tehdit edilmişti. Asev meselesinden esinlenerek, kendisini ve arkadaşlarını kurtarmaya, polis hizmetine girmek için hevesliymiş gibi davranmaya karar verdi. Ona inandılar ve polis kaçması için yardım etti, aynı zamanda Parti'deki yerini sağlamlaştırmasına yardım edecek bazı arkadaşlarını da serbest bıraktı. Yurtdışına çıktığında Petrov, Partili dostlarına polis ile temaslarından bahsetti ve hatasının bedelini ödemek için Parti'ye hizmet etmeyi önerdi. Teklifi kabul edildi ve polislerin arasına girmek için görüşmelerde bulunduğu Gerassimov'a suikast düzenlemek üzere özel olarak seçildi. Petrov ve arkadaşları bu amaçla Petersburg'a doğru yola çıktılar, ancak Asev meselesi nedeniyle polislik görevi henüz askıya alındığı için Gerassimov'la görüşmeyi başaramadılar. Petrov onun yerine, Gerassimov'un halefi Albay Karpov ile temasa geçti. Suikastı gerçekleştirip tutuklandıktan sonra sorgulanırken, suikastı Gerassimov'un emirleri doğrultusunda gerçekleştirdiğini söyledi. Bu yaptığı, Gerassimov'un Hükümet'in gözündeki itibarını tehlikeye attı. Petrov ifadesini

kanıtlayamayacak durumdaydı ama Asev olayının ortaya çıkışını izleyen güvensizlik atmosferinde, buna inanacak birçok kişi bulunuyordu. Petrov hızla idam edildi ancak özel ve gizli bir komisyon, Gerassimov'a ne yapılacağı konusunda uzun süre düşündü. Çoğunluk, Askeri Mahkeme'ye çıkarma yanlısıydı ve sadece Stolypin'in kişisel olarak aracılık yapmasıyla bir diğer sansasyonel duruşma engellendi.

Ne ki, böyle bir öneri bile, Asev sorunundan sonra polis amirlerinin konumunda ciddi değişimler yaşandığının açık bir göstergesiydi. Bir tarafta parçalanma ve tam bir güvensizlik, diğer tarafta ise dünya çapında kötü bir şöhret... Bu, provokatör ajan Asev'in, kendisini var eden sistemden aldığı intikamdı.

Asev'in intikamı polisle sınırlı kalmadı. İhaneti konusunda hiçbir şüphe kalmadığında, siyasi göçmen teröristler "terörün itibarını iade etmek" gerekliliği üzerine propagandaya giriştiler. Özellikle Savinkov bunun ateşli savunucusu oldu. Onayladığı tek hareket biçimi vardı: Savaş Örgütü'nü yeniden canlandırmak ve eylemlerle, teröristlerin hâlâ varolduğunu ve terörün hâlâ mümkün olduğunu kanıtlamak. Bunun, Asev tarafından bırakılan lekenin temizlenmesinin tek yolu olduğunu söyledi. Çağrısı çok kişi tarafından duyuldu ve dikkatlice müfrezeden 12 terörist seçti. Bunlar arasında, devrimci çalışmalarda çoktan ün yapmış Prokofiev, Klimov, Sletov ve Çernavski gibi kişiler vardı. Şimdiye kadar sicilinde hapishane, sürgün ve ağır hapis cezası kaydı bulunmayan bir kişi bile yoktu. Kampanyalarında, Napolyon'un Eski Muhafızları tarafından gerçekleştirilen son saldırıyı anımsatan bir yan vardı. Hiçbir şeyin bu üstatları durduramayacağı ya da hedeflerinden döndüremeyeceği görülüyordu. Ancak aslında bu son saldırı yararsız olmaktan da beter hâle döndü.

Eski Savaş Örgütü Asev dışında başka hain bilmezken, sadece bu 12 kişiden üçü hain olduklarını kanıtlamakla kalmadı, aynı zamanda kampanyanın mimarı Savinkov da hayatını riske edecek yeterli cesareti gösteremedi: Amaçsız bir şekilde yurtdışında gezdi, Parti'nin büyük miktarlarda parasını harcadı ve hiçbir zaman Rus sınırını geçecek kadar tehlikeye atılmadı.

Asev'in ihanetinin, hareketin bütün inancına ve saflığına zarar verdiği görülüyordu. Çernov, Savinkov'un son seferberliği yürüttüğü sıralarda Asev konusundaki makalelerinden birinde, "Terör Asev ile başlamadı ve onunla da bitmeyecek" diye yazmıştı. Tarih öğrencileri ne yazık ki, bu cümlenin sadece ilk yarısını doğru kabul etmek zorunda: Terör Asev ile başlamadı, ancak onunla birlikte sona erdi. Bir iki yıl sonra Sletov Rusya'da gizlice yolculuk ederken, Parti çevrelerinin tümünde ya teröre karşı bir ilgisizlik ya da bir önyargı olduğunu gördü. "İzlenimim" demişti, "eğer Parti Çar'ı öldürmekte başarılı olsaydı bile, üyelerinin büyük bir çoğu bunun, provokasyonun bir sonucu olduğundan şüphelenecekti. " Bu şartlar altında mücadele yöntemi olarak terör, hem siyasi hem de psikolojik olarak imkansızdı.

Victor M. Çernov (1873-1952)

BÖLÜM XX

Hainin Emeklilik Yılları

Paris'ten ayrıldıktan sonra Asev, uzun süredir hayalini kurduğu ve sistematik olarak hazırlandığı yeni bir hayata başladı.

Bayan N. ile taşradaki evinde çok uzun süre kalmadı. Gerassimov'tan son maaşını (resmi kayıtlara göre görevdeki son ayı Aralık 1908'di; Polis Tteşkilatında 15 yıl, yedi ay görev yapmıştı), küçük miktardaki ikramiyesini ve en önemlisi güvenilir birkaç pasaportu aldıktan sonra Bayan N. ile hemen bir seyahate çıktı. Bu, aylarca süren gerçek bir "balayı" idi. 1909'un ilk yarısını, güneyde Colesium'un kalıntıları arasında gezinerek, Ege adalarını ziyaret ederek ve Keops Piramiti'ne tırmanarak İtalya, Yunanistan ve Mısır'da geçirdiler. Sonrasında havalar ısınınca kuzeye doğru gittiler ve İsveç, Norveç ve Danimarka'yı dolaştılar. Birinci sınıf yolculuklar yaparak ve en iyi otellerde kalarak bolca para harcadılar. Hiçbir yerde uzun süre kalmadılar; en uzun süreli yolculukları Kuzey Denizi'ndeki Luksor ve Vester-felde'ye yaptıklarıydı. Asev elbette tanınmaktan korkuyordu.

O zamanki gazeteler Asev'in fotoğrafları ve hakkında çıkan makalelerle doluydu ve Asev, onu tanıyan biriyle karşılaşabileceği korkusuyla sürekli dikkatlice etrafına bakınıyordu. Yeni bir otele gittiğinde, otelde kalan diğer konukların listesini kontrol ediyor ve aralarında Rus varsa orada kalmıyordu. Bir toplantı veya başka bir işi sonrasında, eve telaşlı bir şekilde döndüğü ve acilen oradan ayrılmaları gereken zamanlar da oluyordu. Düzenli olarak pasaportunu değiştiriyordu ve Bayan N. ., o za-

manlarda genellikle ismini hatırlamakta zorluk çektiğini anımsıyor.

Asev ancak sonbahara doğru, soğukkanlılığını bir ölçüde tekrar kazandı. Artık yerleşmeyi düşünme zamanıydı. Sürekli oturma yeri olarak Berlin'i seçti, kendisini Aleksander Neumayer adlı bir tüccar ve evli olarak kaydettirdi. Berlin'in en iyi mahallerinden biri olan 21 Leopoldstrasse, Wilmersdorf'da büyük, altı odalı bir daire tuttular. Mobilya konusunda cimrilik etmediler. Büyük bir piyano, kristal ve gümüş servis takımları satın aldılar. Sonrasında Asev bunları, daha fazla etmelerine karşın, 20 bin mark karşılığında sigorta ettirdi. Anlaşılan "ciddi ve daimi olarak" yerleşmişti.

Borsacılık işine başladı. Görünüşe bakılırsa, zaten Menkul Kıymetler Borsası'na ilgi duyuyor ve son birkaç yıldır hisse satın alıyordu. 1911'den itibaren ismi Berlin'in resmi tüccarlar listesinde yer aldı ve Menkul Kıymetler Borsası için yıllık bir üyelik kartı vardı (kartı, 1915 yılında 765 numarasını taşıyordu). Oldukça büyük işler yaptı ve daha sonra Berlin'deki hapishaneden yazarken, adının sadece Berlin'de değil aynı zamanda New York ve Londra borsalarında da bilindiğinden gururla bahsetti. Bu işe yatırdığı paranın miktarını tahmin etmek oldukça zor, ancak 1913 yılında kaybettiği yaklaşık 14 bin markın onu pek de üzmediğini düşünürsek, kuşkusuz küçük bir miktar değildi. Toplam paranın 100 bin marktan az olmadığını farz edebiliriz. Bu dönemde Bayan N. . adına kenara 30 bin mark koyduğu ve dairesinin dekorasyonuna en az 25 bin mark harcadığı, Bayan N...'nin mücevherlerinin değerinin 50 binden az olmadığı ve 1908-09 yıllarındaki "piknik"lerin de yüklü bir miktar tuttuğu göz önüne alındığında, polis için yaptığı "yüksek saygınlığı" olan işi sırasında biriktirdiği paranın 250 bin marktan az olmadığını varsayabiliriz.

Artık hayatı, ölçülü ve sakin bir biçimde devam ediyordu. Alman çevrelerinde nüfuz sahibi arkadaşlar edindi ve zaten eğlenceye düşkündü. Bu hayat Asev'i tamamen tatmin ediyor görünüyordu. Bu döneme ait bir fotoğraf karesinde Asev sakin ve iyi huylu bir vatandaş olarak gözüküyordu ve o zamanki mektuplarında burjuva mutluluğu hissediliyordu. Ayrıca, kumara da

düşkünlüğü vardı. Belki de bu, yüksek gerilimli eski hayatından bir borsacının sakin yaşamına geçişini kolaylaştırmıştır. Her halükarda kumara olan düşkünlüğü onu sık sık, beş parasız kalarak faturalarını ödemek ve eve dönebilmek için para istemek üzere telgraf çekmek zorunda kalma noktasına kadar vardırdığı Fransa'nın güneyine götürüyordu.

Asev Siyasi Polis ile irtibatını sürdürmedi, artık sürdüremezdi de, çünkü 1910 sonrasında Polis Teşkilatı oynadığı ikili oyun hakkında ipuçları elde etmeye başlamış ve ajanlarına, Asev'in nerede olduğunu bulmaya çalışmaları ve onunla temas kurmuş olan bütün polis memurlarının yakın takibe alınmaları için gizli emirler vermişti. Asev için artık yeniden iltimas elde etme ihtimali kalmamıştı, ancak korkması için de hiçbir sebep yoktu, çünkü Hükümet tarafından ifade vermesi için tekrar çağırılması, çok büyük bir skandala neden olabilirdi. Fakat, gazetelerde tek tük yankı bulan Asev hakkındaki tartışmalardan, devrimcilerin hâlâ peşinde olduğu anlaşılıyordu. Ve Asev, her zaman için onlar tarafından tesadüfen bulunma tehlikesi içinde olduğunu çok iyi biliyordu.

Asev'in korkularının hiç de yersiz olmadığını artık biliyoruz. Berlin'e yerleştiğine dair haberler devrimcilerin kulağına gelmişti; Karl Liebknecht liderliğindeki küçük bir grup Rus ve Alman Sosyal Demokrat, onun için sistematik bir av başlattılar ve ona çok yaklaştılar. Yakalandığı takdirde başına neler geleceği bir sır değildi: Tüccar Aleksander Neumayer artık daha fazla burjuva mutluluğunun keyfini çıkaramazdı. Bu koşullar altında Asev ister istemez, devrimciler tarafından affedilmenin yollarını düşünmüş olmalıydı. Asev, soruşturma esnasında Çernov'un, polisle olan ilişkisini itiraf ederek hayatını kurtarabileceğini önerdiğini çok net olarak hatırlıyordu. Polislerin görüşlerine hiçbir sempati beslemediğinden, onlara ait gizli bilgileri saklamak gibi bir niyeti yoktu ve o hâl böyle olunca da kendi kişisel çıkarı önemliydi.

Asev bu amaçla, 1910-11 yıllarında eski Parti arkadaşlarına önerilerde bulunmaya başladı. Eşine yazdığı mektuplarda, tüm gerçeği anlatacağı ve karar ölüm cezası olsa bile bunu kabul edeceği bir Parti mahkemesine çıkmaya hazır olduğundan bah-

setti. Fakat mektupları cevapsız kaldı. Buna rağmen devrimcilerle uzlaşma ve tüm dünyaya, polisle ilişkisini kestiğini ilan etme olanağını buldu.

Bu olay, 1912'de gerçekleşti. Asev o sene temmuz ayını Nauheim yakınlarında, akut nevrasteni ve hafif kalp rahatsızlıkları tedavi merkezi olan Neinar'da geçiriyordu. Orayı çok sevmişti ama ona göre tek kusuru orada çok fazla Rus'un olmasıydı. Eski tanıdıklarına rastlamak korkusuyla, her gün yeni gelenlerin listesini büyük bir titizlikle gözden geçirdiği mektuplarından da anlaşılıyordu. Korkuları temelsiz değildi, çünkü devrimciler onun adresini bulmuş ve Burtsev'e bildirmişlerdi. Bir tarihçi olarak kendisini ilgilendiren çok fazla şey öğreneceğinden emin olan Burtsev nicedir Asev'le buluşma fırsatı kolluyordu ve bu nedenle hemen ona yazarak bir buluşma önerisinde bulundu. Burtsev, bir tuzağın söz konusu bile olmadığına ve onunla yalnızca tarihçi kimliğiyle görüşmek istediğine dair onu temin etti ancak, eğer Asev buluşmayı kabul etmezse adres bilgisini farklı şekilde kullanabileceğini de bildirdi.

Bu mektubun Asev'i korkutmaması pek de mümkün değildi. Burtsev'in sözlerinin doğruluğunu fark edince, teklifi hemen kabul etti. "Buluşmamız gerektiği konusundaki öneriniz, benim ne zamandır kendimle ilgili gerçekleri açıklama isteğimle uyuşuyor" diye yazdı. Ama, kendi işlerini yoluna koymak için görüşmeyi bir hafta erteledi. Söz konusu iş, Neumayer adıyla aldığı ve artık güvenli olmayan evi elden çıkarmaktan başka bir şey değildi. Bayan N. taşraya annesinin yanına gitti ve bu sırada bütün eşyalar depoya kaldırıldı. Asev, aynı zamanda bütün mal varlığını Bayan N. .'ye bıraktığını açıklayan bir vasiyetname hazırlayarak önlemini de aldı.

Burtsev'le, 15 Ağustos 1912'de, Frankfurt'taki Kafe Bristol'de buluştular. İki gün boyunca Asev, kendisini, gençliğinde polislerle ilişki kurma hatasına düşmüş ve bunu yoldaşlarına itiraf edecek cesareti bulamamış ve polisle bağlantısını devrimci amaç için kullanmış bir devrimci olarak göstermeye çalışarak geçmişinden bahsetti.

Söylediklerinden, devrimci mücadeleye hizmetlerinin, polislerle olan ilişkilerini açıkça itiraf edebilecek kadar tartışılmaz

olduğunu göstermeye çalıştığı anlaşılıyordu. Bu amaç doğrultusunda pek çok terörist eylem gerçekleştirmişti. Ancak her defasında hatalarının bedelini yeterince ödeyip ödemediğinden şüphe duymuştu. Çar'a yönelik suikastı gerçekleştirebilmeyi ve ardından bütün gerçeği anlatmayı ummuştu. Ama onun bu amacını gerçekleştirmesini engelleyen Burtsev'in kendisiydi:

Asev sitem ederek, "Eğer sen olmasaydın onu öldürmüş olurdum..." dedi.

Ardından Asev, yaptıklarının polislerden çok devrimcilere yaradığını göstermeye çalıştı... Ellerini, devrimci mücadeleye katkılarının polislere yaptığı tüm hizmetlerden ağır bastığını gösteren bir teraziymişçesine önünde tutarak sürekli bu konu etrafında dönüp durdu.

İnandırıcı bir ses tonuyla, "Bu ikisinin kıyaslanabileceğini düşünüyor musun?" diye sordu. "Ben ne yaptım? Plehve ve Grandük Sergei suikastlarını düzenledim..." Ve söylediği her yeni isimde, fazladan ağırlık eklenen bir terazi kefesi gibi, sağ eli daha da aşağıya iniyordu. "Kimi polise ihbar ettim? Yalnızca Sletov'u, Lomov'u ve Vedenyapin'i..." Ve bu isimlerden bahsederken, sol elini aşağıya indirmek yerine, devrime olan katkılarıyla kıyaslandığında polislere hizmetinin önemsizliğini göstermeye çalışırcasına yukarıya kaldırdı.

Burtsev'in bu konuyu tartışmaya niyeti yoktu. Devrimci ahlakını tartışmaya gelmemişti. Yine de bu iddialara cevaben şunları söylemekten kendini alamadı:

"Ama konu sadece bu değil... Temel prensiplerden biri..." Ancak kısa kesti, çünkü Asev ona, tamamen kavrayıştan yoksun irileşmiş gözleriyle o kadar şaşkın bir şekilde bakıyordu ki, sorunu tartışma isteği tümüyle yok oldu.

Asev, polislerle bağlantısından uzun uzadıya bahsetti ve birebir görüşmüş olduğu tüm polis şeflerinin karakteristik özelliklerini anlattı. Yalnızca, onlardan biri olan Gerassimov'u büyük bir saygıyla andı. O anda bile, Gerassimov'u, hâlâ ona tamamen güvendiğinden emin olacak kadar iyi tanıdığını ileri sürerek övünüyordu, ki bunun doğru olduğunu biliyoruz... Asev, diğer polis şeflerinden açık bir küçümsemeyle, küçük parmağında oynatmakta hiç zorluk çekmediği beyinsiz insanlar olarak söz

etti. Bir yandan onlara herhangi bir sempati beslemiş olabileceği yargısına ne kadar gücenmiş olduğunu söyleyerek kendini yüceltiyor, diğer yandan da Savaş Örgütü'nden birçok yoldaşına duyduğu sevgiden bahsediyordu.

Asev, geçmişte uzunca bir süre polislerle hiçbir bağlantısı olmadığını ve bu konuyla ilgili Rus ve yabancı gazetelerde sözü edilen her şeyin tamamen yanlış olduğunu ve dahası ne böyle bir fırsatı ne de arzusu bulunduğundan, devrime zarar vermeye devam edebileceği görüşünün tamamıyla temelsiz olduğunu özellikle göstermek istiyordu. Aksine, eğer polisle olan ilişkilerine dönük açıklamalarının devrime bir faydası olursa çok memnun olacaktı ve bu yüzden Burtszev'den, yargılanmasının ayarlanması görevini üstüne almasını istedi ve yapılacak duruşma duyurusunun Fransız, Alman ve Rus gazetelerinde yayınlanmasını da özellikle arzu ediyordu.

Burtsev'in edindiği izlenim hiçbir şekilde kesin değildi. Burtsev, Asev'in "gerçekten eski yoldaşları tarafından yargılanmak istediğine" inanıyordu, fakat nedenlerinden pek de emin değildi. Ayrıca, Asev'in kendisine tamamen samimi bir ifade vermemiş olduğunu düşünüyordu. Bu nedenle, o dönemde pek çok devrimcinin yapmak istediği gibi Asev'i kuduz bir köpek gibi hemen öldürmek yerine, çok daha ayrıntılı bir şekilde sorgulayabilmek için yargılanması fikri Burtsev'i tedirgin ediyordu. Bu kafa karışıklığı içerisinde Burtsev, Asev'le yaptığı görüşmeyi röportaj hâline getirdi ve röportaj tüm dünya gazetelerinde yayınlandı.

Asev'in "eski yoldaşları" onunla bir araya gelme ihtimalinden manevi bir tiksinti duydukları ve bu konuda herhangi bir şey yapmak istemedikleri için, mahkemede yargılanması fikri de bir sonuca ulaşmadı. Eğer mahkeme Asev'i ölüm cezasına çarptırsaydı, Asev'in ne yapacağını asla bilemeyeceğiz. Asev'e dair bildiklerimiz, onun bu cezaya boyun eğip söz verdiği gibi yaşamını sona erdireceği konusunda bizi şüpheye düşürüyor. Fakat Asev, Burtsev'le görüşmesinden en azından kendi adına bir çıkar sağlamıştı; onu ve onun vasıtasıyla tüm dünyayı artık polisle bir ilişkisi olmadığına inandırmıştı. Bu, devrimcilerin ken-

disi için sürdürdükleri avın hız kaybetmesine neden olabilirdi. Zaten Asev'in en çok istediği de buydu.

Burtsev Asev'e, devrimcileri onun peşine takmayacağına dair söz vermişti. Asev bu söze inandı ama yine de tedbir olarak bazı önlemler aldı. Önce Frankfurt'tan ayrılıp kendini yeşil masalarda "tazelemek" üzere Deauville'e gitti. Bu sefer başta şansı yaver gitmemiş, neredeyse tüm parasını kaybetmiş ve Bayan N...'ye telgraf çekip 1000 frank istemişti. Ancak son anda şansı döndü ve yine kazanan o oldu. Asev, Deauville'den Almanya'ya döndü, ama önceleri daha aşağılara, Ren ve Mesell'e yönelerek, Wildungen'de bir sanatoryumda konaklayarak, ve hatta Bayan N. 'nin annesinde kalarak Berlin'den uzak durdu. Balkan krizi, Asev'i Menkul Kıymetler Borsasındaki işlerini halletmek için Berlin'e dönmek zorunda bıraktı ama bu defa, farklı pasaportlar kullanarak yalnız başına otellerde kaldı... Ancak 1913 sonbaharında kendisini daha açık ortaya koymayı göze alabildi.

Savaş, Asev'e en kötü darbeyi indirdi. Parasının büyük bir kısmını Rus tahvillerinde tutarak ihtiyatsızca davranmıştı ve savaş başladıktan sonra Berlin Menkul Kıymetler Borsasında Rus tahvillerine kota koyma yasağı getirilmesi, Asev için mali açıdan bir felaket oldu. Neredeyse tüm servetini kaybetti. "Piknik" günleri sona ermiş ve artık ekmeğini kazanma derdiyle karşı karşıya kalmıştı. Ama Asev bunun için mücadele etti. Tüm kalanları bir araya getirip Bayan N. .'ye ait mücevherlerin bir kısmını da satarak, Bayan N...'nin adıyla son moda bir korse dükkanı açtı. Bütün yeteneklerini kullanarak işin tüm ticari kısmını kendisi idare etti. Hatta daha sonra, satın alınacak malların kalitesi, miktarı ve bu tür konularda Bayan N. .'ye tavsiyelerde bulunarak işleri hapishaneden yürütmeye bile çalıştı. Asev'in hapishane mektupları oldukça merak uyandırıcı: Zira bu mektuplarda, savaşın uzaması ve kıtlık dolayısıyla uzun vadede kadınların bedenlerinin bundan etkileneceği gerekçesiyle küçük beden korse üretiminin artırılması yönünde neredeyse felsefi söylemler buluyoruz. Bir şekilde mağazası tutunmayı başardı ve ayakta kalabildi.

Ama Ağustos 1914 darbesi sadece Haziran 1915'tekinin habercisiydi. Bayan N. ., savaşın ikinci yılında bir yaz günü eve

döndüğünde, kötü şansın, onu gerçek adıyla tanıyan biriyle karşılaştığı Freedrichstrasse'de bir kahvehaneye gitmesine sebep olduğu için, Asev'in kendi kendisine kızgın olduğunu anımsıyordu. Asev tam anlamıyla faka basmıştı ve şöyle dedi:

"Beni tanıdı ve şimdi hapı yuttum..."

Akşamı, çoğunu yaktığı notlarını karıştırarak geçirdi.

Korktuğu başına gelmişti. Ertesi gün (saptadığımız belgelere göre 12 Haziran 1915'te) eve giderlerken iyi giyimli bir adam onlara yaklaşarak bir uyarı niteliğinde, polis rozetini gösterecek şekilde paltosunun klapasını kaldırdı... Buraya kadardı. Asev uysal bir şekilde adamı takip etti. Böylece hapishane günleri başlamış oldu.

Hapishane koşulları oldukça zordu. Asev Ekim 1915'e kadar rutubetli, soğuk ve karanlık bir hücrede tek başına kaldı. Sonrasında ona bir gaz lambası verildi fakat bunu yalnızca akşam sekize kadar kullanabiliyordu. Kimseyi görmesine izin verilmiyordu. Dışarıdan, servetinin hızla yok oluşuyla olduğuyla ilgili rahatsız edici haberler geliyordu. Alacaklılar baskı yapıyor, kendisine borçlu olanlar ise ödeme yapmayı reddediyordu.

Asıl tedirgin edici olan ise, kaderinin belirsizliğiydi. Başlangıçta erken salıverilmesine ilişkin umutları vardı fakat zaman ilerlemiş, yaz ve sonbahar geride kalmıştı, gelmekte olan kışa rağmen durumunda bir değişiklik yoktu. Asev, polisi dilekçe yağmuruna tuttu. Rus polisiyle eski bağlantıları yüzünden tutuklanmış olduğunu düşünerek, Rus polisiyle uzun süre önce tüm ilişkilerini kestiğini ısrarla belirtiyordu ve 22 Kasım 1915'te "tam bir umutsuzluk" içinde Polis Şefi'ne, "davasının araştırılması ve suçsuz bir insan olarak salıverilmesi gerektiğini" rica eden bir dilekçe gönderdi. Dilekçesine aldığı cevapta, hapishanede Rus hükümetinin bir ajanı olarak değil uluslararası polis anlaşmalarına göre savaş sonunda Rus otoritelerine teslim edilecek tehlikeli bir devrimci, anarşist ve terörist olarak tutulduğunu şaşkınlık içinde öğrendi.

Asev, masumiyetine yönelik hakaretin verdiği öfkeyle bu suçlamayı protesto etti; önce sözlü bir açıklamayla ve ardından da yazılı olarak, kendisinin sadece, görevi süresince polis şefinin talimatlarını eksiksiz uyguladığını ve devletin sadık bir ajanı

olduğunu ve kusursuz hizmetinden dolayı bizzat Stolypin'in ona bir sertifika verdiğini belirtti. Ancak bu yakarışlar, 1916 yılı sonunda İspanyol Konsülü tarafından yürütülen bir soruşturmaya, "hiç kuşkusuz bir anarşist ve hatta bir terör savunucusu olduğu" şeklinde karşılık veren Alman polisini ikna etmeye yetmedi. Buna rağmen Asev, cezaevi koşullarının iyileştirilmesini sağlamayı başardı. Hatta bir ara bir toplama kampına nakledilmesi bile söz konusuydu ancak bunun gerçekleşmemesini sağlayan da bizzat Asev'in kendisiydi: Asev, Rus olmayanların bulunduğu bir kampa yerleştirilmeyi istedi ama polis bu talebi kesin olarak reddetti ve dahası, gerçek adıyla kaydedileceğini ve onun güvenliğinden sorumlu olmayacaklarını belirttiler. Bu olasılık o kadar mümkündü ki Asev cezaevinde kalmayı tercih etti ve hatta, bu kararı özgür iradesiyle aldığını belirten bir belge imzaladı. Ama Asev artık bazı ayrıcalıklar elde etmişti. İnsanlarla görüşmesine, gazete okumasına izin veriliyor ve hatta günde iki saat de olsa yürüyüş ve alışveriş yapmak için kasabaya gidip gelebiliyordu.

Bu, mahkumiyetinin en güzel dönemiydi fakat Asev kısa bir süre sonra hastalanıp Moabite cezaevindeki hastaneye yatırıldığı için çok uzun sürmedi. Burada sıkı bir tecrit altında tutuluyordu ve artık kasabaya gidip gelmesi söz konusu bile değildi. Asev, "Haftalardır hiç kimseyle tek bir kelime bile edemedim" diye şikayet ediyordu ve artık sivil bir kampa gitmek için bile istekliydi. Bu talebi, daha önce imzalamış olduğu belge gerekçe gösterilerek reddedildi. Bu yüzden Asev, serbest bırakıldığı 1917 yılına kadar, bu hastane hücresinde tek başına yaşamak zorunda bırakıldı.

Tüm bunlar Asev'in ruh hâlini etkiledi ve bunu Bayan N...'ye yazdığı çok sayıda mektupta görebiliyoruz... Artık hep endişeli ve canı sıkkındı, oysa başlarda, okuyucularını memnun etmek için durumunu iyi gösterecek gücü buluyordu kendinde. Okuyucuları, elbette Bayan N. ve görevi mektuplarını okumak olan polis memuruydu. Asev yazarken her iki okuyucusunu da göz önünde bulunduruyordu.

Önceleri, zihni daha çok Bayan N. . ile meşguldü. Bayan N...'nin ona yazdığı mektuplar ise acı şikayetlerle doluydu. Ba-

yan N. böyle deneyimlere hiç de alışık değildi; ve Asev'in, onun kendisini terk etmesinden korkmuş olması çok mümkün çünkü, artık onu geçindiremiyordu ve aslında, Bayan N...'nin mücevherleri son dönemde yegane gelir kaynakları olmuştu. Onu elinde tutmak ise Asev açısından son derece önemliydi; sadece ona içtenlikle bağlandığı için değil, ayrıca bu dünyada ona kalan tek kişi olduğu için de. Bu yüzden de hapishaneden ilk yazdığı mektuplar, öncelikli amacının Bayan N. .'yi elinde tutmak olduğunu gösteriyor. Tüm mektupları ona duyduğu aşkı ve ona dair endişelerini vurguluyor. Onunla ilgili her konuya büyük bir ilgi gösteriyor, ona öğütler veriyor ve tecrübelerinden sağladığı yararı sunuyordu. Çok somut öneriler ortaya koyamayınca da Hıristiyan sabrına sahip olmasını salık veriyordu. O zamanki mektupları, hemen her satırında karşılaşılacak "Tanrı", "tanrının da yardımıyla" gibi ifadelerle dolu. Asev'in mektuplarında "tanrı" kelimesi sadece bir kelime olmaktan çıkmış, çok daha geniş bir Hıristiyanlık felsefesinin ayrılmaz bir parçası hâline dönüşmüştü. İnançlı, başına gelen talihsizlikleri huşu içinde kabul eden ve bu talihsizliklerle ruhunu aydınlatan ve arındıran tanrıya şükretmeyi arzulayan bir adam olmaya adamıştı kendini.

Asev, bu rolü sadece Bayan N. için hâlâ endişeler taşıdığı ve kendi kaderi konusunda şüpheli olduğu dönemde oynadı. Sonraları bu maskesini çıkarıp attı ve onun meselelerini unutup kendine, kara talihine daha çok kafa yorar oldu. Bayan N... kendi yağ ve peynir hakkını ona verip kendisi yemek yemek için umumi bir yemek salonuna gittiğinde bunu hak ettiğini düşünüyordu. Mektuplarındaki dini üslup tamamen kayboldu. Artık acı çekerek mutluluğa ermekten bahsetmiyordu. Ama hücre hapsine ilişkin düşüncelerinin şimdi daha samimi bir açıklaması vardı: "Zaten iki yılı sensiz geçirdim," diye yazıyor üzerine tarih atılmamış ve yetkililerden habersizce Bayan N. . .'ye gönderilmiş mektubunda, "benim için her şey fazlasıyla tiksindirici. "

Aynı zamanda acılarını abartmayı da ihmal etmiyordu. Kendisinin, savaş boyunca sıkıntı çekenler arasındaki en talihsiz kişi olduğuna kesinlikle inanmıştı; diğerleri ölmüş olsalar da en

azından ne için savaştıklarını bilerek ölmüşlerdi, oysa o ne olduğu belirsiz bir sebepten dolayı kendi hatası olmamasına rağmen acı çekiyordu. "İnsanın başına gelebilecek en büyük talihsizlik benim başıma geldi" diye yazmıştı tevazu içinde. "Öyle bir talihsizlik ki, ancak Dreyfus'unkiyle karşılaştırılabilir." Yani Asev sonuna kadar bencil bir kişi olmaya devam etti.

Asev, Ekim Devrimi'nden sonra ateşkesin imzalanmasının hemen ardından serbest bırakıldı. Aralık 1917'de imzalanan sivil mahkumların mübadelesine ilişkin anlaşma uyarınca, o yılın Noel'inden hemen önce salıverildi. Asev'in özgürlüğünü kazanınca, kendisini geçerli bir sebep olmaksızın iki buçuk yıl hapiste tutan Alman yetkililere duyduğu öfkeyi ve tek düşüncesinin mümkün olduğunca çabuk İsviçre'ye gitmek olduğunu anlatıyor Bayan N. . Ancak Almanya'dan ayrılmak kolay değildi. Ateşkes yalnızca Doğu'da neticelenmişti; diğer bölgelerde kısıtlamalar tüm gücüyle devam ediyordu ve üstelik Asev maddi açıdan da çok zor bir durumdaydı. Hayatını kazanmak zorundaydı ve Bayan N. .'nin bize söylediğine göre, en sonunda Almanya Dışişleri Bakanlığı'nın bir dairesinde bir görev elde etmişti. Öte yandan nasıl olup da bu işi bulduğu ve bunun nasıl bir iş olduğu ise hâlâ saptanabilmiş değil.

Ancak Asev, Berlin'in sokaklarında özgürce gezip tozacak hâlde değildi artık. Mahkumiyeti sağlığını ciddi şekilde bozmuştu ve sık sık kendini kötü hissediyordu. 1918 Nisanının ortalarında böbreklerindeki bir rahatsızlık nedeniyle hastaneye gitti. 17 Nisan'da Bayan N. 'ye, kendisini çok kötü hissettiğini ve kısacık bir not yazmakta bile zorlandığını yazmıştı. Çok geçmeden durumu iyiden iyiye kötüleşti ve 24 Nisan'da, öğleden sonra saat dört civarında öldü. Ayın 26'sında Wilmersdorf Mezarlığı'na gömüldü. Yas tutan tek kişiyse Bayan N. . . .'ydi.

Dizin

Adler, 104
Akimov (Adalet Bakanı): 129, 137
Aleksander, II.: 7, 53, 64, 81, 90
Aleksander, III.: 90
Annenski, N.F.: 8
Argunov, A.A.: IX, 24, 29-33, 119, 151, 156, 179, 189, 195, 208, 210-211
Asev, Fischel (Asev'in babası): 17
Avdeyev, Gerassin: 201-202, 209, 212
Avksentiev: 174

Bach: 94
Bakay (sivil polis): 171-172, 206
Balmashev: 37-38, 41, 62
Barikov, C.N.: 30
Bayan N.: 192, 193-196, 200, 208-209, 213, 219-220, 222, 225, 227-229
Bezobrazov: 192
Bogdanovitch (Vali): 49
Bogolepov (Eğitim Bakanı): 188
Boris: 193
Borishanski: 61-63, 65-66, 77, 81
Borodullin (Cezaevi Müdürü): 181
Bouligin (İçişleri Bakanı): 81-82
Breshkovskaya, E.K.: 33-34, 68, 92
Brilliant, Dora V.: 64, 82
Buchallo: 154-155
Burtsev, Vladimir Lvovitch: IX, 1-4, 9-11, 14-15, 22, 48, 66, 91, 171-173, 182, 199, 203-210, 214, 222-225

Calvino, Mario: bk.
Lebedintzev: 182
Constant: 89
Cyril (Grandük): 193

Çernavski: 188, 190, 196, 217
Çernişevski, Nikolay G.: 121
Çernov, Victor M.: IX, 33-34, 36, 41, 54-55, 73, 94, 98, 100, 148-149, 151, 156, 164, 168, 174, 206, 211-212, 218, 221

Del Casse: 89
Don Juan: 55
Dratçevski (Petersburg Askeri Valisi): 181

Drutzki-Sokolenski, Iakovlev (Prens): 120
Dubassov (Genel Vali): 117, 120-124, 132, 143, 152, 157
Dulebov: 49
Durnov (İçişleri Bakan Yardımcısı): 77, 81, 102
Durnovo (İçişleri Bakanı): 106-108, 113, 117-119, 121, 128-129

Figner, Vera: 206-207
Filipovski (Asev'in takma adlarından biri): 114-115
Fleurence: 89
Freedenson: 85, 95

Gapon (Papaz): 80, 104, 105-113, 116, 118
Gerassimov (Albay): 102, 106-108, 110, 114-124, 126-140, 143, 147, 150, 153, 155, 157-160, 162, 166-167, 169-170, 173, 175, 181-185, 189-190, 194, 195-199, 202, 210, 213-216, 219, 223
Gershelman (General): 181
Gershuni, G.A.: 9, 33-38, 40-44, 48-51, 56, 62, 69, 73, 75-76, 154, 161-162, 174-177, 181, 188, 196, 207
Gorinson: 117
Gotz, A.R.: 117, 121, 145-146
Gotz, M.R.: 33-35, 41-43, 51, 53-55, 60-61, 69, 75, 94, 97-98, 100
Grigoriev: 38, 44, 47-48, 76
Guçkov: 135
Gudina (Cezaevi Müdürü): 157
Gukovski: 47

Hesse (General): 89

Igorov: 180
Iurievskaya (Prenses): 90
Iurkovskaya: 38, 48, 76
Ivanov, Piotr: 117
Ivanovitch, Piotr (Ratchkovski): 115, 117
Ivanovskaya, P.C.: 64-66, 69-70, 80, 85
Ivantchin-Passarev (yazar): 45

Jagolkovski (polis ajanı): 90
Jakimova, A.V.: 87-88

Kalyaev: 55, 58, 61-62, 65-66, 80, 89, 144, 146
Kamişanski: 128
Kant (Profesör): 145-146
Kaptelovitch: 201
Kapustin (Gershuni'nin lakabı): bk. Gershuni, 161
Karpov (Albay): 216
Karpovitch: 29, 62, 188, 195, 199, 201, 211
Katchura, Foma: 62, 76
Klemens (yazar): 45
Kleygels (genel Vali): 38, 61-63, 77, 86-87
Klimov: 217
Klitchoglu, S.: 56-57
Konovitzin (Kont): 121
Korobolchkin: 22
Kostenko, 200-202
Kozin: 18
Kraft, P.P.: 37, 43-44, 148, 151, 164
Krapotkin: 206, 208
Kristianinov: 45-47

Krushevan: 8
Kudriatzev: 117
Kudryatzev: 158
Kuropatkin (General): 193
Kutaisov (Kont, Genel Vali): 85

Lapina: 149, 156-157
Launitz, von (Vali): 156-160
Lebedintzev (Mario Calvina): 181, 182, 183, 190
Lentzevitch (şair): 39
Leonovitch, V.V.: 49
Liebknecht, Karl: 221
Lomov: 223
Lopatin: 206-207
Lopuhin, Aleksi Aleksandroviç: VIII, 1, 3-15, 43, 48, 59-61, 71, 88, 90-91, 105, 127, 200, 205-207, 209-211, 213, 215
Loubet: 89

Makarov: 214
Maksimovski: 181
Manasevitch-Manoilov: 105
Matzevski kardeşler: 53, 61-63
McCullough, bk. Savinkov: 64
Mednikov (Sorgulama Şefi): 92, 114
Melnikov, E.P.: 58
Melnikov, M.M.: 37
Menstchikov, L.P.: 92, 94, 99, 122, 170
Meysner: 42
Michael: 13
Mikhailovski: 24, 184
Min (General): 118, 120
Moisenko: 86, 103
Myakortin (yazar): 45

Nadarov: 44
Napolyon, VII: 217
Natanson: 148-149, 151, 165, 174, 206-207, 211
Naumov: 163, 165-168
Nazarov: 95
Nepliuev (General): 125
Neumayer, Aleksander (Asev'in takma adlarından biri): 220-222
Nicholas (Grandük): 162-163, 167, 170, 183-184, 186
Nicholas, II.: 13, 90, 203, 213
Niemtchinova, E.A. (yazar): 24
Nikitenko (Bahriye Teğmeni): 162-163, 165-166, 169-170, 173, 213
Novitzki (Jandarma Generali): 8
Nyakotin: 28

Obolenski (Vali): 42, 62

Pankratov: 148
Panov, Nikolai: 211
Pavel Ivanovitch: bk. Savinkov, 79, 88
Pavlov (ajan): 46
Pavlov (Doktor): 29
Pavlov (General): 157, 180
Peshehonov: 28, 45, 47, 68, 73
Peters: 22
Petro, Büyük (Çar): 4
Petrov: 216
Philippe: VII, 90
Piskarev: 117
Plehve, V.K. (İçişleri Bakanı): VII, 5, 7-13, 15, 42-45, 47-

48, 51-66, 68-72, 74, 80, 83, 86, 90, 91, 94, 103, 122, 130, 132, 133, 141, 144, 161, 205, 223
Pobiedonostzev: 37-38, 44
Pokotilov: 53, 61-63, 65
Popova: 142, 151, 153
Potapov:56, 93
Prauberg, Karl, 156-157, 176: 178-183, 186-187, 221
Prokofiev: 211, 217

Rakitnikov: 33, 151, 174, 176, 187
Raskin (Asev'in takma adlarından biri): 2, 4, 9-15, 172, 205, 207
Rasputina, Anna: 185
Ratayev (Polis Şefi): 41, 50, 52, 55-60, 65, 69-71, 77, 79, 86-87, 91, 99, 133, 190
Ratchkovski, Piotr Ivanoviç (İçişleri Bakanlığı Özel Komiseri): 10, 13-15, 89-94, 105-106, 114-119, 121-124, 214-215
Ratimov: 165-167
Rededy: 4
Remyanikova: 47
Riman (Albay): 118, 120
Rosenberg: 50
Rostkovski: 93
Rutenberg: 106-113, 116, 118

Samoylov: 118
Saratov: 33, 37, 44, 49, 92
Savinkov, McCullough (Pavel Ivanovitch): 53-54, 58, 61-65, 70, 73, 76-77, 79, 82, 84, 86-89, 92, 94-95, 97-99, 101-103, 117, 119-122, 124-125, 144-152, 156, 158, 163, 171, 175-176, 201, 204-207, 209, 211, 217-218
Sazonov, Igor ve Izot: 53, 56, 61-66, 71-72
Schweitzer, Marc: 53, 62-63, 73, 77, 81, 84, 86, 144
Seliuk, Maria: 31, 33, 78
Semeonovski: 118
Sergei, Vladimir (Grandük), VII, 10-11, 15, 37, 77, 80, 86, 88, 91, 132, 133, 161, 223
Shipov: 135
Shirski: 168
Sikorski: 65-66, 71-72
Simirnov: 117
Sinyavski: 169
Sipirodovitch, A. (General): 169
Sipyagin (İçişleri Bakanı): 36-38, 41, 44, 62
Sladkopetzev: 122
Sletov, 38, 63, 67, 78, 148, 151-152, 211, 217-218, 223
Stcheglovitov (Adalet Bakanı): 128, 181, 183-184
Stolypin, P.A.: 72, 126-127 129, 132, 135, 137-143, 147, 150, 153, 158-159, 162-163, 165-168, 173, 183-184, 190, 197-200, 213-217, 227
Sture, Lidya: 184
Sukhomlin, V.I.: IX, 78
Sulyatitski (Gronski): 158, 159, 162
Sviatopolk-Mirski (Prens): 10

Tatarov, N.: 84-86, 88, 91-96, 109, 116, 170
Tchepik: 24

Tcherkass (Asev'in takma adlarından biri): 115
Tchuknin (Amiral): 124, 137
Teplov: 204
Tituşkin: 114
Tiutchev: 85, 94
Tizion (Prof.): 13
Trepov (Genel Vali): 10, 77, 81-82, 87-88, 91, 127
Tretvakov: 117
Troubetzkoy, S.N. (Prens): 5, 8
Troyitzski, 87
Trusseviç: 127
Turba: 173

Vadbolski (Prens): 120
Valentine (Asev'in takma adlarından biri): 71, 88
Vedenyapin: 87, 223
Villenski: 28
Vnorovski: 121, 152
Vonliarliarski: 192

Witte, C.U.: 12-14, 102, 105, 107

Yagolovski: 13
Yakovlev: 118
Yevdokiya (Çariçe): 4
Yoldaş Bella (Lapina'nın lakabı): bk. Lapina, 149, 156

Zauer: IX, 49
Zavarzin: P.P., 109
Zenzinov: 76, 118, 144, 146, 211
Zhelyabov, A.I.: 69, 207
Zhitlovski: 21, 23
Zilberberg (Shiftar): 152, 156-157, 159-160, 162-164
Zubatov: 5-7, 12-13, 23, 25-31, 34, 37, 42-43, 48, 52, 91, 103, 131, 166
Zuçenko, Zinayda: 122-124

Asev 20. yüzyıl başında Rusya'da terörü bir yöntem olarak benimseyen Sosyal Devrimci Parti içinde Merkez Komite üyeliğine kadar yükselebilmiş bir polis ajanıdır. Parti'nin ünlü Savaş Örgütü birimini yönetmiş ve birçok üst düzey devlet görevlisinin öldürülmesini örgütlemiştir. Bu kapasitede gerçekleştirdiği eylemler dolayısıyla kendisine yönelebilecek kuşkuları savuşturmuş ve yaptıklarını polise izah ederken de devlet görevlileri arasındaki kişisel rekabetlerden yararlanmıştır.

Savaş Örgütü kurucusu ve başkanı Gershuni'yi polise teslim ederek onun yerine geçmiş, İçişleri Bakanı Plehve'nin öldürülmesini ise Kishinev'deki Yahudi katliamının intikamı olarak tasarlamıştır; kendisi de yoksul bir Yahudi ailesinin altı çocuğundan biriydi. Eğitiminden sonra düzgün bir iş bulamaması nedeniyle çaldığı 800 rubleden dolayı yakalanma riski karşısında yurtdışına kaçmış ve orada tanıştığı devrimcilerle kaynaşmıştır. Ancak bu tanışıklıkları paraya çevirmek için polis ihbarcısı olmuş ve her iki cephede de çok yükselmiştir.

1905–1910 yılları arasındaki 17 binden fazla kişinin öldüğü ya da yaralandığı terörist eylemlerden dolayı da sorumludur. Konumunun açığa çıkmasının gecikmesinin başlıca nedeni gerçekleştirdiği eylemlerin nicel ve nitel önemidir. Parti eylemleri için kendi denetimine verilen mali kaynakları kişisel amaçları doğrultusunda kullanırken polis ajanlığı için de devletten ayda 1000 ruble almaktaydı.

1912'de Burtsev tarafından deşifre edilince yurtdışına kaçmış ve 1918'de Berlin'de ölmüştür. Davranış biçimi ve nedenleri hâlâ tam anlamıyla aydınlanmamış olan Asev aslında psişik bir araştırma konusu olmaya layıktır ve elinizdeki kitap, bir yandan yaşamını somut olaylara dayanarak anlatırken bir yandan da böyle bir incelemeye teşebbüsü içermektedir. Ayrıca, yayınevimizce yayınlanan *Kızıl Başlangıç*'a konu dönemi bir başka açıdan aydınlatan bir eserdir.

ADAPA yayınevi

KİTAP
SKB 694411 UKÜ

ISBN 975-9063-02-6
9789759063023
Ederi : 14 YTL